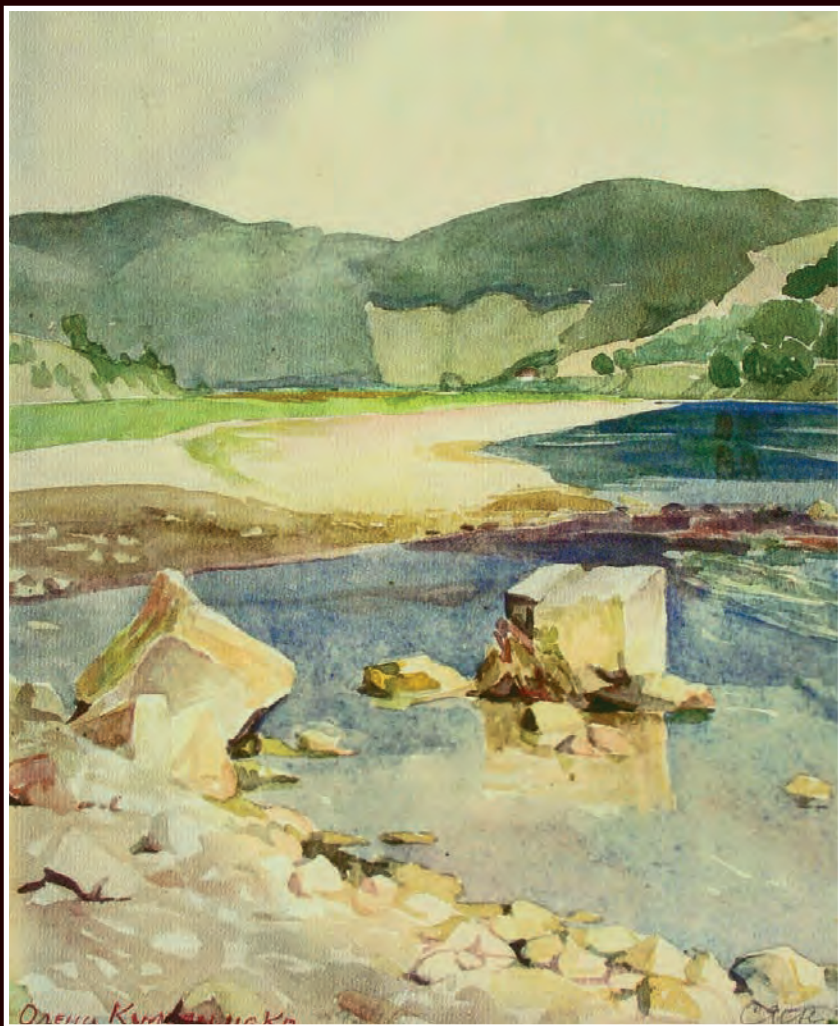

Володимир Пилипович

НАДСЯНСЬКИЙ «ЛІС РЕЧЕЙ»

Володимир Пилипович
Надсянський «ліс речей»

Володимир Пилипович

Надсянський «ліс речей»

Статті і матеріали

Видавництво «DOMI»

Перемишль 2020

Проект обкладинки:
ВІПКалямус

На обкладинці акварель Олени Кульчицької Сян. 1934. Публікується за виданням: Оксана Біла, Олена Кульчицька (1877-1967). Альбом-каталог. Львів-Київ 2013.

Редагування і коректура:
Михайло Пульковський

Комп'ютерна верстка:
Мацей Журавські

ISBN 978-83-957479-0-8

Видавництво «DOMI»
e-mail: domi.vydav@gmail.com

© Володимир Пилипович, 2020

Зміст

Слово від автора	7
1. Пам'ятки багатоголосної партесної музики з Перемиської єпархії (кінець XVII- початок XVIII століття)	9
2. Чин навідування хворих в Служебнику з Малнева (поч. XVIII ст.), та поради з етикету і молитви проти тучі в Требнику з Рушельчичів (друга половина XVII ст.)	18
3. Чин сповіді в Требнику з Волі Олешицької (XVII ст.) з порадами, як священнику сповідати із сороміцьких гріхів	46
4. Українські рукописні учительні Євангелія в дослідженні Галини Чуби.....	66
5. Перемишліана на сторінках найновіших видань Українського геральдичного товариства.....	72
6. До історії Дяко-учительського інституту в Перемишлі .	85
7. Ода і Еклога – два латиномовні видання на пошану о. Івана Лаврівського, надруковані в Перемишлі 1832 року	132
8. Роль греко-католицького духовенства Надсяння в утвердженні національної символіки (середина XIX століття).....	147

9. Нові штрихи до біографії єпископа Івана Снігурського .	157
– о. Йосиф Левицький, Спогад про єп. Івана Снігурського ..	161
10. Геральдична загадка – антимінс єп. Івана Снігурського з гербом Сас	164
11. Два «перемиські» рукописи о. Йосифа Левицького	168
– о. Іван Гавришкевич, Йосиф Левицький	170
– Іван Франко, До життєписи Йосифа Левицького	172
12. Дві «перемиські» статті о. Йосифа Левицького	229
13. Проповіді о. Антонія Ляврецького, пароха Чертежа, ся- ніцького декана (коментар до публікації пам'ятки)	246
– Михайло Лесів, Мова проповідей о. Антонія Ляврець- кого як приклад українськомовної гомілетики греко-ка- толицького духовенства Галичини першої половини ХІХ століття	251
14. Нотатки про рукописний Співаник дяка Михайла Ле- вицького з Улюча (Текст написаний спільно з Ольгою Шу- міліною)	301
15. Пам'ятка літургійного співу нашої Церкви з першої по- ловини ХІХ ст.	307
Бібліографія передрукованих праць	312
Показчик імен	315
Показчик географічних назв	321

Слово від автора

Презентована книга **Надсянський «ліс речей»**, своєю побудовою і заголовком нагадує барокові *silva rerum* (ліс речей), – збірники різних за темою і призначенням текстів. Ці тут зібрані, друкувалися на сторінках щорічника «Перемиські Архиепархіяльні Відомості», позаяк їх зміст стосувався духовних справ і осіб духовного стану.

Питанням церковного багатоголосного, але й ірмолойного співу, присвячено дві статті: Пам'ятки багатоголосної партесної музики з Перемиської єпархії (кінець XVII- початок XVIII століття) та Пам'ятка літургійного співу нашої Церкви з першої половини XIX ст., а також одну статтю – духовному співанику дяка Михайла Левицького з Улюча. Справи духовної послуги священників барокової доби відбиті у статтях: Чин навідування хворих в Служебнику з Малнева (поч. XVIII ст.), та поради з етикету і молитви проти тучі в Требнику з Рушельчичів (друга половина XVII ст.), й Чин сповіді в Требнику з Волі Олешницької (XVII ст.) з порадами, як священнику сповідати із сороміцьких гріхів.

У збірнику читач знайде цікаві приклади проповідницької прози першої половини XIX ст.: Два «перемиські» рукописи о. Йосифа Левицького та Проповіді о. Антонія Ляврецького, парона Чертежа, сянницького декана (коментар до публікації пам'ятки). Про барокову гомілетичку і збережені до нашого часу рукописи, також з теренів Надсяння і Лемківщини, мовиться у рецензії Українські рукописні учительні Євангелія в дослідженні Галини Чуби.

Про знання і культуру церковнослов'янської мови в літургійному вжитку на теренах Перемиської єпархії у XIX столітті пишу в розвідці Дві «перемиські» статті о. Йосифа Левицького.

Натомість рівень знань латинської мови і літератури слухачів перемиської духовної семінарії, ілюструє текст «Ода» і «Еклога» – два латиномовні видання на пошану о. Івана Лаврівського, надруковані в Перемишлі 1832 року.

Знаковій постаті галицького відродження, владиці Іванові Снігурському, присвячена стаття Нові штрихи до біографії єпископа Івана Снігурського, до якої доданий Спогад про єп. Івана Снігурського о. Йосифа Левицького; також повідомлення – Геральдична загадка – антимінс єп. Івана Снігурського з гербом Сас. Особа перемиського владики є теж центральною у добірці документів про діяльність Дяко-учительського інституту – До історії Дяко-учительського інституту в Перемишлі.

В огляді – Перемишліана на сторінках найновіших видань Українського геральдичного товариства, увага зосереджена на геральдиці перемиських владик XVII – початку XIX століть у дослідженнях львівських істориків. Про національну символіку пишу в розвідці Роль греко-католицького духовенства Надсяння в утвердженні національної символіки (середина XIX століття).

Базою для написання статей стали рукописи, утворені в Перемишлі й на Надсянні починаючи від середини XVII по середину XIX століття. Знаходив їх на електронних порталах Бібліотеки Народової у Варшаві (Polona), Державного архіву в Перемишлі, чи замовляв у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника. Тексти роздобуті таким чином, як важливі елементи даної статті, читач знайде опублікованими у цій книзі у формі факсиміле.

До деяких статей додав я тексти інших авторів, напр. спогади о. Івана Гавришкевича та Івана Франка про о. Йосифа Левицького, розвідку проф. Михайла Лесіва (1928-2016) про мову проповідей о. Антонія Ляврецького, замітку проф. Ольги Шуміліни про рукописний співаник Івана Левицького, чи переклади на українську мову Ростислава Паранька віршів, присвячених о. Іванові Лаврівському та документів про діяльність Дяко-учительського інституту в Перемишлі.

Володимир Пилипович

Пам'ятки багатоголосної партесної музики з Перемиської єпархії (кінець XVII- початок XVIII століття)

Сьогодні, про пам'ятки названі у заголовку статті, можемо сказати так (парафразуючи вислів Бориса Кудрика): – не всі ті ноти пропали безслідно¹. Отож у 1996 р. випадково знайдено фрагменти рукопису з партесними (багатоголосними) композиціями з кінця XVII ст., з яких було склеєно обкладинки Братської книги з Валяви, виготовленої там у середині XVIII ст., і яка до 1947 року була власністю Бібліотеки Греко-Католицької Капітули у Перемишлі. Тепер ця пам'ятка зберігається у Національній Бібліотеці у Варшаві (шифр IV 12049, старий шифр акс. 2027 b), і нараховує 12 аркушів (24 сторінки), розміром 21×16, 8 см.

Сторінка валявського рукопису з твором Пастирская свѣрьиль, партія першого дисканта, арк. 1

¹ Див.: Борис Кудрик, Огляд історії української церковної музики. Львів 1995. С. 17.

Вперше про валявську пам'ятку згадано у каталозі *Rękopisy cerkiewnosłowiańskie w Polsce*², якого укладачі інформують, що у 1996 р., під час реставрації Братської книги, у її обкладинках знайдено фрагменти нотного рукопису, як потім виявилось, з партесними композиціями до Літургії. Валявський музичний рукопис описаний і проаналізований у дослідженні Оксани Шкурган: *Українська пам'ятка партесних творів кінця XVII – початку XVIII століття з варшавського книгосховища*³. Авторка уточнює час написання рукопису: Словесний текст під нотами написаний одним почерком українським скорописом кінця XVII – початку XVIII ст. (стор. 8). Коротко згадує про історію «владичої» Валяви, помилково називаючи її містечком, проте не пов'язує виникнення рукопису із фактом, що у Валяві часто перебували перемиські владики, а з ними і катедральні співаки (хор?), для яких, мабуть, і було скомпоновано цю багатоголосну Літургію. Отже належить поставити тезу, що музика до Літургії виконувалася саме перемиським архиерейським хором, і тому ці ноти опинилися у Валяві. Далі, Оксана Шкурган пише про перемиську Капітульну бібліотеку, де цей рукопис зберігався, і про першого дослідника рукописів – о. Бориса Балика, ЧСВВ.

Після відтворення послідовності розгортання музичного матеріалу і розшифрування збережених фрагментів, київська дослідниця встановила, що у рукописі записані поголосники шести хорових партій (на кожен партію припадає по 2 аркуші): два дисканти, альт, тенор і два баси. [...] На сторінках міститься 6 творів: тропар Григорію Богослову «Пастирская свѣрилъ богословія», фрагменти з літургії Пржедєосвященній – гімн «Нинѣ сили небесныя» та два киноніки «Вкуси́те і увидите» і «Благословлю Господа», а також дві стихирі на Різдво Христове – «Всяческая днес

² Див.: *Rękopisy cerkiewnosłowiańskie w Polsce. Katalog. Wydanie drugie zmienione. Opracowali Aleksander Naumow oraz Andrzej Kaszlej przy współpracy Ewy Naumow i Jana Stradomskiego. Kraków 2004. С. 219-220.*

³ Див.: Оксана Шкурган, *Українська пам'ятка партесних творів кінця XVII – початку XVIII століття з варшавського книгосховища. Студії мистецтвознавчі. Число 4 (16). Театр. Музика. Кіно. Видавництво ІМФЕ. Київ 2006. С. 7-15.*

радости» і «Слава во вишних Богу»⁴. У дослідженні опубліковано одну сторінку факсиміле (кольорову), та п'ять нотних прикладів.

В науці відома друга подібна музична пам'ятка з території Перемиської єпархії – партесні твори з обкладинки Міської книги Олешичів кінця XVII ст., яка згодом потрапила до архіву Львівського Ставропігійського Братства. Тепер пам'ятка зберігається у Центральному державному історичному архіві України у Львові, ф. 129 (архів Львівського Ставропігійського Братства), оп. 2, од. зб. 1553, нараховує 20 аркушів (40 сторінок).

Олешичьку пам'ятку описано у дослідженні Мирослава Дещиці: Найдавніша пам'ятка партесних творів⁵. Автор уточнює час написання рукопису: Словесний текст під нотами писаний українським скорописом XVII ст. (стор. 113).

Категоричне зауваження М. Дещиці, що ця пам'ятка надійшла до архіву Львівського братства, де, ймовірно, була оправлена, а для палітурки було використано старі папери, серед яких виявилися уривки партесних творів. Тож цілком вірогідно, що львівські партеси пов'язані саме з Львівським братством (стор. 112), здається дуже сумнівне. На мою думку більше імовірним є те, що її оправили під час складання у тих же Олешичах. Розумі-

Сторінка олешичького рукопису зі
Службою Божою на чотири голоси,
арк. 2

⁴ Там само. С. 8.

⁵ Див.: Мирослав Де щ и ц я, Найдавніша пам'ятка партесних творів «Калоффонія». Науковий збірник з історії монодії та гимнографії. Число 1. До 79-ліття Олександри Цалай-Якименко. Видавництво Львівської Богословської Академії. Львів 2002. С. 112-122.

ємо інтенцію автора – він хотів довести львівське походження цих фрагментів, але у містечку Олешичі, як досить живому локальному українському осередкові XVII століття, міг існувати церковний хор, для якого і складено (переписано) збережені композиції.

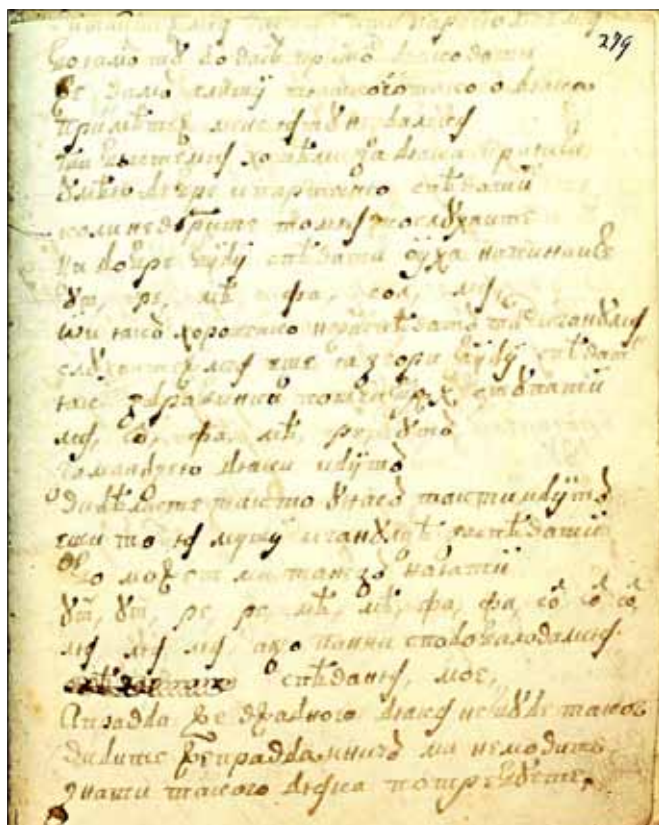
У дослідженні Мирослава Дешиці опубліковано чотири сторінки факсиміле, та два нотні приклади, отже олешичський рукопис, подібно як валявський, чекає на повну публікацію.

Дослідники обох рукописів не звернули уваги на те, що ці пам'ятки виникли на Надсянні у часах, коли перемиськими владиками були Винницькі: митрополит Антоній (1650-1679), єпископ Інокентій (1680-1700) та митрополит Юрій (1700-1713), і які значно піднесли рівень церковно-культурного життя Перемиської єпархії, в тому числі і церковного співу. У цьому контексті варто тут навести уривок з проекту Статуту перемиської капітули, складеного єп. І. Винницьким 18 жовтня 1687 р.:

На додачу до тих трьох офіціалів капітули уряджаємо четвертого, відповідно до первісної грецької назви – уставника, а згідно з ужитком Західної Церкви – кантора. **Його обов'язком буде керувати церковним хором або ж крилосом як у читанні, так і в хоральному співі (і на щодень, і по урочистіших святах), уряджати спів на голоси, пильнувати, щоб у процесіях був належний порядок і цілковита пристойність.** До того ж, тримати під своїм завідуванням та наглядом усіх дидаскалів чи то бакалярів не тільки в самому Перемишлі, а й по містах, містечках і селах усієї нашої дієцезії, допитуватися про їхнє життя та звичаї і перевіряти їх, як своїх учнів, наставляючи в читанні, письмі, співі; а ще допитуватися, чи завжди вони особисто при церковних обов'язках, чи придатні для свого служіння в обох ділянках – у церкві й у школі. І коли б хтось із них був чи то неспроможний, чи то недбалий до своїх зобов'язань, або ж вів би розв'язне життя, то цьому ж таки велебному канторові буде вільно таких відповідно до провини карати і позбавляти служіння, замінюючи їх на достойніших і плідніших⁶.

⁶ Документ опублікований у виданні: Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej. T. I. Lwów 1868. S. 85-93. Український переклад Ростислава Паранька.

Про популярність партесного співу на теренах Перемиської єпархії свідчить анонімна віршована орація дяка до парафіян, в якій розхвалює він своє дяківське ремесло, і переконує слухачів, що вміє добре і п а р т е с н о співати (підкреслення наше – В.П.). Текст орації записаний у рукописному збірнику з 30-40-х років XVIII ст., якого власником був о. Павло Свідзінський, парох села Лодина над Сяном.

Вітайте ж мене Ганусю і ти Парасю [?]

Бо ям ту до вас прийшов дяковати
же вам слишу тяжкого такого дяка
прийміте ж мене я ту не здалека
тай бисте мя хотіли за дяка прияти
умію добре і партесно співати
коли не вірите то мя послушайте

ци добре буду співати уха напинайте
ут, ре, мі, фа, сол, ля
ой як хорошенько не заспіват так і Гануля
слухайте ж мя еще як згори буду співати
як з драбинки по щиблях ступати
ля, сол, фа, мі, ре, ут,
за Мандзею дяки ідуть.
Виділисте так то у нас такти ідуть
еще то я мушу і Ганульці заспівати
бо может ми танец наяти.
ут, ут, ре, ре, мі, мі, фа, фа, сол, сол, сол,
ля, ля, ля, а що панна сподобало вамся
співання моє,
а правда же в жадного дяка не буде таке
видите же правда і нич ми не мовите
знати такого дяка потребуєте⁷.

Орація, хоч подана у сатиричному ключі, замикає в собі серйозну інтенцію переконати, схилити парафіян до запропонованої їм кандидатури на пост дяка. Автор впевнений у тому, що коли вдасться йому зачарувати співом своїх майбутніх парафіянок – Гандзю, Ганусю і Мандзю, то їй не буде проблем з рештою вірних.

Документами високого рівня музичної культури в Перемиській єпархії кінця XVII- початку XVIII століття, крім згаданих вище партесних творів, є партесні фрагменти знайдені у рукописних книгах з різних місцевостей Перемиської єпархії. Дозволю собі висловити тезу, що ці збережені фрагменти не випадково знайшлися у ірмолоях (Яворів, Самбір, Корманичі, горішне Надсяння) та тріодах (Макова і Рушельчичі), і є свідченням особливого дяківського вміння, яким кожен з них старався прихилити до себе парафіян, але й своєрідного уподобання дяків з Надсяння. У ці книги приміщали їх самі дяки, щоб могли користуватися ними при особливих нагодах, і тим способом презентувати свій вокальний хист, адже вважалося, що партесний твір є му-

⁷ Рукопис зберігається у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. Василя Стефаника. Фонд Степана Петрушевича (АСП), рук. № 102, арк. 279.

зично більш складний від ірмолойних піснеспів⁸. Розуміючи вагу партесного співу для розвитку духовної культури простого населення, і не маючи змоги створювати у сільських парафіях хорові колективи, які могли б виконувати партесні композиції, дяки презентували його у зредукованій формі (партії альту або тенора). Отже презентували вони партесний спів не тільки з метою зачарування «Марусь» і «Гандзь», але передусім для духовної насолоди своїх парафіян.

Ряд рукописних фрагментів партесних композицій з теренів Перемиської єпархії відзначено у фундаментальному дослідженні проф. Юрія Ясіновського *Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16-18 століть*. Каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження (Львів 1996). І так у Ірмолої з Яворова (Львівська національна наукова бібліотека України ім. Василя Стефаника. Фонд Народного Дому 116. Арк. 1-1 зв., 187-187 зв.) знаходиться альтова партія Херувимської пісні⁹, у Ірмолої із Самбора (Національний музей у Львові. F 604. Арк. 86-а – 86-б) – партесна партія Херувимської пісні¹⁰, у Ірмолої із Корманичів з 1702 року (Національний музей у Львові. F 271. Арк. 171) – *Хваліте Господа у триголосному викладі*¹¹.

Партесні уривки знайдено також у рукописах з колекції перемиської Капітули, які з 1947 року знаходяться у Бібліотеці Народовій у Варшаві. І так у складі Тріоди цвітної з Рушельчичів (шифр III 12008, ст. шифр акс. 2768) знаходиться партесний уривок, який містить гімн Нині сили небеснії (визначення проф. Ю. Ясіновського)¹². У складі Тріоди цвітної з Макової (шифр III

⁸ Так вважав найвідоміший український бароковий композитор і теоретик Микола Дилецький, див.: Микола Дилецький, *Граматика музикальна*. Фотокопія рукопису 1723 року. Підготувала до видання О. Цалай-Якименко. Київ 1969. С. XV (14).

⁹ Юрій Ясіновський, *Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16-18 століть*. Каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження. Львів 1996. № 62. С. 134.

¹⁰ Там само. № 209. С. 198.

¹¹ Там само. № 489. С. 298.

¹² Див.: *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemysłu*. Opracował Andrzej Kaszlej. Biblioteka Narodowa. Warszawa 2011. S. 102-103. Рукопис належав Стефанові поповичу рушельчицькому, згодом потрапив до Крупця (там само, с. 103).

11957, ст. шифр акс. 2752) – партесний твір, що містить уривки гимнів Літургії – Киріє елейсон, Иже не одержимую¹³. У Ірмолої з горішнього Надсяння (імовірно з містечка Мриголода¹⁴) (шифр І 12100, ст. шифр акс. 2601. Арк. 143) – партія тенора з партесної композиції Воскресення день (визначення проф. Ю. Ясіновського)¹⁵.

Описані вище музичні пам'ятки з Надсяння значно розширюють географію українського партесного співу на території поза великі міські центри тодішньої України як Львів чи Київ. Дотеперішні праці про його розповсюдження потребують ревізії, отож і «перемиські» знахідки стануть тут важливим компонентом цього процесу. Автор має надію, що незабаром усі ці рукописи будуть опубліковані окремим томом у видавничій серії Пам'ятки сакральної музики Перемиської єпархії Регентського інституту Перемисько-Варшавської Архиєпархії УГКЦ¹⁶.

Для кращої орієнтації читачів, до статті додаємо мапу центральної території Перемиської єпархії XVII-XVIII ст. з позначенням населених пунктів, з яких походять описані у цій статті пам'ятки.

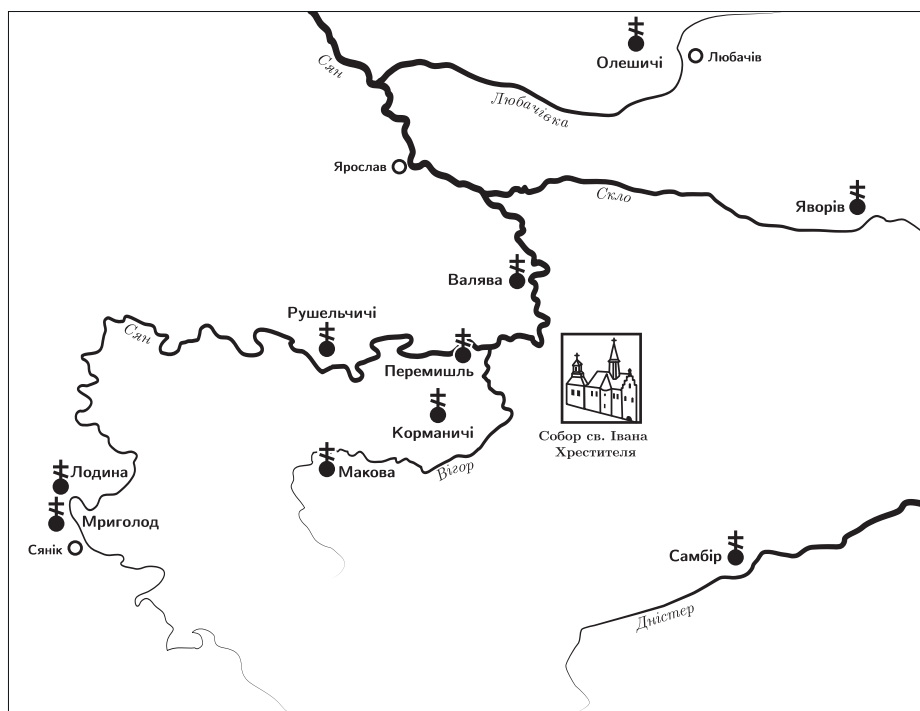

¹³ Там само. С. 86-87.

¹⁴ На звороті аркуша з нотним записом партесної композиції знаходиться не відзначений А. Кашлейом лист із 1732 р., у якому згадано прізвище мригородського старости В. Замбрицького.

¹⁵ Там само. С. 133.

¹⁶ Див.: Партесна музика Перемиської єпархії. Рукописні уривки середини XVII - початку XVIII століття. Зібрали і до друку підготували Володимир Пилипович і Юрій Ясіновський. Ідентифікація уривків, реконструкція партитури, передмова Ольга Шуміліна. Видавнича серія: Пам'ятки сакральної музики Перемиської єпархії. Том III. Регентський Інститут Перемисько-Варшавської Архиєпархії у Перемишлі. Перемишль 2015. 258 с.

**Чин навідування хворих в Служебнику з Малнева
(поч. XVIII ст.), та поради з етикету і молитви проти
тучі в Требнику з Рушельчичів
(друга половина XVII ст.)**

Завдяки порталові CBN Polona Бібліотеки Народової у Варшаві, відкрилася можливість користуватися рядом відсканованих рукописів, в тому числі церковних, яких певна частина у 1947 році потрапила до Варшави з Бібліотеки Греко-Католицької Капітули в Перемишлі. Мою увагу привернув рукописний Служебник з додатками Требника з Малнева (1700-1705 рр., сигнатура Rps 11936 I). На аркушах 151 зв. -156 зв. вписано там Чинъ посѣщенія больныхъ при исходѣ дѣи. Текст цей явно співзвучний трактатові *ars moriendi* (мистецтво вмирання), що під заголовком Наука albo способъ диспонуваня ся на смерть, кождому хрѣстіанину увійшов до катехизму перемиського владики Інокентія Винницького, виданого в Уневі 1685 року¹. В основному розділі згаданого трактату, названому Сродки, albo способы до захованя терпливости належитой в тяжких болях хоробы, подано досить детальні поради вмираючій людині, як по-християнськи примиритися їй зі своєю хворобою і належно розпрощатися зі світом, бо ж абы добре оумерти могль, на

¹ КатихиΣиΣ albo наука хриситїанская вкоротцѣ з розныхъ авторовѣ збранная в дієцезїей Премыской... оголошенная. Унів 1685. Факсимільне відтворення цього видання див. у книзі: Єпископ Інокентій Винницький, Катихисіс або бароковий душпастирський сад. Супровідні статті й упорядкування Володимира і Дениса Пилипівичів. Перемишль 2007. С. 121-330.

том абовѣмъ остатнемъ живота нашего пунктѣ, вся вѣчная щасливість, и вѣчное нещастя зависло². У вступі до Чину навідування хворих в час відходу душі, написаному церковнослов'янською мовою, автором коротко викладено його суть, а далі, у заголовку, згадано, що коли хворий не знає церковнослов'янської мови – *Аще невѣжа ест*, – священник має перепитувати його руским язикомъ, тобто українською мовою. Перемиський єпархіяльний собор з 1693 року в опублікованих через рік у Кракові *Ustawach rządzi duchowego*, звертає увагу парохам на те, що їх обов'язком є не тільки сумління хворого добре розібрати й актувати, надії та любови, відпущення образи ближньому, а також терпеливості в смертних болях і щирої подяки Богові за всі його навернення, з відданням уповні на його волю: або дозволить жити, або скаже вмирати, – у хворобі збуджувати та утверджувати до останньої миті життя, відповідно до свого пресвітерського обов'язку³.

Часом, до приватних рукописних Требників священників з Надсяння потрапляли теж чисто побутові справи, чого цікавим прикладом є рукописний Требник з Рушельчичів (1657-1700 рр., сигнатура Rps 11946 I), – це також давня власність Бібліотеки Греко-Католицької Капітули в Перемишлі. На сторінках цього рукопису знаходимо такі записки: *Начало на здоровном обѣдѣ, на гостинѣ на празнику, мовити до гостии* (арк. 87-88); *От гостей до господаря* (арк. 88-88 зв.); *Молитвы от злоти тучи* (арк. 88 зв.-91).

Нагодою до зустрічей парохів був, назагал, парафіяльний празник, на якому учасники часто не дотримувалися моральних норм поведінки, тому-то отці Перемиського єпархіяльного собору з 1693 року наголошували, що духовенство під час празників, буваючи на гостинах, усупереч своєму пресвітерському покликанню та обітниці дотримуватися тверезості, так собі попиває, що стають нездатними [...] відправити наступного дня богослуження⁴. Втім публікований нижче текст можна розцінювати як спробу увести на таких зустрічах моральний лад.

² Див. стор. 308 цит. видання.

³ Цитую в українському перекладі Михайла Дзуля, див.: Собор у Перемишлі 1693 року. Канонічні джерела. Випуск 2. Львів 2006. С. 41-42.

⁴ Там само. С. 41.

Господар дякує вишитким посполите, сусѣдкумъ кумомъ, побратимом, иже есте не згордѣли ним ани домом его, далѣ тыж дякует ваммостюм за подарки красныи з малженкою и з дѣточками своими и кладет пред поцтивост вашу хлѣб ку хлѣбу щого Гѣ мѣли дал, чашу пива, слово доброе, а ласкавое просит, вмѣст, и бысте ся хлѣбом погодовали, а пива ся напивали а на него ласкави были. Запрошені священники обдаровують пароха подарками, а він віддячує їм смачним столом і пивом. Під хлібом слід розуміти не тільки печене, а й взагалі усі страви, але те, що з напитків згадується тільки пиво, здається бути зрозуміле у світлі постанов Перемиського собору 1693 року, бо ж вино було тоді відносно дорогим напитком, а горілка – непристойним для ієрейського сану.

Атмосферичні явища, зокрема град і сильні грози, становили для жителів Надсяння у XVII та XVIII столітті реальну загрозу для їхнього фізичного існування. Пожежі будинків внаслідок удару блискавки й вщерть знищені посіви після граду, були тоді не меншим нещастям для селян, ніж часті епідемії та війни. У змісті другої молитви знаходимо невластивий для східної духовности образ Божої Матері з розпростертим золотим волоссям: На том полѣ сидит сѣтая Бѣца на златом столци свои сѣтыи волосы розпростираючи золотыи дрыжачи Гс Хр сѣна Бжїя на правои руцѣ.

Ширше на тему побутування молитов проти тучі (гроза з блискавками або з градом) на території Перемиської єпархії XVII-XIX століть, писав я у окремій статті⁵, а опубліковані у цій статті тексти, доповнюють цю дуже цікаву молитовну традицію.

В опублікованому тексті збережено титла у скорочених словах (Бѣу = Богу), надрядкові літери введено у рядок і взято в круглі дужки. Факсимільний фрагмент рукопису скопійовано з порталу Polona Бібліотеки Народової у Варшаві.

* * *

⁵ Див.: Молитви проти тучі у молитовній практиці в Перемиській єпархії XVII-XIX століть, у моїй книжці Культурна територія. Статті і матеріали до інтелектуальної історії Надсяння. Перемишль 2011. С. 89-108.

Чинъ посѣщенія болныхъ при исходѣ дѣши.

Іерей посѣщающе болны(х) прежде всѣхъ дѣлъ оуврачеванія, всякое тѣшаніе в(ъ) то(м) имѣти долженъ естъ оеже направити на путь спїнія болнаго. Посе(м) накажетъ болнаго, оеже во(з)вратити аще от кого что взялъ чрезъ лихоимство, или чре(з) насиліе, обаче сего да оубѣгаетъ дане что себѣ хотяще от болнаго взяти на се его понуждати дерзне(т); еликоже во(з)можно будетъ(ъ): да во(з)буди(т) болнаго, до нелѣже има(т) разумѣніе довольно: къ Вѣрѣ, Надеждѣ, и Любоуѣ, и прочіи(м) добры(м) дѣло(мъ).

сирѣчь

Крѣпко вѣровати въ вся оустави Вѣри, и исповѣдати вся, яже с(ъ)тая Ри(м)ская Кафолическая, и Апо(с)толская Црковъ вѣритъ(ъ) и оучитъ.

Надѣятися на Гда нѣшго Іс Ха, бе(з)мѣрную блг(д)ать, и млти себѣ достигити, радиже его Престѣйшія страсти, и пре(д)стател(ст)ва Преблгвенныя Мрія, и Всѣ(х) с(ъ)ты(х) живота вѣчнаго себе прича(ст)нико(м) быти.

От всего ср(д)ца во(з)любити, и наипаче желати Га Бга, таковою любовію любити, яковою его любя(т) Блженній и избранній его вси.

Ради любви Бга болѣти ср(д)це(м) о всѣ(х), имиже Гда Бга, и искренняго своего когда прогнѣвалъ.

От тѣ(х) оставленія просити, ихже когда/арк. 151 зв./ дѣло(м), или слово(м) прогнѣвалъ.

От ср(д)ца ради любви Бжїя даровати всѣ(м), которой ему пако(с)ти чинили и непрїятескій били.

Тую болѣзн(ъ) и страданіе, ради Бга въ оставленіе грѣхо(в) свои(х) терпеливо приимати.

Оучинити (: аще бы ему подалъ Гдъ Бгъ здравіе тѣла:) намѣреніе, оукланятися от грѣховъ, и Заповѣди Гдѣня крѣпко испол(л)няти.

Аще невѣжа є(ст) болны(и) вопрощає(т) его сице руски(м) языкомъ г҃ля.

Іерей вопрощаетъ.

Пытаю тебе наймилшій брате (: albo сыну, albo сестро,) если о Артикула(х) Вѣры такъ вѣришъ, якъ Црковъ Стая Православно Кафолическая Восточная вѣритъ(ъ) и оучить, и если ни вчо(м) не естєсь противни(м), ани вонтпишъ.

Болный отвѣщаетъ.

Все такъ вѣрую, яко Црковъ Стая Восточная вѣритъ и оучить, и нивчо(м) не естємъ противный ани вонтплю.

Іерей вопрощає(т).

Маєшъ зуполную и мощную надѣю, ижъ Гдъ нѣшъ Іс Хс, для наддеръ вели/арк. 152/каго своего млрдїя змилує(т)ся на(д) тобою, иже для заслугъ муки его збавенной, чрезъ причину Прчтой Двѣ Бци Мрїй, и всѣ(х) сѣты(х), поступишъ живот вѣчный.

Болный отвѣщає(т).

Маю зуполную надѣю в(ъ)ласцѣ и млрдїю Гда моего Іис Хѣ, и в заслугах(ъ) муки его збавенной, и причинѣ Прчтой Дви Бци Мрїй и всѣх сѣты(х), жєся змилуєтъ надомною, и да(с)т живот(ъ) вѣчный.

Іерей вопрощає(т).

Если любишъ Гда Б҃га твоего от всего ср(д)ца твоего, и если еще барзѣй любити его прагнешъ, такую любовїю, яко любятъ(ъ) его сѣтый оугодници его.

Болный отвѣщаетъ.

Гда Б҃га моего от всего ср(д)ца моего люблю, и еще якъ(ъ) найдосконалѣ(й) любви(т)и его прагну.

Іерей вопрощає(т).

Если з любве до Гѣ Бѣ, з(ъ) ср(д)ца жалуєшъ за всѣ грѣхи твой, которыми образилєсь такъ(ъ) має(с)тат Бжїй, яко и бли(ж)няго твоего.

Болный отвѣщає(т).

За всѣ грѣхи мои ср(д)чне жалую, же(м) ими Гда Б҃га и ближняго моего образилъ(ъ), и оусе(р)дне прошу абими млтїиве отпушчени были. /арк. 152 зв./

Їерей вопрошаетъ).

Если з любви до Гда Бга, отпускаешъ всѣ(м) виновайцо(м), и непріятеле(м) твои(м) всѣ вины ихъ, которыми(м) яким ко(л)-век(ъ) способо(м) тебе образили.

Болный отвѣщаетъ.

Всѣ(м) непріятеле(м) мои(м), всѣ вины и(х) и образы которим мене коли колвек слово(м), albo учинко(м), albo яки(м) колвек(ъ) способо(м) образили от ср(д)ца отпускаю.

Їерей вопрошает).

Если всѣ(х) ты(х), которы(х) ты са(м) яки(м) колвек(ъ) способо(м) образиле(сь), от ср(д)ца покорне перепрошуешъ.

Бо́лный отвѣщает).

Покорне всѣ(х) ты(х), которы(х) коли колвек(ъ) чимъ образиле(м), albo слово(м), albo оучинко(м) перепрошую, и абими от ср(д)ца отпу(с)тили пилне и поко(р)не прошу.

Їерей вопрошает).

Если тую хоробу, которою тебе Гдѣ Бгѣ з ласки своей, яко пан навѣдити рачилъ, вдячне и скромне от него яко покуту за грѣхи твой приимуешъ, и ему за тоѣ, яко Пану и Сотворителеви своему покорне дякуешъ.

Болный отвѣщает).

Вдячне от Гда Бга моего, тую хоробу яко каранѣ за грѣхи мо(и) пріймую, и покорне ему за ню дякую.

Їерей вопрошает).

Маешъ волю, и обѣцуешлися, если тебе Гдѣ Бгѣ, съ твоей хороби тѣлесной, до здоро/арк. 153/вя привернетъ, ведлугъ можности твоей, яко най пилнѣй за помочу его грѣховъ стеречися, а приказаня его заховивати.

Болный отвѣщаетъ.

Маю волю и обѣцуюся, если ми Бгѣ дастъ здоровѣ, за помочу его ведлугъ силъ моихъ, пилне стеречися грѣховъ, а приказаня его заховивати.

*

Посе(м) накажетъ болнаго въ сокрушеній ср(д)ца мѣлится съ собою глаголюще [далѣ подано молитви – В. П.]

Посем же воду сщенную и крѣтъ при болно(м) поставляет, /арк. 153 зв./ въ еже на него смотрити, и сокрушеніе(м) ср(д)ца цѣловати.

Таже отходяще домашни(х) накаже(т) когда приспѣтъ исходъ дѣши, къ еже ему скоро возвѣстити, пре(ж)де неже оумерти болному: егда же ѿерей оузритъ болнаго бли(з) смѣрти бити, да не отходитъ от него, и когда оуже болнѣи смѣртно болѣзновати начне(т), тогда; аще ему во(з)можно глѣти; да глѣтъ. Аще же ради немощи сѣлнѣя нево(з)може(т): тогда са(м) ѿерей во слу(х) всѣ(м) Блгоизявите(л)нѣ глѣти имат [далѣ пода-но молитви – В. П.]

Посе(м)же егда оуже начне(т) разлучатися дѣша съ тѣломъ, ѿерей съ пре(д)стоящими иматъ глѣти настоящѣи млѣтви [далѣ подано молитви – В. П.] /арк. 154-154 зв./

Егда же оумретъ болнѣи, ѿерей съвсѣми тамо пре(д)стоящи-ми глѣтъ [далѣ подано молитви – В. П.] /арк. 155/

* * *

Начало на здо[ро]вно(м) обѣдѣ, на гостинѣ на пр(а)знику, мови(т)и до гости(и)

Мо(и) найли(п)шии братя гостеведому того, рачте послухати слова от господаря. Мѣли(л)ся, їмк, Гѣу Бѣу з ма(л)же(н)кою своею, и з богодаными его чады иж рачи(л), Гѣ Бѣ в добро(м) здоровю заховати до дне стѣого хвалебного їмк да(л) тобѣ на много лѣ(т) а(ж) бы содѣ/арк. 87/ва(л) хвалу божѣю да(й)же Гѣи Бѣже на мно-го лѣ(т) жебы то было Гѣу Бѣу ку чти и ку хвалѣ ку хвалѣ, а ему ку вѣчно(й) радо(сти) дякувати ва(м) вш(ит)ким посполите, сусѣдкѣмъ кумомъ, побратимо(м), иже есте не(з)гордѣли ни(м) ани домо(м) его, далѣ ты(ж) дякуе(т) ва(ш)мостю(м) за подарки кра(с)ны(и) з ма(л)же(н)кою и з дѣто(ч)ками своими и кладе(т) пре(д) поцтиво(ст) вашу хлѣ(б) ку хлѣбу щого Гѣ мѣли(й) да(л), чашу пива, сл(о)во доброе, а ла(с)кавое проси(т), вѣмост, и бысте

ся /87 зв./ хлѣбо(м) погодовали, а п(и)ва ся напивали а на него ласкави были.

От гостей до господаря

Мои ласкавы(и) тис ім'рк, я яко оць дхвныи повинень є(см) Га Ба просити за все православное хрестия(н)ство, и в ва(ш)мо(с)т приятелѣ твои милыи, ты(ж) оужаси [?] часу чи здровя доброго на часы незмѣроныи а прося(т) вѣмо, которы ми подарки подаровали, прийми вдячѣне яко млы(и) а ла(с)кавы(и) прияте(л) а оныи в тоей м(л)ости хлѣб(ѣ) хотя(т) ясти и пиво пити а тоей /арк. 88/ мло(с)ти дяковати яко своему приятелеви.

* * *

Млитвы от злои тучѣ. Мтва а'

Въ имя оца и сѣна и свѣго дѣха, ами(н), гж [тричі]

Злая туче, заклинаю тя Гѣмъ Гс Хѣм, сѣно(м) Бѣжи(м), становляю тя цѣре(м) Ко(н)ста(н)тино(м), и мѣтриею его Єленою, мѣтріею Бѣжіею и чѣ(с)ны(м) его крѣ(с)то(м) и животворящи(м) зла(я) туче заклинаю тя Гѣмъ, тримиста сѣты(х) аѣггль от востока триста сѣты(х) аѣггли от юга становляю тя злая туче, тѣ, сѣты(х) аѣггль от сѣвера /арк. 88 зв./ от запада становляю тя въ(з)вращаю тя въ(з)врати(с)я зла(я) тучю Бѣжіею моцїю дванадця(т)и апѣ(с)лы от куду єсь выстала в лѣси иди въ кладя(з) оу(с)їя, не вѣюй не постава(й), въ всегда нѣнѣ и прѣ(с)но и въ вѣкы вѣко(м), аѣнь.

Молитва вторая

Становлю тя злая туче Бѣгом живымъ и мѣтрію Бѣжію, и сѣтим архангело(м) Михало(м) и ві ми [12-ми] апѣ(с)лы, от куду єсь вишла с пущы и с пергынѣ [?] истечи изыиди во своєї мѣста. Во имя отца и сѣна и сѣтого дѣха. Амин. /арк. 89/ На то(м) полѣсиди(т) сѣтая Бѣца на злато(м) сто(л)ци свои сѣты(и) волосы ро(з)простираючи золотыи дрыжачи Гс Хр сѣна Бѣжія на правои руцѣ са(м)

сѣди(т) въ радости(х) великихъ dospѣвае(т) хр(с)тияны родинъ
стола ставя(т). Скате(р)ти простираю(т) хлѣбы кладу(т) свѣчи
зажигая(т), престо́му Михайлу и Гаврилу. Сѣ́тий Михайле и
Гавриле не пущайте того граду лихого, ис тучи злой, на всѣхъ
посилайте их на пустыи лѣсы, где не орют /арк. 89 зв./ и не
сѣють на то(м) поли сѣ́тая Бѣ́ца Мѣ́рія свои(м) сѣ́ты(м) сѣ́но(м) закли-
наю́тя Бѣ́го(м) живы(м) и всѣ́ми сѣ́тыми Аминь.

Молитва г҃я

Туче граде не бывалася си оуна(с) вонавечеріе рожества Х҃ва,
не бивай же на нашо(м) поли в се(й) ча(с) спострѣчаю́тя, ві ми
[12-ми] ап҃слы ві ми [12-ми] мечѣ́. Пущаю́тя на пустыи лѣсы,
на глубокии потоки г(д)е с҃лнце не свѣ́ти(т) где м(с)цѣ́ не захо-
дитъ, где Свѣ́зды не сияю(т) где луны не бивають. Розмавляю́
тя всяки(и) хма́ры жо(л)тый(и) чорны(и) бѣ́лый(и) гулубый(и)
синѣ́й(и) /арк. 90/ зеленый(и) багряный(и) видимый(и) и не
видимый(и) Бѣ́жіею мо́щию и мѣ́тки Бѣ́жіею мо́щию и всѣ́ми сѣ́тими
мо́щию.

Молитва д҃я

Тоуче граде расти́наю́тя на чотыри ча(с)ти пущаю́тя на
границѣ́, на пустыи лѣсы на глубоки(и) потоки где с҃лнце
не свѣ́ти(т). Заклинаю́тя, Бѣ́жіею мо́щию мѣ́тки Бѣ́жіею мо́щию
и всѣ́ми сѣ́тими мо́щию и сѣ́то(го) архан҃г҃ла Михаила мо́щию отца
и с҃на и сѣ́тго д҃ха нинѣ́ и пр҃сно.

Тежѣ́ коли на границу́ або в село войдет /арк. 90 зв./

Туче граде ра(з)сѣ́кае(т) та архан҃г҃ль Михаи́и(л) мече(м) на
чотыри ча(с)ти, сѣ́е(т) тя на дробный(и) до(ж)дь. Пущае(т) тя въ
ві [12] кладя́сїи(и) то́ко(ж) сѣ́тый Илі́я и сѣ́тый ап҃(с)ль Пе(т)ръ, и
Паве(л), и вси сѣ́тыи Бѣ́жіею мо́щию и во [в]сѣ́хъ сѣ́ты(х) мо́щию Въ
имя отца и с҃на и сѣ́тго д҃ха и нинѣ́ и пр҃(с)но, и въ вѣ́кы вѣ́ко(м)
амінь.

/арк. 91/

Чинъ Посѣщенія Болныхъ при Исходѣ Душ.

Іерей посѣщающъ болныя прѣдъ всѣхъ дѣлѣхъ оу-
крѣпленія, и спасенія души кто имѣти доминѣ вѣстѣ
шесте на правити на пѣть спѣвъ доминато. Посѣ паки-
нѣтъ болнато, шѣ вѣсе возвратити аще шѣ кого что
вѣдѣлъ чрезъ Анхонимство, или чѣрнѣмъ, шѣмъ сего
да оуспѣтитъ да не что сѣбѣ хотѣше шѣ доминато вѣрати
на се сѣ поимѣтити дѣрзѣ; бѣмъ же вѣмъ можно вѣдѣтъ
да вѣдѣтъ болнато, до вѣдѣтъ имѣ рѣшѣнїи до вѣдѣтъ
и вѣдѣтъ, Надѣждѣ, и Любѣ, и Прощѣ до вѣдѣтъ дѣло.

спрѣчь.

Крѣпко вѣрѣвати въ всѣ оуспѣхи бѣри, и не по-
вѣдѣти всѣ, гѣмъ сѣмъ Рѣшѣмъ Кадолическимъ, и
Апѣолоскимъ Црѣковъ вѣрѣти и оуспѣтитъ.

Надѣждѣ на гѣмъ шѣмъ Іс Хъ, вѣмъ рѣшѣмъ бѣмъ
и мѣмъ сѣмъ достѣпнѣти, радѣмъ сѣмъ Прѣстѣжѣмъ
страсти, и прѣстѣжѣмъ Прѣстѣжѣмъ Мрѣмъ, и вѣмъ
сѣмъ тѣмъ вѣмъ сѣмъ пригѣтѣмъ бѣмъ.

Ѵвсѣмъ Срдѣ вѣмъ вѣмъ, и наипачѣ вѣмъ
гѣмъ бѣмъ, такового Любѣмъ Любѣмъ, гѣмъ
сѣмъ Любѣмъ Блѣмъ и гѣмъ вѣмъ.

Радѣ Любѣмъ бѣмъ вѣмъ Срдѣ шѣмъ, и мѣмъ
гѣмъ бѣмъ, и вѣмъ сѣмъ сѣмъ гѣмъ гѣмъ.

Ѵтѣ шѣмъ вѣмъ гѣмъ, и гѣмъ гѣмъ.

А вѣмъ

Аѡло, или Слово прогнѣвалъ.

Всѣмъ ради Аѡлѣ Божіи даровати Бже,
которіи ѣмъ пакости чинили и не пріимѣли Бже.

Тѹю Божіи и Страданіи, ради Бже кѣ ѡ
ставленіи Грѣхо свои терпѣливо Пріимати.

Всѣмъ чинити (аще бы ѣмъ подпалъ Грѣхъ Зло-
вѣтѣла) намъ жрніи, оукаанѣтисѣ ѡ Грѣ-
ховѣ, и Заповѣди Гдѣи крѣпко Исповѣсти.

**Аще Нѣхѣла и Божіи во Прошати Гдѣ
ице Бжеи казисомъ гла.**

Іерей вопрошати.

Пытаго тѣхъ наймилшій братъ (аѡло
сынъ, аѡло Бжестро.) Если ѡ Артісѣлаѡхъ
такъ вѣриши, гдѣ Црковѣ Стѣла Право-
славно Католическаѣ Восточнаѣ вѣритъ
и оучитъ, и если ни вѣо не Бжесть Проти-
вны, а ни вонтпишъ.

Божій ѡхѣщати.

Бже такъ вѣрѹю, гдѣ Црковѣ Стѣла
Восточнаѣ вѣритъ и оучитъ, и никѣо
не Бжесть противныи а ни вонтпию.

Іерей вопрошати.

Маши Зѡполнѣю и моцнѣю надѣю,
иже Гдѣи нѣхъ Іс Хс, дѣла наддѣръ нели:

исаго

исаго своето Мѣрдѣи Змилюетъ на твоего
иже даи Заслѣтъ мѣни Его Здаиной,
трѣхъ причинъ Прѣтой двѣ Еци Мѣи, и
всѣ еты, достѣпишь животъ бѣчный.

Колоний Шенцзю

Маю зъполнѣю надѣю власцѣ и
мѣрдѣю Гдѣ моего Іис Хѣ, и въ заслѣтахъ
мѣиенъ его зъавѣионъ, и причинѣ Прѣтой
дѣи Бѣи мѣиѣ и вѣсѣхъ стѣ. пѣсѣ зъмѣлѣ
ѣтѣхъ надѣионъ, и дѣѣ животъ вѣчнѣи.

Деревья Компонат.

Если Любвишь Гдѣ Бга твоего ш Бгго
Срца твоего, и если еще вѣрзѣи любви
его прѣгнеши, такою Любвию, такъ
любятъ его Стыи Оугадници его.

Колный ѿвѣщаетъ.

Гдѣ Бгѣ моего ѿ всего Срѣца моего Люблю
и еще такъ найдоконанѣ Люблю Его Прагнѣ.

Сергей Коношан

Если злобѣ до Га Ба, въ срѣдѣ жалѣвшихъ
за всѣ грѣхѣ твои, которыми шѣбразилъся
каіѣ маіѣатъ блѣіи, кііко іѣблїнаго твоего.

Колынь Шв.Будяк

Завѣтъ Грѣхъ мой срѣче жалѣю, пощени мѣ
Гдѣ Бѣ и Близкаго моего шѣрашѣ, поущае
прошѣ и вѣни Мѣтѣе шѣщени вѣли.

İşleri

Іерей вопрошаетъ.

Е сли з Любви до Гдѣ Бгѣ, шъщаѣши =
всѣхъ виновницъ, и неприѣтели твои всѣхъ винны
хъ, которыми гдѣи коѣмъ спосово тѣбѣ шъражили.

Болный шъщаѣтъ.

Всѣхъ неприѣтели мои, всѣхъ винны и шъщаѣши
коими мнѣ коѣмъ коѣмъ слово, а либо оученико
а либо гдѣи коѣмъ спосово шъражили шъ срдца шъщаѣго.

Іерей вопрошаетъ.

Е сли всѣ ты, которы ты са гдѣи коѣмъ спо
собо шъражили, шъ срдца покорне прѣпрошѣши.

Болный шъщаѣтъ.

Покорне всѣ ты, которы коѣмъ коѣмъ чин
шъражили, а либо слово, а либо оученико прѣпрошѣго,
и аки мнѣ шъ срдца шъражили Пилие и поконѣ проши.

Іерей вопрошаетъ.

Е сли тѣбѣ Хорошъ, которого тѣбѣ Гдѣ Бгѣ
Злаки свои, гдѣи Пани на вѣдѣти рачили,
вѣдѣти и сиромне шъ него гдѣи похѣтъ Загѣ
хи твой прѣмѣши, и емѣ за тѣ, гдѣи Пани
и сотвори тѣмѣи сиромне покорне дѣлѣши.

Болный шъщаѣтъ.

Вѣдѣти шъ Гдѣ Бгѣ моего, тѣбѣ Хорошъ гдѣи
Каране за Гѣхи мой прѣмѣши, и покорне емѣ
за него дѣлѣши.

Іерей вопрошаетъ.

Мѣши коѣмъ, и шъщаѣши сѣ, е сли тѣбѣ
Гдѣ Бгѣ, с тоѣи хороши тѣбѣ сной, до Зоро

Въ при-

ка прихрнеть, кедать можности твои,
тако найпаче Запомочь его греховъ
стергнеть, а Приказана его Захочеати,

Болныи ѿхвѣстѣ.

Мило волю и ѿвѣщюся, еслии мѣ
дасть Здоровье, Запомочь его вѣдуща
силъ моихъ, пилне стегнеть греховъ,
а Приказана его Захочеати.

Посѣмъ нѣмощь Болнаго въ Сокрытій Срдца
милнѣ, съ Согомъ Тлагодѣи.

Помѣй ма Блѣ повѣнцѣи мѣти твои.

На та Гѣ оупова, да не похвѣдѣмъ вѣнцѣи.

Брѣцѣ твой Гдѣ предаю дѣ моего.

Некънѣмъ еси Гдѣ Бжѣ истинны.

Бѣво Помою моего вѣнцѣи, Гдѣ Помощи мѣи Полцѣи.

Бхдѣ мнѣ вѣбѣ Защити тела.

Пуслакии Гдѣ Гдѣ Хртѣ, силото Престѣишиа
стрѣи вѣсѣ, прѣимѣи ма вѣнцѣи и вѣнцѣи твои.

Гдѣ Гдѣ Хѣ прѣимѣи дѣ моего.

Мрѣи Мѣи Блѣти, Мѣи мѣрѣи, тѣмъ ѿ вра
га Застѣи, и вѣ часѣ Смерти прѣимѣи ма.

Стѣи Аггѣ Хранитѣи мой прѣстѣишии.

Вси Стѣи Аггѣ, и вѣи Стѣи помѣѣтѣи ѿ
мнѣ, и вѣ помощѣ мнѣ прѣидѣте.

Посѣте вѣдѣи Сѣрѣи и Крѣи при вѣнцѣи поставѣи,

во Гдѣ

въ вѣкъ на него смотрити, и совершеніи срѣца Цѣловати.
 Также ѿходяще домашній на камені ісуса припадѣти
 Исходъ души, и въ вѣкъ сего во хвѣстити, предѣ не
 оумрети болномъ: Егда же Іерей оу хвѣстити Полнаго блѣ
 смерти ети, да не ѿходитъ ѿ него, и когда оу хвѣ бол
 ній смертно болѣуновати начне, тогда; аще въ вѣ
 можно глати: да глатъ. Аще не ради немоги аще
 невоимѣ: Тогда съ Іерей во сѣхъ вѣхъ вѣхъ вѣхъ
 глати и мѣтъ.

О Ісѣ! ѿ Мрїа! ѿ Ісѣ! ѿ Марїа!

Въцѣ твоей предаю Дѣла моего.

Гдѣ Ісѣ прїими Дѣла моего

Стаа Мрїа, мли бѣа ѿ мнѣ.

Стъи Іосифе мли бѣа ѿ мнѣ.

Ісѣ Снѣ Блѣи помѣи мѣ.

Ісѣ Снѣ Марїа помѣи мѣ.

Ісѣ вѣрѣю вѣа. **І**сѣ надеюся на тебѣ. **І**сѣ
 аго вѣо тѣа, **І**сѣ тебѣ живѣ. **І**сѣ тебѣ оуми
 раго. ѿ вѣтїи Ісѣ вѣрими Ісѣ.

Посѣти Егда оу лее начне раздѣлятися душа съ
 тѣломъ, Іерей съ Престолици и мѣтъ глати
 и вѣо мѣтъ.

МАТѢА. А.

Иако Ісѣ Хѣ подвига ради Кого,
 Престѣиши ѿ нѣхъ мѣтїи, га
 же въ Горѣ Глѣшнѣтѣи прѣ
 ала съи, когда вѣсть Потъ твой, ісѣ
 капла Крове каплющїа на Землю. И

оу вѣо

⌂ на нсхо д. мн. ⌂.

Оубо мѣсто тѣхъ Путь твой Крѣпкій
Егоже ѿ Божіи Смерти когда иже
мѣсто еси. Неномъ Оубъ твоимъ прине-
сти, и показати иже доли противъ Мно-
жествъ Грѣховъ сего Божнаго, иже хо-
ти Ето въ часъ исхода Его свободити
ѿ всякою тѣсноти иже кажи, иже За-
трѣхи свои Оубасаѣтся Есе Емъ еси,
неповинны ети. Аминь.

Потѣ, Оубъ ншъ: и Бѣже Дѣо:

Матѣв. в.

Дѣи Ісѣ Хѣ, иже За Снѣе міра,
на твердо дръвѣ Крѣпкъмъ
оумрети иже колѣ еси, мѣсто тѣхъ, да
торестъ Оубъ, гоже на не понесѣ еси,
наипаче же когда Престѣа твоѣ Дѣа
исходѣаше ѿ Прѣтѣмъ Плоти Твоѣа,
Неномъ ти Оубъ принести иже показати
иже колѣ еси, ѿ Грѣшной Дѣи сего
Божнаго, гоже въ часъ Смерти Его
свободити сподоби ѿ каіи иже мѣстѣи,
иже За Грѣхи свои Оубасаѣтся, да иже
неи доіони: Аминь.

Оубъ ншъ: и Бѣже Дѣо:

МОЛИ:

✠ Покръстиѣ Брани. ✠

ρπ f.

МАТНА І

Матѣя. Г.
Ди Ісѣ Хѣ, главыи Проро^и твоимъ:
въ лѣтѣхъ вѣчнои воулюбѣтѣ,
прѣвѣко тѣмъ мѣрѣхъ ѡ тебѣ. Мѣсто
лѣтѣхъ ради сѣхъ, гѣже тѣмъ съ Нѣсе на Зе-
млю ко терпѣнію всѣмъ кои съсори-
привлече сѣхъ, сѣгоже Нѣмъ ѡ ѡу-
тво^ихъ ѡ души сѣго Болнаго принѣти
и^изволи, гѣже свободи ѡ всѣмъ и^извѣ-
нѣтніи, и^ихъже За^итрѣхъ свои оу^итѣсѣ-
сѣ, да^иви не^имѣхъ долѣи^ихъ. При^истѣхъ пи-
сѣхъ нѣмъ Ісѣ в^и часѣхъ сѣи смѣрти сѣго; ѡ^ивѣ-
хъ нѣмъ в^ирати^ихъ пѣснѣхъ, и^и во^ивѣди^ихъ ду^ишѣ
сѣго въ сѣи сладо^ити и^идѣже тѣмъ воу^ивали:
въ вѣконечныи вѣки вѣко^ивъ. А^иминъ.

Đ ư Hư: **E** ư Đố:

Стаде же оумреть Болной. И три събсѣми
тамо Престоушнии гаетъ.

Вспоможе́те стѣи́ Бѣ́сѣи, сра-
ща́йте А́ггліи Гни, воспрі́емающіи
Дшѣ́ Бѣ́о, принося́щій го́ прѣлѣ-
ще́ вы́шнѣго. Да́ воспрі́иметъ та́ Хсѣ́-

ПРИТВА:

призвавый тѣ и нѣ нѣро Авраамъ
аггилъ коведѣтъ тѣ прѣмлаго щѣи дшъ
твою, прѣносящѣго прѣдици бѣшнато.

Тѣбѣ Гдѣи Прѣдаемъ дшъ раба тво-
его **Имѣхъ**. да прѣставиши сѣ-
шѣ мѣра, тебѣ пикѣтъ, и гѣпѣ нѣмо-
щи ради члѣкѣи въ прѣшѣщѣи
Грѣхѣи Готворишѣ естѣ, ти шѣ славою
всѣшѣдрато мѣрдѣи бѣго мѣлѣно шѣтѣи

Вдѣи Ісѣ Хѣ Црѣго слави, сководи дшъ
Раба твоего шѣ кахѣиіи адовѣхѣ,
и нѣгѣвины бѣзданы: сководи шѣ-
оуѣтъ аковѣ, да нѣ полеретѣ Тар-
тарѣ да нѣ впадѣтъ въ тѣмѣ: но Знаме-
ноносѣцѣ **Михайлѣ** прѣставишѣ въ
сѣшѣтъ сѣтый, егѣлѣ дрѣвлѣ Авраамѣ
шѣщѣалѣ и сѣмени егѣ. Бѣзднѣхѣи
и мѣлѣиіи тебѣ Гдѣи приноси, ты прѣи-
ти за дшъ сѣго, гѣпѣиіи шѣ гѣлѣи
хѣи прѣидѣ. Готвори гѣ Гдѣи шѣ смѣрти
прѣи-ти въ жѣкѣтъ вѣчнѣи, егѣ-
лѣ дрѣвлѣ Авраамѣ шѣщѣалѣ есѣ,
и сѣмени егѣ, и дрѣлѣи жѣкѣи іи

Прѣхѣ-

Ⲅⲟ ⲛⲥⲟⲃⲁ ⲁⲩⲛⲁ

рнб.

Чрѣѣши въ вѣки вѣковъ: ѿмнѣ.

ⲛⲥⲟⲃⲁ ⲁⲩⲛⲁ: ⲛⲥⲟⲃⲁ ⲁⲩⲛⲁ: ⲛⲥⲟⲃⲁ ⲁⲩⲛⲁ:

МОЛИТВА.

Ⲅⲟ помилуй мѧ. ⲛⲥⲟⲃⲁ: Ⲅⲟ помилуй.

омани Ⲅⲟи: Ближе нѣтъ, въ
вѣрѣ и надеждѣ живота
вѣчнаго, преставляющаго
Раба твоего **Имѣя** и ѿко-
блѣтъ и члѣколюбѣцѣ, шпѣщай
Трѣхъ, и потрѣбляй неправди, ш
слабы, шѣтаи, и прости всѧ во-
наа ѣго согрѣшенїа и неволнаа.
Исѣави ѣго вѣчныа мѣки, и ѿ-
наа Гегнѣскаго, и даруй ѣмѣ прича-
стїе и наслаждѣнїе вѣчныхъ твои-
хъ бл҃гнхъ, оутѣованнхъ любящи-
тѧ: Аще бо и согрѣши, но не шѣтѣи
ш тебе, и не сумѣнно въ ѿца, и б҃га,
и стаго д҃ха б҃га въ Трѣци слави-
маго вѣрова, и едннцѣ въ Трѣцѣ,
и Тройцѣ въ едннствѣ, правосла-
но даѣте до послѣднѣго своѣго и

днхана.

МѢСЯЦА ПО ИСХОДѢ ДУШ.

ангелѣ исповѣда. Темъже ми-
лостивъ томъ бѣди, и съ стѣ-
мити тако щедръ помѣи. Нѣ-
бо чловека иже похвѣтитъ и не со-
грѣшитъ, но ты единъ еси кромѣ
всѣхъ грѣхъ, и правда твоѣ
правда въ вѣки: и ты еси еди-
нъ Милъ и щедротамъ и-
челюлюбіемъ, и тѣбѣ
славъ возсилаемъ ѿцѣ,
и снѣ, и стѣомъ дѣхъ:
ниѣ и прѣно и въ
вѣки вѣковъ.

МѢ И
Н.

вѣ хвалѣ бѣгоу даже по
бѣ на мѣсто гдѣ же
бы то было гдѣ бѣ иже
никогда не было хвалѣ, а
мѣсто иже не было даже
и ты вѣ хвалѣ посто
янно, сѣсѣдѣмъ въ
мѣсто. Попробуемо, иже
бѣ не гдѣ аи иже аи
до мѣсто. Даже ты да
же иже мѣсто до по
ки. прѣиди даже хвалѣ
издрѣвѣдѣмъ, сѣмъ. и
иже прѣиди иже
иже хвалѣ иже хвалѣ что
бѣ мѣсто да, чашѣ и
иже, сѣмъ до бѣ, иже
до прѣиди, иже, иже

хшво того доиди. ап 88
каса чивли яданго
ласкави были **ѿвостъ**
догостодара.

Шон ласкави пие ім.
іа іако ѿць дхвнн
повнннє твѣя про снн
дхст православно хр
сннство. нивімо при
дметъ твои милн. ты
отъѣх члѣн здрова до
брого начасы незамѣро
ннѣ япросѣ ямо, ко
торымъ подарен подл
зовли. прнмнвдѣш
нѣ іако млы ласкави
прн атѣ, яшнн в твои
мѣстн. хххотѣ глнн
ннн во нн нн атѣ.

Нѣшн здѣн нн нн нн

Наша помяни сѣди сѣла
бѣла могола то стои
свой сѣи волосы ро про
спираючи золотыи
древца и сѣи сѣи
и на правой рѣчѣ сѣ
сѣи въ радости вели
ких достъ вѣхъ
ганы родныи столы
сѣла. Сѣи сѣи про
спираючи хлѣбыи кладъ
сѣи чинахъ и сѣи
сѣи михайла и сѣи
австѣи михайла и сѣи
рѣи. Но поущаи по
того града могого и
сѣи чинахъ и сѣи
хъ посылаи те и сѣи
сѣи чинахъ и сѣи

дѣицѣи бѣху хныи вѣдѣ
нии ни видѣ ни бѣху
моуцѣи ни пѣи бѣху
моуцѣи и всѣмъ стѣи
моуцѣи. **Мѣхѣа**

Тоу чѣ традѣ растѣи
тоу ста на тоу пѣи
ни пѣи на тра
ни пѣи, ни пѣи на
сы на тра бѣи и по
кы тра сѣи не сѣи
за кѣи на тра, бѣху
моуцѣи мѣхѣи бѣху
моуцѣи и всѣмъ стѣи
моуцѣи и всѣмъ стѣи
мѣхѣи моуцѣи сѣи
и сѣи не сѣи мѣхѣи

Тѣхѣи **Кѣи** **и** **на**
традицеи бѣху бѣху

91
Та чю градо рѣствъ каѣла
Тархитъ михайи оуаче
на юстири чѣсти, сѣдѣла
надротныи доды. Пжѣ
ѣста гдѣ вѣ кладавѣи
поко стыннѣи нѣтъ
аплѣ тѣрь, и павѣ, и вѣи
стыннѣ бжѣго моуѣго, и
во свѣхѣ стыннѣ моуѣго
бжѣи нѣ соца и нѣи нѣго
ахѣи нѣи и нѣрно, и нѣ
нѣкъи нѣкъи Лмнѣ
Сѣвоадъ атасѣи

На тѣи са тѣи Лѣта
Нѣасѣи. Кѣтѣко, сѣ
тѣхѣ, чѣсо, кѣтѣко
вѣрьи. Кѣтѣко, сѣ
и правдѣи. Вѣтѣко, сѣ
по тѣи доды ахѣи. Кѣтѣко, сѣ

Чин сповіді в Требнику з Волі Олешицької (XVII ст.)

з порадами, як священнику сповідати

із сороміцьких гріхів

Врукописному Требнику з Волі Олешицької, якого виникнення дослідники датують XVII століттям¹, знаходимо перелік питань, які священник має ставити каянникам – чоловікам та жінкам – на святій сповіді. Вони стосуються тілесних прогрішень, в основному сексуальних, але також кулінарних. Чинъ исповѣданію записано безіменним автором на аркушах 75 до 126 зв. рукописного Требника, який тепер зберігається в Бібліотеці Народовій у Варшаві (сучасна сигнатура Rps 11947 I), а до 1947 року був власністю бібліотеки перемиської Капітули. Передано його туди з Волі Олешицької Любачівського деканату. Текст Чину написаний церковнослов'янською мовою з українізмами.

У катехизмі перемиського владики Інокентія Винницького, виданому друком в Уневі 1685 року, на питання Много естъ розличностей нечистого грѣха телесного?, подано їх перелік: вшеченство, чужоложство, казѣродство, гвалтъ, стѣокрадство, скотоложство, содомія, малакія, пориваня дѣвиць бе(з) вѣдомости и воли рѣдичовъ². Чим для автора катехизму єнапр. стѣокрадство, питання доволі актуальне в наш час:

¹ Див.: Rękopisy cerkiewnosłowiańskie w Polsce Katalog. Wydanie drugie zmienione. Opracowali Aleksander Naumow oraz Andrzej Kaszlej przy współpracy Ewy Naumow i Jana Stradomskiego. Kraków 2004. С. 390. № 816; Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu. Opracował Andrzej Kaszlej. Biblioteka Narodowa. Warszawa 2011. С. 83-84.

² Єпископ Інокентій Винницький. Катихисіс або бароковий душпастирський сад. Супровідні статті й упорядкування Володимира і Дениса Пилиповичів. «Перемиська бібліотека» Перемиського

Єст҃ грѣхо(м) тяжки(м), гды ѡсоба посщѣнная, албо слюб(м) ч(с)тости законной ѡбвѣзанная, з ѡсобой также ч(с)тости Б҃҃у послюбившою телеснѣ грѣшитѣ, любѡ тежѣ и непослюбившею, сама еднакѣ послюбивши, албо гды хочай и ѡбыдвѣ волными буду(т) ѡсобы, мужескаго и женскаго полу, жадного слюб(у) чи(с)тости немаючи, намѣстцу еднакѣ посщѣнномъ Б҃҃у телесно сполкуютѣ, которы(м) грѣхо(м) стѣкра(д)ства, самыя малжонковѣ грѣша(т) на мѣстца(х) стѣх(х) телесне сполкуютѣ³.

З деяких, вище названих у Катехизмі гріхів, розрішати міг тільки місцевий владика, напр. із гріха зґвалтування дівичи, подружжя з кровними родичами або після обітничі чистоти, про що інформував священників перемиської єпархії владика Інокентій Винницький у постановах єпархіяльного собору 1693 р.⁴

Як наголошує діючий катехизм УГКЦ в розділі про розпусту: Статевий потяг є природним для людини. Суть гріха розпусти полягає в нестримному невіпорядкованому пошуку тілесної насолоди, коли людина керується самолюбством і бажанням догодити собі, часто – ціною своєї гідності та гідності іншої особи. [...] Ця пристрасть є небезпечною не тільки для тіла, а й для душі⁵. У Чині сповіді автори катехизму цитують відповідний уривок з Требника, виданого у Львові 1761 р.: Тому не скривай від мене, чи зі сти́ду чи з боязні, нічого з твоїх прогрішень⁶.

У публікованому тексті збережено титла у скорочених словах (Б҃у = Богу), а також деякі літери ѡ, ѹ, s. Надрядкові літери

відділу Об'єднання українців у Польщі. Том IX. Перемишль 2007. С. 214.

³ Там само. С. 217.

⁴ Див.: Устави духовного уряду греко-унійного обряду Перемиської дієцезії, ухвалені на соборній конгрегації. // «Перемиські Архиепархіальні Відомості» ч. 25, 2018. С. 69. Про приклади епітимії у практиці православної Церкви в Україні див.: Микола Сулима, Грѣхи розмаитіи: епитимійні справи XVII-XVIII ст. Київ: Фенікс, 2005.

⁵ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос наша Пасха. Львів: Видавництво «Свічадо», 2012. С. 240.

⁶ Там само. С. 150.

введено у рядок і взято в круглі дужки. Факсимільний фрагмент рукопису скопійовано з порталу Polona Бібліотеки Народнової у Варшаві.

* * *

Чинъ исповѣданію

Вънїйде(т)въцрѣко(в)кающійся: състрахо(м) и съмиреніе(м), и съгбеныма рукама. И рече ему по(п), поклони(ся) до земля. И ко Бѹ ко нему(ж) пришелъ еси. И поклони(т)ся г(ж) [тричі] предъ сѣ(м) ѡлтаре(м). И глє(т) по(п) пре(ж)де. Он же послѣжде. Гїи съгрѣшихъ и помилуй мя и прости мя. С(х) г Гїи без числа съгрѣши(х) помилуй мя /арк. 75/ и прости мя. Посе(м) въз(м)е по(п) сѣ(м) стое Сѹ(г)лїе и положи(т) пре(д) ѡ(л)таре(м) и крес(т) и аналой. И приїде(т) хотяй каяти(ся) и положи(т) руцѣ и главу на сѣ(м) стое Сѹ(г)лїи. Аще ли nebude(т) цркве і ѡстане(т) на мѣстѣ безмлѣ(в)нѣ чистѣй. /арк. 75 зв./ [...] Потомъ въз(з)движає(т) его ѡцѣ и постави(т) его ѡ(т) единыя страны цркве, аще ли є(ст). И въпрашає(т) его съвсякою крото(с)тїю, и аще є(ст) мо(щ)но цѣловати его, и ѡблобызати, и паче аще види(т) его стыдяща(ся), начне(т) крѣ(т)кы(м) гласо(м) въпрашати его, и гл҃а конему сълюбовїю, и съмиренїе(м), Б҃а же свѣдителя приводя и сѣтую тр(о)цю, яко просвѣщенїе єсть исти(н)но кающі(м)ся. И м҃ли(т) его много, да не оусра(м)ляє(т) ся лица чл҃ча, и не исповѣсть въсякого съгрѣшенїа, но да исповѣсть въсяко съгрѣшенїе, яко пре(д) Б҃го(м), иже съвѣсть /арк. 77 зв./ власы главы нашея, могущаго ны ѡчистити ѡ(т) въсякого зла и дѣла непотребна. Той бо єдинъ єсть кромѣ въсякого грѣха. Гл҃я ему: Ннѣ ча(до) нареклъ мя єси себѣ ѡ(т)ца и хоцещи исповѣдати(ся) моеї худости, да немозно оусра(м)лятися мене грѣшнаго, но яви въся прегрѣшенїа своя. Вѣруя въ єдино(го) Б҃а иже исповѣсть ми ся зде будещи проще(н) ѡ(т)ни(х), да аще чадо мене оусрамиши(ся), и изриновенъ будещи цр(с)твїа нб(с)наго цр҃я, исповѣж(д)ъ ми въся чадо, и непогубляйся срамо(м). Тако Брате или сн҃у или г҃не, то(й) како оубо ча(до) бысть, прѣвѣ(е) растленїе дѣвства

твоего блудомъ ли /арк. 78/ и закон(н)ою женою, или малакїею или инако како, еже бывае(т) паче естества. А ско(л)цѣми женами бы(л) еси, ѡ(т)ну(ж) помниши. А рабынѣ ко(л)ко. А вдови(ц) ко(л)ко. А мужати(ц) колико. А дїячицѣ ци доходи(л) еси. А попадїй ци доходи(л) еси. А чрѣницѣ ци доходи(л) еси. Доходя(т) бо нѣцїи и своихъ мѣтрїй, родины бли(з)кїа. Или кумы своя. А хр(с)тныя сес(т)ры. А свахи. А мечехи. А ятрѣве. А теща своя. Оусѣдвѣма сестрама. А съ брато(м) единой, ци не имѣлъ еси. А съ друго(м) ци имѣ(л) еси блуд. А ѡнѣ тебѣ ци сътвори(л). А во роуку ци сътвори(л) еси. Лошади или скота. Дѣшу ци погубилъ еси. А ѡ(т) жены ци /арк. 78 зв./ сътвори(л) еси блуд. А съ женою ско(т)скый съ заду ци сътвори(л) еси блуд. А ци съ(л)галъ еси накого. Или оукра(л) еси что. Или друга ѡбидилъ еси. А къ влѣхво(м) ци ходи(л) еси. А на оузы ци носи(л) еси. Или запрѣ(л) ся еси чужого(о) имѣнїа. А выврѣчину ци ялъ еси. Или бобровину. Или ме(д)ведину. Съ жиды ци илъ еси или пилъ. А на кривѣ Бѣ ци призива(л) еси. ѡ(т)ца ци би(л) еси или мѣтрѣ. Или сварився сцы(м) не възя(в)ши прощенїа, ци ходи(л) еси въ црковь. А кр(с)тное знаменїе ци руши(л) еси.

Егда ре(че) сице, или сице или сице, паки въпрашае(т) его, въ ко(л)ко же ѡ(т)паду(л) еси, ѡ всѣ(х) грѣсѣхъ въпрашае(т) его, ѡ мали(х) и великихъ /арк. 79/ ѡ(т) ско(т)скы(х) и неч(с)ты(х), ѡ(т) всѣ(х) грѣхо(в) въпрашае(т) его кро(т)кы(м) гласо(м). И паки въпрашае(т) его ѡ оубїйствѣ, и ѡ краденїи, и ѡ клятвѣ(х) и ѡ лжѣ(х). И по сихъ восѣхъ повели(т) ему ѡ(т)цѣ поврѣ(г)нути себе на землю и лежащему на зе(м)лини мѣл(т)ся ѡцѣ глѣмѣтву. Вторая сїю і рци на(д) главою исповѣдающагося. Егда не повѣсть. [...] /арк. 79 зв./

[...]

А се же въпросы ѡ жена(х).

Како ти споже, или сестро, и дѣщи. Въ прѣви(х) растли(ся) дѣ(в)ство твое, блуда ли ради, или съ законнымъ муже(м). До мужа ци била еси сцы(м). /арк. 80/ А ѡт мужа съ женати(м) муже(м). А съ чрѣ(н)це(м), и съ ску(м)нико(м). А с попомъ или съ дїяконо(м). Или буде(т) съ брато(м). Или съ хр(с)тным(м) брато(м). А с кумо(м). Или съ свато(м). А з дѣвере(м), или съ свекро(м). Или съ братома двѣма. А дѣшу ци погубила еси. Или оукрала еси

что, или запрѣлася чужаго имѣнїя. Или Бѣ накривѣ призва-
ла еси. Или сѣлгала еси накого что. Или ѡбидала еси кого. А съ
родителема ци сварилася еси, и била еси. А ко влѣхво(м) ци хо-
дила еси, или въ домъ свой призывала еси. А селїе ци пила еси
дѣтїй дѣля. А на оузы ци имала еси, и конецъ му будешъ дава-
ла. Или будешъ ложе иншей жены /арк. 80 зв./ пила дѣтїй дѣля.
На мужа ци вѣласила еси. Или гу(м)но или дворъ ци зажга-
ла еси. Кротѣ ци ходила еси. Кр(с)тъ въ цѣркви ци има(ла) еси.
Аще ли вѣдая почнеши таити, то сама собѣ чадо оубїйца еси.
И якъ оуже исповѣсть, до(с)ить на(м) Оце(м) дѣховны(м) испито-
вати чада, или мужа или жену. Несрамляти(ся) ѡ(т)ца чадо(м),
ни ѡ(т)це(м) чадовъ дѣховны(х). Су(т) бо нѣцїй ѡ(т)ци иже сра-
ма ради неиспитаваю(т) ча(д) свои(х), и паки чада срама ради
неисповѣдаю(т) сѣгрѣшенїа своя, губя(т) ся въ неразумїи. Да
не хоцѣте срамлятися но истязуйте. Много бо сыплетеное
кровомѣштво, и ра(з)ли(ч)ная /арк. 81/ сѣгрѣшенїа. Нѣ(ст) ни
едино ни два ни трїе ни пя(т), ино случи(т)ся съ двѣма сестро-
ма. Много е(ст) и(ж) ѡ(т)це(в) родъ или мѣтринь. Поводи(тся) не-
навистный добру дѣяво(л). Бра(т) съ сестрою. Мѣтръ съ сѣномъ.
ѡца съ дочерею. Све(к)ра съ свахою. Тещу съ зяте(м). Два брата
съ единою женою. Съ браты чады, сватове, кумове, побратимо-
ве. Съ ското(м). Той ся истъ, икой ся неясть. Много ра(з)личная
сѣгрѣшенїа. Друсїи чары дію(т), оудавленїа ѡтравы, жито вабѣ-
ство [?] татїе, разбойници. Вѣсе поря(д) яко совѣсть. Та(к) глѣ(т)
сїщенни(к), і ѡ(н)же по не(м). Исповѣдаю(ся) Бѣ и прчистои его
мѣтри, и вѣсѣ(м) сѣтымъ /арк. 81 зв./ и тебѣ ѡче, вѣся прегрѣшенїа
моя... [...] /арк. 82/

повѣлѣннѣ на естѣа кѣмъ неспыли
 оци . дасѣу кетѣмъ кѣмъ дѣш
 нѣкло . кѣдешѣ прѣстѣпнѣ
 сѣмъ тѣмъ . кѣсѣстѣмъ гѣхѣ
Ащеко кѣмъ неспѣпнѣ прѣмѣ
 нѣкло нѣрѣкѣ сѣмъ кѣмъ . покрѣ
 рекѣ прѣмѣтѣ :

Чинѣ неспѣдѣннѣ . бѣннѣ
дѣ бѣннѣ . кѣмъ нѣмъ : Сѣтрѣ
 хѣ неспѣннѣ . неспѣннѣ
 кѣмъ . **И**рѣкѣ нѣмъ . **П**оклѣ
 нѣдѣмъ . **И**кѣмъ кѣмъ
 прѣмѣтѣ сѣмъ . **И**поклѣннѣ .
Прѣстѣмъ сѣмъ . **И**тѣмъ прѣдѣ .
Онѣмъ послѣдѣ . **Г**нѣмъ кѣмъ
 помѣннѣ нѣ прѣстѣмъ . **С**ѣ .
Гнѣмъ кѣмъ кѣмъ помѣннѣ

[illegible]

Рисовъ Е. А. 17

疎

БІ. ДОСКОЖІН РАБДІШНИИ ДОКОН.

ТѢ МѢТѢСІЮ

И а́ткый . и́мируи́и . и́и́ко а́мкн
 быи́и . и́же прѣко твоѣ па́даю
 про́стий . пока́жиши дѣла . и́со
 прегрѣше́ній его . състи́вленіе дѣро
 ви́и еи́х . і́мѣи́и нѣ мѣтѣх
 о́пока́женіи пріе́мый . і́и́ко нѣ
 ра́ка тѣбѣ . і́же . каю́ще съста́ви
 прегрѣше́ній . пріи́мый съста́ви
 и́же тѣбѣ . і́и́ко а́мкн . прѣра
 сѣла́иши . і́и́ко тѣбѣ . і́и́ко
 бо́еи . і́и́ко о́ се́мни́це съста́ви
 ре́и . ка́ждоу . ка́ждоу . ка́ждоу
 ка́ждоу . по́неже і́и́ко же ка́ждоу
 і́и́ко . і́и́ко . і́и́ко . і́и́ко . і́и́ко
 і́и́ко . і́и́ко . і́и́ко . і́и́ко . і́и́ко

КЛАСЫ ГИЛЫ ПИЩЕА . МОЖЕШИГО
 ПЫ СЪНЕТНТИ СЪВЪСА КОГО ТА ПЪК
 ЛА НЕПОТРЕКНА . **Т**ОЙКО ЕДИНЪ ЕСТЬ
 КРОМЪ КЪ СКОГО ТРЪХА . **Г**ЛАГО
НЪКЪ ТА ПИРЕКЪ МА БЪН СЕБЪ СЪПЪН
 ХОЩЕШИ НЕДОВЪДЪНЪ МОЕЙ ХРА
 ШИ . **Д**А НЕ МОЗНОУ СРАДЪ ТЫ НЕ
 МЕНЕ ТРЪШИГО . **А** ПОШКИ ВЪСА ПРЕ
 ТРЪШЕНІА СВА . **В**ЪРДЛА ВЪ ЕДИНО
 БЪ НЪКЕ НЕПОВЪСЪ ПИЩЕА СЪ ЕКО
 ШИ ПРОЩЕ СЪНЪ . **Д**А ЦО ТАДО МЕНЕ
 ОУ СРАМИШИ . **П**ИЗРИ КОЕШЕ КЪ ДЪШИ
 ЦРЪКВІА НЪКАГО ЦРЪ . **Н**ЕПОВЪЖЪА
 ВЪСА ТАДО . **Н**ЕПОТЪЖЕА ПЪСА
 МО . **Т**АКО **К**РАТЪ **Н**А НЪКА **Н**А НЪКЕ
ТО КАКО ОУКО ТА БЪШЕ ПРЪКЪ РАСТЕ
 НІЕ ДЪ СІНЪ ТАКОЕГО . **К**ІДО МЪШЕ

и како ное женою . или мимнтію .
или ипото како . еже кимъ пате
естества . **А**коуцъ мн жепами бѣи
ен . ѿ нѣдѣ помниши . **А**рхыпъ
кѣко . **А**дровъ кѣко . **А**нжати
коунико . **Ѿ**дѣицѣ црдоходіен .
Ѿпопладѣ црдоходіен . **Ѿ**рѣицѣ
црдоходіен . **Д**оходѣко нѣицѣ и
скоуцѣ мѣрѣи . **Р**одныи кѣицѣи .
Ии кѣицыи своѣи . **А**хрѣицыи кѣи .
Ѿбвѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи .
цѣи своѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи .
Ѿмѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи .
Ѿмѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи .
Ѿмѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи .
Ѿмѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи .
Ѿмѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи .
Ѿмѣи . **Ѿ**мѣи . **Ѿ**мѣи .

сѣтворѣенъ кѣмъ . **А** сѣ же пою: сѣ
нвыи сѣ гдѣмъ сѣ сѣтворѣенъ кѣмъ .
А сѣ сѣ гдѣмъ сѣ нѣкого . **І** ли оу крѣ
сѣ тѣпо . **І** ли дѣла сѣ кнѣзѣ сѣ .
А кѣмъ кѣмъ сѣ сѣ сѣ . **А** по сѣ
сѣ сѣ сѣ . **І** ли сѣ сѣ сѣ сѣ сѣ .
сѣ сѣ . **А** кѣмъ кѣмъ сѣ сѣ сѣ .
І ли кѣмъ кѣмъ сѣ сѣ сѣ .
С ѣ сѣ сѣ сѣ сѣ сѣ . **А** сѣ
сѣ сѣ сѣ сѣ сѣ . **А** сѣ сѣ
сѣ сѣ сѣ сѣ сѣ . **І** ли сѣ сѣ сѣ
сѣ сѣ сѣ сѣ сѣ . сѣ сѣ сѣ сѣ
сѣ сѣ . **А** сѣ сѣ сѣ сѣ сѣ
сѣ сѣ : **С** ѣ сѣ сѣ сѣ сѣ
С ѣ сѣ . **І** ли сѣ кѣмъ сѣ сѣ .
сѣ сѣ сѣ сѣ сѣ . сѣ сѣ сѣ сѣ
сѣ сѣ сѣ сѣ сѣ . сѣ сѣ сѣ сѣ
сѣ

[illegible]

[illegible]

Українські рукописні учительні Євангелія

в дослідженні Галини Чуби

Дослідження Галини Чуби – наукового працівника кафедри Українознавства Ягеллонського університету – зацікавить насамперед тих читачів, кому близька українська культурна спадщина епохи бароко, і внесок у неї творців з теренів історичної Перемиської єпархії: Надсяння, Лемківщини та Західної Бойківщини.

Рецензована книжка є звершенням першого етапу наукових досліджень львівсько-краківської дослідниці, яка темі учительних Євангелій присвятила ряд праць опублікованих у наукових журналах і збірниках в Україні, Польщі та в Росії. Як зауважує авторка, Рукописні учительні Євангелія знакові для свого часу. Вони – яскраве свідчення амбівалентності української культури цього часу, її «роздертості» між Сходом та Заходом, *п р и в ' я з а н о с т і д о т р а д и ц і ї* [підкреслення наше] і в той час відкритості до інновацій (стор. 28). Розглядаючи причини виникнення рукописних учительних Євангелій, в яких зібрано недільні та святкові гомілії, Г. Чуба пише, що їх авторів турбували питання реалізації Божих заповідей у щоденному житті – як ставитись до посту, яким має бути покаяння, як досягти спасіння, що є гріхом, як молитися тощо [...], тому у другій половині XVI ст. з'явилася ціла низка нових проповідницьких збірників, написаних «простою» мовою. [...] У рукописних учительних Євангеліях не знайдемо складних схолястичних доказів чи вигадливих літературних прийомів, аргументація проповідників базується насамперед на правдах віри та основних знаннях про світ (стор. 10).

Книжка Галини Чуби вписується у низку важливих книг, які останніми роками вийшли з-під пера українських дослідників, і які стосуються різних, але компліментарних аспектів української духовної культури кінця XVI, XVII та XVIII сто-

літь. Йдеться про такі фундаментальні монографічні публікації як: Українська духовна пісня XVII-XVIII століть Юрія Медведика (Львів 2006) та Візантійська гимнографія і церковна монодія в українській рецепції ранньомодерного часу Юрія Ясіновського (Львів 2011). Ці книги є результатом поглиблених студій цих істориків над українською рукописною книгою – духовними співаниками та нотними Ірмолоями; ці книги наочно показують силу сьогочасної української культури, попри її фінансові недостатки і відсутність потужних меценатів. Ці витвори української культури ранньомодерного часу об'єднують ще такі фактори, як їхні автори – дяки і сільські священники, – та місця створення – малі містечка, села, інколи монастирі, що дозволяє говорити про масовий характер української духовної культури, починаючи з кінця XVI аж до XVIII ст.

Варто зауважити, що у дослідженнях Ю. Ясіновського, Ю. Медведика і Г. Чуби пам'ятки з території Перемиської єпархії займають особливе місце. Географія поширення списків учительних Євангелій – як зауважує Г. Чуба – доволі вузька – більшість пам'яток, як показують наші спостереження, переписувалася та функціонувала на крайніх південно-західних українських етнічних землях, насамперед у районі Ясла, Кросна, Сянока, Перемишля, Самбора, Старого Самбора, Сколе, Турки, Жидачева (стор. 23), і тільки шкода, що авторка не підкреслила факту входження цих територій до Перемиської єпархії, і тим самим її значущої ролі у збереженні і розвитку української культури того часу¹.

Коментарем до цієї констатації хай послужать списки авторів і власників рукописів та місця їх виникнення і збереження.

¹ На цю роль наголошує Ю. Ясіновський, див.: Jurij Jasnowskyj, *Znaczenie eparchii Przemyśkiej w rozwoju ukraińskiej muzyki cerkiewnej. Polska-Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. Tom 2. Przemyśl 1994. С. 403-420.*

І так у Іменному покажчику (стор. 199-211) знаходимо прізвища переписувачів і власників рукописів з теренів історичної Перемиської єпархії: Андрей, піп родом з Ярослава, переписувач книги; Андрей, ієрей з Ванівки, власник книги; Андрей, піп шклярський, власник книги; Бабицький Іоан Гаврилевич, ієрей явірницький, переписувач книги; Бальдурович Григорій, попович у Либохорі; Вислоцький Василій, пресвітер Малого Вислочка; Війкровська (мабуть Вітковська?) Марія з дому Баньковських (священничий рід відомий на Сяніччині²), попадя обаримська; Вітковський Павел, пресвітер обаримський; Гостиславський Ігнатій, диякон перемиський, переписувач книги; Мандроа Андрей, регент риботицький та іще копистенський а Посади Риботицької (стор. 84), село Копистно не відзначене у географічному покажчику; Свідзійський (Свідзінський – В. П.) Авраам, пресвітер у Тернівцях, власник книги; Свідзінський Іоан, пресвітер в Тернівцях (син Авраама – В. П.); Свідзінський Павло (син Іоана), пресвітер лодинський і володжський (так належало б написати – В. П.); Сільницький Євстафій, дидакал рудавський і тернівський, переписувач книги; Слонювський (правильно Слоньовський) Дам'ян, дяк володжський. Належить додати, що він переписав дві книги: 1670 р. нотний Ірмолой в селі Володжі над Сяном³, та 7 жовтня 1677 р. Статут церковного братства в Гломчі⁴. На сторінках учительного Євангелія із 1637 р. (арк.

² Василь, Іван і Петро Петровичі Баньковські, поповичі з села Крем'яної над Сяном, власники рукописної книги, переписаної 13 лютого 1696 р. Іваном Солонським дидакалом в Улючі, див.: Іляріон С в е н ц і ц к и й, Опис рукописів Народного Дому з колекції Ант. Петрушевича. Частина третя. Українсько-Руський Архив. Т. VII. Рукописи львівських збірок. Вип. II. Львів 1911. С. 54-55. Рук. № 175.; Банковський Антоній, парох села Гломчі, 28 березня 1785 р. підписав документ з візитації місцевого братства, див.: Духовное братство гломецкое. Статут та інші документи церковного братства у Гломчі (1677, 1785). Вступ та упорядкування Володимир П и л и п о в и ч. Перемишль 2010. С. 19.

³ Див.: Юрій Я с и н о в с ь к и й, Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16-18 століть. Каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження. Львів 1996. № 172. С. 181.

⁴ Рукопис опублікований у збірнику: Духовное братство гломецкое. Статут та інші документи церковного братства у Гломчі (1677, 1785). Перемишль 2010.

9 зв.), що було придбане Теодором пресвітером володжським для місцевої церкви, записано важливу біографічну інформацію про цього талановитого переписувача: Року Божого 1700 преставився славетний Даміян Слонювський дяк волоцький і похований чесно при церкві волоцькой (стор. 96); Шкимбович Іоан, дяк, регент Гвоздянки та Близянки, власник книги.

У Географічному покажчику (стор. 213-218) відзначено топоніми зафіксовані у рукописах, знаходимо там такі назви з теренів історичної Перемиської єпархії: Баличі (Мостиський район), Босько (подано неправильну українську назву Бесько⁵), Бещад (мова йде очевидно про гори Бещади), Бірча, Блажів (Старосамбірський район), Близянка, Ванівка (написано Ванкловіці – Węglówka)⁶, Велике (Старосамбірський район), Верхрата, Вислочок Малий, Височани, Волиця, Волковия, Володж, Воля Кривецька, Вовче (Турківський район), Гвоздянка, Головецько (Сколівський район), Динів, Дрогоїв (подано неправильну українську назву Дрогоєв), Дуброва, Дукля, Заболотці, Злоцьке, Квасинина, Кобильниця Руська, Лежахів, Либохора (Сколівський район), Липсько, Ліщини, Лодина, Лопушанка (Старосамбірський район), Лупків, Мужиловичі (Яворівський район), Недільна (Старосамбірський район), Незнайова, Нижанковичі (Старосамбірський район), Нова Весь, Обарим, Одрехова, Панищів, Перемишль, Поляни Суровичні (подано неправильну українську назву Суровицькі), Посада Риботицька, Радоцина, Радимно, Риботичі, Розлуч (Турківський район), Рип'яна (суч. Рип'янка, Старосамбірський район), Рудава, Самбір, Семушова, Сиракізці (подано неправильну українську назву Сирокізиці), Сільця, Смеречка (Старосамбірський район), Смільна (Дрогобицький район), Снітниця, Старе Село, Старий Самбір, Суровиця, Сянок, Тернівка, Тернівці, Тинів (Дрогобицький район), Тростянець, Тур'є (Старосамбірський район), Устя Русь-

⁵ Написання українських назв місцевостей, див.: Dmytro Blazejowskyj, *Historical šematism of the Eparchy of Peremyśl including the Apostolic Administration of Lemkivščyna* (1828-1939). Lviv 1995.

⁶ Про різні історичні форми назви села Ванівка (Węglówka), див.: Іван Зілинський, *Праці про говірки Лемківщини (від Попраду до Ослави)*. Вступ та ред. Михайло Лесів. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович Горлиці 2008. С. 156.

ке, Угренивці (давна назва села Збоїська, подано неправильну українську назву *Chrypiwka*), Хміль, Хревт, Чорне, Шкляри (подано неправильну українську назву *Скляри*), Щавник, Явір (Явора – Турківський район), Явора Долишня (Турківський район), Явірник Руський (подано неправильну українську назву *Яворник*), Ярослав, Ясениця Замкова (Старосамбірський район), Яслиська, Ястрабик (подано неправильну українську назву *Ястрем[бник]*).

За словами авторки, у науковій літературі відомо понад сто рукописних учительних Євангелій (стор. 10), проте під час підготування Каталогу не всі списки вдалося їй опрацювати *de visu* (стор. 31), і у ньому вміщено описи 96 рукописів (див.: Перелік джерел, стор. 31-36). Опис кожної пам'ятки виконано за такими параметрами: назва, сучасне місце зберігання, назва фонду та одиниця збереження, формат, розмір блоку, кількість аркушів, характер письма, кількість рядків, стан збереження, водяні знаки, художнє оформлення, оправа, зміст, записи (маргінали), бібліотечні помітки і бібліографія. Втім, напевно, чи можна погодитися з констатацією дослідниці, що учительні Євангелія наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. були чи не наймасовішим «духовним читивом» (стор. 10-11). Здається, що з цього часу у неменшій кількості збереглося рукописних Ірмоложів та духовних пісенників.

Крім того, про зміст рукописів інформують покажчики, і так у Покажчику читань за рухомим календарем (стор. 181-186) представлено читання від Пасхи до Страсного тижня. В окремих покажчиках зібрано празничні (стор. 187-190) і тематичні читання (стор. 191). Належить підкреслити, що науковий апарат книжки дуже зручний і помічний для властивого розуміння змісту і ваги рукописних Євангелій.

У представлених Г. Чубою інформаціях, кидається у вічі ще одна деталь, а саме роль колекціонерів у подальшій долі рукописних учительних Євангелій, зібраних ними на теренах Надсяння і Лемківщини. У Покажчику списків за місцем збереження (стор. 220-221), позначено шифри рукописів з Національної Бібліотеки у Варшаві, з яких більшість до 1947 р. зберігалася у фондах архіву Перемиської капітули, що відзначене авторкою при даному рукописі. Юліян Яворський, москвофільський

вчений, який на поч. XX ст. зібрав 11 рукописних учительних Євангелій, – аж 10 подарував Імператорській бібліотеці в Санкт-Петербурзі, де вони зберігаються до нині. Проте найбільше їх число зберігається у бібліотеках України (Львів, Київ, Ужгород).

Наступним етапом дослідження рукописних учительних Євангелій, який постає перед Галиною Чубою, а на реалізацію якого надіється рецензент, мала б стати широка монографія українських пам'яток цього жанру барокового письменства, з поглибленим аналізом їх змісту, а далі й публікації цікавіших рукописів, або бодай їх вибраних фрагментів, зокрема тих, що «родом» з Перемиської єпархії.

Галина Чуба, Українські рукописні учительні Євангелія. Дослідження, каталог, описи.

Видавництво «Свічадо». Київ – Львів 2011. 222 с.

Перемишліана на сторінках найновіших видань Українського геральдичного товариства

Огляд почну від короткої інформації про Українське геральдичне товариство – організацію, утворену 9 липня 1990 р. у Львові, яка займається науково-дослідницькою роботою в галузі таких спеціальних історичних дисциплін, як геральдика, вексилологія [прапорознавство – В. П.], емблематика, сфрагістика [печаткознавство – В. П.], уніформологія та генеалогія та, сприяє їх популяризації і практичному застосуванню. За основну мету своєї діяльності ставить сприяння відродженню та розвитку української геральдичної науки і суміжних з нею наук. Одним з його основних завдань є вивчення та популяризація геральдичної спадщини українського народу¹.

Друкованими органами Українського геральдичного товариства є Генеалогічні записки – періодичне видання журнального типу, яке видається від 2000 року, і в якому поміщаються різні матеріали з проблем генеалогії, родознавства, особової геральдики та сфрагістики. Досі вийшло 11 випусків. Ще з 1993 тричі у рік виходить вісник Українського геральдичного товариства – газета «Знак».

Останнім часом, на сторінках вище названих видань, з'явилося кілька статей львівських істориків Тетяни Денисової та Ігоря Скочилася, що стосуються біографій перемиських владик, а також їхніх гербів та печаток. Ці публікації збагачені відповідним ілюстративним матеріалом: малюнками та світлинами. Мова йде про такі публікації:

1. Ігор Скочиляс, Атанасій (Шептицький, 1723-1779), канівський архимандрит і перемишльський унійний єпископ. Генеалогічні записки. Вип. 10/4 (Львів, 2012). С. 29-35.

¹ Цитую за Статутом Українського геральдичного товариства, режим доступу: uht.org.ua/ua/about/statut/. Зчитано 15 липня 2014 р.

2. Тетяна Денисова, Герб Лева Шептицького на служебнику 1759 р. із збірки Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького. Генеалогічні записки. Вип. 10/4 (Львів, 2012). С. 35-38.

3. Тетяна Денисова, Герб та печатка перемиського єпископа Михайла Левицького (1813-1818). Генеалогічні записки. Вип. XI/V (Львів, 2013). С. 63-70.

4. Денисова Т., Герб єпископа перемиського Онуфрія Шумлянського на основі джерел першої половини XVIII ст. «Знак». Ч. 61 (вересень, 2013). С. 8-9.

Стаття Ігоря Скочилися, – це біографічне дослідження про перемиського владика Атанасія Шептицького (1762-1779), в якому враховано як давніші, так і найновіші історіографічні праці українських та польських дослідників (примітки до статті займають дві з половиною сторінки). Мені особливо цікаво було довідатися про прижиттєві видання, присвячені особі владика Атанасія, а це тому, що у недалекому майбутньому планую видати книжку з передруками оказіональних видань, присвячених перемиським владикам другої половини XVIII століття – Атанасію Шептицькому, Максиміліанові Рилу та Антонію Ангеловичу. Львівський історик називає три такі стародруки.

Першим виданням є невелика (4 арк.) брошура ILLUSTRISSIMO EXCELLENTISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO DOMINO ATHANASIO SZEPTYCKI DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA EPISCOPO PREMISLIENSI, SAMBORIENSI, & SANOCENSI, OPTIMARUM ARTIUM PROPAGATORI PATRONO AC DEFENSORI AMPLISSIMO SOLEMNIS APPLAUSUS IN HONORIFICO PONTIFICIAE CATHEDRAE INGRESSU PER THESES THEOLOGICAS IN DISPUTATIONE PUBLICA SUO MUNIFICENTISSIMO NOMINI CONSECRATAS DELATUS. A DE-

VINCTISSIMIS THEOLOGIS SCHOLARUM PREMISLIENSIIUM DOMÛS PROFESSORUM & COLLEGII SOCIETATIS JESU ANNÔ 1763, тобто урочиста похвала на його почесний вступ на архиєрейську катедру, яку виголосили щонайвідданіші богослови перемиських шкіл у богословських тезах на прилюдному диспуті присвяченому його прещедрому імені. Дім професорів та колеґії Товариства Ісусового 1763 року². Книжечку видано у Перемишлі 1763 р. – це виклад теологічного диспуту, який відбувся у Перемишлі з нагоди вступу єп. Атанасія на перемиську катедру св. Івана Хрестителя (яка в той час знаходилася ще при вул. Владиче).

Другим виданням, присвяченим єп. Атанасію Шептицькому, названим у статті Скочилися, є латинський панегірик ченців Шаргородського василіянського монастиря на Поділлі, опублікований у Почаєві 1763 р.: VIA PER OMNEM CAMPUM HONORUM SUMMORUM, VIRTUTUM AC MERITORUM PROTRITA, NEC NON RELIGIONIS ORTHODOXA & LIBERTATIS ECCLESIASTICAE VIGILANTISSIMIS PASTORIBUS SZEPTYCCIANIS AMPLIATA, IN IPSO INFULATI HONORIS ASCENSU ILLUSTRISSIMO EXCELLENTISSIMO & REVERENDISSIMO DOMINO DOMINO ATHANASIO IN SZEPTYCE SZEPTYCKI DEI & APOSTOLICAE SEDIS GRATIA EPISCOPO

PREMISLIENSI, SAMBORIENSI & SANOCENSI, EX INTIMA CORDIS PROPENSIONE ERGA MECAENATEM SUAM AMPLISSIMUM A MONASTERIO SZAROGRODENSIS OR. S. B. M. OFFICIOSA PANEGYRI APERTA, ANNO APERTAE IN CARNE HUMANA SALUTIS 1763. TYPIS S. R. M. MONASTERII POZAJOWIENSIS O. S. B. M., тобто Дорога протоптана через усе поле найвищих почесностей, чеснот і заслуг, а також розширена пастирями Шептицькими, щонайпильнішими до право-

² Тут і далі переклади латинських заголовків на українську мову – Ростислава Паранька.

славного благочестя і церковної свободи, відкрита під час самого восходження до виняткових почесей всесвітлішому, найвидатнішому, превелебному владиці, владиці Атанасієві у Шептицях Шептицькому, ласкою Бога і Апостольського престолу єпископові Перемиському, Самбірському і Сяноцькому у шанобливому похвальному слові Шаргородським монастирем Чину святого Василя Великого із щонайглибшою сердечною приязню до свого прещедрого мецената. Року відкритого во плоті людського Спасіння 1763. У друкарні Його королівської величності Почаївського монастиря Чину святого Василя Великого. Книжечка нараховує 31 аркушів і має одну ілюстрацію – малюнок герба єп. Шептицького невідомого гравера³. Анонімний автор-василіянин розповідає про заслуги Атанасія Шептицького перед руською Церквою та василіянським чином, називає ієрархів Католицької Церкви з роду Шептицьких тощо. Особливо цікавою здається бути ця частина тексту, в якій передано легенду про походження роду Шептицьких та їхнього родового герба (арк. 26-27). Пенатом Шептицьких, за словами автора, мав бути Септіус (тобто Шептіус – Шептицький) Побог, командир римський легіонів з часів Цезаря, якого нащадки згодом оселились на Покутті. Їхнє шляхетство мало ж бути визнане великим руським князем Левом, а потім підтверджене польським королем Казимиром. Герб Побог (пол. *Robóg*), яким нібито користувався Септіус, мав засвідчувати його християнське віровизнання. Насправді герб Шептицьких, за словами дослідників, хоч формою і нагадує герб Побог, є окремим гербовим утворенням. Представлена у праці шаргородського василіянина гербова легенда Шептицьких варта поглибленої уваги дослідників⁴.

³ Можливо, що автором був Йосиф Гочемський. Див.: Ярослав І с а - є в и ч, *Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. С. 284. Й. Гочемський був автором антимінса єп. А. Шептицького з 1763 р. Як зазначив Шпитковський, у перемиській капітульній бібліотеці зберігалося 22 примірники цього антимінса, див.: І в а н Ш п и т к о в с ь к и й, *Рід і герб Шептицьких*. Перша частина. Львів 1936. С. 112.

⁴ Цю легенду наводить анонімний автор рукописної праці *Opis historyczny starożytnego imienia Szeptyckich* та Климентій Ходикевич у *Dissertationes historico-criticae*. Львів 1770 р. Див.: І в а н Ш п и т -

Третім, присвяченим еп. Шептицькому виданням, яке названо у статті, є тези юридичного диспуту перемишлянина Івана Хлібкевича, який відбувся у Львові 18 липня 1776 р. Повна латинська назва видання така: POSITIONES EX UNIVERSA JURISPRUDENTIA ECCLESIASTICA, QUAS FINITO HOC STUDIO SUB IL- LUSTRISSIMIS AUSPICIIS REVERENDISSIMI DOMINI DOMINI ATHA- NASII SZEPTYCKI, ECCLESIARUM PREMISLIENSIS, SAMBORIENSIS & SANOCENSIS EPISCOPI OPTIMARUM ARTIUM DEFENSORIS, PA- TRONI & PROPAGATORIS AMPLISSIMI, IN PUBLICA DISPUTATIO- NE PROPUGNANDAS SUSCEPIT PRAENOBILIS DOMINUS JOANNES CHLIBKIEWICZ, PREMISLIENSIS. IN AUDITORIO JURIDICO DIE 18. JULII ANNO 1776. LEOPOLI, TYPIS ANTONII PILLER S. C. R. A, тобто Тези із загальної церковної юриспруденції, що їх, скінчивши ці сту- дії під всесвітлішою опікою превелебного владыки, владыки Атана- сія Шептицького, епископа Перемиської, Самбірської та Сяноцької Церков, найщедрішого захисника, покровителя і поширювача пре- красних мистецтв, узявся захищати в прилюдному диспуті пре- мишляхетний пан Іван Хлібкевич із Перемишля у юридичній аудиторії 12 липня 1776 року.

Книжечка, яку видано у Львові 1776 р., складається з присвя- ти (4 арк.), та юридичного тексту (стор. 1-12). Автор праці, після завершення навчання у Львові, виклав у ній важливі тези за- гального церковного права. Серед тез виділяються такі:

I. Сам прямий доказ визнає необхідність божественного якогось одкровення.

II. Ті, хто стверджують, що є прямий доказ, божественному одкровенню протилежний, ті до Бога-творця природи непо- штиві.

V. Церкви християнської засновник і законотворець є сам Христос.

VI. Така є спілка, за постановою Христа, нерівна: порядком керівників і підлеглих встановлено.

XII. Сила священна від політичної, і, навпаки, політична від священної ані прямо, ані непрямо не залежить.

ковський, Рід і герб Шептицьких. Перша частина. Львів 1936. С. 34. Втім, ці праці пізніші від почаївського друку.

XIV. Тому неправдивою є аксіома: чия сила, того й релігія [...].

XVI. До малозначимого належать: 1) приписи природного права; 2) правителів постанови.

XVI. Перше місце серед найважливішого посідає Святе Письмо.

XIX. Далі належить подумати про традицію [...].

XXVII. Форма церковного правління не монархічна, не аристократична, а більш-менш демократична, слід сказати⁵.

Мені відомі два примірники цього видання – варшавський та львівський, які мають різні за змістом титульні сторінки. І так, на титулці варшавського примірника (Бібліотека Народова у Варшаві, шифр W. 2508, W. 2509, W. 2510) немає присвяти єп. А. Шептицькому, натомість названо прізвище другого співавтора, теж перемишлянина – Якова Пелешкевича. Цей примірник, мабуть, був доступний Каролу Естрайхеру і ним описаний у Польській бібліографії. Його опис згодом повторили

⁵ Переклад анонімного автора, передруковано із сайту українських неолатиністів, режим доступу: medievalist.org.ua/opisi/hlibkevic-polozena. Зчитано 1 липня 2013 р.

Яким Запаско і Ярослав Ісаєвич у каталозі українських стародруків⁶.

На титулці львівського примірника (Львівська наукова бібліотека ім. Василя Стефаника НАН України, шифр Ст-II 31280) згадано єп. А. Шептицького, зате немає прізвища того ж Якова Пелешкевича. Крім того, зміст обох примірників ідентичний. Чому це видання має дві різні титульні сторінки?, – сьогодні важко відповісти. Все ж таки складається враження, що варшавський примірник міг бути пробним, бо у присвяті (арк. 2-4 зв.) часто згадується перемиський владика, хоч не названо його прізвища, що позбавляє сенсу саму присвяту, адже міг ним бути теж і латинський ієрарха. Цікавим моментом у передмові Хлібкевича, є теплі слова автора на адресу цісарєвої Марії Терезії за зрівняння у правах Греко-Католицької Церкви з Латинською у 1776 р. (арк. 3 зв. -4), що дозволяє говорити про руське (українське) походження автора.

Тези юридичного диспуту Івана Хлібкевича з 18 липня 1776 р. – це вже друга його публікація. Першою були *Quaestiones Logica excerptae quibus publice solvendis sese sublecare D. Gabr. Liwicki, D. Joan. Chlibkiewicz, D. Stan. Czajkowski, D. Jac. Pieleszkiewicz Mense Martio d. 28 a. 1775 Leopoli*⁷. Відома теж і третя публікація Хлібкевича: *Assertiones ex universa invis prudentia naturali et institutionibus juriis civilis Romani quas publice propugnandas suscepit nobilis ac eruditus dominus Joannes Chlibkiewicz Galiciensis Premisliensis Caes. Reg. Fiscii Accessista primus in Auditorio juridico Leopoliensi hore (4) pomerid. Die Marti 1778. Leopili, typis Antoni Piller C. R. Gubern. typ. 1778*⁸.

⁶ Див.: Karol Estreicher, *Bibliografia polska XV-XVIII w.*, t. 14, str. 168; Яким Запаско, Ярослав Ісаєвич, *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга друга. Частина друга (1765-1800)*. Львів 1984. Ч. кат. 2845.

⁷ Karol Estreicher, *Bibliografia polska XV-XVIII w.*, t. 25, str. 439; Яким Запаско, Ярослав Ісаєвич, *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга друга. Частина друга (1765-1800)*. Львів 1984. Ч. кат. 2793.

⁸ Karol Estreicher, *Bibliografia polska XV-XVIII w.*, t. 14, str. 168; Яким Запаско, Ярослав Ісаєвич, *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга друга. Частина друга (1765-1800)*. Львів 1984. Ч. кат. 2921.

Тетяна Денисова, у перших словах своєї статті про герб єпископа Онуфрія Шумлянського, констатує, що На нинішній день діяльність перемиського владики Онуфрія залишається вкрай маловідомою⁹. Далі коротко згадує про життєвий шлях владики і переходить до питань, що стосуються геральдики єпископа. Важливим джерелом до іконографії герба Онуфрія Шумлянського є, за словами авторки, його портрет з Архіву Перемисько-Варшавської Архиепархії в Перемишлі, на якому зображено єпископський герб (Корчак)¹⁰. Цьому портретові Т. Денисова присвятила більше уваги, долучаючи до своєї статті наш переклад польськомовної епіцедії, присвяченої Онуфрію Шумлянському. У дальшій частині невеликої статті, авторка переходить до аналізу зображення герба єп. Онуфрія Шумлянського, створеного Григорієм Вишловським з Літургікону львівського видання 1759 р. Складається враження, що це єдина, відома авторці, друкована пам'ятка, в якій знаходиться герб єп. Онуфрія, а її заувага, що Нині більш відомим є герб львівського єпископа Йосифа Шумлянського, розміщений у стародруках, вимагає уточнення. Публікуючи у 2012 р. збірник з гербовими віршами й присвятами перемиським владикам XVII-XVIII століть¹¹, передрукували ми у формі факсиміле фрагменти семи видань з присвятами єп. Онуфрію Шумлянському. До п'яти з них додано зображення єпископського герба.

⁹ Т. Денисова, *Герб єпископа перемиського Онуфрія Шумлянського на основі джерел першої половини XVIII ст.* «Знак». Ч. 61 (вересень, 2013). С. 8.

¹⁰ Там само. Авторка у примітці посилається на нашу публікацію портрета владики і присвяченої йому епіцедії, див.: *Брама святого Івана. Перемиська барокова епітафія*. Супровідні статті й упорядкування Володимира Пилиповича і Дениса Пилиповича. «Перемиська бібліотека» Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі. Том VII. Перемишль 2005. С. 58-59, 94-96.

¹¹ *Бароківі стемми & префації. Гербові вірші й присвяти перемиським владикам XVII-XVIII століть*. Вступна стаття Денис Пилипович. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. «Перемиська бібліотека» Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі. Том XIX. Перемишль 2012.

1. Стемма і присвята єпископу Онуфрію Шумлянському з книжки Юзефа Ігнаці Коченського *Zrządło obfite wszystkich świętych*. Львів 1746. На звороті титульного аркуша вклеєний листок із зображенням герба владики Онуфрія, гравюра на міді Івана Филиповича.

2. Стемма і присвята єпископу Онуфрію Шумлянському з книжки Стефана Мікульського *Konkluzya gdy z Maryi sama niewianność Jezus rodzi się*. Львів 1748. На звороті титульного аркуша геральдична композиція, на якій зображено польського короля (Августа III Саса), та папу Венедикта XIV, на той час римського понтифіка. Вони підтримують герб владики Шумлянського, з якого випливають три ріки. Внизу, водою цих рік напивається «словесное стадо» владики Онуфрія. Автор гравюри – Іван Филипович.

3. Стемма на герб єпископа Онуфрія Шумлянського від львівського Успенського братства із книги Богословія нравоучительная. Львів 1760. Гравюра з гербом єп. Онуфрія Шумлянського надрукована на окремому листку і наклеєна на сторінку. Твір непідписаний, примітивної роботи. Богословія, подібно як Літургікон, мала більше ніж одного спонсора, – другим був львівський владика Лев Шептицький, якому братчики крім стемми надрукували ще й присвяту (примірник стародруку зберігається у бібліотеці Унівського монастиря).

4. Стемма на герб і присвята єпископу Онуфрію Шумлянському з книжки Іллі Іляшевича та Григорія Підляшецького *Sędziwość w młodości u cudowny postępек w cnotach* S. Stanisława Kostki. Перемишль 1761. Автор гравиюри невідомий.

5. Стемма і присвята єпископу Онуфрію Шумлянському від львівського Успенського братства із книги *Літургіконъ сієсть: Служебникъ*. Львів 1759. На звороті титульного аркуша вклеєний листок із зображенням герба владики Онуфрія. Автор гравюри – Георгій Вишловський (Georgi Wyszłowski Sc: Leor:). Варто згадати, що Літургікон мав

аж трьох спонсорів, позаяк крім стемми на герб і присвяти єп. Онуфрія Шумлянському, друкарня видала примірники книги з гербом і присвятою львівському владиці Левові Шептицькому та з гербом і присвятою холмському владиці Филипові Володковичу. Автором зображень усіх єпископських гербів був Георгій Вишловський. Примірники згаданого видання зберігаються у бібліотеці Унівського монастиря¹².

Саме про це видання мовиться у другій статті Тетяни Денисової *Герби Лева Шептицького на служебнику 1759 р. із збірки Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького*¹³. Предметом дослідження є *Літургікон сієсть Служебник*, виданий у Львові 1759 р., з оправою прикрашеною гербом Лева Шептицького. Як я вже згадав, мені відомі три різні видання цього Літургікону. Тут публікую сторінки з гербами: єп. Левові Шептицькому (зображення і епіграма на герб Szeptycki, художник Georgi

¹² У каталозі українських стародруків згадано тільки про герб Шептицьких, див.: Яким Запаско, Ярослав Ісаєвич, *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга друга. Частина перша (1701-1764)*. Львів 1984. Ч. кат. 2085.

¹³ *Генеалогічні записки*. Вип. 10/4 (Львів, 2012). С. 35-38.

Wyszowski Sc: Leop:¹⁴) та єп. Филипові Феліціану Володковичу (зображення і епіграма на герб Radwan, художник Georgi Wyszowski Sc: Leop:).

Певним відкриттям стала для мене третя з названих статей Тетяни Денисової – Герб та печатка перемишльського єпископа Михайла Левицького (1813-1818)¹⁵. У розлогій статті, Денисова розповідає про життєвий шлях владыки, якого 155 річниця від дня смерті припала у 2013 р. Чимало місця авторка присвятила пастирській діяльності владыки у Перемишлі, називаючи, зокрема, засновані ним у 1816 р. Дяко-учительський інститут та Товариство греко-католицьких священників Галичини (стор. 64). Цікавою є також генеалогічна реконструкція численних відгалужень роду Левицьких (стор. 65-66). Стаття завершується детальним сфрагістичним аналізом двох печаток єпископа Михайла Левицького, з часів, коли був він перемиським владыкою (стор. 66-67). Ці печатки зберігаються сьогодні у фонді «Сфрагістика» Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького (шифри збереження: Сф-15 та Сф-16). На обох пе-

¹⁴ Muzeum Ziemi Przemyskiej, примірник з гербом, епіграмою і присвятою єп. О. Шумлянському (sygn. С. IV – 1018), примірник з гербом, епіграмою і присвятою єп. Л. Шептицькому (sygn. С. IV – 1014).

¹⁵ Генеалогічні записки. Вип. XI/V (Львів, 2013). С. 63-70.

чатках представлено родовий герб Левицьких Рогалів¹⁶. Денисова описує основні елементи герба і згадує про кількість його носіїв. Варто тут навести опис цього герба і зв'язану з ним гербову легенду, яку знаходимо у гербовнику Каспера Несецького:

Tarcza herbu tego na dwie części wzdłuż przedzielona, po prawej stronie jej, powinien być róg jeleni czerwony, w polu białem, po lewej w polu czerwonym róg bawoli szary. [...] Na to się wszyscy zgadzają, że z Niemiec ten herb do Polski wniesiony, czy to przez Rogalów, czy przez Biberszteinów, którym znać, że za jakieś kawalerskie dzieło, potem drugi róg przydano, i Rogalą nazwano; miało się to dziać w roku 1109. za Bolesława Krzywoustą księcia Polskiego, gdy albowiem ten Pan powracał z Pruskiej i Pomorskiej ekspedycji, stanął pod Raskami, gdzie gdy dla rozrywki książęcej, różnego zwierza prezentowano, a między niemi bawoła, ten rozjuszony, wszystkim impetem leciał na Biberszteina odważnego rycerza, nic się tem nieustraszył mężny Bibersztein, i owszem pochwyciwszy bawoła za róg, tak mocno skręcił, aż róg mu jeden złamał: co widząc Krzywousty, do dawnego z przodków swoich jeleniego rogu, bawoli mu w herbie przydał¹⁷.

Науковий апарат статті збагачений понад двома сторінками приміток, з посиланням, що приємно мені відзначити, на деякі мої публікації¹⁸.

¹⁶ У мене, чомусь, склалось переконання, що єп. Михайло Левицький був першим «негербовим» перемиським владикою (очевидно, першим був єп. Іван Снігурський).

¹⁷ Див.: *Herbarz Polski Kaspra Niesieckiego S. J. powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza*. Tom VIII. W Lipsku 1841. С. 121-122.

¹⁸ На жаль, авторка не посилається на цінне геральдичне дослідження Устима Хаварівського, *Герби Львівських владик в унії з Римом (1667-2007)*. Тернопіль: «Новий колір», 2008. 111 с. На сторінках 39-41 цієї публікації описано і представлено зображення митрополичого герба і митрополичої печатки Михайла Левицького.

В цьому огляді дозволив я собі зробити певні уточнення та доповнення до поданих авторами інформацій, що у нічому не применшує цінності їхніх праць, – вони залишаються дуже важливими і корисними для збагачення наших знань про історію Перемиської єпархії та її владик.

До історії Дяко-учительського інституту в Перемишлі

Цього року минає 200 років від схвалення цісарем Францом I статуту Дяко-учительського інституту в Перемишлі. Цісарський декрет у цій справі видано 24 травня 1818 року. Заходи, які мали на меті його заснування, почав ще у 1816 році єпископ Михайло Левицький. Він скерував до священників єпархії відозву, в якій закликав підтримати ідею заснування інституту. Цей заклик знайшов широкий відгук, чого результатом стала Куренда про відкриття і правила діяльності Дяко-учительського інституту в Перемишлі від 25 квітня 1817 р.¹ У цьому документі викладено правила діяльності Інституту, принципи набору учнів, названо способи його фінансування. Тоді теж німецькою мовою виготовлено Статут Дяко-учительського інституту², який представлено для схвалення Придворній канцелярії у Відні. Основою фондів на утримання учнів Інституту були пожертви від священників єпархії. Оскільки вони надходили нерегулярно, владика Іван Снігурський вирішив подарувати на потреби Інституту свій дідовий маєток у селі Новосілках. З цією метою 31 серпня 1839 р. виготовлено латиномовний документ, яким єп. Снігурський передає згадане село перемиській капітулі. Чинність документа підтвердила Цісарсько-королівська губернія у Львові (№ 66461, 24 жовтня 1839 р.). Документ завірений підписами владики Івана Снігурського (і його лаковою печаткою, про яку кілька слів нижче), о. Івана Селецького, архипресвітера катедральної церкви і пред-

¹ Текст куренди див. у збірнику *Дух і ревність. Владика Снігурський та інші перемишляни*. Упор. Володимир Пилипович. Перемишль-Львів 2002. С. 58-59.

² Текст статуту в українському перекладі Андрія Ясіновського див. у збірнику *Дух і ревність. Владика Снігурський та інші перемишляни*. С. 60-62.

стоятеля Перемиської капітули (лаковою печаткою Капітули), архидиякона о. Івана Лаврівського, о. Томи Полянського (пізнішого владики), о. Андрія Петрасевича та о. Айтала Вітошинського.

У документі уточнено деякі положення Статуту з 1818 р., названо точне число учнів, яких мали навчати в Інституті – 24. Особливий наголос покладено на навчання церковного співу. В цьому плані цінними є рукописні пам'ятки тогочасних учнів Інституту. В «Перемиських Архиепархіальних Відомостях» (ч. 24), проф. Юрій Ясіновський опублікував посібник Захарія Котовича з 1844 року, складений ним у Дяко-учительському інституті в Перемишлі. Переглядаючи шематизми Перемиської єпархії за роки 1855 і 1856 вдалося мені знайти деякі інформації про Захарія Котовича. Він був дяком в селі Сілець біля Белза. Протягом двох років праці у цьому селі, навчав там 10 учнів і заробляв 41 ринських. У 1857 р. заступив його Дам'ян Терек. Сталося так, мабуть, внаслідок смерті у 1855 р. місцевого пароха о. Григорія Пирожка, його заступив о. Іван Лисяк, який взяв собі до підмоги іншого дяка. У наступних річниках шематизму, інформацій про З. Котовича я не знайшов.

Для української сфрагістики значну цінність становить згадана вище печатка єп. Снігурського, основним елементом якої є герб Сас – півмісяць, на рогах якого знаходяться дві зірки, а в середині стріла. Такий самий герб поміщений на антимінсі єп. Снігурського із 1 березня 1833 року³. У статті про цей антимінс зауважено, що прізвище Снігурських не відзначене в списках шляхетських родин, які користувалися цим гербом. У пізніші роки, владики Снігурський користувався іншим єпископським гербом, який зрештою і зображений на публікованому документі: гербовий щит розділений вертикально на дві рівні половинки, на правій зображено св. Івана Хрестителя, який хрестить у Йордані Ісуса Христа, на лівій – латинську букву J і цифру II, – ініціали цісаря Йосифа II.

На наше прохання латинський текст документа набрав і переклав його українською мовою, Ростислав Паранько, кла-

³ Володимир Пилипович, Геральдична загадка – антимінс єп. Івана Снігурського з гербом Сас. «Перемиські Архиепархіальні Відомості» ч. 18, 2015. С. 404-407. Стаття передрукована у цій книзі.

сичний філолог з Українського Католицького Університету у Львові.

Зараз цей документ, зберігається в Державному архіві в Перемишлі, в колекції Archiwum Greckokatolickiego Biskupstwa w Przemyślu, sygn. 56/142/0/0/295D. Для нашої публікації, скопійовано його із сайту Архіву.

Йоан Снігурський

Божим милосердям єпископ Перемиський, Самбірський
та Сяноцький,
доктор священного богослов'я, декан-емерит богословського
факультету у Відні, директор цісарсько-королівського
філософського інституту в Перемишлі, президент інституту
для убогих, дідич маєтку Новосілки у Сяноцькому окрузі.
На вічну пам'ять про справу.

За життєдайним рішенням при Перемиській катедральній церкві грецького обряду засновано та запроваджено Інститут півчих та шкільних вчителів, що його священна цісарсько-королівська величність Франц І наймилостивіше схвалив пре-високим декретом, виданим 24 травня 1818 року, а сповіщенням консисторії високим цісарсько-королівським урядом 30 вересня 1818 року за №48082; у цьому Інституті під опікою місцевого ординарія мають виховуватися не тільки майбутні церковні півчі, а й вчителі та помічники тривіальних та парафіяльних шкіл. Та от бракує цьому Інституту сталости у числі студентів, що в ньому виховуються, і постійного фонду на їх утримання. Це правда, що преподобний перемиський парафіяльний клір греко-католицького обряду заявив, що до десяти років надаватиме певну грошову суму на утримання осіб у цьому Інституті, і вже два десятиліття мірою своїх сил надає якусь суму грошей. Проте ці заяви були неоднотайні, не від усіх парохів, і грошові суми виплачувалися нерегулярно, тож директорат згаданого Інституту через брак належного утримання часто потрапляв у таку скруту, що в Інституті заледве можна було прогодувати вісім, щонайбільше десять студентів. І от

для того, щоб запобігти цій нестачі, а насамперед щоб мірою своїх сил докластися до примноження Божої слави, до сприяння релігії, моральності та навчанню, я, здоровий тілом і духом, з власного почину і без чужого впливу задумав скерувати та записати на спасенне використання мій дідичний маєток, розташований у Сяноцькому окрузі між містом Добромилем і містечками Риботичі та Нижанковичі на відстані понад двох миль від міста Перемишля, а саме Новосілки під Кальварією; і справді скеровую та записую цей маєток Новосілки на Інститут півчих та шкільних вчителів при Перемиській катедральній церкві греко-католицького обряду, із такими застереженнями.

§ 1. Мій дідичний маєток, вільний від усіх боргів, а саме село Новосілки під Кальварією, з усіма надходженнями цього маєтку, як от чинші, що їх сплачують піддані, та доходи з нив, лук, пасовищ, лісу, корчми, млина, робітні з розпилювання колод, по-простому званої *тартак*⁴, та іншими доходами та прибутками, що йдуть із нього, дарую і записую на вічно діючий фонд Інституту півчих та шкільних вчителів при Перемиській катедральній церкві греко-католицького обряду, так, щоб на про годування 24 (словами: двадцяти чотирьох) студентів цього інституту з доходів цього маєтку вічно щороку скеровувалася та виплачувалася квота у тисячу ринських гульденів звичайної монети, рахуючи по три цванцігери за один гульден. Моєю незмінною волею є, щоб за цю квоту в тисячу ринських гульденів звичайної монети в Інституті щороку утримували не менш ніж двадцятьох чотирьох студентів.

§ 2. Якості кандидатів, що їх прийматимуть до Інституту, мають бути такими. Кожен кандидат повинен одержати рекомендацію про свою зразкову моральність від пароха, громади та декана; мати принаймні вісімнадцять років (і щоб нікого, хто не вступив у вісімнадцятий рік життя, не приймали); бути повністю фізично здоровим; мати міцні груди; володіти чистим голосом, приємним, не дитячим, а стійким юнацьким, гнучким та придатним для всіх тонів; вміти читати та писати по-руськи, по-німецьки та по-польськи, щоб його можна було

⁴ Тут і далі переклад з інших мов, ніж латинська, виділено курсивом.

прийняти принаймні до першого класу нормальної школи в Перемишлі; мати деякі навички церковного співу.

§ 3. Курс навчання в Інституті для згаданих кандидатів має тривати три або, принаймні, два роки. Адже кожен кандидат цього Інституту зобов'язаний, перебуваючи в Інституті у Перемишлі, відвідувати й закінчити всі три класи нормальної народної школи, щоб був здатний навчати молодь у тривіальних та парафіяльних школах, хіба що закінчив би їх ще до прийняття в Інститут. Тому ті кандидати, які ще не відвідували нормальної школи, або до прийняття в Інститут закінчили тільки перший або другий клас нормальної школи, зобов'язані три роки відвідувати їх у Перемишлі – або для продовження, або, з огляду на поступ і хист, для повторення нормальних класів, а разом з вивчення предметів Інституту. А ті кандидати, які закінчили всі класи нормальної школи ще до прийняття в Інститут, зобов'язані два роки залишатися студентами Інституту для засвоєння методики у головній школі в Перемишлі, а разом з вивчення предметів Інституту. Винятком можуть бути один-два студенти, які попередньо з доброю успішністю закінчили нормальну народну школу й упродовж одного року досягли такого успіху в студіях та предметах Інституту, що їх впевнено можна ставити вчителями тривіальної школи.

§ 4. Предмети, які викладатимуть в Інституті окремо від нормальної школи, і які кандидати цього Інституту мають досконало вивчити упродовж свого трирічного або дворічного перебування у ньому, згідно зі статутом цього Інституту, що його священна апостольська цісарсько-королівська величність схвалив превисоким декретом, виданим 24 травня 1818 року, а цісарсько-королівський уряд сповістив Перемиській консисторії грецького обряду декретом, виданим 30 вересня 1818 року за №48082, мають бути такими. а) Навчання початків інструментальної музики, генерал-басу, вокальної музики, а насамперед співу. б) Навчання церковного співу усіх тональностей та ладів у гимнах, в ірмолої, а також у типіконі. в) Граматика церковнослов'янської та руської мов, пояснення утрєні та вечірні, а також зачал Святого Письма Старого та Нового Завіту, що їх заведено читати в церкві по неділях та святах. г) Методика у застосуванні до руської мови. д) Спархіяльний катехизм.

§ 5. Вищезгаданий маєток Новосілки прагну передати під вічно дійсні опіку та управління велебнішій Перемиській капітулі грецького обряду з правом володіння цим маєтком; його фізична та юридична передача до майна велебнішої капітули відбудеться одразу ж після превисокого схвалення цієї моєї фундації.

§ 6. Zobов'язую велебнішу капітулу завжди горливо, побатьківськи дбати про згаданий Інститут півчих та шкільних вчителів і забезпечувати, щоб до нього приймали придатних для цього Інституту осіб і щоб на їхнє утримання, а саме на харчі, одяг, опалення, свічки, чорнило, папір, прання білизни, ремонт музею та гуртожитку Інституту щороку з доходів вищезгаданого маєтку скеровували річну квоту в тисячу ринських гульденів звичайної монети чи то готівкою, чи то натурою, не враховуючи перевезень та витрат на подорожі. Решту доходів, які залишаються після вищезгаданої квоти у тисячу ринських гульденів звичайної монети, призначаю велебнішій капітулі на лагодження споруд та виплату обтяжень ґрунтів, а також на визнання прямого володіння велебнішої капітули, що впливає з цієї моєї фундації. Якщо ж через якісь непередбачені негаразди, до яких слід залічити і тяжкий неврожай, маєток зазнає таких збитків, що його доходу не вистачатиме на утримання 24 студентів цього Інституту, у такому випадку zobов'язую велебнішу капітулу, щоб, наскільки буде можливо, не скорочувала числа студентів цього Інституту, а з добровільною підмогою від усього єпархіального кліру, який треба буде до неї закликати, мірою можливості вжила таких заходів, щоб у цьому Інституті можна було залишити та утримувати 24 студентів навіть у такий тяжкий час; адже не маю сумніву, що і сама капітула, і єпархіальний клір, усвідомлюючи потреби цього Інституту та студентів, які у ньому виховуватимуться, у таких критичних обставинах, які, сподіваюся, траплятимуться якнайрідше, охоче зроблять цей внесок на спільне благо релігії, громади та єпархії.

§ 7. Щонайсмиренніше благаю його цісарсько-королівську величність, щоб премилостиво зволив проголосити вільними (тимчасово звільненими) од військової служби на час їхнього перебування в Інституті студентів цього Інституту,

старших за двадцять років, яких прийнято через брак молодших кандидатів – за умови, що поряд із похвальною доброзвичайністю матимуть гарний поступ у студіях. Якщо доведеться упродовж курсу навчання відрахувати з цього Інституту котрогось із студентів через якийсь переступ чи неспроможність, то залишок виділеної на нього квоти до кінця навчального року має залишатися в касі Інституту і її слід тримати там доти, аж поки іншого залишку, що постане внаслідок схожого випадку, у поєднанні з тим першим вистачить на утримання додаткового студента цього Інституту. А загалом стосовно прийняття до Інституту, переведення у вищі класи чи відрахування з Інституту слід дотримуватися тих самих приписів, які завжди дійсні стосовно прийняття, переведення чи відрахування стипендіатів, утримуваних громадським коштом.

§ 8. Прямо застерігаю, щоб цей маєток Новосілки не продавали ані не відчужували в будь-який інший спосіб, а також не використовували для іншої мети крім тієї, яку я призначив та приписав, і щоб він вічно залишався у прямому володінні, управлінні, використанні та посіданні, як фізичному, так і юридичному, превелебної Перемиської капітули грецького обряду. Якщо ж чи то ще за мого життя, чи після моєї смерті трапиться відчуження цього мого маєтку через продаж чи під будь-яким іншим приводом, або ж його буде використано у не призначений мною спосіб, оголошую таке відчуження недійсним: у такому випадку цей маєток має перейти до моєї родини, а якщо її не зостанеться, то цей маєток з усіма його надходженнями має бути використано для вигодовування вдів та сиріт священників Перемиської єпархії грецького обряду.

§ 9. Управління цим маєтком Новосілки завжди здійснюватиме, від імені та під безпосереднім наглядом капітули, тогочасний прокуратор капітули. До його обов'язків належатиме: а) підтримувати цей маєток у доброму стані і, якщо можливо, працююито примножувати його дохід; б) відвідувати цей маєток || принаймні чотири рази на рік; с) збирати дохід і одразу ж передавати до каси капітули, з якої належить виділяти гроші на утримання 24 студентів згаданого Інституту; а також d) щороку звітувати перед превелебною капітулою та консисторією.

§ 10. Сподіваюся, що студенти цього Інституту після моєї смерті промовлятимуть визначені директором Інституту молитви за мою душу та душі моїх батьків.

§ 11. Прагну, щоб тогочасний всесвітліший та превелебний влади́ка місце́вий ордина́рій зі своєю констисторією милостиво піклувався, щоб умови цієї моєї фундації повсякчас належно виконувалися, щоб кожного року, як зазначено вище у §§ 1 et 6, утримували не менш як 24 студентів, і щоб їх захищали від усякої кривди будь-якого походження; а курс студій, як зазначено вище у § 3, тривав три, щонайменше два роки і ніколи не скорочувався; і щоб було дотримувано статуту цього Інституту, схваленого його священною цісарсько-королівською апостольською величністю. Це мій невідкличний дарунок, що його, з усіма вищезазначеними застереженнями, дозволяю внести у актив згаданого маєтку Новосілки; а в пасив прагну і прошу, щоб було внесено зобов'язання превелебної капітули щороку скеровувати квоту в тисячу ринських гульденів звичайної монети, чи то готівкою, чи то натурою, на утримання 24 студентів Інституту півчих та шкільних вчителів при Переми́ській катедральній церкві грецького обряду.

Йоан Снігурський
єпископ Переми́ський,
Самбі́рський та Сяно́цький
греко-католицького обряду
ді́дич маєтку Новосілки

Переми́ська капітула греко-католицького обряду з превеликою вдячністю та подякою приймає цей заповіт в усьому його обсязі для діла на благо релігії, громади та шкіл, із тією умовою, що цей маєток Новосілки під Кальварією буде передано їй в опіку, управління та фізичне посідання не обтяженим жодними боргами. Цю нашу згоду ми, задля більшої довіри та міцності, власноручно підписали та звеліли скріпити печаткою капітули.

Йоан, лицар Селецький
архипресвітер катедральної церкви
і предстоятель Перемиської капітули
греко-католицького обряду.

Йоан Лаврівський
архидиякон Перемиської катедральної
церкви
і декан Перемиської капітули греко-
католицького обряду.

Тома Полянський
доктор священного богослов'я
кустош Перемиської катедральної
церкви греко-католицького обряду.

Андрій Петрасевич, греміальний
канонік і прокуратор капітули.

Айтал Вітошинський, греміальний
канонік, канцлер консисторії.

З боку ординаріату уділяється згода на
цю фундацію. Перемишль, 31 серпня
1839 року.

Йоан Снігурський
єпископ Перемиський, Самбірський та
Сяноцький греко-католицького обряду.

Joannes Snigurski

Divina Miseratione Episcopus Premisliensis, Samboriensis
et Sanocensis,

Doctor S[acrae] Theologiae, Emeritus Decanus facultatis
theologicae Viennensis, Director C[aesaro-]R[egii] Instituti
Philosophici Premisliensi, Praeses Instituti pauperum, Haeres
Bonorum Nowosiółki in Circulo Sanocensi positorum.

Ad perpetuam rei memoriam.

Saluberrimo Consilio erectum et introductum est penes Ecclesiam
Cathedralem Premisliensem r[itus] g[raeci] Institutum Cantorum
et Magistrorum Scholae, quod a Sacratissima C[aesaro-]R[egia]
Majestate Francisco I medio altissimi Decreti d[at]o 24a Maji 1818
ab Excelso C[aesaro-]R[egio] Gubernio sub 30a Septembris 1818
№48082 Consistorio intimati clementissime approbatum extitit,
in quo sub Auspiciis Loci Ordinarii, non solum futuri Cantores Ec-
clesiarum, sed etiam Magistri et Adjutores Scholarum trivialium
et parochialium educantur. Ast hoc Institutum caret stabili nume-
ro Studiosorum in eodem educandorum, et stabili fundo sustentio-
nis eorundem. Verum quidem est, quod Venerabilis Clerus Curatus
Dioecesis r[itus] g[raeco-]c[atholico] Premisliensis declaraverit se
ad Decennium collaturum certam quotam pecuniae pro susten-
tatione Individuorum hujus Instituti, et pro viribus per duo jam
decennia conferebat certum quantum pecuniae. Ast hae declara-
tiones nec erant uniformes, nec ab omnibus Curatis, nec regulari-
ter quotae pecuniariae exsolvebantur, unde Directoratus ejusdem
Instituti non raro defectu necessariae sustentationis ita laborabat,
ut vix octo et ad summum decem studiosi in hoc Instituto ali po-
tuerint. Ut huic defectui succurrere et praesertim, ut ad augendam
gloriam Dei, ad promovendum bonum Religionis, moralitatis ac
Studiorum quidpiam pro viribus conferre possem, sanus corpore
et animo, proprio motu, et sine alieno influxu induxi in animum,
Bona mea haereditaria in Circulo Sanocensi inter Civitatem Dobro-
mil et Oppida Rybotycze et Niżankowice posita, ac ultro duo milia-
ria a Civitate Przemyśl distantia, nempe Nowosiółki pod Kalwaryą
in usum salutarem destinare et inscribere, prout re ipsa Bona haec
Nowosiółki pro Instituto Cantorum et Magistrorum Scholae penes

Ecclesiam r[itus] g[raeco-]c[atholici] Cathedralem Premisliensem persistenti, praesentibus litteris actu destino et inscribo sequentibus cum determinantibus:

§ 1. Bona mea haereditaria ab omnibus debitis libera, nempe pagum Nowosiółki pod Kalwaryą, cum omnibus redditibus horum Bonorum, veluti Censibus a Subditis pendendis, ac proventibus ex agris, pratis, pascuis, sylva, taberna, molendino, officina terreni asseres vulgo Tartak dicta, aliisque proventibus et emolumentis inde fluentibus destino, dono et inscribo pro fundo perpetuo valituro Instituti Cantorum et Magistrorum scholae penes Ecclesiam cathedralem r[itus] g[raeco-]c[atholici] Premisliensem existentis, ita, ut pro alendis 24 dico viginti quatuor Studiosis ejusdem Instituti quota Mille florenorum rhenensium monetae conventionalis, numerando tres vigesimarios pro uno floreno singulis annis ex proventibus horum Bonorum convertatur et perpetuo pendatur. Haec est mea immutabilis voluntas, ut ex hac quota Mille florenorum rhenensium monetae convetionalis non pauciores, quam viginti quatuor Studiosi in hocce Instituto singulis annis sustententur.

§ 2. Qualitates Candidatorum ad Institutum hoc suscipiendorum sequens esse debent: Quisque Candidatus quoad moralitatem a respectivo Parocho, Communitate et Decano sit qua exemplaris commendatus, saltem octodecem annorum aetatis, et nullus ante inchoatum decimum octavum aetatis annum suscipiatur; corpore perfecte sanus, firmum habeat pectus, vocem claram, amoenam non juvenilem sed adolescentis stabilem, et ad omnes tonos flexibilem applicabilimque possideat; legere et scribere ruthenice, germanice et polonice sciat, ut saltem ad primam classem Normalium scholarum Premisliae suscipi valeat, et in cantu ecclesiastico aliquantum sit versatus.

§ 3. Cursus Studiorum pro praedictis Candidatis in Instituto per tres, aut ad minimum per duos annos durare debet. Etenim quisque Candidatus hujus Instituti omnes tres classes Normales Nationalis, id est tales, ut habilis evadat juventutem in scholis trivialibus et parochialibus instruendi, nisi easdem ante susceptionem sui ad Institutum praevie absolverit, ex Instituto Premisliae frequentare et absolvere obligatur; quare illi Candidati, qui scholas Normales nondum frequentarunt, vel solummodo primam aut secundam classem Normalium ante susceptionem ad Institutum

absolverunt, ad easdem Praemisliae frequentandas vel continuandas, aut pro ratione profectus et talentorum repetendas classes Normales et simul addiscenda objecta Instituti per tres annos, illi vero Candidati, qui omnes classes Normales ante susceptionem ad Institutum absolverunt, ad combibendam artem Methodicam in schola Capitali Premisliensi, et simul addiscenda objecta Instituti per duos annos qua studiosi in Instituto permanere obligantur, excepto, si unus alterve, qui scholas Normales Nationales praevie bono cum profectu absolverat, talem in studiis et objectis Instituti intra unius anni spatium profectum fecerit, ut tute qua Magister penes scholam trivialem applicari possit.

§ 4. Objecta, quae in Instituto separatim a scholis Normalibus tradentur, et quae Candidati hujus Instituti per triennalem aut biennalem ibidem suam commorationem perfecte condiscere tenentur, sunt conformiter statutis hujus Instituti a Sacratissima C[aesaro]-R[egia] Apostolica Majestate medio Altissimi Decreti d[at]o 24a Maji 1818 approbatis et medio alti Gubernialis Decreti d[at]o 30a Septembris 1818 №48082 Consistorio r[itus] g[raeci] Premisliensi intimatis, sequentia: a) Instructio in principiis musicae instrumentalis, in General-Bass, in musica vocali, et praeprimis in cantu musicali. b) Instructio in cantu ecclesiastico secundum omnes tonos et modulos in Hymnis, in cantu Irmologico, tum in ordine devotionum (Typico). c) Grammatica linguae slavico-ecclesiasticae et ruthenae, nec non explicatio Matutini et Vespertini officii, item pericoparum S[acrae] Scripturae ex Vet[eri] et novo Foedere diebus Dominicis et festivis in Ecclesia legi solitarum. d) Ars Methodica ad linguam ruthenam applicata. e) Catechismus Dioecesanus.

§ 5. Bona haec superius memorata Nowosiółki cupio tradere in Curam et Administrationem perpetuo valituram Reverendissimo Capitulo Premisliensi r[itus] g[raeci] cum jure Dominii eorundem Bonorum, quorum traditio physica et juridica post subsequutam altissimam approbationem hujus meae foundationis illico in rem Reverendissimi Capituli subsequetur.

§ 6. Obligo Reverendissimum Capitulum, ut sollicitam et paternam curam praefati Instituti Cantorum et Magistrorum scholae semper habeat, ac satagat, ut apta Individua ad hocce Institutum suscipiantur, et ut in eorum sustentationem, nempe in victum amictum, calefactionem, candelas, atramentum, papyrum et lotio-

nem linteorum, atque reparationes Musaei ac Dormitorii Instituti ejusdem annua quota mille florenorum rhenensium conventionalis monetae sive in parata pecunia, sive in naturalibus, non computando vecturas et itineris expensas, ex proventibus supra memoratorum Bonorum Nowosiółki singulis annis convertatur. Reliquos proventus, si qui a supra memorata quota mille florenorum rhenensium conventionalis monetae remanserint, destino Reverendissimo Capitulo pro sartis tectis et oneribus fundi, nec non in recognitionem directi Dominii Reverendissimi Capituli ex hac mea foundatione competentis. Quodsi per impraevisas quaspiam calamitates, quorsum etiam nimia annonae caritas est referenda, Bona haec ejusmodi damnum paterentur, ut eorum proventus pro sustentatione 24 Studiosorum hujus Instituti non sufficerent, tali in casu Reverendissimum Capitulum obligo, ne, in quantum possibile erit numerum Studiosorum hujus Instituti ad pauciores personas reducat, sed cum subsidio ab universo Clero Dioecetano, ad quod idem in tali casu provocandus erit, benevole praestando, ejusmodi media pro possibili adsumere conetur, ut 24 hujus Instituti hoc quoque duro tempore interteneri ac sustentari possint, eo quod ipsum Capitulum et Clerum Dioecetanum, qui necessitatem hujus Instituti et Studiosorum in eo educandorum agnoscit, additamentum hoc pro bono communi, Religionis, Civitatis et Dioeceseos in ejusmodi criticis circumstantiis, quas rarissime eventuras spero, libenter praestitutum esse non dubito.

§ 7. Exoratur humillime S[ua] C[aesaro-]R[egia] et apostolica Majestas, ut studiosos hujus Instituti, qui in defectu juniorum Candidatorum suscepti, annum vigesimum aetatis suae superarent, pro tempore commorationis eorundem in Instituto, si penes laudabiles mores, bonum in studiis profectum fecerint, a statu militari liberos (zeitlich Gefreite) gratiosissime declarare dignetur. Si contingeret, ut aliquis studiosus hujus Instituti ob quempiam excessum vel inhabilitatem ex praefato Instituto, durante cursu scholastico amoveri deberet, tali in casu quota in eum ad finem anni scholastici emergens in cassa Instituti remanere, et eousque retineri debet, donec ex alio simili casu exsurgens quota cum priori conjuncta ad supernumerarium Studiosum ejusdem Instituti sustentandum sufficeret. Caeterum quo ad susceptionem ad Institutum, promotionem ad classes altiores, aut amotionem horum Candidatorum ex Instituto, eadem praescripta observanda erunt, quae etiam quo-

vis tempore, quoad susceptionem, promotionem aut amotionem Stipendistarum ex fundo publico intertentorum valebunt.

§ 8. Caveo mihi expresse, ne haec Bona Nowosiółki aut vendantur, aut quocunque alio modo alienentur, aut in alium aliquem usum convertantur praeter hunc, in quem a me sunt destinata et inscripta, sed ut in Dominio directo, administratione, usu et possessione tam physica quam juridica Reverendissimi Capituli Premisliensis r[itus] g[raeci] perpetuo maneant. Si casu quo durante vita mea, aut post mortem meam Bona haec venditione, aut quocumque alio titulo alienarentur, aut in alium usum a me non destinatum converterentur, declaro hanc alienationem invalidam esse, et in tali casu Bona haec ad familiam meam transire, vel si haec non extaret, eadem Bona cum omnibus redditibus pro alendis Viduis et Orphanis post Sacerdotes Dioecesis r[itus] g[raeci] Premisliensis derelictis converti deberent.

§ 9. Nomine et sub immediata inspectione Capituli administrationem horum Bonorum Nowosiółki semper geret procurator Capituli pro tempore existens, cuius officium erit: a) Bona haec in bono statu conservare, et si possibile proventus eorum per industriam augere; b) saltem quarter quolibet || anno eadem haec Bona visitare; c) Proventus percipere et mox Cassae Capitulari tradere, ex qua in sustentationem 24 Studiosorum praedicti Instituti pecunia est eroganda, et d) Rationes Reverendissimo Capitulo et Consistorio singulis annis exhibere.

§ 10. Spero Studiosos hujus Instituti post meam mortem pro mea, meorumque parentum animabus praeces a Directore Instituti determinandas recitaturos fore.

§ 11. Cupio, ut Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Loci Ordinarius pro tempore existens cum suo Consistorio benignam Curam impendat, ut haec mea fundatio omni tempore rite expleatur, omni anno non pauciores, quam 24 Studiosi ut supra §§ 1 et 6 sustententur, ab omni injuria undecumque imminente protegantur, Cursus studiorum per tres, aut ad minimum per duos annos scholasticos, ut supra § 3 vigeat, ac nunquam abbrevietur, et ut statuta hujus Instituti a Sacratissima C[aesaro-]R[egia] Apostolica Majestate approbata observentur. Haec est mea donatio irrevocabilis, quam cum omnibus determinationibus supra expressis in statu activo praefatorum Bonorum Nowosiółki intabulari permitto; obligationem autem Reverendissimi Capituli, convertendi singulis

annis quotam Mille florenorum rhenensium conventionalis mone-
tae sive in parata pecunia, sive in naturalibus pro sustentatione 24
Studiosorum in Instituto Cantorum et Magistrorum scholae penes
Ecclesiam Cathedralem Premisliensem r[itus] g[raeci] existentium
in statu passivo intabulari cupio ac peto.

Joannes Snigurski
Episcopus r[itus] g[raeco-]c[atholici]
Premisliensis
Samboriensis et Sanocensis
Haeres bonorum Nowosiółki

Capitulum r[itus] gr[aeco-]cath[olici] Premisliense legatum praesens
secundum totum ejus tenorem cum summa gratitudine et gratiarum
actione, pro opere hoc in bonum Religionis, Civitatis et Scholarum
vergente acceptat, hac cum clausula, ut Bona haec Nowosiółki pod
Kalwarią nullis debitis onerata Eidem in curam, administrationem,
et physicam possessionem tradentur. Quam nostram acceptationem
majoris fidei et roboris causa, manibus propriis subscribimus et
Sigillo Capitulari muniri facimus.

Joannes Eques de Sielecki
Archipresbyter Ecclesiae cathedr[alis]
et praepositus Capituli r[itus] g[raeco-]
c[atholici]
Premisliensis.

Joannes Lawrowski
Archidiaconus Ecclesiae Cathedralis et
Decanus Capituli r[itus] g[raeco-]
c[atholici] Premisliensis.

Thomas Polanski
S[acrae] Theologiae Doctor
Custos Ecclesiae cathedralis r[itus]
g[raeco-]c[atholici] Premisliensis.

Andreas Pietrasiewicz, Canonicus
Gremialis et Procurator Capituli.

Aithalus Witoszynski Can[onicus]
grem[ialis] Cancellarius Cons[istorii].

Ex parte Ordinariatus huic Foundationi
consensus impertitur. Premisliae die
31a Augusti 1839.

Joannes Snigurski
Ep[isco]pus r[itus] g[raeco-]c[atholici]
Premisliensis Samboriensis et
Sanocensis.

У «Перемиських Архиепархіяльних Відомостях» № 26, опубліковано документ еп. Івана Снігурського, яким він передає село Новосілки на потреби Дяко-учительського інституту в Перемишлі, у цій публікації пропонуємо добірку 11-ти досі неопублікованих рукописних документів, написаних польською та латинською мовами, які зараз зберігаються у Державному архіві в Перемишлі. Представлено у них різні аспекти функціонування Інституту за 1817-1840 рр., а також катедрального хору.

Доцільність утворення Інституту аргументував крилошанин о. Іван Могильницький у відозві до протопресвітерів єпархії, підписаній єпископом Михайлом Левицьким 24 липня 1816 р.:

Pragnąc usilnie zaradzić w nayskuteczniejszy sposób niedostatkowi Diakow i Nauczycieli, opatrzyć kapłanow w zdolne pomocniki do odprawiania Nabozenstwa, i wzmocnić ostygłe tu i owdzie między ludem poważanie Obrządku, postanowiliśmy przy katedrze Naszey, założyć Instytut, w którym by uprzymiowane należycie indiwidua, na diakow i nauczycieli sposobie się mogli¹.

Не володіючи відповідними засобами для фінансування цієї інституції, перемиський владика Михайло Левицький закликав єпархіяльне священство підтримати, передусім грошима, цей благородний почин. У згаданім заклику визначено мінімальні суми – 1 або 2 ринські, які щорічно мали б надсилатися священниками на адресу консисторії: *Wzywamy przeto dusz Starownikow, do przekazania cząstki dochodow na założenie Instytutu Nauczycieli. Nie chcemy wkładać ciężarow możność dźwigania ich przewyższających, dzieło jednak od nas przedsięwzięte nie wyidzie do skutku, iezeli przez zasiłkow z innych źródeł na rzecz Instytutu*

¹ Документ № 1, Куренда про парафіяльне шкільництво і потребу заснувати Дяко-учительський інститут. Перемишль, 24 липня 1816 р. С. 36.

Nauczycieli wpływających minimum przez każdego kooperatora w iednym roku wniesione 1 Ryn:, przez każdego Administratora i Parocha 2 Ryn: та wynosić (с. 39). Так зібрані кошти мали забезпечити навчання в Інституті 10-и учням.

У єпархіяльному архіві збереглися фінансові декларації, надіслані до консисторії від деяких деканатів. У нашій публікації читач знайде дві з них – від Дуклянського деканату, зібрані о. Василем Дверницьким (документ № 2), та від Ясельського деканату, зібрані о. Теодором Паславським (документ № 4). Дуклянський протопресвітер о. В. Дверницький у долученому листі пише, що: *Osnowy Deklaracyi okazują, iż niektórzy na ten tylko ieden Rok, inni zaś wcale żadney ofiary nie czynią. Niemożności do przyłożenia się do tak Zbawiennego Instytutu, nieurodzaie od lat kilku, uszkodzenia od wód wylewu, drogość wielka, pomnożenie podatków, a z tąd pochodzący upadek dochodów Parochialnych, utrzymanie Familii i edukacya własnych dzieci, powszechnie każdy; a wielu, że Inwentarzy nie mają, i nie pobierają Kongrui, za największe przekładają przyczyny.* Дехто із священників, як наприклад парох Тарнавки в Канчузькому деканаті о. Петро Левицький, прямо признавався, що він і його парафія не спроможні надати будь-яку підтримку із-за скрутної економічної ситуації (документ № 3). Попри різні економічні труднощі, священство єпархії таки позитивно відгукнулося на прохання єп. Михайла Левицького. У куренді від 25 квітня 1817 р., мовиться, що: *Skutek odezwy naszej z d. 24 lipca 1816 № 113 zupełnie odpowiedział oczekiwaniom. Poświęcone na utworzenie Instytutu dziaków i nauczycieli przy katedrze ofiary nowym są dowodem gorliwości kleru o pomnożenie chwały boskiej i o pożytek ludu wiernego*². Тоді теж складено статут Дяко-учительського інституту і назначено його директора. Став ним крилошанин о. Іван Могильницький – ініціатор його утворення³.

² Куренда про відкриття і правила діяльності Дяко-вчительського інституту у Перемишлі. // Дух і ревність. Владика Снігурський та інші перемишляни. Упорядник Володимир Пилипович. Наукова редакція Олег Павлишин. «Перемиська бібліотека» Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі. Том II. Перемишль-Львів 2002. С. 58.

³ Перший статут Дяко-вчительського інституту в Перемишлі. // Дух і ревність. Владика Снігурський та інші перемишляни. С. 60-63.

Через півтора року, 24 листопада 1818 року, новий перемиський влади́ка Іван Снігурський звертається до священства єпархії з наступною курендою (документ № 6), в якій інформує, що цісарська канцелярія схвалила існування Дяко-учительського інституту. Втім його існування залежатиме від своєчасного надходження задекларованих священниками коштів: *Ogólne bowiem wydatki ściśle są do nadesłanych i podpisem każdego zapewnionych oświadczeń zastosowane. Niewiszczenie się przeto w części nawet w oddaniu przyrzeczonej ofiary pociągnęłoby za sobą niemożność utrzymania, tem samem zaś z ustaniem zasiłkowych źródeł upadek Instytutu.*

З наявних документів можна зробити висновок, що керування Інститутом не було легкою справою, бо після о. Івана Могильницького, тимчасовим директором став о. Петро Назаревич. Однак уже 9 листопада 1821 року еп. Іван Снігурський звільнив о. Назаревича від обов'язків тимчасового директора Інституту (документ № 7) і на постійного директора назначив крилошанина о. Івана Лаврівського, який цю посаду займатиме аж до своєї смерті у 1846 р. Його помічником стане у 1832 р. о. Йосиф Левицький (див. документ № 9), ініціатор створення професійного катедрального хору і перший його історіограф⁴.

Певну цінність для дослідів над історією катедрального хору в Перемишлі мають два документи, присвячені особі Олександра Петрушевського, реґента хору і вчителя в Дяко-учительському інституті (документи № 8 і 10).

На наше прохання латиномовні тексти набрав і переклав українською мовою Ростислав Паранько, класичний філолог з Українського Католицького Університету у Львові.

⁴ Див. о. Йосиф Левицький, *Історія введенія музикального пінія в Перемишлі.* // Ірмолій Михайла Левицького (Перемишль 1838). Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Передмову написала Наталя Сиротинська. Видавнича серія: Пам'ятки сакральної музики Перемиської єпархії. Том I. Реґентський інститут Перемисько-Варшавської Архиепархії у Перемишлі. Перемишль 2012. С. 88-95.

1.

**Куренда про парафіяльне шкільництво і
потребу заснувати Дяко-учительський інститут**

[Перемишль, 24 липня 1816 р.]

Ad sc[itum?] [...?] [secund]a Aug[usti]

№ 113

Praes[entatum?] 24 Iulii [1]816

Ut defectui cantorum, in dies sensibiliore accurratur, disponit excellentissimus archipraesul intuitu erectionis Instituti penes ecclesiam cathedralem, in quo cantores, et professores formari possent, fieri ad clerum provocationem.

Exped[itum?] 24 Iulii [1]816

[...?]

V[isum] ad exped[iendum] eadem.

Fedorowicz

[...?] [trigesim]a Iulii [1]816

Malarkiewicz

V[isum]:

Satisfiat sequentibus

...

До відома [?] [...?] другого серпня

№ 113

Представлено [?] 24 липня 1816 року

Щоб зарадити дедалі відчутнішому браку півчих, вседостойніший архиєпископ розпорядився звернутися із закликом до кліру щодо заснування при катедральній церкві Інституту для вишколу півчих та викладачів.

Дано до виконання 24 липня 1816 року
[...?]

Погоджено до виконання того ж дня
Федорович

[...] тридцятого липня 1816 року
Маляркевич

Погоджено:
Задовольнити подане нижче

Przewielebnym Jms X: Dziekanom, Wielebn. Jms X: Parochom,
Jms X: Administratorom, kooperatorom Diecezji Przemyslskiej.

W odezwie z dnia 29 grudnia 815 do l: 9. oznajmilismy Duchowienstwu potrzebę, zamiar, i sposob zaprowadzenia szkolek parafialnych. Obowiazek starania się troskliwie o wzrost tego zbawienego dzieła wypływa z istoty urzędu dusz Pasterza, ponieważ głównym przedmiotem nauki w szkołach parafialnych będzie wykład prawd religii. Wklada tę powinność na nas Nayiasniejszy Monarcha, poruczając Duchowienstwu dozór i prowadzenie Instytutow szkolnych. Naostatek wewnętrzne przekonanie o uczczesliwiających skutkach pracy i usiłowania około wyprowadzenia ludu prostego z grubey ciemnoty, zapobieżenia przywarom z niewiedomością połączonym, zaszczepienia w umysle ludu tego sentymentow Religii i obyczaiow, powinno bydz usilną pobudką, każdemu pełniącemu swoją powinność. W tym duchu zaczęło /c. 33/ już działać Duchowienstwo nasze. Nadesłane niektórych Dekanatow wykazy tyczące się szkolek parafialnych, oświadczenia gminu w czasie kanonney wizyty, zawierają dowody usiłowań Parochow, i dobrych chęci ludu. Chociaż po wielu mieyscach ze strony ludu, gnusność, wstręt nabycia nauki, zbytne wyobrażenie mniemanych ciężarów; z inney zas strony, uprzedzenia, niewczesne obawy, niechęci, temu zbawiennemu dziełu na przeszkodzie stoją wszelakie i tam łagodne uwagi, doświadczenia, duchem Religii i gorliwosci kierowane, według nauki Pawła S: w 2 liscie do Koryntczykow w Rozdziale 4 zawartey, staną się nad wszelkie zawady silniejszymi i pożądany skutek przyniosą –

Uposażenie szkółek, i zdolni nauczyciele są to dwa główne warunki, od których zawisł skutek zabiegów Duchowienstwa. Ofiary wspaniałomyślnych dziedziców, pobożnych parafian, i dobrem szkół żyjących parochów, zaradziły w wielu miejscach pierwszej potrzebie, i nadal zarządzenia nadzieję zostawiają. Drugi nie mniej ważny warunek przy zaprowadzeniu szkółek, stanowi dostateczna liczba zdolnych Diaków razem i Nauczycieli.

Powszechnie dać się słyszeć utyskiwania Duchowienstwa na niedostatek Diaków. Nie tylko po parafiach, ale po większej części /c. 34/ poprzednio usposobionym. Tym czasem powinien każdy kandydat na nauczyciela dostateczną posiadać wiadomość przepisów w Instrukcyi dla Nauczycieli zawartych, dotyczących się przedmiotów nauki, sposobu postępowania z dziećmi, zachowania porządku, i karności szkolnej, oraz stosunków w których nauczyciel z rodzicami, miejscową zwierzchnością i Parochem zostawać powinien – gdzie tych własności nauczyciel nie ma, Paroch i nauczyciela spsobić i miejsce jego w szkole zastępować obowiązany jest. Ustawa szkolna, zawierająca Instrukcję dla Parochów wspomnianą dopiero powinność zatwierdza, zwierzchność przeto szkolna ściśle iey wykonanie nastawać będzie –

Znajdują się wprowadzić po wielu miejscach diacy, którzy pod ręką przezornego Parocha będą w stanie pełnić obowiązki nauczyciela, i takowi podług ustawy szkolnej po wysłuchaniu kursu metodyki na nauczycieli kwalifikowani zostaną. Skoro ze strony C: K: Cyrkularnych urzędów zabezpieczenie ofiarowanych funduszy nastąpi, wydane będzie co do kwalifikowania Diaków, słuchania kursu, odprawiania egzaminu oddzielne obwieszczenie – Tym jednak sposobem, nie zaradzi się jeszcze naszych /c. 35/ na przyszłość niedostatków Diaków i nauczycieli; co więcej, po zeisciu ich, dla braku zdolnych indywiduów, urządzone nawet szkoły ustanąć będą musiały – Przekonanie o rzeczywistości przytoczonych uwag, dzieli z nami bez wątpienia każdy z Duchowienstwa dobrze myślący, ktorému na sercu pomnożenie chwały Pana Boga, świetność obrządku, i zbawienie powierzoney mu trzody. Pragnąc usilnie zaradzić w najskuteczniejszy sposób niedostatkowi Diaków i Nauczycieli, opatrzyć kapłanów w zdolne pomocniki do odprawiania Nabozeństwa, i wzmocnić ostygłe tu i owdzie między ludem poważanie Obrządku, postanowiliśmy przy katedrze Naszey, założyć Instytut, w którym by uprzymiotowane należycie indywidua, na diaków i na-

uczycieli sposobić się mogli. Sprzyia zamiarowi temu ustawa polityczna dla szkół wydana, podług ktorey sposobiący się do stanu Nauczycielskiego, od służby woyskowej wolnemi uzani. Szczupła pensya Nauczyciela po wielu mieyscach ledwie 100 Ryn: przynosząca, nie ma powabu dla młodzianow, ktorzy mają srodki słuchania dobrych nauk, i w innych stanach lepsze dla siebie upatruią korzyści. Kandydaci na Nauczycieli i Diakow będą /c. 36/ przeto synowie włoscian, Diakow, i Kapłanow nawet, nie mających srodkow uczenia na dalszą ich edukacyę. Bezpłatne utrzymanie w tym Instytucie poda ubogim individuum powyższych klas sposobność udoskonalenia się, i nabycia potrzebnych własności na diaka oraz i nauczyciela. Regent, czyli Diak katedralny uczyć będzie ustawu, i spiewania, do czego codzienne nabozenstwo w katedrze naylepszą podaie sposobność. Oprocz cwiczeń tych, słuchac będą uczniowie Instytutu kursu Metodyki, do ich pojęcia – i potrzeby szkół parafialnych zastosowanego. Zamiarem Naszym iest aby co roku dopoki potrzebna liczba Diakow i nauczycieli usposobiona nie będzie, 10 przynaymniey kandydatow z Instytutu tego wychodzic, a tyle innych przyiętych bydz mogło, w przeciągu lat 10 otrzymałaby Diecezyia 100 zdolnych Diakow i nauczycieli; tych zas powinnością będzie dwoch lub trzech chłopcow w każdej parafii uczyć ustawu, i spiewania, przez co za lat kilka, liczba Diakow znacznie pomnożyć się musi –

Trwałość rzeczzonego Instytutu połączona iest z nieuchronnemi, i znakomitemi wydatkami. Obmyślone, i temu celowi poświęcone przez Nas zasiłki, na utrzymanie 10 kandydatów, pomnożenie funduszu Diaka katedralnego, nakupienie potrzebnych ksiązek, nie będą dostatecznemi. Postanowiwszy /c. 37/ więc wezwać Duchowienstwo do działania z Nami –

Przewielebni Jmc X: Dziekani, Wielebni Jmc X: Parochowie, Jmc X: Administratorowie, kooperatorowie: Pomimo szczupłych dochodow waszych, udowodniliście po tyle razy, dobrowolnemi ofiary, przychylność ku Nayiasnieyszemu Monarsze i niezachwianą gorliwość o dobro powszechne. Pokazaliscie że wychowanie nakładem rządu w Seminarium odebrane odpowiada oczekiwaniu o was powziętem, że słowy, i przykładem iestescie nauczycielami ludu. Przekonał się rząd, o gorliwości waszey. Nayiasniejszy Monarcha obrocił ku wam troskliwość oycowską, i najłaskawszy wyrok w tym roku zapadły byt wasz polepszył. Na łonie pokoju ustały ofiary, iakie woyna koniecznemi czyniła. Mądre, i Oycowskie poszanowanie Naylepszego

Monarchy, rokuje nam ze wszech miar pomysłną przyszłość – Ogłoszenie woli Najiasniejszego Monarchy, tyczące się zaprowadzenia szkolek parafialnych, podaie Duchowienstwu nową sposobność okazania gorliwości, o dobro publiczne, i uświetnienie obrządku. Sposobnością tą, iest założenie Instytutu w celu ukształcenia Diakow i nauczycieli – Wysokie C: K: Krajowe /c. 38/ Rządy, mocą uchwały z dnia 8 grudnia l: p. br 35[?], 365: wezwwały Konsystorz do otworzenia zdania, azaliby Kandydaci na Nauczycieli nakładem Parochow kształceni bydz nie mogli. Wydatek łożony w tym celu przez każdego Parocha, którego Parafia Diaka i Nauczyciela potrzebuie, byłby niezaprzeczoným dla Duchowienstwa ciężarem, lubo z drugiej strony, każdy czuły o całość obrządku pragnąc musi aby niedostatkowi diakow i nauczycieli podług możności zapobiedz. Poiedyncze usiłowania, chociażby nacyzynniejsze, ofiary nayznakomitsze nie sprowadzą pożądanego skutku. Dla dobra całej Diecezyi, całe Duchowienstwo łącznie działać powinno. Wzywamy przeto dusz Starownikow, do przekazania części dochodow na założenie Instytutu Nauczycieli. Nie chcemy wkładać ciężarow możność dźwigania ich przewyższających, dzieło jednak od nas przedsięwzięte nie wyidzie do skutku, iezeli przez zasiłkow z innych źródeł na rzecz Instytutu Nauczycieli wpływających minimum przez każdego kooperatora w iednym roku wniesione 1 Ryn:, przez każdego Administratora i Parocha 2 Ryn: ma wynosić. Hoynieysze wsparcie, iako tez zasiłki w zbożu, które poblizsze Dekanaty Instytutowi powziąć chciały zależec będą, od wspaniałomyślności /c. 39/ Duchowienstwa. Wpływająca co rok ilość wystarczy na utrzymanie 10 Individow, między ktoremi Synowie kapłanscy, pierwsze będą mieli miesce –

Ugruntowanie tak ważnego, i potrzebnego Instytutu Diakow i Nauczycieli, nie tylko w oczach Rządu – i współczesnych dobrze myślących stanie się Duchowienstwa zaletą, ale nadto poda tę zaszczytną potomności pamięć: że Duchowienstwu Diecezyi Przemyśkiej winien istnienie Instytut; całości i uswietnieniu obrządku, tudzież wzrostowi szkół parafialnych poświęcony.

Po zapewnieniu funduszu, plan administracyi Instytutu szczególnym będzie przedmiotem naradzeń Synodu Diecezjalnego w roku tym zgromadzić się mającego⁵, tak iak i na przyszłość Przewielebn:

⁵ Згаданий єпархіяльний синод відбувся у Перемишлі 8 травня 1818 р.

Jmc X: Dziekani, Wieleb: Jmc X: Parochowie, na tem zgromadzeniu, zdanie swe, projektu względem poprawy i zwrostu Instytutu otwierając będą. Zarząd funduszu oddany będzie wydziałowi, z członka kapituły, iednego blisko Przemysła mieszkającego Dziekana, i dwóch Parochow złożonemu. Wydział ten czuwać ma we względzie Edukacyinym, i Ekonomicznym, aby zamiaru założycieli w sposób naydogodniejszy zadość się stało wyłożone co rok w Diecezyi doniesienie Duchowienstwu o stanie Instytutu zapewni.

Uskutecznienie niniejszey odezwy gorliwości Przewieleb: Jmc X. Dziekanom, i Vice Dziekanom polecamy, którzy /c. 40/ stosownie do okoliczności zgromadzonemu podręcznemu duchowieństwu zamiar nineyszey odezwy przedłożą i tych którzy by użyteczność rzeczonego Instytutu należycie niepoymowali, lub własną tylko korzyścią zaięci małą li ofiarę dobru publicznemu powziąć wahali się, do lepszych myśli zwrócić starać się mają –

Tam gdzie Duchowienstwo okaże gotowość do zay[...]wania Instytutu, Przewieleb: Jmc X: Dziekani zarządzają na dwie ręce Deklaracyę ofiary całego Dekanatu obeymującą. Treść tego oświadczenia zawierać powinna wyrazy chęci Duchowienstwa, przyłożenia się podług możności do uskutecznienia zamiarow oycowskich Nayiasniejszego Monarchy, i oddania na Instytut Diaków i Nauczycieli razem, ilości w pieniądzach lub zbożu iaka podług liczby parafii wypadnie. To co każdy Paroch wszegółności dawca przy vuka [?] wymienionem bydz powinno. Jeden Exemplarz Deklaracyi przez każdego Parocha podpisany Przewiel: Jmc X: Dziekani do Konsystorza iak nayrychley odesła.

Gdyby zas w niektórych Dekanatach Deklaracya takowa do skutku /c. 41/ nie przyszła, w tem razie Przewieleb. Jmc X: Dziekani, dokładne opisaniem użytych przez nich srodkow, iako też i zawod zbawienne to przedsięwzięcie hamujących, Konsystorzowi przedłożą –

Odezwę niniejszą Przewieleb. Jmc X: Dziekani, Duchowienstwu podręcznemu, ile się tego tycze ogłosić mają.

Dan w Przemyslu

Mogilnicki⁶
/c. 42/

⁶ о. Іван Могилянський (1777-1831), – крилошанин, перший директор Дяко-учительського інституту.

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 142: Archiwum Grecko-katolickiego Biskupstwa w Przemyślu. Sygnatura 56/142/0/0/8319. Akta dotyczące nauki dzieci obrządku grec. kat. w diecezji przemyskiej. C. 33-42.

2.

**Лист о. Василя Дверницького, протопресвітера Дуклянського
деканату, до перемиської консисторії і декларація
священників деканату про передачу грошових фондів на
потреби Інституту**

[Зиндранова, 11 серпня 1817 р.]

Jaśnie Wielmożny Nayprzewielebniejszy g. k. Przemyski
Konsystorzu

Stosownie do Rozrządzenia pod dniem 14. Lipca 816 № 113⁷. Deklaracye indywidualne od J: X: Parochów i Kooperatorów Dekanatu Dukielskiego zebrane, z przyłączoną tychże Konsygnacją, i razem złożona Ofiara Ryn 30. wynosząca, odsyła się. –

Osnowy Deklaracyi okazują, iż niektórzy na ten tylko ieden Rok, inni zaś wcale żadney ofiary nie czynią. Niemożności do przyłożenia się do tak Zbawiennego Instytutu, nieurodzaie od lat kilku, uszkodzenia od wód wylewu, drogość wielka, pomnożenie podatków, a z tąd pochodzący upadek dochodów Parochialnych, utrzymanie Familii i edukacya własnych dzieci, powszechnie każdy; a wielu, że Inwentarzy nie mają, i nie pobierają Kongrui, za największe przekładaia przyczyny. Jeden tylko J.X: Konstantynowicz⁸ Kooperator

⁷ Див. документ № 1.

⁸ о. Василь Константинович (пом. 1829 р.), – сотрудник у Святковій, згодом парох у Ростайному, де й помер.

w Świątkówce w Konsygnacyi pod № 22. na zawsze Ryn 1. płacić deklaruję się. Dan w Zyndranowie dnia 11 8^{bra} 817.

B. Dwernicki Dziek. Dukielski⁹

/c. 141/

Konsygnacya

Deklaracyi Parochów, Administratorów i Kooperatorów Dekanatu Dukielskiego na fundusz Instytutu Diaków i Nauczycieli, stosownie do Rozrządzenia Jaśnie Wielmożnego Nayprzewielebniejszego Konsystorza z dnia 24. Lipca 816. do l: 113.

Liczba porządkowa	Nazwisko Parochii lub Kooperatury	Nazwisko Parocha lub Kooperatora	Data pod którą uczyniona Deklaracya	Adnotacya	Kwota Ofiarowana
1.	Rzepnik.	Jan Humecki Paroch	3 Grudnia 816.	na ieden Rok. 817	Ryn 2.
2.	Radocina.	Jan Jaryna Paroch	3 9bri 816.	na ieden Rok 817	- 2.
3.	Ciechania.	Daniel Horbatewicz Par.	20 8bri 816.	nic nie deklaruję	-----
4.	Czarne.	Michał Męciński Paroch	18. 8bri 816.	nic nie deklaruję	-----
5.	Desznica.	Józef Trochanowski Paroch	26. 8bri 816.	na 1. Rok t. i. 817	Ryn 2.
6.	Grab.	Andrzej Trochanowski Par.	27. 8bra 816.	na 1. Rok t. i. 817	- 2.
7.	Hyrowa.	Jan Senczakiewicz Paroch	25. 8bra 816.	na Rok 1. t. i. 817	- 2.
8.	Myscow.	Maciej Sietnicki Paroch	6. 9bra 816.	na 1 Rok 817.	- 2.
9.	Kępna.	Łukasz Wędziłowicz Paroch	27 8bra 816.	na 1 Rok t. i. 817	- 2.
10.	Tylawa.	Michał Turkowski Paroch.	24 febr 817.	na 1 rok t. i. 817	- 2.
11.	Mszana.	Grzegorz Łaszowski Paroch.	15 febr 817.	na 1 Rok, t. i. 817	- 2.
12.	Polany.	Mikołaj Liskowacki Paroch.	23 8bra 816.	nic nie deklaruję	-----
13.	Olchowiec.	Bazyli Bawankiewicz Koop.	30. 8bra 816.	nic nie deklaruję	-----
14.	Pielgrzymka.	Leo Paryłowicz Paroch.	24. 8bra 816.	nic nie deklaruję	-----
15.	Węglówka.	Michał Bańkowski Paroch.	5 Jan 817.	na 1. Rok 817.	Ryn 2.

⁹ о. Василь Дверницький (1763-1831), – парох у Зиндрановій, прото-пресвітер Дуклянського деканату.

16.	Krasna.	Jan Bieńkowski Paroch.	5 Jan 817.	na ieden Rok.	- 2.
17.	Blizianka.	Simeon Myszkowski Koop.	3 Jan 817.	na ieden Rok.	- 1.
18.	Czarnorzeki.	Michał Wołoszynowicz Koop.	7. Jan 817.	na ieden Rok.	- 1.
19.	Bonarówka.	Bazyli Głuszkiewicz Paroch.	3 Jan 817.	na 1 Rok.	- 2.
20.	Oparowka.	Jan Sietnicki Kooper:	1. Jan 817.	na 1 Rok.	- 1.
21.	Wola Cieklińska	Jan Czerniecki Paroch.	27. 8bra 816.	nic nie deklaruie	-----
22.	Świątkowka.	Bazyli Konstantynowicz Koop:	20. 8bra 816.	na Zawsze.	- 1.
23.	Zydranowa.	Bazyli Dwernicki Paroch.	16 febr 817.	na 1. Rok t. i. 817.	Ryn 2.
				summa	- 30.

/c. 142/

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 142: Archiwum Grecko-katolickiego Biskupstwa w Przemyślu. Sygnatura 56/142/o/o/8327. Akta dotyczące nauki dzieci obrządku grec. kat. w diecezji przemyskiej. C. 141-142.

3.

**Лист о. Петра Левицького, пароха в Тарнавці,
до канчузького декана про те, що він і його парафія не
спроможні на грошову підмогу для Інституту**

[Тарнавка, 10 вересня 1817 р.]

Relacya

Niżey podpisany donosi Illustr Offic Decanali¹⁰, że dla upadku w ktorym teraz zostaię, na tey Parafii (a ktorey zyski ledwie z rocznych dochodow na obuwie osiągnąć moze – gdzie w pustych polach nie tylko by się zyto rodziło, lecz i stokłosa rodzić się nie chce)

¹⁰ Лист адресований до канчузького декана.

zadney składki na Instytut Diakow nie deklarował, i dla tego na 15. Lipca nie przysłał.

Niemniej i tuteysi paraftanie zadney Deklaracyi na wyzręczony Instytut nie uczynili Illa Offic Decanali niniejszym uwiadamiam.

Sig 10ma 7^{bris} 817 w Tarnawce

Petrus Lewicki¹¹

/c. 140/

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 142: Archiwum Grecko-katolickiego Biskupstwa w Przemyślu. Sygnatura 56/142/0/0/8327. Akta dotyczące nauki dzieci obrządku grec. kat. w diecezji przemyskiej. C. 139-140.

4.

**Лист о. Теодора Паславського, протопресвітера Ясельського
деканату, до перемиської консисторії з декларацією
священників деканату про передачу грошових фондів на
потреби Інституту**

[Одрехова, 29 жовтня 1817 р.]

Konsygnacya
Parochow Dekanatu Jaslińskiego, którzy na Fundusz
Diakow w Katedrze Przemyskiej, złożyli

¹¹ о. Петро Левицький (1781-1828), – парох у Тарнавці, Канчузького деканату.

№	Imiona Parochow	Rn
1.	Jx Eliaz Mochnacki Paroch Osławicy.....	- 2.
2.	Jx Samuel Krynicki Paroch Radozicki.....	- 2
3.	Jx Alexander Warcholak Paroch Łubkowy.....	- 2
4.	Jx Antoni Krolewski Solinki Paroch.....	- 2
5.	x. Piotr Bierzcki Kooperator Woli michowey.....	- 2
6.	Jx Joseph Mieyski Paroch Smolnika.....	- 2
7.	Jx Jan Mieyski Paroch Maniowski.....	2
8.	Jx Gregor Terlecki Administrator Szczawinski.....	2
9.	[прізвища не подано].....	2
10.	Jx Alexander Hatalewicz Paroch Zubniski.....	1
11.	Jx Teodor Tymirski Paroch Kumancy.....	4.
12.	Jx Jan Garbiński Paroch Wisłoka niznego vice Dzie.....	- 2.
13.	Jx Joseph Czumanski Gulny [?] Kooperator.....	2
14.	Jx Jan Myszkowski Paroch Deszna.....	2
15.	Jx Jan Harasiewicz Paroch Szklarski.....	1
16.	Jx Gregor Jawornicki Paroch Lipowiec.....	1
17.	Jx Michał Wołoszynowicz Paroch Krolicki.....	2.
18.	Jx Jan Komarnicki Paroch Woli Jasliski.....	2
19.	Jx Demetry Tylawski Paroch Dalowski.....	2
20.	Jx Michał Myszkowski Paroch Zawadzki.....	2
21.	Jx Michał Wołoszynowicz Kooperator Jasielski.....	1
22.	Jx Piotr Szczawinski Paroch Moszczaniecki.....	1
	Xiadz Teod Paclawski Dziekan Jasliski ¹²	3
	summa	44 Rn

/c. 70/

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 142: Archiwum Grecko-katolickiego Biskupstwa w Przemyślu. Sygnatura 56/142/o/o/8328. Akta dotyczące nauki dzieci obrządku grec. kat. w diecezji przemyskiej. C. 69-70.

¹² o. Теодор Паславський (1748-1831), – парох в Одреховій, протопресвітер Ясельського деканату

**Лист Григорія Пацлавського, дяка в с. Мичківці, Сяноцького
циркулу, до перемиської консисторії з проханням
надати йому дозвіл навчати у школі**

[Мичківці, листопад 1817 р.]

Do
Jasnie Wielmożnego
Nayprzewielebniejszego
R. G. Konsistorza
pokorna prośba

Jasnie Wielmożny Nayprzewielebniejszy
R. G. Konsistorze

Nizey wyrazony zostając na Funkcyi Regentowski od kilku lat we wsi Miczkowcach w Cyrkule Sanockim podług terazniejszych przepisow zacząłem uczyc dzieci do których to nauk mam zdolność załączam Attestata pod literami a. b. c. d. e. f. g. a dopraszam się iak-nayłaskawie Jasnie wielmożnego nayprzewielebniejszego Konsistorza o wydani mi Instrumentu.

Grzegorz Paclawski
Regent mp

Suplikant udadź się ma do miejscowego Dziekana, od którego należytą informację we względzie pozyskania Dekretu na Nauczyciela stosownie do wydanego stąd pod 12^m września r. b. do l: 243. obwieszczenia powezmie. – Dan w konsystorzu gr: kat: Przemyskim sig 28: Listopada 817.

Jan Fedorowicz¹³
Kancelarz

¹³ о. Іван Федорович (пом. 1822 р.), – канцлер Перемиської єпархії.

/с. 73/

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 142: Archiwum Grecko-katolickiego Biskupstwa w Przemyślu. Sygnatura 56/142/0/0/8328. Akta dotyczące nauki dzieci obrządku grec. kat. w diecezji przemyskiej. C. 72-73.

6.

**Куренда про схвалення Цісарською канцелярією діяльності
Дяко-учительського інституту в Перемишлі
і про спосіб його фінансування,
адресована до перемиського декана о. Петра Назаревича**

[Перемишль, 24 листопада 1818 р.]

A consistorio gr[aeco] cath[olico] Premislien[si]
№ 25
Perill[ust]ri r[everendissi]mo d[omi]no
Nazarewicz
canonico gremiali
ex[a]m[ina]tori dioecetano et
decano Premisliensi
consignand[um]
ex off[ici]o
in loco

/с. 61/

[Від Перемиської греко-католицької консисторії
№ 25
Пресвітлому велебнішому панотцеві

Назаревичу¹⁴,
греміальному каноніку,
Перемиському єпархіальному ревізору та декану
Під офіційну розписку
на місці]

№ 441

Podług zapadłego uwiadomienia wysokiey Nadworney Kancelaryi z dnia 28°. Sierpnia r. b. do l: 17214. raczył Nayiasnieyszy Monarcha najwyższym wyrokiem swoim z dnia 24°. Sierpnia r. b. przy katedrze tuteyszey Instytutu Diakow i Nauczycieli potwierdzić, i klerowi diecezjalnemu za okazanie w tey mierze przyrzeczeniem ofiar na utrzymanie instytutu patryotycznych sentymentow, najwyższe swe zadowolenie nayłaskawiey oswiadczyć.

Tę Naywyższą wolę Nayiasnieyszego Monarchy wysoki C. K. Krajowy Rząd konsystorzowi pod 30^m Wrzesnia r. b. do l: 48082. oznaymuiąc zarządzić raczył, aby po zniesieniu się z K. Cyrkularnym Urzędem Przemyślskim w celu przysposobienia przyzwoitego miejsca dla Instytutu plan reparacji do wysokiego zatwierdzenia podany został.

Z przytoczonego dopiero Naywyższego zadowolnienia przekona się kler o pożądanem skutku chęci i gorliwości swey oświadczeniem na rzecz Instytutu udowodnionej. Za prowadzenie do 1°. Października r. p. pomienionego Instytutu nie tylko dla Religii i społeczności przez usposobienie kandydatow do służby nauczycielskiej i Diakowskiej istotne pożytki przynosi, ale nadto patryotyczny sposób myślenia Duchowieństwa w obliczu Nayiasnieyszego Monarchy w zaszczytnem świetle stawia.

Rzeczzone jednak korzyści i dalszy ztąd zaszczyt Duchowieństwa iedynie od trwałości rozpoczętego dzieła zawisły. Istotnym środkiem i główną posadą istnienia Instytutu tego iest i będzie rzetelne i wczesne oddawanie przyrzeczonych ofiar. Ogólne bowiem wydatki ściśle są do nadesłanych i podpisem każdego zapewnionych oświadczeń zastosowane. Nieuiszczenie się przeto w części nawet

¹⁴ Петро Назаревич (пом. 1837), – парох катедрального собору в Перемишлі, крилошанин, протопресвітер Перемиського деканату, єпархіальний екзаменатор.

w oddaniu przyrzeczonej ofiary pociągnęłoby za sobą niemożność utrzymania, tem samem zaś z ustaniem zasiłkowych źródeł upadek Instytutu. Jak więc zaprowadzenie Instytutu iest teraz zaszczytem kleru, tak upadek onego sciągnął by na kler bardzo opaczne mniemanie. Niepomyslnego zdarzenia tego niespodziewa się atoli Konsystorz, bo w swierzey pamięci każdego dusz starownika powinny tkwić dowody oycowskiej dobroci Nayiasniejszego Monarchy klerowi oznaczeniem kongrui w W. W. i z dodatkami tudzież powtórne zadowolenie z okazji zaprowadzenie szkół parafialnych nayłaskawiej okazane. To zważaiąc nie wątpi Konsystorz, ze każdy dusz starownik rzetelnem wypłaceniem przyrzeczonej szczupłej ilości na utrzymanie Instytutu naywyższemu zadowoleniu odpowie i na dalsze względy i łaski Nayiasniejszego /c. 62/ Monarchy zasługiwać będzie, że naostatek i ci którzy dotąd zgoła nic nie ofiarowali, stawszy się uczestnikami zaszczytu, póydą za przykładem wspiania-
le myślących współbraci swoich.

Przewielebnemu J.x. Dziekanowi polecamy aby:

1°, tym Parochom lub Kooperatorom którzy uroczystym swym podpisem zapewnionej na rzecz Instytutu roczney ofiary na rok bieżący ieszcze nie złożyli potrzebę niezwłocznego uiszczenia się przedłożyć, i zebraną ilość do kassy Konsystorskiej odesłać

2°, na przyszłość zaś każdego roku przed wybraniem ofiary na Instytut osnowę niniejszey odezwj całemu Duchowieństwu w czasie examinu kwartalnego należycie przypomniał, naostatek

3°, tym, którzy ze złożeniem rocznie dwóch Ryn:, diaka i nauczyciela dla każdej parafij wymagaią, niepodobieństwo zadosyc uczynienia takowemu żądaniu poiętnem uczynić. – w Przemyslu dnia 24°. Listopada 818.

Jan
Biskup

Mogilnicki
/c. 63/

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 148: Parafia Greckokatolicka w Przemyślu. Sygnatura 56/148/0/5/105. Письма консисторські до Назаревича. С. 61-63.

7.

**Єпископ Іван Снігурський повідомляє о. Петра Назаревича,
що звільнення його з обов'язків тимчасового директора
Інституту**

[Перемишль 9 листопада 1821 р.]

A consistorio gr[aeco] cath[olico] Premislien[si]

№ 894

Perill[ust]ri r[everendissi]mo d[omi]no

Nazarewicz

canonico gremiali

ex[a]m[ina]tori dioecetano

et decano Premisliensi

consignand[um]

ex off[ici]o

in loco

/с. 75/

Cum munus directoris Instituti cantorum et magistrorum scho-
lae ad cathedram persistentis d[omi]no canonico et concionato-
ri cathedrali Ioanni Lawrowski collatum sit, proinde perillustrem
r[everendissi]mam d[omi]na[tio]nem ab obligationibus provisorii
directoris Instituti liberamus, unaq[ue] eidem complacentiam nos-
tram super cura inspectione et directione eiusdem Instituti, quam
anno mox lapso gesserat, per praesentes significamus. Insuper in
notitiam deducimus, quod vicarius cathedralis Nicolaus Liskowacki
ad auxilium in iis quae bonum Instituti respiciunt ferendum qua vi-
cedirector pro anno currenti scholastico additus sit. Premisliae die
[non]a Novembris [1]821.

Ioannes ep[isco]pus.

Perillustri r[everendissi]mo d[omino] canonico gremiali et
parocho cathedrali Petro Nazarewicz

/с. 76/

[Перемишль 9 листопада 1821 р.]

Від Перемиської греко-католицької консисторії

№ 894

Пресвітлому велебнішому панотцеві

Назаревичу,

греміальному каноніку,

Перемиському єпархіальному ревізору та декану

Під офіційну розписку на місці

/с. 75/

Оскільки служіння директора Інституту півчих та шкільних вчителів при катедрі покладено на панотця Івана Лаврівського¹⁵, каноніка та катедрального проповідника, то звільняємо пресвітле велебніше панотцівство від обов'язків тимчасового директора Інституту, а водночас цим листом засвідчуємо йому наше задоволення тією опікою, наглядом та керівництвом, яке він здійснював щодо згаданого Інституту минулого року. Крім цього, доводимо до відома, що для допомоги у всьому, що стосується блага Інституту, на поточний навчальний рік додано катедрального вікарія Миколая Лісковацького¹⁶ як віце-директора. Перемишль, дев'ятого листопада 1821 року.

Йоан єпископ.

Пресвітлому велебнішому панотцеві греміальному каноніку і катедральному парохіві Петрові Назаревичу.

/с. 76/

¹⁵ о. Іван Лаврівський (1773-1846), – доктор богослов'я, крилошанин, з 1821 р. директор Дяко-учительського інституту.

¹⁶ о. Микола Лісковацький (1771-1836), – сотрудник катедральний, з 1830 р. парох Лісковатого, де й помер.

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 148: Parafia Greckokatolicka w Przemyślu. Sygnatura 56/148/0/5/105. Письма консисторски до Назаревича. С. 75-76.

8.

**Розпорядження перемиської консисторії
про обов'язки регента катедрального хору
Олександра Петрушевського**

[Перемишль, 19 грудня 1821 р.]

Copia
№ 1156

W czasie poprzedniego przyięcia Alexandra Pietruszewskiego w służbę Regenta choru Cerkwi Katedralnej, wskazane mu zostały obowiązki, które do niego, iako Regenta, iako Nauczyciela w Instytucie, i iako Hausmaistra domu Katedralnego należyć miały; Nie-wypełniawszy zaś Alexander Pietruszewski podług daney mu pod dniem 19^{ty}m Lutego 819. № 1702 Instrukcyi takowych obowiązków, a osobiwie zaś okazawszy się złosliwym, i swoim przełożonym i podległym, od dalszey takowey służby oddalonym został. – Jednakowoż ze względu, iż Alexander Pietruszewski oprzeziagu Jego terazniejszey aplikacyi przy Katedrze, poprawę swego zachowania się okazuje. Tenże dopełnienia pomienioney służby z tą jednak przestrogą powroconym zostaje, że ieżeliby raz tylko podobnie iak pierwey zuchwałym, lub w pełnieniu swych obowiązków gnusnym okazał się, na ten czas nie tylko natychmiast oddalonym będzie, lecz i względow Konsystorza raz na zawsze niegodnym się stanie. Zapewniwszy Konsystorz onemuż ze swey strony od dnia dzisiejszego miesięczną nagrodę, szczególne punkta wypełnić się mających obowiązkow niniejszym Dekretem onemuż przy załączeniu Instrukcyi na nowo przypomina, iż /с. 79/

1. Jako Regent choru obowiązany iest Alexander Pietruszewski do zwykłych posług parafialnych i do codziennego naydowania się w chorze nie spuszczać się bynajmniej na Kandydatów Instytutu. –

Ponieważ Kandydaci Instytutu razem sposobią się na Diaków, i na Nauczycieli, powinien Regent Katedralny postępками swemi dawać onym przykład dobrych obyczajów, skromności, posłuszeństwa i uszanowania przełożonych szczególnie zaś obowiązany iest Kandydatów Instytutu w śpiewaniu i ustawie Cerkiewnym doskonalić – Wo obydwóch tych względach powinien Regent pilnie przestrzegać;

a) – aby Kandydaci i inne świeckie osoby w chorze skromnie i pobożnie sprawowały się, aby

b) – zaprowadzony codo utrzymania choru kolejny porządek ściśle od wszystkich był zachowany, i postępki Kandydatów do zwykłego protokołu zapisywane – Powinien

c) – każdego dnia (niedziele i święta wyjąwszy) godzinę przynajmniej Kandydatów w śpiewaniu Гласовъ Ермолоу, i Устава usposabiać, i aby iedni drugich doskonalili bacznąć mieć –

d) – postępki każdego do osobnego Katalogu miesięcznego zapisywać, i Katalogi z koncem każdego miesiąca Dyrektorowi Instytutu¹⁷ doręczać – nadto

e) – na obyczaje Kandydatów uważać, mniejsze zdrożności w miesięcznym Katalogu notować, większe /c. 80/ zaś Dyrektorowi Instytutu niezwłocznie donosić naostatek

f) – co do wszystkich być posłusznym –

3. Obowiązki Hausmeistra wyszczególnione są w dołączonej Instrukcji. – W nagrodę pełnienia wyżej przytoczonych obowiązków naznacza Kapituła Regentowi:

1° – Oprocz zwykłych przychodów, tak zwanych parafialnych akcedensów 50 fl: W:W: które rocznie od Przewielebnego Jms: X: Kanonika i Parocha Katedralnego Nazarewicza pobierać będzie –

2° Pensja Hausmeistra z posługą Regenta choru dla tego iedynie iest połączona, że tenże Regent obowiązek usposobienia Kandydatów Instytutu w śpiewaniu i Cerkiewnym ustawie na siebie przyjął. Dano w Przemyśle 19° Grudnia 821.

/c. 81/

¹⁷ На той час директором Інституту був крилошанин о. Іван Лаврівський.

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 148: Parafia Greckokatolicka w Przemyślu. Sygnatura 56/148/0/5/105. Письма консисторські до Назаревича. С. 79-81.

9.

**Єпископ Іван Снігурський повідомляє о. Петра Назаревича
про призначення о. Йосифа Левицького помічником директо-
ра Інституту**

[Перемишль, 30 травня 1832 р.]

A consistorio r[itus] gr[aeco] c[atholici]
Premisliensi
№ 150

Perillustri reverendissimo
d[omi]no Petro Nazarewicz
canonico gremiali,
cathedr[alis] e[cclesi]ae Premislinsis parrocho,
emerito decano Premisliensi r[itus] gr[aeco] c[atholici]
consignandum
in stricte off[icio]
in loco

/с. 268/

[1]832
№ 136

Bono Instituti cantorum et magistror[um] scholae ad cathedral-
em nostram persistentis a s[acra] caes[aro] reg[ia] et apostolica ma-
iestate clementissime confirmati, consulere cupientes, adm[odum]
r[evere]ndum Iosephum Lewicki vicarium ecclesiae cathedralis, sub
eadem in auxilium directionis Instituti cantorum et magistrorum
scholae constitutum esse, perillustri r[evere]ndissima sua d[omi]

natio, qua parochus cathedralis, pro notitia et directione certior redditur. Premisliae die [trigesim]a Maii [1]832.

Ioannes ep[isco]pus.

Vidi die [non]a Iulii [1]832. Sine ullo usu officioso reponitur in acta. Sig[natum] ut supra. Nazarewicz.

/с. 269/

[Перемишль 9 листопада 1821 р.]

Від Перемиської консисторії

греко-католицького обряду

№ 150

Пресвітлому велебнішому

панотцеві Петрові Назаревичу,

греміальному канонікові,

пароху Перемиської катедральної церкви,

деканові-емеритові Перемиському, греко-католицького обряду,

Суворо офіційно під розписку на місці

/с. 268/

[1]832

№ 136

Прагнучи посприяти благові Інституту півчих та шкільних вчителів при нашій кафедрі, який щонайласкавіше затвердила священна цісарсько-королівська апостольська величність, повідомляємо ваше пресвітле велебніше панотцівство, як катедрального пароха, для поінформованости та керівництва, що превелебного Йосифа Левицького¹⁸, вікарія катедральної церкви, поставлено при ній помічником дирекції Інституту школи півчих та шкільних вчителів. Перемишль, тридцятого травня 1832 року.

¹⁸ о. Йосиф Левицький (1801-1860), – сотрудник катедральний, капелан еп. Івана Снігурського, ініціатор утворення катедрального хору в Перемишлі.

Йоан єпископ.

Ознайомився дев'ятого липня 1832 року. Без жодного офіційного застосування внесено до актів. Підписано як вище. Назаревич.

/с. 269/

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 148: Parafia Greckokatolicka w Przemyślu. Sygnatura 56/148/0/5/105. Письма консисторські до Назаревича. С. 268-269.

10.

**Єпископ Іван Снігурський повідомляє о. Назаревича,
що задовольнив претензію реґента хору катедральної церкви
Олександра Петрушевського щодо належної йому платні і
надав посвідку про виконане служіння**

[Перемишль 21 листопада 1834 р.]

A consist[orio] g[raeco] c[atholico] Premisl[ie]n[si]

№ 2735

Perill[u]stri r[everen]dissimo

Nazarewicz

canonico gremiali et parrocho gr[ae]co cath[olico] cathedrali

consignand[um]

ex off[ici]o

in loco

/с. 300/

№ 2436

Occasione exhibitae horsum a perill[ust]ri reverendissima sua dominatione relationis d[at]ae [octav]a men[sis] cur[rentis] № 115, eidem ordinamus, ut a) satisfaciendo huiati ordinationi d[at]ae [sext]a men[sis] cur[rentis] № 2379 ad se emanatae, regentem chori cathedr[alis] ecclesiae Alexandrum Pietruszewski in eius praetensione quoad obveniens eidem deservitum salarium pacificet, petito attestato de praestito servitio provideat, et de facto circa reacclusionem co[m]municati ad n[umeru]m 2379 a[n]ni c[urrentis] horsum referat, tum b) huic consistorio de nomine et cognomine indicet individuum, quod in locum Alexandri Pietruszewski, ad stallum regentis chori in cathedrali ecclesia, et erga quam stipulationem quoad salarium suscepturus sit.

Premisliae die [vigesima prim]a Novembris [1]834.

Ioannes ep[iscopu]s

/с. 301/

[Перемишль 21 листопада 1834 р.]

Від Перемиської греко-католицької консисторії

№ 2735

Пресвітлому велебнішому

Назаревичу,

греміальному каноніку

і греко-католицькому катедральному пароху

Офіційно під розписку на місці

/с. 300/

№ 2436

З приводу поданої вашим пресвітлим велебнішим панотцівством доповіді № 115 від восьмого числа поточного місяця, розпоряджаємося: а) на виконання виданого вашому панотцівству розпорядження № 2379 від шостого числа поточного місяця, задовольнити претензію регента хору катедральної церкви Олександра Петрушевського щодо належної йому заслуженої платні, надати на його прохання посвідку про виконане слу-

жіння і доповісти про виконання при закритті комунікату за номером 2379 поточного року; б) сповістити цій консисторії ім'я та прізвище особи, яку ваше панотцівство поставить замість Олександра Петрушевського регентом хору катедральної церкви, і на яких умовах щодо платні.

Перемишль, двадцять першого листопада 1834 року.

Йоан єпископ.

/с. 301/

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 148: Parafia Greckokatolicka w Przemyślu. Sygnatura 56/148/0/5/105. Письма консисторські до Назаревича. С. 300-301.

11.

**Єпископ Іван Снігурський повідомляє дирекцію
Дяко-учительського інституту
про звільнення від обов'язків в Інституті о. Петра Назаревича**

[Перемишль 19 грудня 1840 р.]

A consistorio r[itus] gr[aeco] c[atholici]
Premisliensi
№ 836
Venerabili directoratui
Instituti cantorum et
magistrorum scholae
consignand[um]
ex off[ici]o
in loco

/с. 234/

№ 3456

Habito respectu motivorum in supplici libello d[at]o [octa]va men[sis] cur[rentis] exhibito adductorum perillustrem reverendissimum dominum canonicum et parochum cathedralem, quatenus plus temporis nanciscatur huiatem parochiam cathedralem quae tanquam exemplar et forma aliis parochiis in dioecesi praelucere deberet, ad meliorem et debitum ordinem evehendi, a referatu in consistorio pro anno futuro dispensamus; eidem complacentiam nostram pro commonstrata in superandis praeco[m]missis sibi referatibus activitate manifestantes.

Datum Premisliae die [decima non]a Decembris 1840.

Ioannes ep[isco]pus

/с. 235/

[Перемишль 19 грудня 1840 р.]

Від Перемиської консисторії
греко-католицького обряду
№ 836

Шановній дирекції
Інституту півчих та
шкільних вчителів
під офіційну розписку на місці

/с. 234/

№ 3456

Зваживши на мотиви, наведені в заяві, поданій восьмого числа поточного місяця, звільняємо на наступний рік пресвітлого велебнішого панотця каноніка і катедрального пароха від обов'язків референдаря консисторії, щоб мав більше часу на краще, належне впорядкування тутешньої катедральної парафії, яка має служити немовби прикладом та зразком для інших парафій дієцезії; і висловлюємо йому наше задоволення його діяльністю у виконанні раніше довірених йому обов'язків референдаря.

Дано в Перемишлі дев'ятнадцятого грудня 1840 року.

Йоан єпископ.

/с. 235/

* * *

Archiwum Państwowe w Przemyślu. Zespół 148: Parafia Greckokatolicka w Przemyślu. Sygnatura 56/148/o/3/81. Consistoralia mandata [Pisma i okólniki konsystorza greckokatolickiego przemyskiego kierowane do proboszczów parafii]. С. 234-235.

**Ода і Еклога – два латиномовні видання
на пошану о. Івана Лаврівського,
надруковані в Перемишлі 1832 року**

Презентовані тут два невеличкі видання становлять континуацію давньої шкільної традиції возвеличати віршованими творами своїх менторів і вчителів. На перемиському ґрунті такі твори писалися і друкувалися із середини XVIII століття, як хоча б присвята еп. Онуфрію Шумланському в богословській дисертації Данила Затварницького й Івана Паславського, яку вони захистили в Перемиській колегії і тут же, в 1756 р., опублікували друком¹. У 1763 році богослови, тобто алюмни останнього курсу Перемиської колегії, публікують в Перемишлі латиномовну Урочисту похвалу єпископу Атанасію Шептицькому на його почесний вступ на архиєрейську катедру². Наступного на перемиській катедрі владику – Максиміліана Рила, учні Перемиської гімназії привітали латинським панеґіриком Єпископська мужність, що був надрукований у Перемишлі 1791 р.³ А ще наступного – єпископа Антонія Ангеловича – вихованці Львівської духовної семінарії, в якій вчилися й пи-

¹ Див.: Барокові стемми & префації. Гербові вірші й присвяти перемиським владикам XVII-XVIII століть. Вступна стаття Денис Пилипович. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Перемишль 2012. С. 135-138.

² Див.: Наш Præsul, наш Владика. Оказіональні видання, присвячені перемиським владикам Атанасію Шептицькому, Максиміліанові Рилу та Антонію Ангеловичу (друга половина XVIII століття). Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Переклади Ростислав Паранько. Видавнича серія: «На Владичому». Перемишль: «DOMI», 2017. С. 23-32.

³ Там само. С. 109-111.

томці Перемиської єпархії, привітали польськомовним панегіриком *Do Antoniego Angełłowicza w dzień poświęcenia na biskupstwo przemyskie* (Львів 1796)⁴.

У XIX столітті ця шкільна літературна традиція отримала своє продовження у двох латиномовних панегіриках на пошану крилошанина о. Івана Лаврівського. У 1832 році в єпископській друкарні владики Івана Снігурського надруковано оці, всього чотиристорінкові – Оду на честь пресвітлого та велебнішого панотця Йоана Лаврівського та Еклогу на честь пресвітлого та велебнішого панотця Йоана Лаврівського. Оба твори вийшли з-під пера слухачів другого року богослов'я Перемиської духовної семінарії, перший – Ода – написаний з нагоди 50-х уродин о. Івана Лаврівського, другий – Еклога – піднесений о. Лаврівському з нагоди закінчення навчального року. Нижче публікуємо їхні факсимільні відтворення (із сайту Polona Бібліотеки народової у Варшаві) і українські переклади Ростислава Паранька. За його словами, обидва тексти є явними наслідуванням «програмних» авторів тодішнього освітнього курикулуму, хоч і в різний спосіб. У «Оді» зроблено спробу (не скрізь вдалу) наслідувати віршовий розмір так званої санфічної строфи, яку широко використовував Гораций. Щодо «Еклоги», то це своєрідна «витинанка» із Вергілієвих «Буколів»: по-перше, там присутній один із ліричних героїв (Мелібей), по-друге, твір рясніє фразами, словосполученнями, зворотами, які можна знайти у тій чи іншій еклозі «Буколів», зокрема, легко вдалося впізнати такий сору-paste з першої, третьої, п'ятої, сьомої еклог. Тобто обидва тексти є дуже вторинними і, вочевидь, невисокої літературної вартості; це шкільна вправа, цікава насамперед з історичного погляду.

Отже, ці переспіви з античних авторів (Горация і Вергілія) мали засвідчити належне засвоєння учнями знань латинської мови і поетики.

Іван Лаврівський народився 15 травня 1773 року в бескидському селі Терка, в священничій сім'ї. Вчився в перемиській гімназії, а після її закінчення був прийнятий до Генеральної духовної семінарії у Львові, яку закінчив 1798 р. і тоді теж був висвячений. У 1801 році Львівський університет ім. Йосифа II

⁴ Там само. С. 209-212.

надав йому звання доктора філософії. До Перемишля переїхав у 1820 на запрошення еп. Івана Снігурського, який іменував його катедральним проповідником і каноніком місцевої капітули. З 1830 р. Лаврівський став професором у місцевому Богословському інституті, а з 1831 – довголітнім директором Дяко-учительського інституту.

Для потреб українського шкільництва в перемиській єпархії о. Іван Лаврівський уклав у 1822-1826 рр. словник українсько-польсько-німецький, який не був виданий друком, а його рукопис зберігається нині у Львівській національній науковій бібліотеці ім. Василя Стефаника⁵. У 1838 р. єпископська друкарня в Перемишлі видала друком його Буквар народного руского языка в крілествах Галиції і Лодомерії уживаного, ораз німецького і польского, для школ паравіальних руских. Увазі читачів пропонуємо уривок з цього Букваря, в якому автор подав цікаві міркування про душу. Текст передруковуємо сучасною графікою, зі збереженням мовних особливостей оригіналу.

⁵ Див.: Ірина Сус, Українська народна мова в «Матеріалах до словаря русскаго» Івана Лаврівського. Стаття надрукована у збірнику Українська мова в Галичині: історичний вимір. Львів 2011. С. 124.

§ 28. 2) Душа

1. Увага

Знаю для чого ходжу до школи. Смотрю ся під ноги, жебим ся не поткнув на камені, не впав на землю і не скалічився.

В школі находится таблиця, на которій пишуться літери, робиться рахунки, і биват скоропис. Коли биваю виволаний до отповіди, мишлю, що маю отповідати. То ест маю увагу.

§ 29. 2. Пам'ять

Добре пам'ятаю, чого-м ся вчєра вчив. Пам'ятаю, же не раз ідуци до школи, впав єм на камінь, і стовк єм си коліно. Тото, чого-м ся навчив в школі, оповілем роди/с. 12/чом. На тото рекли, же маю добру пам'ять.

§ 30. 3. Розум.

Знаю, же ліпший хліб житний, як ячмінний. Знаю, же ліпше в школі учитися, як в дому дармовати. Знаю, же діти добрі чинять потіху родичом, а злії їх засмучають, і на кару заслугоуют.

Знаю, же негодится никого кривдити, але овшем каждому, що можна добре чинити. То ест маю розум.

§ 31. 4. Воля.

Могу ходити, альбо сідити. Волю в школі бити і учитися, як пружновати. Могу на грушки дивитися альбо очі од них одвертати. То ест: маю волю. /с. 13/

§ 32. Житіє.

Душа справує, же ходжу, виджу, чую, пам'ятаю, хочу, альбо не хочу, і же живу.

Душа має сили, увагу, пам'ять, розум і волю.

Душі никто не видит, а она великії skutки справляє.

Душа не має члонків, а тіло рушає. Тіло без душі ест мертвим.

Душа ест невідома, бо ест духом: не ест тілом, але оживленєм тіла. /с. 14/

В рукописі зберігся також підручник з методики навчання, яку о. Лаврівський викладав учням Дяко-учительського інституту в Перемишлі – Методика чили успособлене до замірносногo справованя уряду учительского для учителей і помічникoв о. г. к. в школах тривіальних і парафіяльних (переклад з німець-

кої мови)⁶. Лаврівський зібрав чималу бібліотеку, частину якої подарував перемиській капітулі. Їй теж подарував свої родові посілости в селах Воля Мигова, Смільник і Лупків, з призначенням на потреби Товариства захисту вдів і сиріт по священниках Перемиської єпархії.

Отець крилошанин Іван Лаврівський помер у Перемишлі 25 червня 1846 р. і тут похований.

Ода
на честь
пресвітлого та велебнішого
панотця, панотця
Йоана Лаврівського
греміального каноніка капітули, проповідника
Перемиської катедральної церкви греко-католицького обряд-
ку, єпархіального
ревізора, доктора богослов'я та філософії,
професора Нового та Старого Завіту і
східних мов тощо, тощо;

яку з нагоди уродин
27 травня 1832 року
піднесли щонайвідданіші підопічні,
слухачі другого року богослов'я.

Перемишль
Друкарня єпископства греко-католицького обряду

/стор. 1/

⁶ Див.: Stanisław Stępień, Ławrowski Joan (Jan). // Studia polsko-ukraińskie. Tom 1. Przemyśl 2006. С. 243.

Музо, що мешкаєш на верхів'ї зоряного
Олімпу і радо славиш богів,
нині солодким звуком кіфари оспівай
ласкавого Йоана.

Прошу, повідай, як він просяяв обширним
та глибоким пізнанням речей;
повідай, як ясністю духу торкається
самих зірок.

О, наша окрасо і обороно,
видатний і всіма шанований менторе!
Утисячне будь здоровий, і спокійні літа
проживай щасливо!

Проживай – ти, хто проникливими студіями
завжди обороняєш вінець Пієрід;
високо піднесений твоїми стараннями,
сміється Аполлон.

/стор. 3/

Ти недремно охороняєш Христову обору,
і нам засіваєш плодоносне сім'я
із повного рогу, полонячи серця
приятним видом.

Отож ще довго перебувай серед грона вчителів
і не поспішай восходити на вершину
зоряного Сіону: про це тебе просимо
благальним словом.

Хай тебе тут утішають великі почесті,
хай тобі тут буде втішно зватися вітцем, зватися
справедливим, людяним, милостивим і достойним
усякої хвали.

Ми вплетемо у твоє лискуче волосся
вінці, сплетені з лаврового гілля,
і покладемо на священні вівтарі
сабейський ладан.

/стор. 4/

Еклога
на честь
пресвітлого та велебнішого
панотця, панотця
Йоана Лаврівського

греміального каноніка капітули, проповідника
Перемиської катедральної церкви греко-католицького
обрядку, єпархіального
ревізора, доктора богослов'я та філософії, почесного
члена Краківського наукового товариства, професора
біблійних студій Нового Завіту, діди́ча маєтків
Воля Мигова, Смі́льник і Лупків тощо, тощо, тощо;

яку на завершення 1832 навчального року
11 серпня
піднесли щонайвідданіші підопічні,
слухачі другого року богослов'я.

Перемишль, 1832
Друкарня єпископства греко-католицького обряду

/стор. 1/

Товариші Ти, Мелібею, лігши в лагідному затінку липи,
повівами ніжного Зефіра суши вологі кучері;
а ми оплакуватимемо відібраного долею любого
Амінта.

Мелібей Та що ви, друзі? Невже любий Амінт нас покинув?
Оце ж нам часто трапляється лихо посеред ниви!
Провіщав же заєць та розколені блискавкою дуби,
недарма нещодавно лиховістила хрипка сова!

Товариші О Мелібею! Наскільки верба поступається году-
вальниці-оливі,
наскільки гінкий в'яз височіє над чагарником –
настільки перевершує нас милий Амінт!

Двічі поверталось до нас сонце після холодів сивої зими,
відколи він востаннє – чи то під буком, чи то на оцьому зеленому пагорку –
оповідав нам, починаючи від самих витоків речей, учені
оповіді; навчав оберігати тендітних малят –
стада надію, проганяти лютих вовків і обносити набубнявілі бруньками пагони колючою загорожею.

Мелібей Чому ж, найлюбіший Амінте, більше не можна почути по лісах, як відлунюють твоїм співом гроти, і збирати разом із тобою почервонілі яблука!
Я – спільник і співучасник вашої справедливої скорботи,
адже він насправду був мені батьком; його вівтареві часто ставатиме окрасою ягня з моєї кошари.
Він часто підказував, де є паша для моїх кіз,
і навчав, як засівати в борозни зерна,
щоб осінь, повернувшись, приносила вагоме коло-
сся;

/стор. 3/

як можна відшукати заблукалих ягнят; як затінювати плинні джерела.
Як цвіт шафрану – окраса нашим полям,
ставні бики – чередам, винограду – лозам,
так був окрасою нам голий Амінт.
Коли ж покинув нас – так-бо веліла негідниця доля,
– сама Палес полишила наші ниви, полишив їх сам Аполлон.

Товариші Годі тих нарікань, годі до плачів додавати плачі,
вже-бо лягають скорботні тіні від гір.
Тепер годиться скласти належні подяки Неосязно-
му.

Мелібей Швидше риба з потоків літатиме у повітрі,
швидше троянди розквітнуть на колючому верхів'ї сосни,
аніж віддамо забуттю його ім'я.

Товариші Доки годуватимуться бджоли із квітів запашного
саду,
доки Феб ніжитиме землю живим сяйвом, –
доти лунатиме хвала його заслугам та чесноті.

Мелібей Завдяки його старанням ось є у мене двічі по сім сві-
жостиглих яблук;
їх складу йому в дар як запоруку любові.
Дам і оце біле ягня – Амінт того вартий.

Товариші Ми ж зведемо два вівтарі Фебу,
і поставимо два кухлі пінкого молока,
щоб продовжив життя любому Амінтові настільки,
наскільки давньою міццю дуб перевершує траву.

Мелібей А я напишу вірша на буковій корі;
якщо не буде мене, покладіть його Амінтові на мо-
гилу:
«Тут спочиває благочесний, славний аж до зір
Амінт,
сторож ставного стада, сам же від нього ставніший;
притрусіть землю листям; до насипаної могили до-
лучіть і молитву».

/стор. 4/

II 257 289

O D E

IN HONOREM

PERILLUSTRIS AC REVERENDISSIMI

DOMINI DOMINI

J O A N N I S

L A W R O W S K I

CANONICI GREMIALIS CAPITULI, CONCIONATORIS ECCLESIAE CATHEDRALIS PREMISLIENSIS R. G. C. EXAMINATORIS DIOECESANI, DOCTORIS S. THEOLOGIAE ET PHILOSOPHIAE, PROFESSORIS N. TESTAMENTI, TUM ETIAM V. ET LINQUARUM ORIENTALIUM etc. etc.

Occasione Almae Natalis.

die 27a Maji 1852.

o b l a t a

Ab addictissimis Clientibus

Auditoribus Idum in Annum S. Theologiae.

PREMISLIAE,

Ex Typographia Episcopali r. g. c.

Musa, quae stellans habitas Olympi
Culmen, et gaudes celebrare Divos,
Nunc sono dulci citharae benignum

Psalle JOANNEM.

Dic peto, quam splendeat JLLÆ vasta
Ac profunda cognitione rerum,
Dicque, quam candore animi vel ipsa
Sidera tangit.

O deens TU praesidiumque nostrum,
Mentor excellens, venerande cunctis!
Millies salve, finidumque laetus

Vive per ævum!

Vive, qui almam Pieridum coronam
Protegis semper studio sagaci,
Et TUIS multum auspiciis levatus
Ridet Apollo.

Tu vigil custodis ovile CHRISTI
Semen et nobis genitale pleno
Spargis ex cornu placido recludens

Pectora vultu.

Hinc diu intersis gremio docenti,
Neve stellantis properes Sionis
Verticem conscendere supplici TE

Voce precamur.

Hic TIBI magni placeant honores,
Hic ames dici pater, hic vocari
Justus, humanus, pius atque cuncta

Laude decorus.

Nos TUO erini nitido inseremus
Laurea de fronde ligata sarta,
Et superponemus aris sacratis
Thura Sabaea.

u. 4. Jan. 1802
L. Schindler

II. 257. 288

E C L O G A
I N H O N O R E M
PERILLUSTRIS ac REVERENDISSIMI
DOMINI DOMINI
J O A N N I S
L A W R O W S K I

CANONICI GREMIALIS CAPITULI, CONCIONATORIS ECCLE-
SIAE CATHEDRALIS PREMISLIENSIS, r. g. c. Examinatoris
Dioecesan, Doctoris SS. Theologiae et Philosophiae, Membri
Honorarii Societatis literariae Cracoviensis, Professoris
Studii Biblici Novi Foederis, Haeredis Bonorum Wo-
la Michowa Smolnik et Łupków, etc. etc. etc.

sub finem anni scholastici 1832.

die 11. Augusti

oblata

ab addictissimis Clientibus

Auditoribus II. anni SS. Theologiae

P r e m i s l i a e, 1832.

in Typographia Episcopali r. g. c.

ECLOGA

MELIBŒUS EIUSQUE SOCI

- Socii. **T**u Melibœe cubans tiliæ sub tegmine molli
Lento zephyro madidos perflare capillos;
Nos fato avulsum carum lugemus Amyntam.
Melib. Quid Socii! charus nos jamne reliquit Amyntas?
Ecce malum hoc nobis medio saepe obviis arvo.
Prædixit lepus, et quercus a fulmine scissæ,
Nec frustra rancus nuper dedit omnia bubo.
Socii. O Melibœe! salix quantum almae cedit oliivæ,
Quanto virgulum superaverat aëria ulmus;
Gratus Amyntas nos tanto supereminet omnes!
Bis nos sol adiit canae post frigora brumæ,
Ex quo sub fago vel in illo colle virenti
Narravit doctas repetens ab origine rerum
Fabellas; docuit teneros servare gemellos,
Spem gregis, et saevos arcere lupos, et acuto
Gemmas turgentes in palmitè cingere septo.
Ulterius cur non licuit, charissime Amynta!
Per sylvas audire tuo resonantia cantu
Antra, rubensque simul nobiscum carpere pomum!
Melib. Justi sum vestri consors sociusque doloris,
Nam vere ille fuit nobis pater: illius aram
Saepe agnus tener a nostro decorabit ovili.
Ille meis etiam monstravit pascua capris,
Et docuit, mandarem quomodo semina sulcis,
Ut rediens aestas grandes proferret aristas;

- Quomodo circumerrantes inquirere possim
 Agnos, et liquidis inducere fontibus umbras.
 Ut crocei nostris campis flores decori sunt,
 Ut gregibus tauri formosi, ut vitibus uvæ;
 Sic decus omne fuit nobis speciosus Amyntas.
 Postquam nos liquit, sic nam improba fata tulerunt,
 Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo;
- Socii. Desine pinra queri, atque nos superaddere planctus,
 Jamque cadunt tristes altis de montibus umbræ,
 Nunc juvat immenso justas submittere grates.
- Melib. Ante ergo ferient fluviales aëra pisces,
 Ante rosae crescent in acuto vertice pini;
 Nominis ejus quam veniant oblivio nobis.
- Socii. Dum pascentur apes fragrantis floribus horti.
 Dum Phoebus terram vivo splendore fovebit;
 Semper ei meritum, virtus laudesque manebunt.
- Melib. Sunt mihi bis septem, sua cura, recentia poma,
 Haec illi mittam dono, qua pignus amoris.
 Hunc agnum niveum quoque do, nam dignus Amyntas.
- Socii. Nos duo tollemus divino altaria Phoebæ,
 Et duo ponemus spumantia pocula lacte,
 Ut vitam hoc spatium charo prolonget Amyntæ,
 Herbam quo superant antiquo robore quercus.
- Melib. Atque ego describam versus in cortice fagi,
 Quos, si ego non fuero, tumulo imponetis Amyntæ:
 Hic dormit pius, usque ad sidera notus Amyntas,
 Formosi pecoris custos, formosior ipse;
 Spargite humum foliis, tumulo superaddite vota.

Роль греко-католицького духовенства Надсяння в утвердженні національної символіки (середина XIX століття)

Святкування 200-ліття від дня народження о. Михайла Вербицького, автора музики до українського національного гімну, створює нагоду привернути увагу до виникнення і поширення інших національних символів нашого народу, зокрема прапора та герба. Крім епохального вкладу Надсяння в особі о. Михайла Вербицького, наша мала вітчизна має і тут свій вклад та й певну історичну традицію, започатковану в добу «Весни народів» 1848 року, а про яку варто ще раз нагадати¹.

Після приєднання у 1772 р., західно-українських та південно-польських земель до Австрійського Цісарства і утворення з них Королівства Галичини і Лодомерії (Königreich Galizien und Lodomerien), для нової територіяльної одиниці віденська влада встановила окремий герб і прапор. Втім, офіційні австрійські символи Галичини не відбивали геральдичної традиції галицьких русинів, тому теж, у перші дні «Весни народів» 1848 року, перед політичною елітою галицьких русинів постало питання визначення власних національних символів. Головна Руська Рада – перша політична репрезентація галицьких русинів, на сьомому таємному засіданні у Львові 16 травня 1848 року, мала відповісти на надіслане їй Станіславівською Руською Радою

¹ Цим питанням присвятив я більше уваги у Вступному слові до збірника *За віру, нарід і права. Руські Ради Надсяння 1848-1850 рр.* Перемишль 2005. С. 14-17.

запитання: яка ест руска кокарда, кольори і герб². Для його вирішення, зразу ж утворено з членів Головної Руської Ради, спеціальну комісію у складі: Йосиф Кульчицький, Лев Мохнацький і Йосиф Царевич. Наступного дня, на таємній раді, вирішено вислати до Станіслава відповідь: знамя землі руской тутешной ест лев, а цвіти рускі жовтий й синій³. Через місяць, у пресовому органі Головної Руської Ради газеті «Зоря Галицка», надруковано зображення галицького герба з коротким поясненням: Герб, ілі знамя Галицкой Руси: е то золотий лев в синім полі вspiнаючий ся на скалу⁴.

Надрукований у «Зорі Галицькій» малюнок герба скопійовано, як зауважив відомий сучасний львівський дослідник Андрій Гречило, з 1-го тому гербовника Каспера Несецького, перевиданого 1839 року у Ляйпцігу Яном Непомуценом Бобровічем⁵. Але ще до публікації герба у «Зорі Галицькій» і опису його барв, у Празі почалися засідання Слов'янського з'їзду. Делегацію галицьких русинів на цей з'їзд очолював отець Григорій Гинилевич, тодішній парох у Шклі

біля Яворова та декан Яворівського деканату. У листі до свого сотрудника о. Стефана Добрянського, написаним у Празі 9 червня 1848 р., розповідає про роботу русько-польської секції і прийнятий нею договір про майбутню співпрацю в Галичині. Згадує він і про національну кокарду, яку на час з'їзду припинали до одягу представники галицьких русинів:

² Див.: Головна Руська Рада 1848-1851. Протоколи засідань і книга кореспонденції. За ред. Олега Турія. Упор. Уляни Кришталович та Івана Сварника. Львів 2002. С. 26.

³ Там само. С. 27.

⁴ Див.: «Зоря Галицка», 27 червня 1848. Ч. 7.

⁵ Андрій Гречило, Відродження українських національних символів у Галичині в 1848 р. «Знак». Вісник українського геральдичного товариства. 1998, червень. Ч. 16. С. 1.

Отець Григорій Гинилевич (правильно Гинилевич), * 5 лют. 1809 в Яворові – † 30 лист. 1871 в Перемишлі. Священник Перемиської єпархії, студіював у віденському конвікті Августинів, доктор богослов'я і канонічного права. Парох у Шклі (1844-1849), Яворівський декан (1847-1849). З 1849 р. в Перемишлі: ректор Духовної семінарії, канцлер єпархіальної консисторії, крилошанин.

Найуміркованішим з тих, котрі тепер признаються за русинів, здає ми ся бути князь Сапєга. Однак, крім него і всі решта русини власну носимо кокарду, то єсть «золоте на синім поли», крім того славянську трикольорову: синю, червону і білу. Ведля укладу нашого будєся на будуще кокарда руска і польска носити, як такую вже тепер граф Стецкій, Поглодовскій, Малим, кн[язь] Любомирскій і т.п. носят.⁶

У графі з договору русинів з поляками, підписаного у Празі 7 червня 1848 р., який стосувався організації Національної гвардії, згадано також про вживання нею національних символів: *Jako oznakę nosić będzie herby obu narodowości obok siebie*⁷, то ж наділі так не сталося бо, як руська, так і польська Гвардії користувалися тільки своїм національним гербом. Про результати цього договору так писав отець Іван Бірецький, секретар Руської Бірецької Деканальної Ради і парох у Бахорі, в листі до Якова Головацького від 12 серпня 1848 р.:

Отець Іван Бірецький, * 1815 в Кальниці Сяніцького округу – † 12 лип. 1883 в Угнові. Священик Перемиської єпархії. Студіював у Духовній семінарії у Львові, де став активним співробітником «Руської Трійці». Парох у Бахорі (1844-1853). Учасник Собору руський учених у Львові 1848 р. і член Руської матиці. З 1856 парох в Угнові.

То не правда, щоби в Перемишлю гвардія орла на льва переміняла; орел всюди а льва лиш декеди побачим, хибай же го богослов [алюмн останнього курсу духовної семінарії – В. П.] який припне, аби ся на него русини не знівали, що є при гвардії.⁸

⁶ Див.: Григорій Гинилевич, Лист висланий з Праги до о. Стефана Добрянського від 9 червня 1848 р. Цит. за збірником За віру, нарід і права. Руські Ради Надсяння 1848-1850 рр. Вступ і упорядкування Володимир Пилипович. Перемишль 2005. С. 462-463.

⁷ Там само. С. 461.

Втім, у цьому листі є теж і така інформація: На приший тиждень будут також раду обводову в Сяноці закладати, і то з більшою парадом; тамочний священник справляє коругов на-родну, і так як в Стрию (може-сте чули), підчас набоженьства, котре разом і за помисльність цісарского оружія в Італії од-правлятися буде, на вежи церковній вивісити ю каже⁹. Деталь-ніше про цю подію пише сам ініціатор цього заходу, а був ним сяніцький парох отець Онуфрій Раставецький. В листі до Головної Руської Ради у Львові від 23 серпня 1848 р. інфор-мує про заснування 16 серпня Окружної Руської Ради в Сяно-ці. З цієї нагоди відправлено Святу Літургію, а на дзвіниці сяніцької церкви Святого Духа виставлено національний прапор:

Отець Онуфрій Раста-
вецький, * 1780 – † 8 трав.
1859 в Сяноці. Парох у Ся-
ноці (1839-1859). У квіт-
ні 1849 р. очолив Руську
Окружну Раду в Сяноці.

Хоругов, на котрій по одній сторо-
ні вимальований орел – герб Найясні-
шого Дому Австр[ійского] – по другій
стороні зась лев – герб Руси, для ознаки
радости, утіхи й желанія русинів не
одлучатися від Наймилостивішого
Австр[ійского] Цісаря, – виставлена
на вежи церковній звертала очі всего
згромадження на себе, – і всі, так нім-
ці, жидове, як і русини поглядали на ню
з особливим удовольствієм і не окрес-
ленов утіхов.¹⁰

Отець Йосиф Лозинський, заступник голови Окружної Русь-
кої Ради в Перемишлі, виступаючи у червні 1848 р. на засіданні

⁸ Див.: Іван Бірецький, Лист до Якова Головацького від 12 серпня 1848 р. Цит. за збірником Дух і ревність. Владика Снігурський та інші пере-мишляни. Упорядник Володимир Пилипович. Перемишль-Львів 2002. С. 470.

⁹ Там само. С. 469-470.

¹⁰ Див.: Сяніцька Рада повідомляє про своє заснування. Збірник За віру, нарід і права. Руські Ради Надсяння 1848-1850 рр. Вступ і упорядкуван-ня Володимир Пилипович. Перемишль 2005. С. 144-145.

Ради, звернувся до молодого покоління перемиських русинів із таким закликом:

Отець Йосиф Лозинський, * 20 груд. 1807 у Вірку біля Перемишля – † 11 серп. 1889 в Яворіві. Священик Перемиської єпархії. Студював у Духовній семінарії у Львові. Парох у Мидиці (1836-1849). Учасник Собору руський учених у Львові 1848 р. і член Руської матиці. Відомий фольклорист і мовознавець. З 1849 р. парох у Яворіві.

Кто правий русин, той си не даст вірлам гнізда на голові вити, він льву подаст руку, бо той звір є стріж при святині народности рускої. Я не воріж тому птахови, але як честним він є знаком на поляка груди, так на шапці русина єно облуду або що гіршое і зраду народности своєї власної означати може.¹¹

Через два роки після львівської публікації галицького герба, у календарі альманаху *Перемисьлянин* на рік 1851 з'являється друга геральдична публікація. Редактор перемиського календаря – а здається, що був ним тоді о. Антін Добрянський – у розділі *Стихотворенія*, помістив репродукцію герба з латинською епіграмою хорватського барокового поета і геральдика Павао Ріттера Вітзовича та її український переклад¹². І саме на цю працю хорватського письменника, мовознавця, географа і геральдика звернемо нашу увагу.

Павао Ріттер Вітезович (Pavao Ritter Vitezović) народився 7 січня 1652 р. у містечку Сень (адриатичне узбережжя), помер 20 січня 1713 у Відні. Свої твори писав латиною й хорватською мовою. Історії Хорватії присвятив численні праці: поему *Odiljenje sigetsko* (Захоплення Сіґета. Лінц 1684), *Croatia rediviva regnante Leopoldo Magno caesare* (Відроджена Хорватія. Загреб 1700) на честь перемоги над османською імперією, *Plorantis Croatiae saecula duo* (Два століття Хорватії в жало-

¹¹ Йосиф Лозинський, *Бесіда о потребі рад народних*, читана в Перемишлі в майку 1848. Цит. за збірником *За віру, нарід і права. Руські Ради Надсяння 1848-1850 рр.* Вступ і упорядкування Володимир Пилипович. Перемишль 2005. С. 115.

¹² Див.: *Перемисьлянинъ. Мѣсяцесловъ достопамятностей народныхъ на рѣкъ 1851.* Перемишль 1851. С. 81.

бі. Загреб 1703), *Bosna captiva, sive regnum et interitus Stephani ultimi Bosnae regis* (Боснія в неволі... Трнава 1712) та ін.¹³

Павао Ріттер Вітезович є теж автором латиномовної геральдичної праці *Stemmatographia sive armorum Illyricorum delineatio, descriptio et restitutio* (Стемматографія або ж накреслення, опис і відновлення іллірійських гербів), опублікованої у Відні 1701 р.¹⁴ У цій книзі надруковано малюнки 56 гербів земель Південної та Східної Європи, серед них і герб Руси, тобто Галичини (*Russia*, стор. 39), а до кожного герба ще й латинський чотиривірш¹⁵.

Тому, що надруковані у цьому виданні герби не були кольорові а тільки відповідно заштриховані, автор у окремому розділі *Declaratio stemmatum praemissorum* (Пояснення поданих вище гербів) пояснив, якому кольорові відповідає дане штрихування (стор. 57), а далі, у короткому описі назвав геральдичні барви кожного з поміщених у книзі гербів, в тому і Червоної Руси. І хоч у стеммі мова йде про Червону Русь¹⁶, у поясненні автор назвав її чомусь Чорною (стор. 71):

¹³ Про П. Ріттера Вітезовича див.: Vjekoslav Klaić, *Život i Djela Pavla Rittera Vitezovića*. Zagreb 1914. Найновіше дослідження: Catherine Anne Simpson, *Pavao Ritter Vitezović: defining national identity in the Baroque age*. University of London 1991. 322 с. Дисертація на звання доктора філософії, захищена у 1991 р. і доступна у pdf на сайті British Library EThOS. Зчитано 16 січня 2015 р.

¹⁴ Див.: Інтернетові публікації у форматі pdf на сторінці Цифрової бібліотеки Словенії: www.dlib.si та на сторінці Австрійської національної бібліотеки у Відні. Друге видання цієї книги *Stemmatographiae Illyricanae liber I. Editio nova auctior* з'явилося через рік у Загребі.

¹⁵ Крім герба Руси, Вітезович надрукував ще й стемму на герб Лодомерії (стор. 27), і у короткому описі пояснив геральдичні барви Лодомерії та її назву (стор. 68).

¹⁶ На примірнику з Австрійської національної бібліотеки, якийсь уважний читач слово *rubra* (червона) закреслив і дописав *nigra* (чорна).

Русь Чорна позначила свій герб жовтогарячим левом, що спинається на стрімку скелю, у блакитному (деколи – червоному) полі. Цим вона повчає, що сильні духом не лякаються ні твердого, ні стрімкого, адже беручись за таке, укріплюють тілесні сили¹⁷.

Здається, що епіграма Ріттера Вітезовича – це перший віршований твір, присвячений гербові Руси-Галичини, бо хоч українські барокові поети писали панегірики на герб з левом, так не на герб Руси, але Львова, що і було зауважено перемиськими видавцями, які крім латинського оригіналу, помістили також його переклад тодішньою українською мовою:

RUSSIA.

Excelsas rupes fulvo scandente Leone
Ornavit scutum Russia rubra suum.
A teneris aptat duris se Russia rebus,
Ut dura effringat, mollius aut toleret.

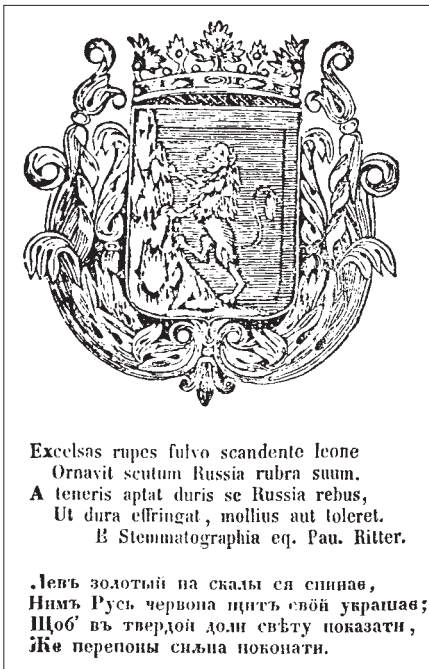
Лев золотий на скали ся спинає,
Ним Русь Червона щит свій украшає;
Щоб в твердій долі світу показати,
Же перепони сильна поконати.

Для порівняння публікуємо сучасний переклад львівського філолога з УКУ Ростислава Паранька:

РУСЬ

Червона Русь оздобила свій щит
жовтогарячим левом, що спинається на стрімку
скелю.
Від юних кігтів привчає себе Русь до твердого,
щоб тверде або трощити, або терпіти, наче м'яке.

¹⁷ Переклад Ростислава Паранька.

Варто ще зауважити, що передрук і переклад стемми Вітезовича – це один з низки прикладів рецепції барокової літератури творцями перемиського бідермаєру¹⁸.

Порівнюючи зображення герба з перемиського видання з оригіналом Вітезовича, належить зауважити, що перемиський герб тільки в дечому нагадує версію з 1701 року: він є більш достойний – кругом щиту додано листя аканту, чого немає у віденській публікації. У пошуках за оригіналом надрукованого у Перемишлі герба Руси, брав я під увагу праці ав-

стрійських істориків і краєзнавців кінця XVIII – початку XIX століть, зокрема історика Йогана Христіяна Енгеля¹⁹ та географа Ігнаца де Люки²⁰, але у цих книгах галицького герба я не знайшов. То ж нез'ясованим залишається питання авторства перемиської публікації.

Поетичного слова удостоївся не тільки галицький герб, але й основні кольори цього герба: **синь** гербового щита і **жовтий** (золотий) лев, тобто барви українського національного прапора. І саме перемиські видавці та редактори календаря-альма-

¹⁸ Див. мій вступ до збірника: Меторія перемисьлян. Єпископ Іван Снігурський в літературі перемиського бідермаєру. Вступ та упорядкування Володимир Пилипович Перемишль 2009. С. 10-12.

¹⁹ Johann Christian Engel, Geschichte von Halitsch und Wladimir bis 1772. Wien 1792; Geschichte der Ukraina und der Ukrainischen Kosaken, wie auch der Königreiche Halitsch und Wladimir. Halle 1796. Відомо, що у бібліотеці Капітули в Перемишлі були обі книги Енгеля, див. монографія о. Антонія Добрянського, Відомість історическая о місті Перемишлі і окрузі тогоже імени, надрукована в альманасі «Перемилянин на рік 1852». Перемишль 1852. Розділ Бібліотека. С. 98.

²⁰ Ignatz de Luca, Geographie von den Königreichen Galicien und Lodomerien, nebst der Bukowinen. Wien 1791.

наху Перемишлянин на год 1859, опублікували ще один текст, який стосується національної символіки. Мова йде про підписаний астронімом *** вірш Братки (стор. 69-70). Його автором є отець Микола Устиянович, близький друг Маркіяна Шашкевича і літературного угруповання «Руська Трійця», активний культурний і політичний діяч галицької «Весни народів» 1848 р. На сторінки Перемишлянина цей твір потрапив через сина поета, теж Миколу Устияновича (роки життя невідомі), який на той час був вчителем у перемиській гімназії.

У згаданому вірші отець Микола Устиянович опоектизував українські національні кольори. За допомогою стилістичної фігури прозопопеї (уосіблення), поет наділив синьо-жовтих братків людськими рисами, наголосивши при цьому, що **синьки** та **жовтила** – це *барви* красні, й що їх *цвіт* нарід рускій почи-тає, і дуже радо нем ся украшає. Цей флористичний топос стає зрозумілим, якщо візьмемо до уваги, що слово *цвіт* означало тоді не тільки рослину (*квіт*), але і було синонімом слова 'колір, *барва*'. Вірш закінчується властивим для поезики бідермаєру дидактичним пуантом – закликом до національної єдності. У пізнішій неоромантичній літературі, українські національні кольори вже не будуть асоціюватися із кольорами галицького герба, але будуть пояснюватися алегорією неба (синього) і пшеничних (жовтих) ланів.

Братки

На чистом полі
Поросли билинки,
Їх живі очі
Покрасили синки.
А густі брови
Присіли жовтила.
Така їх воня
Мов в церкві з кадила.

Їх барви красні
Мають бити коньче,
Сли само небо,

Отець Микола Устиянович,
* 7 груд. 1811 р. у Миколаєві
на Львівщині – † 3 листопада
1885 р. в Сучаві на Буковині.
Священник Львівської
архиепархії. 1837 р. закінчив
духовну семінарію у
Львові. 1836 р. дебютував
як поет віршем на смерть
архипресвітера Михайла
Гарасевича *Слеза на гробі...*
Гарасевича. У 1848 р. видав

Сли місяць і соннце,
Сли і нарід рускій
Їх цвіт почитає,
І дуже радо
Нем ся украшає.

Они всі рівні,
Всі они однаки,
Всі мають спільні
Природні признаки:
Отця одного,
Одної суть матки.
Прото однако
Всі зовутся: братки.

Коб, як їх барви
Русинам премили,
Також їх назви
Русинів красили,
І коб тих свойством
Зістали правдивим:
Они би народом
Сталися щастливим!²¹

друком поетизовану
Згадку за Маркіяна
Шашкевича во вічну его
память. В українській
пресі опублікував ряд
патріотичних віршів м. ін.
До перемисьлян.

²¹ Див.: Лірвак з-над Сяну. Перемиські друки середини ХІХ століття.
Упорядник Володимир Пилипович. Перемишль 2001. С. 43-44.

Нові штрихи до біографії єпископа

Івана Снігурського

16 лютого 1852 р. отець Йосиф Левицький відповідаючи на анонімний допис до віденського «Вістника для русинів австрійської держави», в якому поставлено запитання: що діється з могилою владики Снігурського?, надіслав до редакції листа, у якому описав різні проблеми пов'язані зі спорудженням надмогильного пам'ятника єп. Івана Снігурського. Закінчив свого листа цікавим спогадом, про особливу подію з участю владики, що сталася біля Бартатова у 1832 р.¹ Транскрибований текст цього допису подаю на кінці статті*.

Зіставляючи заслуги єп. Івана Снігурського із його попередниками на перемиськیم владичим престолі від кінця XVI ст. (починаючи Антонієм Радилівським), отець Левицький представив доробок і саму особу владики Снігурського, як центральну постать історії Перемишля, Надсяння (єпархії) та й всієї Галичини. Особливий акцент поставив на його заслугах для національного відродження галицьких русинів (українців).

Першим, хто започаткував справу збору коштів на побудову надмогильного пам'ятника єп. Снігурського, був о. Василь Товарницький. Опублікувавши друком у Перемишлі книжку *Praktyczny Duszstarownik czyli wykład sposobem praktycznym Teologii pastoralnej wydany przez ks. Bazylego Towarnickiego obr. gr. kat. Parocha Starej Soli, Dziekana i powiatowego Dozorczy szkół Dekanatu Samborskiego*, наклад якої (800 прим.) передав пе-

¹ «Вѣстникъ для Русиновъ австрійскои державы» 1852. 27 Фебр. (10 Март.). Ч. 17. С. 66; 1 (13) Марта. Ч. 18. С. 70. Рубрика: *Справи народния*.

* Дякую пану Тарасові Паславському та проф. Юрієві Ясіновському за фотокопію статті о. Й. Левицького, чим допомогли мені швидше подолати післяшпитальний шок.

ремиській Консисторії для продажу серед єпархіального духовенства, щоб так зібрані гроші передати на побудову пам'ятника. Всечесний Василь Товарницький був у сімейних стосунках з владикою, бо його дружина Євдокія, була дочкою рідної сестри єп. Снігурського. Народився він у 1795 р., рукопокладений 1822 р. єп. Снігурським, помер 24 вересня 1866 р. З 1841 р., аж до смерті, був парохом Старої Солі у Самбірському деканаті. Якийсь час виконував теж функцію самбірського декана. Відомо, що його дружина Євдокія померла у 1858 р.²

У заповіті, списанім 13 вересня 1847 р., єп. Снігурський наділив подружжя Товарницьких частиною свого майна, – цитую у перекладі о. Йосифа Лозинського:

Всі інні річі в палаті Перемискій лишившиїся якто: меблі, білизну столову, образи, решту сребра, начиня столовій і кухенній мідяній, спряти господарській і орудія і пр. (винявши вина в пивниці і що до Інвентаря Владицтва або до Катедри належат) легую і записую моїм кривним Анастасії і Йосифови Плошовским, Евдокії і Василю Товарницьким, Марії і Йосифови Полянським. Егзекутори послідної Волі поділят тиї річі на три рівніи части і вспіменним тром родинам через тягнене льосів без впливу судового в натурі видадут³.

Після смерти єпископа хтось із сім'ї покійного почав судові процеси, які спинили реалізацію волі померлого й успішно затримали поділ майна, а тим самим побудову надмогильного пам'ятника. Це й могло стати приводом того, що о. Василь Товарницький вирішив передати наклад своєї книжки, для продажу перемиській Консисторії. Як видно зі слів о. Левицького, цей задум не приніс очікуваного фінансового ре-

² Див.: D. Blazejowskyj, *Historical Šematism of the Eparchy of Peremyśl including the Apostolic Administration of Lemkivščyna (1828-1939)*. Львів 1995. С. 860.

³ Див.: Меторія перемисьлян. Єпископ Іван Снігурський в літературі перемиського бідермаєру. Вступ та упорядкування Володимир Пилипович. «Перемиська бібліотека» Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі. Том XV. Перемишль 2009. Послідня воля. С. 123.

зультату, тому теж єп. Григорій Яхимович зарядив провести складку серед священників єпархії, щоб за ті гроші усопному во катедрі Перемиській виставити приличний Пам'ятник з мрамора іли бронза. Як виникає зі змісту статті, владиці Яхимовичу не йшлося про спорудження надгробного пам'ятника, а мова йшла очевидно про епітафійну таблицю, яку 1857 р. вмуровано в стіну собору св. Івана Хрестителя, і яка після перебудови святині у 60-х роках ХХ ст. була знищена новими господарями (Кармелітами, латинського обряду). У січні 1857 р. віденський «Вістник для русинів австрійської держави» інформував своїх читачів, що замовили в Кракові у Г. Галлі бившого професора іскуства різьби при всеучилищи, для престольної церкви Перемиської пам'ятник із чорного мрамора 5 і 1/2 локтя висоти і сорозмірної широкости в готическім виді з погрудієм високого Покійника і владичими отличіями, як з приличним золоченим надписом⁴.

Далі Й. Левицький у своїй статті наводить, не без причини, нереалізований намір єп. Снігурського побудувати пам'ятники на могилах своїх батьків: о. Івана Снігурського в Берестянах, і матері Єфросинії у Страшевичах. У своєму заповіті єп. Снігурський поклав на перемиських крилошан обов'язок, аби Священники вижші під з-ми всімнениї о моеї душі тямилі, і кожного року в день моеї смерти співану Службу Божу соборну з Парастасом за мою душу і моїх родителів Йоанна і Еуфрозини по всі часи в Катедрі відправляли⁵. Здається, що цей запис заповіту покійного владики Івана не був належно реалізований.

Згадуючи про вихід першої біографії перемиського владики Жите Йоана Снігурського (Львів 1851), написаної о. Йосифом Лозинським – першим суперником о. Левицького на ниві літератури і, зокрема, мовознавства, з особливим наголосом на встановлені граматичних правил руської (української) мови, – отець Левицький признає, що цей твір можна визнати за пам'ятник усопному, проте кілька рядків нижче пише:

⁴ Допис Краків в Січню 1857. «Вѣстникъ для Русиновъ австрійскои державы» 1857, 9 (21) січня. Ч. 1. С. 3.

⁵ Див.: Меморія перемишлян. С. 129.

Хоча з восхищенням тую біографію нам подробно знакого мужа до рук взяли сьмо, однакож краски в ній находящіся не зо всім еще представляють характер его лица; більше он їх лишив на сем світі.

Цей камінець кинений Левицьким у бік о. Йосифа Лозинського був, на жаль, єдиною «рецензією» на вихід першої біографії єп. Івана Снігурського, яка з'явилася у галицькій пресі.

Статтю завершує цінний для біографії єп. Снігурського спогад про рятувальну акцію під проводом владики, що відбулася у травні 1832 р. на дорозі з Городка до Львова. Відвага і посвята, з якою єп. Снігурський кинувся рятувати потерпілого фірмана, заперечують нібито його повільну вдачу, яка відбита на сторінках *Життя Йоана Снігурського* авторства о. Й. Лозинського. Тим спогадом о. Левицький вдало поширив психологічну характеристику перемиського єпископа. Натомість, що характерне для поведінки о. Йосифа Левицького, це те, що рятуючи з-під воза фірмана він схопився за левар (домкрат – механічний підйомник), коли тимчасом владику Снігурський власними руками взявся підтримувати карету, яка притискала потерпілого! Нагадаймо, що на момент цієї події біля Бартатова, єп. Снігурський нараховував собі 48 років життя (нар. 1784), а його капелан – 31 років! Свою життєву обережність владичий капелан о. Й. Левицький продемонстрував був рік скоріше, коли в часі пошести холери, у Перемишлі покинув хворого владика Снігурського. Видно, ці гріхи мучили його в пізнішу добу, чого проявом був особливий піетет до покійного владики. Левицький признається навіть, що в нього було бажання профінансувати літографічне зображення цієї події, щоб її *потомности передати*, і хоч цей задум не був реалізований, то бодай – на щастя для цієї ж потомности – залишив її оцей спогад.

* * *

Перемишль дня 16 фебр. [16 лютого 1852 р.]

Отроджене ся Русинів Галицких, начавшоесь року 1848. потребовало найбільшої опіки та бдительного ока воістину великодушних мужей. Чим їх більше в яким народі враз существуете, тим легше і борше іде діло отродження тогож наперед. Покойний Йоан Снігурський, Епископ Перемиский, вступився перед 1848 роком з того світа, аби не належав до великого діла отродження ся Галицких Русинів! Но розваживши річ добре, признати мусимо, же бив он одним з первих Меценатів, причинившихся до отродження ся і возвишеня словесности Галицко-Рускої; тому і до образованія язика, а тим самим уже перед пробудженем ся Галицких-Русинів, до того великого діла отродження словом і ділом по можности і обстоятельством допомагав. Єго правдивий приятелі і почитателі не находят тепер в общему сожалінію даже містца, где єго дорогиї моцї спочивают, бо не видят жадного памятника на се містце всказующаго; над чим ся чест. сотрудник Вістника з р. 1852 Ч. 1. стор. 2 справедливо чудує, і рад би знати, що ся до того часу з тим памятником діє? Хотячи удовлетворити желанію честного сотрудника, маю честь яко добре всі обстоятельства усопшого знающий, гдешо в тім взгляді до Вістника подати.

На самий перед сміло мож сказати, же усопший Владика Йоан Снігурський создал собі вічний памятник в сердцах всіх єго добре знающих, і з ним где яке діло імівших. Создал си Он неразрушимий памятник своїм завіщанієм з дня 13. Септембрія 1847, і которім так щедро, охотно і великодушно, яко основатель многих для катедри рускої в Перемишлі, а для народа руского в обще заведеній межи бившими Епископами Перемискими являєся. Вспоминувше бо коротенько о Епископах Перемиских, можна погадати, щож по них нам осталося? Сли би сьмо хотіли гдекоторих імена возьде напомнимути, то ледва з якогось взгляду їх тутка положити можем, яко то: Антонія Радиловского †1586, Вінницьких Антонія †1679, Іннокентія †1700, Георгія †1713, та Онуфрія Шумлянського †1762; по них гдєсь яка находится еще памятка. Но по Снігурським могли би памяткы уже тепер довго от рода в род существовати, коби по трех літах єго смерти

певнії люди не били виточили позову в цілі унічищення сла-
вимого завіщання з дня 13. Септемб. 1847. Всечестний Васи-
лій Товарницький, парох Старої Соли желав вправді, же би
славному Епископови создан бив зримий памятник. Однакож
по сей день тяжко ся веде. На довід того приводжу, же помяну-
тий Василій Товарницький, будучи автором книжки под загла-
віем: *Praktyczny Duszstarownik czyli wykład sposobem praktycznym*
Teologii pastoralnej wydany przez ks. Bazylego Towarnickiego obr.
gr. kat. Parocha Starej Soli, Dziekana i powiatowego Dozorcy szkół
Dekanata Samborskiego (Przemyśl w Drukarni biskupiej obr. gr. kat.
roku 1847. 8° st. 298) дав до канцеллярії Консисторської 800 ек-
сеплярей тогож сочиненія по 48 кр. серебром, же би за зібранії
гроші мож виставити памятник Йоану Снігурському, як то
колись усопший за життя дуже бажав, виставити Отцу своєму
Йоану Снігурському пароху Берестян, так же і матері
своєї Ефрозині з Вербицких в Страшевичох; но смерть заско-
чила, а так благородное наміреніє в діло не привелось.

Наміреніє всеч. Василія Товарницького так жеї не вінчалось
желаємим успіхом; понеже лиш 100 ексеплярей спродано за
67 ренских 58 кр. серебром, а 83 ренских 2 кр. серебром зложили
священники без принятія вищереченого сочиненія; тому всіх
грошей до сих пор на памятник І. С. єсть 151 рен. сребр., котра
сумма ледва на знаменіє креста на містці упокоєнія его вистар-
чити може. /стор. 66/

Видячи так малий успіх в тім підприємтію Єго Преосвя-
шенство, тепер нами щастливо правлящий Кир Григорій
Яхимович, повеліли розписати складку з кожного священ-
ника в Епархії; но при настоящих обстоятельствах не знати,
чи і се великодушне наміреніє желаємим успіхом вінчане буде.
Наміренієм єсть, за тиї гроші усопшому во катедрі Перемискій
виставити приличний Памятник з мрамора іли бронза.

Ми маєм надію, же коварство противу послідної волі усо-
пшого не восторжествує над правдою. Ангел его чистої душі
буде непрестанно бдіти, аби противнія наміренія коварства
щезли яко дим, а в память вічну бил праведник! Яко памя-
тник усопшому создан мож почитати короткое начертаніє его
жизни, сочинене ізвістним нам в словесности рускій подвиж-
ником Г. Йосифом Лозинским, под заглавіем: *Жите*
Йоана Снігурского, печат. во Львові типом інститута

Ставропігiанського 1851 року 8^о ст. 46. Хотя з восхищенням тую біографію нам подрбно знакомого мужа до рук взяли сьмо, однакож краски в ній находящiїся не зо всім еше представляють характер его лица; бiльше он їх лишив на сем світі, котори враз зібрані могут подати еше бiльше правдивий образ его добродiтельної душі. Ніт тут містця, до їх подрбного описанія. Но же би хот оден поступок его, которого наочним бив ем свiдком, і которого памятку уже давно приличним рисунком на камені⁶ хотів ем потомности передати, для доказанія више реченого привести, оповiдаю слiдующе:

Року 1832 на яри місяця Мая, виїхав Йоан Снігурський з своїм давним капеляном⁷ до Львова. За Городком к Бартатову стоять на гостинці двi брики, по шiсть коней, нікого бiльше в поли не било видно. У едної брики вломилась передня права ось, а два лиш при тих бриках находящiїся фурмани, стали собі давати раду; но на нещасте едного фурмана, влiзшого під передню ось воза, притис тягар наложенних скринь так дуже, же камрад его не міг з під воза виратовати, і став кричати. На тоє надiзджає четирма коньми Йоан Снігурський, вискакує з карети, за ним капелян і два локаї, прибігають придушеному на поміч, небожчиченько, сотвори му Господи вічную пам'ять! підносить твердо плечима висящiї скрині, капелян бере за лiвар, підставляє до придатного містця, скрутив корбою, а локаї помагавшiї двигати витягають ледва дишащого фурмана! Скоро, як оний Самарянин, велiв Якову Грушовському принести з карети доброго вина, і так змученого під возом скріплює сили. Вибавлений з небезпеченьства враз з наполошеним камрадом подяковали за сіє милосердне діло, а урадований Владика поїхав в дальшую путь!! І ктож тут не видит подобіє Фенелона, Париского Епископа, знайшовшого корову бiдній дiвчині? В такії то діла добротворящiї богат славимий Владика, котори лиш подрбно описаніи могут начертати правдивий образ его чистої душі, і создати ему памятник незримий, вічний!!! /стор. 70/

Йосиф Левицкий

⁶ Мова йде про літографію.

⁷ Очевидно мова йде про самого автора.

Геральдична загадка – антимінс еп. Івана

Снігурського з гербом Сас

Знагоди 200-ліття з дня народження о. Михайла Вербицького, архівіст Архиепархії – п. Богдан Білий, влаштував у приміщеннях єпископської палати в Перемишлі виставку, присвячену цій річниці. Крім різних документів і видань, що стосувалися безпосередньо о. Вербицького, знайшлися там також пам'ятки перемиських владик, які управляли єпархією за життя о. Вербицького, зокрема спорідненого з ним єпископа Івана Снігурського (1818-1847).

Нашу увагу привернув антимінс еп. Івана Снігурського¹ підписаний владикою і датований: **Року 1833, Місяця Марта дня 1**. Назва церкви, для якої був посвячений, не вказується. На цьому антимінсі зображено єпископський герб, основним елементом якого є геральдична фігура **Сас** – півмісяць, на краях якого зірки, а у центрі стріла.

Втім, у списку родів, які користувалися гербом Сас, прізвища Снігурських не знаходимо, так як і у геральдичних виданнях прізвище Снігурських ніде не відзначене, зокрема у популярному гербовнику Каспера Несецького², якого друге видання з'явилося у Ляйпцігу 1841 р. Мабуть, поява цього видання і спонукала владика Снігурського відмовитись від використання герба Сас у наступних виданнях антимінса. Отже, не маючи змоги довести своє право користуватися цим гербом, владика доручив використовувати інший єпископський герб.

² Kasper Niesiecki S. J., *Herbarz polski powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza. Tom VIII. W Lipsku 1841.*

У Архіві Перемисько-Варшавської Архиепархії зберігається інший антими́нс цього ж самого зразка, що й вище описаний. Він теж підписаний владикою Іваном Снігурським і датований: **Року 1843, Місяця Ноемврія дня 14.** Назва церкви, для якої був посвячений, не подана. Втім, на ньому інше зображення герба владики Снігурського: гербовий щит розділений по вертикалі на дві половини, на правому полі представлений св. Іван Хреститель, який хрестить Ісуса Христа у хвилях Йордану, над ними Святий Дух у постаті голуба. На лівому полі ініціали цісаря Йосифа II – J II. За правління цього монарха, у 1818 р., Перемиська епархія значно збільшила свою територію внаслідок встановлення нового кордону між Австрією та Росією (до Перемиської епархії були приєднані південні деканати Холмської епархії).

Герб з цього антими́нса знаходимо в різних епархіяльних виданнях з років владцтва Івана Снігурського, зокрема на титульній сторінці Шематизму з 1831 року, який був одним з перших друкованих. Чи у задумі владики Снігурського цей герб мав бути гербом самої епархії? – можливо, що так, бо на згаданому виданні знаходиться бібліотечний штамп еп. Снігурського, на якому немає ніякого геральдичного зображення, а тільки титулятура владики. Цей самий герб знаходимо також і на титульній сторінці Шематизму з 1842 року, на якій від-

битий бібліотечний штамп крилошанина Івана Лаврівського (1773-1846).

Припускаємо, що автором гербів поміщених на антимінсах з 1833 та 1843 був о. Іван Вендзилович (1807-1885), гравер та ілюстратор, праці якого знаходимо у виданнях єпископської друкарні в Перемишлі, зокрема в Літургіконі з 1840 року³.

³ Біографічну нотатку про о. Івана Вендзиловича і факсиміле його графічних робіт див. у збірнику Лірвак з-над Сяну. Перемиські друки середини ХІХ століття. Упоряд. Володимир Пилипович. «Перемиська бібліотека» Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі. Перемишль 2001. С. 420-424.

Два «перемиські» рукописи о. Йосифа Левицького

Опубліковані тут два рукописи о. Йосифа Левицького, були написані ним під час другого перебування у Перемишлі (1849-1854). До міста він повернувся осінню 1849 року на запрошення еп. Григорія Яхимовича. Новий перемиський влади́ка доручив о. Левицькому навчати пастирського богослов'я на четвертому курсі Перемиської духовної семінарії.

Рукописне Слово до слухачей четвертого року Богословія представляє погляди о. Левицького на завдання українського душпастирства в Галичині, які виникли в новій політичній та культурній ситуації. Недавна «Весна народів» відкрила нові можливості розвитку українського народу в межах Австрійської імперії, і тільки священство – на той час єдина освічена верства українського суспільства – могло цей розвиток ініціювати і реалізувати. Гадаємо, що Слово було написане автором в перших тижнях навчального року 1850/1851, у вересні-жовтні 1850 р.

Відомий граматик і один із зачинателів нової української літератури в Галичині, а до цього ще й гарячий мовний полеміст, у своєму виступі перед питомцями наголосив на важливості мовного питання в душпастирській праці. Зокрема вражає його аргументація щодо ролі церковнослов'янської мови в українській духовній культурі, в тому у проповідництві, яке не могло обійтись без лексичного і понятійного апарату цієї мови. Як відомо ця проблема, в якійсь мірі, залишається актуальною й сьогодні.

Розглядаючи проблему мовного стилю, отець Левицький пропонував майбутнім душпастирям збалансовану мовну форму, яка повинна спиратися так на церковнослов'янській мовній традиції, як і на вдалому користуванні народною мовою, у її найкращих проявах. Тільки така мова може відлунити у серцях вірних, не виставляючи проповідника на закид марнослів'я.

У Слові видний вплив поетик доби класицизму, а зафіксовані там поради автора, що адресувалися душпастирям, він сам вдало застосував у другому опублікованому тут тексті – Проповіді на Неділю о блуднім сині говорену во Катедрі перемискій року 1851, 5-го січня за новим стилем, або 17-го за старим. Проповідь о. Левицького здається бути практичною реалізацією теоретичних положень Слова. Як видно зі змісту тексту, цій проповіді прислуховувався сам владика Григорій Яхимович.

Сподіваємося, що опубліковані тексти (у формі транскрипції та факсиміле) зацікавлять фахівців з різних дисциплін, особливо істориків українського проповідництва та мовознавців.

Як додаток до публікації пропонуємо дві статті про о. Йосифа Левицького: спогад о. Івана Гавришкевича (1827-1907), давнього учня о. Левицького, надрукований у щорічнику «Временникъ Ставропигійского Института... на год... 1895». Львів 1894. С. 140-141. У додатку до нього опубліковано портрет о. Й. Левицького, якого автором був теж о. Гавришкевич. Публікований текст в оригіналі написаний галицько-російською мовою, – переклад українською Володимира Пилиповича. Стаття Івана Франка підписана криптонімом І. Ф., опублікована у львівській газеті «Зоря» 1886. Ч. 5. С. 84. У передруку збережено мовні особливості публікації. Варто відмітити, що саме о. Йосиф Левицький охрестив Івана Франка.

о. Іван Гавришкевич

Йосиф Левицький

Одним з перших за часом, і відданим подвижником на ниві руської письменности в Галичині був безсумнівно Йосиф Левицький, для відрізнення від великого числа інших Левицьких названий «Глойснером», а це з тої причини, що будучи довгі роки парохом в селі Скло (Шкло)⁴, яке місцеві євреї називали «Глюс» (Glos, Glas), був він так названий місцевими і до-вколишніми синами Ізраїлю.

Йосиф Левицький народився 1801 року в селі Баранчичі⁵ біля Самбора, у священничій сім'ї. Богословські науки закінчив у Відні, рукопокладений 1825 р., з початку був капеланом перемиського єпископа Івана Снігурського, потім парохом у Склі. З 1844 р. парохом в Грушові біля Дрогобича. 1849 р. став професором руської мови в перемиській гімназії і душпастир-

ського богослов'я в місцевому Богословському Інституті. У 1854 р., як парох, перенісся до Нагуєвич⁶ біля Дрогобича і там помер 5 червня 1860 року. Склав він першу в Галичині граматику галицько-руської мови під заголовком: *Grammatik der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache*, надруковану в Перемишлі 1834 р., на руську мову переклав Шіллера «Борбу зо смоком», «Поруку», «Рукавичку», «Звон» та інші вірші, написав багато статей по-лімічного характеру і т.д.

⁴ Скло, – село в Жовківській окрузі, в Яворівському деканаті.

⁵ Сучасна назва Баранівці.

⁶ Нагуєвичі, – село в Дрогобицькій окрузі, в Мокрянському деканаті.

Йосиф Левицький був пристрасно відданий своїй руській народности, при тому був також і вельми енергійною людиною, якої сатиричні зауваги і сарказм були пострахом для не одного з наших противників. Він, для досягнення визначеної мети, довго не задумувався над підбиранням засобів. Як молодий капелан єпископа Снігурського побачив, що крилошани не беруть участі в недільній Літургії в соборній церкві, й не маючи до того ніякого дозволу, обходив коридори попри двері крилошан і відкривав їх з закликом: *Książd arcypasterz prosi do cerkwi!* Довів до цього, що недільні літургії та інші відправи служились у присутности всіх крилошан...

В перемиській соборній церкві, переробленій з давнього костелу, ще довгий час після перероблення на греко-католицьку церкву, знаходилися органи. Йосиф Левицький багато разів просив єпископа Снігурського, щоб дозволив їх забрати з церкви. Єпископ довгий час не погоджувався на те, побоюючись, щоб цього кроку неправильно не пояснювали... Вкінці Йосифу Левицькому набридло таке зволікання, і не сповістивши нікого зі сторонніх, збирає він довірених собі людей, у ночі веде їх на хори соборної церкви, розбирає органи і поодинокі часті їх виносить так, що наступного ранку на їхньому місці не залишилося по них ані сліду!..

Саркастичний характер Йосифа Левицького був причиною того, що мав він багато nepřиятелів; навіть єпископ Григорій Яхимович⁷, якому набридло вкінці постійне виношення Йосифом Левицьким часів Снігурського, незлюбив його і довів до того, що Йосиф Левицький був змушений відійти з Перемишля і обняти парафію в Нагуєвичах біля Дрогобича. Попри те, належить признати, що Йосиф Левицький в тридцятих роках був майже єдиним руським літератором в Галичині, до якого пізніше приєдналися інші молодші сподвижники.

*

⁷ Єпископ Григорій Яхимович (1792-1863), – перемиський владика з 1848 до 1860 р., згодом львівський митрополит.

До житеписи Йосифа Левицького

В р. 1852 Йосиф Левицький зі Шкла переніс ся до Нагуєвич, коли попередний парох нагуєвський і декан мокрянський, пок. Лев Кордасевич⁸, зістав покликаний на крилошанина до Перемишля. Кордасевич був дуже люблений народом: деякі господарі, між іншим й пок. мій батько⁹, кілька разів опісля їздили до него аж до Перемишля, як до старого знакового, друга і порадирика. За то Левицького люде не любили за его прикру вдачу і грубіяньске обходжене; о нім згадують старші господарі й доси і не називають его инакше, як «ксьондз грубий». Правда, обходжене его було впливом не злої натури, але радше оригінальної йовіальности; коли дійшло до діла, то він не то що не скривдив нікого, але бідному нераз і сам допоміг. Особливо пильно він займав ся школою; спосібніших хлопців громадив коло себе, і сам я бачив ще книжки, котрі він дарував своїм ученикам, між іншими і новий екземпляр віденського «Вінка»¹⁰. Про те мав він з людьми клопоти; особливо дав ся ему в знаки тогдішний громадський писар, таки нагуєвський родом, вислужений вояк Кость Думяк, котрого він прозвав «мантою», т. е. шахраєм. Оповідують, що через пару літ кожде своє казане Левицький кінчив більше-менше в той спосіб: «А коли де найде ся чоловік хитрий, підступний, злосливий, паниця, дерун, лизун, кривдитель і ізверг рода чоловіческого, то такий чоловік називає ся – манта!». І при тих словах він показував на стоячого перед крилосом, здоровенного ростом Думяка, котрий в відповідь на те тільки відкашлював і потрясав своїм довгим, чорним

⁸ о. Лев Кордасевич (1808-1883), – священник Перемиської єпархії, рукопокладений у 1832 р. Парох в Нагуєвичах (1846-1852), Мокрянський декан. З 1852 р. аж до смерті служив у Перемишлі.

⁹ Яків Франко (1802-1865), – батько Івана Франка, селянин і коваль з Нагуєвич.

¹⁰ Мова йде про літературний альманах Вінок русинам на обжинки, виданий у двох частинах у Відні 1846-1847 рр.

і кучерявим волосем на голові. Але досолював і Думяк Левицькому. Левицький завзято нюхав табаку і навіть підчас Служби Божої не міг без неї обійти ся; табакерка так і стояла на престолі коло євангелія. От одного разу, коли Левицький говорив казане, Думяк преспокійно пішов, взяв з престола табакерку, вложив її до принесеного з собою дерев'яного ящика, тут же під церквою «при людех» запечатав і післав до Перемишля до консисторії з запитанем: «чи дозволено в книгах церковних, щоби таке орудіє стояло на престолі побіч св. євангелія і побіч Тіла Христового?». Як відповіла консистория на се трудне ритуальне питане – не знаємо. Той сам Думяк був, здаєсь, і причиною смерти Левицького. Грунт ерекціональний в Нагуевичах припирає до громадського; терплячи часті шкоди від громадської худоби, Левицький хотів відгородити ся. Думяк в імени громади підняв з ним сварку, твердячи, що ставить пліт не на межі, а на громадськім ґрунті. Було се літом, в гарячий день; суперечка на поли перетяглась трохи не до полудня; Думяк довів Левицького до лютости; вхопивши кіл, він підбіг на те місце, де по его думці мав стати пліт, і вдаривши затесаним кінцем о землю, крикнув: «Ось поти має!» і в тій хвили упав на землю ражений параліжем. Похоронили его на нагуєвицькім кладовищі. Позаяк не лишив ні родини, ні тестаменту, то весь его спадок, в сумі щось коло 60 зр.¹¹, по звиш двацятилітній пертракції, дістала два роки тому назад нагуєвска каса громадска.

* * *

о. Йосиф Левицький

**Слово
до Слушателів четвертого року Богословія
т. є. Душ Пастирства**

*

¹¹ Мова йде про золоті ринські – австрійську валюту.

Честний Слушателі!

Провидініє божіє се сотворило, що нарід рускій зо свого глибокого пробудив ся сна, обстав за своєю народностию та язиком; тому вже по третій¹² раз являю ся на сем сідалищи во наміренію розпочати чтенія Богословія Душ Пастирства. Но нім се сотворимо, хочу звернути увагу Вашу на предмет, і розважити декотрия обстоятельство, во котрих нарід рускій двигаєсь, і що нам творити подобає, щоби ціли своєї мож як найборше доступити.

Предмет о котрім з того тут місця через цілий рік розправляти берем ся, єсть дуже важним, а то так, що без докладної відомости ного, душпастир во своїм урядованю густо пошибатись може, і во душ пастирстві не успіє. /арк. 149/

Ісус Христос сказав до Апостолів і Учеників своїх: *Шедше убо научати вся язики*¹³; тому душ пастиреві треба добре знати, що вчити і як вчити подобає, бо около тих двох вопросів ціла наука душ пастирства кружит.

Но коли на сей земли різніі сут народи і різними говорят язиками, то слідує, що средство, котрим просвітити хочемо який нарід во релігії, єсть его матерній¹⁴ язык. Нашего народа язык називає ся Галицко-руским; тому душ пастир хотящий нарід Галицко-руській просвітити во правдах Релігії відкровеної, тот же язык Галицко-руській совершенно уміти, і щоби тої ціли скорше доступити міг, так же Богословія душ пастирства – немовлю всього – во тім же язиці слухати повинен.

Слухающий бо во чужих язиках тої умітності, хотя би своїм талантом много з успіхом ділати могли, однакож ловкости тої, як тиї, що тим язиком з дітинства говорят, і науки Богословія душ пастирства приліжно слухали, мати небудут; – о чім легко переконати ся можете, если мислею перенесетесь в половину минулого столітія, во котрім то віці вже по більшій часті душ /арк. 149 зв./ пастирі нарід рускій силовали говорити

¹² Над словом іншим почерком дописано: (в г. 1850).

¹³ Український переклад: *Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи*. Мт. 28, 19.

¹⁴ Слово материнскій виправлено рукою автора на матерній.

з-польска даючи му питання або відповіді польскія, що гірше в Церкві говоря до него проповіді і науки язиком польским, а дітей своїх напротив обряда учачи паціру польского, з чого показалось, що рускії філософи або богослови не уміли або не-уміють по руски паціру.

Так язик наш рускій вигнаний зо дворів панів руских, став також уступати з помежи священства, і лиш во бідних хатах опослідженного просвіщенієм Русина своє ще знаходить убіжище, – лише нарід самої низшої верстви, но богат количеством, не вирікав ся своєї матерньої бесіди, неміг забути своїх природних пісней, до котрих від колибелі навик, і котрия му солоденько во его ушах звеніли.

Но щож привело висшії верстви народа руского до виречення ся язика, до виречення ся народности рускої?

От противное ненародное просвіщеніє, просвіщеніє во чужих язиках, і запустіне свого, та вигоди під чужий ховати ся крила і готовому дивитись. І котрий то нарід в Європі хотівби такими своїми властивостями виславлятися!!! Тому і Русинам Галицким покинути раз треба вигоди на полі словесности і просвіщенія /арк. 150/ і взяти ся до діла усердно, щоби іскри тиї, котрия в народі ще тліють, возмоглись що раз до більшого поломія, котрого би никто більше придусити не потрафив.

Року 1848 дивно не єдному, ба всім видалось, що Русини на-томіст в польскім язичі образоватись, во своїм простім необразованім забагли просвіщатися.

Времія показало що язик рускій може, неминуло два роки, а вже по народним школам, в Гімназіях та на Богословію, тот же розвиваєся, і в Бозі надія незадовго зацвіте, цвітом рясненьким і благовонним. Вже нинька Догматика, Богословія душ пастирства і Катихитика з успіхом рускім викладається язиком.

Но чи мож би се било сотворити, колиби наш язик не був образованим [–] ніт!!!

Най-же встидаються тиї, що тому два роки сміли о язичі рускім такое мілкое виречи мнініє, – бо для того, що мало просвіщених тим язиком писало і ним говорили не слідує, що язик мусит бути тому причиною, но із вні били препятствія спиняющія общее употребленіє тогож.

Перенесіт ся кажу, мислею во тиї /арк. 150 зв./ времена, коли Св. Владимир Равноапостольскій прийняв віру християнскую

і велів окрестити весь нарід рускій, никто инший, як лише руским всі говорили язиком, – що даже до XV століття продовжалося. Во XV віці, за Владислава Ягайли, коли вже залізна рука польского владіння показала свою звірність над народом руским, так в Галичині, якоже на Литві, Волині і Поділю для політики западної Церкви під руководством Домініканів та Єзуїтів став язик рускій що раз барзій уступати польскому владіющому, – а то найсамй перед з кола рицарского і дворів руских, а помало і зпомежи священства та їх родин, і до того вже дійшло степеня, що нетілько в школах небило жадного просвіщенія руского, но і по Церквам руским польское розлягло ся слово, а неміло руское, чого всього причиною була зле понятя унія, і усердність Монахів Чина Св. Василія, котрії Єзуїтам і другим Чинам Монашеским Западної Церкви сліпо унадобитись старалися; наконец в наших временах присилованя во чужих язиках образоватись, без котрого образования никто висвяченним бити не смів.

Во давних віках від времен Христіянства на Руси лиш язик Церко/арк. 151/вний іли так зовемий Словянський¹⁵ мав вплив на простонародний необразований язик рускій, і дуже справедливо, – но в пізнійших віках, особливо же во нашім столітті: латинській, німецькій та польській, і вже туй туй мало що непередумили язика руского.

Словесність руска по більшій части била історическая, судебная, релігійная та простонародная лірическая.

Словесність історическая, судебная і релігійная без впливня Церковного іли Словенського та польского язиків остатись немогла, подібне як Словесність Церковная без впливня греческого і єврейского, з котрим составлена била. Знатнії імена наших предків трудивших ся на полі словесности рускої суть слідующі: Нестір Кієвопечерській патріарха літописей і Історії рускої; Герасим Смотриській, Памво Беринда, Франц Скорина, Михаїл Василевич, Даміан Пресвітер, Захарій Копистенський, Азарій Хира [?], Лазар Баранович, Петро Могила, Іоаникій Галатовський, Симеон Полоцькій, Антоній Ради[ви]ловський, Юліян Добриловський і пр. Во новійших временах появились на полі словесности южно-рускої: Іван Котляревський, Александр Пав-

¹⁵ Наступні слова *та грецькій* викреслено рукою автора.

ловській, Іван Могилянський, Основяненко, Артимовський, Гребінка, Могила¹⁶, Галка¹⁷, Шевченко, /арк. 151 зв./ Забіла, Хома Купrienko, Лучкай, Головацький, Шашкевич, Устіановський¹⁸, Мох, Духнович, Паславський, Вітвіцький, Добрянський, Ганкевич, Лозинський, Гушалеви́ч, Вагилевич, Петрушевський¹⁹, Антоній Могилянський і пр. і пр. Велике впли́вля і на тих писателів мав по части славянський, по части польський язик, як і доси ще на часописи руські: на «Зорю» польський, на «Вістник» Словянський має. Від польского впли́вля легко нам освободитись можна, но від впли́вля славянського іли Церковного вопреки желаній Лозинського, ніколи; лише во словесности чисто мірській т.е. ліричеській, котра і в давніших віках характер свій чисто руський сохранила.

Язик наш церковний обикновено словянським зовемий, не єсть мертвим, во общій Словесности нашій він єсть живим і достаточним памятником священної Старини нашої, богоговійним даром наших предків Київських та Почаєвських.

Частое употребленіє его в предметах і дійствіях священних дало ему особую значимість у народа: по одному тому вже він довжен возбуждати високе пособи уваженіє. Но, кромі того, самий геній сего язика необикновено сроден і естевен істиннаго високим і священним. Форми его самі по собі, даже без отношенія к предметам, важні і величественні; механізм г[л]убок і удобопри/арк. 152/мінїєм. Корені вітвисті і плодовиті; словосотавленіє свободное без нарушенія аналогічеських свойств язика отечественного; розстановленіє вільное, но гармоническое і не віднімающее ясности од мисли; значіне слів повное і енергическое; фрази живоносні, обороти степенні і інш. Головное відношеніє сего язика к нинішньому отечественному язикови нашему так образованому якоже і простонародному, як вже ми наганули, єсть тоє самое яке єсть відношеніє біблійского язика і Словенського.

О частнім відношенію можна признати слідуєщее: як би небила велика современная старанність наших щоно почина-

¹⁶ Псевдонім Амвросія Метлинського.

¹⁷ Псевдонім Миколи Костомарова.

¹⁸ Мова йде очевидно про Миколу Устияновича.

¹⁹ Мова йде очевидно про Антона Петрушевича.

ющих писати писателів на чистоту руского языка; якби нібила справедлива потреба писати сучасним, живим, розмовним языком; но ми видим, що Слов'янізм без взгляду на всякії старання побідоносно вторгається в живу сучасну бесіду нашу, як скоро предмет сочиненія виступає за черту (границу) обикновених вещей (речей), як скоро (борзо) мысль восходить на тон важний іли возвишений: тот час для вираження сеї мисли і предмета являють ся обороти і стрій бесіди Церковно-Слов'янської, сли нехочемо польської.

Перемінити тот стрій значилоби відняти од слова достоїнство, /арк. 152 зв./ неупотребити его, значило би відняти²⁰ достоїнство у мисли. Для того-то самії жаркії пуристи²¹ уважаючи достоїнство своєї мисли, якби мимовільно дають їй формі і облачення слов'янське.

Щож-то значит? Здає ся нич більше, як самое кровное і естественное сродство языка руского з Слав'янським і на оборот; послідний, можно сказати зрісся не тільки з нашим языком отечественним, но і з духом самого народа.

Совершенно вигоняти всякії Слов'янізми – значит убожати язык отечественный, (чого домагаються Полоністи) відкинути самую богатую і животворную стихію его, лишити множество предметів і мислей самого, може бути, лучшего покрайній мірі необхідного розвитку і украшення²².

Надо все Душ пастир завжди мусит розрізняти межі простонародним і образованим языком.

²⁰ Наступне речення у слова викреслено рукою автора.

²¹ Наступне речення або Полоністи викреслено рукою автора.

²² Цей фрагмент тексту повторюється дещо нижче, і був викреслений рукою автора:

Душ Пастир должен есть всенародно проповідати, тому відношеніє церковного языка ко проповідническому знову тоє самое, якеє має язык біблійскій. Но як література церковная далеко обширнійша біблійскої, то і відношеніє проповіді ко церковному языкови далеко много сторонніше; для того і потреба определити трохи ближе сродство слова проповіднического з словом церковним.

Всю церковную літературу нашу можна розділити на три порядки.

¹. Література богослужебная,

². Церковнобесідовательная, /арк. 153/

³. Богословская іли учебная систематическая.

Проповідь має відношеніє ко всім тим видам літератури.

Ми вже сказали, що говорящий ко народу довжен говорити і говорить тим языком, котрий знає нарід, т. є. языком отечественним. Слідствено головний язык церковної бесіди єсть язык отечественний, современный бесіди. Всі прочіі языки суть тільки богатство, украшеніє языка отечественного, но не суть главное. Всякий²³ говорящий і пишуций говорит і пише лібо просто, по одному навику, без ученого образования в своїм языкці, чим відличаєся у нас «Зоря», – або по навику і ізученію языка разом, – з тої то причини ділимо язык на живий простонародний, і живий язык образований, що і во літературі має місце, т. є. література простонародная і образованная. Церковная бесіда, як слово для всіх і для каждого, ровно відноситься к языку простонародному і к языку образованному; на котрих два взгляди і язык церковний іли Словянський также має вплив.

Якое єсть відношеніє языка біблійского к церковному.

Но як література церковная далеко обширнійшая біблійскої; то і відношеніє проповіді ко церк/арк. 153 зв./овному языкови далеко многосторонніше; для того і потреба определити трохи близше средства слова проповіднического зо словом церковним. Всю церковную літературу нашу можна розділити на три порядки:

1. Література богослужебная,
2. Церковнобесідовательная,
3. Богословская іли учебная систематическая.

Тому проповідь має відношеніє ко всім тим видам літератури.

Із простонародної бесіди всьо то, що в ній єсть ціломудреного, точного і виразителного до проповіді прийняти мож; – іменно:

а) віддільнія слова употребляемая в такім смислі, в якім употребляє їх нарід;

б) вираженія і обороти, часто встречающііся в бесіди простонародній,

с) тропи і фігури, подобія і сравненія, знакомія народу,

д) словосочиненіє, составленное по естественній логіці,

е) умнія і хорошо вираженнія пословици народнія і пр.

Но принимаєся в себе то, що в простонароднім языкці хорошо само собою і гідное вообще, проповідь віднюд, неповинна вда-

²³ Початок речення *Язык отечественный* викреслено рукою автора.

вати ся во вульгаризми без причини, і спускатись до тона улиці; неповинна употребляти слів низких і грубих; неповинна перемінятись в сельську розмову. Одним словом: неповинна свою мисль важную і требующую тона і річи важної радити²⁴ в плебейскія прибавленія²⁵, в рифму безвкусную, в многословіє сельської сходки по загумінкам, в наївність аж занадто простонародную. Подібний /арк. 154/ образ бесідованя не тільки не єсть бесіда церковно-простонародна, но єсть іскаженіє самого простонародія. Аж занадто простонародити себе значить – не вчити, а – по простонародному-же вираженію – розмовляти, ілі теряти слова на пусто, за якую потерю осудив би нас і самий ліпший²⁶ селянин; потому що і він одарен чувством примічанія, умінієм відличати бесіду своєї хижини від бесіди²⁷ церковної.

Заїмствуя з простонародного языка его доброе, бесіда образована обязана давати ему і своє. Обратности спосіб сообщенія тут важное діло. Простонародний язык, – як і во обще язык человеческій, – має много нищети; для того і нужно вводити в него слова і вираженія з других стихій (елементів) языка, – з біблійского, церковного і літературного; треба передавати не тільки істини котрих нарід незнає, но і спосіб вираженія, народови неідіоматическій. Се тим легше зділати, що самая Церков издавна ввела уже взаїмное сообщеніє словесное. Она передавала народови не тільки віддільнія слова і вираженія, но і цілія положенія. Она вивчила нарід: Символа віри, молитви Господньої²⁸, молитви Ісусової, Богородице Діво, Достойно єсть і пр. Она во важнійших припадках преводит віру/арк. 154 зв./чому слово в слово, молитви і стихи посредством служителя вівтаря напр. Вірую і ісповідою.

І як же невослідовати їй?

О введенію образованого языка во простонародную бесіду довольно буде тої уваги: – бесідує так, щоби не стілько ти вослідовав простому народови, скільки нарід наслідовав би од тебе умний і благородний тон і образ вираженія.

²⁴ Над словом рукою автора дописано *наражати*.

²⁵ Над словом рукою автора дописано *придатки*.

²⁶ Над словом рукою автора дописано *простий*.

²⁷ Наступне речення слів викреслене рукою автора.

²⁸ Внизу рукою автора дописано *помилуй мя Боже*.

Тому образованим языком есть тот способ бесѣдованя, котрый правила Грамматическія опредѣляютъ.

Общій закон слога правильно образованого, потребуе:

1. истинности і совершенного согласія языка з самим собою;
2. истинности і согласія языка з мислею, которую він виражае,
3. истинности і согласія его з чувством іли вкусомъ.

Согласіе языка з самим собою, т.е. употребленіе слів і вираженій, сообразное з геніем языка, опредѣлюе ячества²⁹ слога грамматическія; согласіе языка з мислею іли з предметом виражаемым опредѣлюе ячества логіческія; согласіе языка з чувством іли з образованным вкусомъ назначаетъ слогу ячества ораторическія іли естетическія.

І так ячества а. грамматическія, в. логическія, [с.] естетическія суть общія качества слога (стиля) проповѣднического. /арк. 155/

Средства ко ізученію языка Галицко-русского, має Русь, кромі общих розправ о язиці рускім, также частнія, котрими суть Грамматики языка Галицко-русского, а іменно: Грамматика з року 1834. німецьким языком виложена, Грамматика Вагилевича і Лозіньского польским языком виложенніи, Я. Головацкого короткая Грамматика з року 1849; второе ізданіе з року 1850. Наконец руско-німецкая Грамматика з року 1845. Маючи так много вже розправ о язиці Галицко-рускім, як много Поляки 1800 р. еще немали, можемо постановити вже правила, по которим язык Г.-рускій образоватись і розвиватись має, т. е. можемо опредѣлити і розрізнити що есть язык простонародный а що образованный.

Но з прискорбіем душі і сердца сказати мушу, що мало находимо любопытных Русинів, котриби раз хотіли скинути з себе польскіи лати а приодітись во одініе брачное, бесѣду свою приодіти во одініе образованого языка. Тому ми з того тут місца будем ся старати, предмет наш не простонародным языком, лиш образованим, основивающимся на правилах Грамматических /арк. 155 зв./ і занимающим кореніи свої з церковного іли Славенського, развивающийи ся ведля Генія іли духа простонародного языка Галицко-русского преподавати, приймаючи форму новую, очищенную від всякого скаженія польского.

²⁹ Тут і далі підкреслення автора.

Тот есть путь, на котрім нам Русинам поступати подобає, щобисьмо ціли нашої якнайскорше доступити могли.

Не тільки нам Амвон Церковний предстоїт, нам предстоят судища, нам предстоят бесіди народнії в мірських предметах, в предметах касающих ся отечества і народности рускої, котру ми до сего дня мимо стократних препятствій удержали і до пізнійшого покоління нескаженну передати желаємо і хочемо. Всім вам ізвістна приповідка: чим більше терня, глоду, славнійшая побіда.

Перший ступень зділаний, гріх вітців наших ми змили, тепер на нас стоїт, щобисмо і ми подібне отцам нашим далі не грішили, і ішли за прикладом Дідів та Прадідів наших, недалися претмити блеском інонародности, іли противонародности і вигодами битіє наше учиняющими, іли хладнокровієм к справі народа і Отечества, в справі віри і провославної Церкви.

Хотя сили нашої ще слабії і немногочисленнії /арк. 156/ но сли воля наша буде желізна і непоколибима приростут сили, і розмножиться обильно; бо як знаєте, невозможная от человек, возможная суть от Бога. Не запускаймося тому во отчаяніє, дуфаймо слову царському і спустімся на поміч вишняго, а так скріпившись і ободривши духа руского, покажемо світу, що многочисленный нарід Рускій, недасть ся плінити³⁰ на зад другим племенам Славянським, і незадовго при неутомимій приліжности і любви ко Отчеству, народови, вірі та язичу стане на рівні зо своїми собратами, і завстидає тих, котрії місто помочи і взаїмної любви, спиняют поступ русинів Галицких відличавших ся по вся віки усердностю і великодушієм ко великій Матери Рускій, тому і тепер во рішительній хвили переконают противників своїх, що нинішні Русини суть достойними наслідниками твердого імени Руского!!!

що дай Боже!

сказах³¹.

/арк. 156 зв./

³⁰ Вперше написано слово *випередити*, яке викреслено рукою автора.

³¹ Вперше написано слово *рекох*, яке викреслено рукою автора.

Рукопис нараховує 8 аркушів. Зберігається у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника Національної академії наук України. Фонд 2 (Народний Дім у Львові), п. 35, спр. 171, IV., арк. 149-156 зв.

На титульній сторінці рукопису знаходяться записки невідомої особи: у правому верхньому куті – В. П. Кокотайло ДК (власник рукопису?). Біля початку заголовка Слово – в дужках – (Гос. Левицького). У лівому верхньому куті: Г. 1850 или 1851.

**Проповідь
на Неділю о блуднім
Сині
Говорена во Катедрі
Перемискій
1851 року
Йосифом Лівіцким**

/арк. 31/

Коліко наємником Отца моего ізбивают хліби,
аз-же гладом гиблю³².

Слова нинішного Св. Евангелія.

Лук. 15. 17.

Святое Евангеліє во притчах і різних прикладах достаточно нам виставляє, як зле виходят люди на приязни з міром.

Ми самі жалуємось на зраду і облуду світа сего. А однакож прив'язуємо ся до нього, і здаєсь, якбисмо більше облестним словам его, не жели правдам божіім довіряли.

³² Український переклад: Скільки то наймитів у мого батька мають подостатком хліба, а я тут з голоду конаю.

Мало що не всі звикли говорити: коротко живемо, тому уживаймо світа, доки служат літа!!!³³

Но таковая мысль не есть мыслью правдивого христианина, піддающогось під закон Христов, есть она паче знаменієм чоловіка ведля похотей жиющого.

Єжели довідатись хочемо, що то есть тот мір, котрий Св. Евангеліє осуджає, і яко предмет презрінія христианинови виставляє, борзо дізнатись можемо, сли мнініє єдного вченого приведем. Мір під трояким виглядом уважати подобає: раз, яко діло всемогущого Сотворителя; по другий раз: яко мір Ісус Христом обновлений і кровію єго ізбавлений; а по третій раз, яко мір, над котрим панованє присвоїв собі Князь темноти.

Мір Богом /арк. 32/ сотворений, есть тое огромное зданіє обємляющее безчисленнїя і різнороднїя естества; мір ізбавлений дорогою Кровію Христовою, суть-то душі всіх людей; а з тих-то немало складає мір віддільний, котрий перебувати хоче під начальством Духа з неба струченного³⁴. І о тім-то мірі темно назнаменованім глаголав Спаситель своїм ученикам предсказуючи їм будучу їх долю: будете плакати і ридати ви, то мовив відшествію до Отця; а мір буде веселитись – видаючи вас в нужду³⁵.

Подібне і блудний син, стоявши о приязнь міра, і для того домагавшийся імінія свого від Отця, переконав ся сам, як мір зрадливим і облудним, як лиш со воцастю находящимись пристає, а о нужді тих, з котрими разом веселився нічого і знати нехоче. Так бо озиває ся: Коліко наємникам отця моего ізбивают хліби, аз-же голодом гиблю.

Христіане! Чи не міг бим що но приведеннїї слова і до вас приложити, до вас кажу що в нужді тут жити мусити, холод і голод терпете, плачете та нарікаєте, а мір, той мір, що до релігії і обичаїв совершенно зопсований, тішиться ви/арк. 32 зв./ дячи вас в нещастю.

³³ Подібну приповідку Уживай світа, поки служать літа надруковано у виданні: Григорій Ількевич, Галицькі приповідки і загадки. У Відні 1841. С. 96.

³⁴ Тут і далі підкреслення автора.

³⁵ Див.: Йо. 16, 20: – Істинно, істинно говорю вам: Голоситиме, ридатиме, світ же радітиме.

Журитесь, коли безперестанно з перепонами до щастя боротися вам приходит; коли против неслужачим світови всьо вдаєся, всего доступуют, що но їм забагнесь, котрим несходит на веселостях і забавах, здаєся, якости з вашої побожности і простоти собі посміховали?

О кто нибудь во так прикрім положенію находит ся, най подумає, чи не ліпше то для нас що мір Богу невірний, показує ся і нам яко вітчим безчувственным і злобивим?

Я кажу, що далеко ліпше для душі нашої, що мір той нас ненавидит, як колиби нам прилщав ся і обсиповав нас богатством своїм.

А се для чого так? Тому що по серед утраплія, нужди і не-вигоди меньше віддаляємося від Бога. Ч. I. во вторих: що через неприятности³⁶, журби і нужди борше наvertsаємося до Бога. Ч. II. проповіді.

Преосвященний Архіерею! ізвольте поблагословити Проповідникови і Слухающим его. Благослови Владико!³⁷

Ч. I.

Слибисьмо жили за Духом нашої Св. Віри, далеко инакше видавали би ся нам всі нещастя, що на нас во тім житю приходят, і натоміст великих наріканій, паче дяковалибисмо Господу Богу /арк. 33/ за Єго наймудрійшій ради.

Но понеже ми зведенні власною непорадною любовію, для того о допустах божіих, противно судимо.

Непотішніі приключенія³⁸ і утраплія маємо за найбільше зло; хотя тії суть доводами і якости связею любви, котрою Бог хоче нас до себе привязати, щобисьмо від нього не відступали. Противне, свободи, вигоди, гонори, богатства дочасніі маємо за найбільше щасте; хотя они суть дуже сковзков дорогов, на котрій легко можемо посковзнутись і зіхати³⁹ во вічну пропасть.

³⁶ Над словом рукою автора дописано: противности.

³⁷ Автор звертається до перемиського владыки Григорія Яхимовича.

³⁸ Над словом рукою автора дописано: трафунки.

³⁹ Над словом рукою автора дописано: сунутись.

Тим загальним скаженієм людским ползуючись непритель спасенія нашего, силує сам виставити нам найкращий образ суєтних благ знаменаючи їх занимательним видом правдивого щастя, щоби нас відтягнув від Бога; яко від естественної ціли, котрої полічєніє лиш може нас ушастливити.

Так зрадливого способу⁴⁰ смів сатана употребити навіть против самого І[сус]а 40 днєй і ночей в пустини постящого.

Тамка дух зловивий представляв му з високої гори всі царства світа (міра) і великоліпіє їх, прирікаючи, що го сотворит найвисшим паном, котрому би всі народи і сокровища (богачства) земнії ко вигоді служити мали /арк. 33 зв./ сли му лиш низонько поклонит ся.

Однакож неподобно било, щоби син божий мав був послухати дерзкого Сатани. Зараз наказав го, завстидав, і прогнав.

Но з нами дуже легка во тім взгляді справа. Любов земної свободи, котра во сердци нашім тлит, служит неприятелеви за дуже придатну удку ко зловленію душ наших.

Він виставляє нам добра того світа в прелестнім образі, а ми над тим нічого неподумаючи обі руки до них витягаємо. А коли кому з нас придасться вкусити негідної смислової розкоши, неситий цілком в ній утопає, чим охолодивши своє сердце взглядом Бога, наконец о нім зовсім забуває. Отже такий-то буває успіх земної шастливости.

Тої смутної правди доказала вже давно нона безвстидная невірність, котрою негіднії діти Якова взглядом Бога свого малодушно відличались.

Доки Жиди в тяжкій неволи Египетській били присиловані до тяжкої праці, ані погадали о ідолопоклонстві, паче звертаючи ко Небу заплаканий очі і взносячи свої нужденнії сердца, призывали божієї помочи та ізбавленія.

Но як лиш насиліє і гоненіє минуло, як вийшли на свободу, а ласкавое небо дожило їм перед уста щоденное поживліне; борзо /арк. 34/ навчилися збитковати та плясати, і даже дерзнули виляти собі ідола і чтити го за Бога.

Щож било причиною, що Содома сталась головним сідалищем найсквернішого блудодіянія? – лиш подостаток хліба, великий маетки та пустота.

⁴⁰ Вперше написано слово іскуства, яке викреслено рукою автора.

Христіане, що о давних людех в Писмі Св. вичитуємо, то можемо самі що день межи нами видіти. Легкість употребленія вигід і утіхи мірскої, якії маюť декотрії, робит їх звичайні гіршими; а чим ласкавшим для них відказуєсь Господь Бог во житю довременнім, тим суть невдячнійшими та невірнійшими к ньому.

Добре тому Господь Бог творит для спасенія нашої душі, ежели недозваляє, щобись нам всьо на тій землі ведля нашої пустоти вело; ежели допускає втрату милих для нас предметів; ежели нам утруджає спосібність вознесенія ся над других в богацтві іли в достоїнстві.

Таковії успіхи божия з нами обходження ся стаюť ся потребою уздою, котра нас спиняє від зблудження з дороги добродітели і віддаляня ся від сотворителя нашего.

Однакож люди, котрих нужда тисне, котрії дізнаюť презрінія і гоненія, котрії буваюť притисненні /арк. 34 зв./ насилієм висших і щасливших, нехотят тому вірити, щоби їх положеніє мало бути безпечнійшим для душі; бо мислят противне, щоби певно ліпше служили Богу, коли би мали приязнійшу долю.

Ах! як такії мало себе знаюť; як мильно судят, що суть сильнійшими нежели з природи бути могут!

Біг вість найліпше людскую неміч, і знає як то миленький вітрец щастя може легко і найкріпчайшії сердца ко злу возмутити.

Бо ктож був з людей, питаюсь, побожнійшим, невиннійшим і справедливійшим над Давида, доки в дому Отца свого перебував?

Що-ж то сего ведля сердца божия мужа сотворило потому виноватим двох наймерзинійших переступленій?

Доки він яко синубого Єссія живився грубим з пастушої торби хлібом, а нужду свою керничною гасив водою: – доки часто при череді пересідовав ночи, а сном зморенний на голій лиш і недовго спочивав землі, дотіль оставав невинним молодцем!

Доки Давид від Савля бив встекло гоненним, доки яко нужденний странник⁴¹, мусів ся крити во пустини і в горах, доки

⁴¹ Над словом рукою автора дописано: волокита.

голод притискав⁴² го, і був примушеним жебрати хліба у безчуттєвого Набаля⁴³, так довго найменшої в собі до злого нечував охоти. /арк. 35/

Но потому, коли вже неприятель ему вступився, коли нато-міст пастирскої ліски царській получив скипетр, і безпечно на престолі сів; коли видів на околомногих обрешних служивих двораків, коли засідав до стола найбробраннішими що день заставленного стравами, втотти-то той колись-то побожний і добротворящий Давид забув о Бозі і поцтвості.

Борзо гордия, охота пустої хвали, безвстидное любодіянне і нелюдская строгість овладіли серце его.

Учіть ся христіане! з того смутного прикладу, як мало можете на свої сили і мужество надіяти; як борзо вяне добродітель, коли огрівають її промени дочасного щастя.

Колибисмо від зловивого міра жадної не дізнавали скорби, гоненія або презрінія, колиби всі дни життя нашого били днями непрестанного веселія, колиби всьо ішло за мновенієм ока нашого, – борзо бисмо виділи як Давид відступили від Бога.

Для чогож тепер жалуетесь маловірній, якости Вас Бог мав вже опустити, що на сей земли недізнаете людских взглядів, ані можете як інших мірских уживати богатств і свобод? Ніт! неоставив вас Бог; бо особлившое о вас має старане, щобисте і Ви Єго не оставляли.

Вже бис-те либонь /арк. 35 зв./ давно були забули, що Г. Бог над вами господствує, і дішли бисте били над самую пропасть вічної пагуби, колиби вас не вів острою утрапленій стежкою.

Посмотріт от на тих, котрим за памяти вашої допомагали обстоятельства до щастливої зміни свого положенія, і вознесли їх значительно на розвалинах чужої праці і щастя: як они по більшій часті, перехвалюючись своєю долею, відсилают з презрінієм всі обязанности Віри Св. до низших кляс людей, т. є. до ремеслників і хлопів⁴⁴; – і здаєсь, ані ся страхають отвита пред судищем справедливого Бога!

⁴² Над словом рукою автора дописано: *доймав*.

⁴³ Мова йде про багача Навала, див.: І Сам. 25, 10-11.

⁴⁴ Над словом рукою автора дописано: *селян*.

З вами біднії і нещасливії люди так поступає си Бог добрий, як ной попечительний отец, котрий дитині своїй видер з рук острії забавки або скло, щобись ними нескалічила.

Що день єсть тоя дитина, що осеротіла, в небезпеченьстві, котрий ничого, ані го втримує, коли вганяє за всім, що ся пустій мечтательности єї подобає – або ной слабій, котрому лікарі позваляють всі страви їсти, до котрих має лиш смисленний потяг.

На подібній взглядом своєї душі дорозі знаходяться нони діти щастя, котрії безпрестанно бувають пещенними. Ах! коби-то они раз могли пізнати ошуканьство і облуду прелести світа того, /арк. 36/ і навернутись до Бога, правдивого добра і щастя! Но на тую дорогу самі лиш противности, журби і нужди найборше могут навести.

О чім в II. части.

II.

Найліпшою і найдіственнішою водою очищення ока розуму нашого, єсть-то вода утраплія.

Суєта і ничтожність мірського щастя заєдно нам обявляють ся, но ми засліпленні власною любовію, невидимо їх; а много засаджаючись на лестних смислам обстоятельстввах, не страхають ся небезпеченьства, в якім душа перебуває. Доки се і ное нам уходить ведля похоти тіла, засипляємо спокійно в найгіршім стані сумління нашого, ані нам коли приснит ся, що бисмо мали раз навернутись до Бога. Втогди же, коли колесо долі обернєсь з нами на діл, коли нас здоровле і богацтво відступлят, коли доносящий уряд зрадит, коли ползающих і о чужу поміч жебрающих світ надменний по своєму з презрінієм опустит; втогди отвираються нам очі, і пізнаємо щосьмо на піску будовали, і до крехкої тростини привязовали наші надії; втогди нагадуємо собі о Бозі, котрогосьмо в нашім через щастя відверженію незнали; підносимо очі к небу, колисьмо перше по самій лиш дивилися землі. І так збуває ся на нас, чого бажав він/арк. 36 зв./чаний Пророк, говоря: Ісполни лица їх безчестія, і взищут імене твоего Господи (Пс. 82, 17)⁴⁵.

⁴⁵ Український переклад: Вкрий соромом обличчя їхне, щоб шукали, Господи, ім'я твоє!

Христіане! многож хочет видіти спасительним встидом огорнених, і тим способом спровадженних на дорогу правоти?

Думаю, що досит буде о двох наганути.

Вжесьма нинька виділи Давида яко світового чоловіка, котрому дочасное щасте причинилось до того, що став ся великим грішником і невірним Богу.

Но той сам навчає нас, як встид і внутренняя гризота потрафлят легко на добрую дорогу спровадити блудящего.

Хотя ужасніи били переступленія Давида, що си присвоїв Ветсаву, а невинного її чоловіка Урію погубив; однакож неза-раз почувствовав потребу примиренія з Богом. Таячи своє переступленіє перед Богом, думав, що му вдасться яко цареві, видаватися справедливим. Тепер-то коли Натан пророк перед ним явився, і викидаючи ему его негідні діла сказав му: *яко ти сотворил еси втайні, аз же сотворю глагол сей пред всім Ізраїлем*⁴⁶, як му вчитав всі кари, котрії нань ждали, і з котрих одна скоро го постигла; утратив бо первий плод своєї блудодійної любви; тут упала з очей его опона, тут теперка узрів великість свого /арк. 37/ переступленія, тут встид насів его лице, а жаль так му сердце стиснув і звязав уста, що ледва міг сиї слова виречи: *созрімох ко Господу*⁴⁷. Посмотрім вже на другого, т. є. того блудного сина, котрого нам нинішное Св. Евангеліє виставляє, і подумаймо як би сей бив ще дальше дорогов (путем) своїх переступленій забіг, і погубил душу свою, колиб го во блудних его стремленіях не били спинили встид в безчестіє, убожество і нужда.

Доки був в силах готовими грішми платити за безстидніи тіла утіхи, доки многих міг жити облестних собі, котрії своїми облестями претлумляли во нїм голос сумління; дотіль ані му се прийшло на гадку, щоби мав вернутись до Отца своего; но коли взяту частку вітцівського іміня⁴⁸ до послідного змарновав гроша, – перестав світ примілятись ему та виповів му приязнь.

⁴⁶ Український переклад: Ти потайки чинив це, а я зроблю це явним перед усім Ізраїлем. II. Сам. 12, 12.

⁴⁷ Український переклад: Згрішив я проти Господа. II. Сам. 12, 13.

⁴⁸ Над словом рукою автора дописано: маєтку.

Тут голод вмісті минувшої пустоти починає му доймати; а тот що недавно наповав і живив пустяків, теперка заспів житися з чередою.

Тепер-то блудному отворилися очі розуму, а помірковавши погадав собі: так-то мір со своїми любимцями обходить ся? дотіль /арк. 37 зв./ примиляєсь і лстит, доки видит гроші!

О! востану пійду до Отца, ісповім припадаючи прогрішення мое: Отче! согріших на небо і пред тобою⁴⁹.

Видите х[ристіа]не! як то правда, що Бог через пророка сказав: во скорбі своей утреновати будут ко мні⁵⁰.

Рано, т. е. борзо в сонній немочи отверженія свого віддохнут, як борзо почувствують нужду та іспитають невірність міра; небудут ся довше спиняти, щоби до мене навернулись, і рекут: ідем і обрaтимся ко Господу Богу нашему, як той побі ни, і ісцілит ни, уюзвит, і уврачує ни⁵¹.

Так-то Господь Бог добрий, через допущеніє різних прикрих нещасть і утрапліня, звик гласкати та своїти ноних бутних молодців, що сліпо летят за пустотою світа.

Не давно ной бутний⁵² молодец уживав всіх сладостей найвеселійших людей, предводив во всіх забавах, переходив всі стежки розпусти і плясав по цілих дньох і ночех, де ані хвиляки неспозволив собі, щоби подумав, на що го Г. Бог сотворив? – *якая есть естественная его ціль?*

Но придалось незадовго, що тот легкомисльний молодец втоптав ся в сильки зради, що тот блудний весь запас /арк. 38/ грошей на дальшее обученіє втратив, що тот бутний придбав си тяжкої і неізлічимої хробоби.

Нужденька! деж суть твої нони милиї забави та розвеселенія? – деж ся діли нони милиї приятелі, що ти по тисячу раз прирікали на честь, щотя неопустят? Чи то теперка припоминаеш си щось сотвореньом до Бога належачим, тепер-то піз-

⁴⁹ Український переклад: Встану та й піду до батька мого і скажу йому: Отче, я прогрішився проти неба й проти тебе! Лук. 15, 18.

⁵⁰ Український переклад: О Господи, удосвіта ти голос мій почуєш, удосвіта буду молитися до тебе й виглядати. Пс. 5, 4.

⁵¹ Український переклад: Бо він поранить і сам перев'яже рану, він ударить, та його ж руки й загоять. Іов 5, 18.

⁵² Над словом рукою автора дописано: гордий.

наеш, що не потрапиш нігде, крім него знайти правдивого і постійного щастя?

Недавно вона пуста дівча світа (люди), лиш о строях і забавах мислила, не лишала жадної способности, де би могла похвалитись своєю уродою і прелестію, а щоби не остати рускою простачкою, приймала всі кадила лести, котрими зрайци невинности її кадили.

Посковзнулась на великім світі, і тепер наvertsаєсь до Бога та оплакує облуду так дуже возвишенного міра.

Сором і нужда наvertsнут ї до Бога, чого проповіді та напам'яння Сповідників сотворити довго не возмогли. Оной же до людей так поправлених і наvertsнених ко Богу, непримилеє ся більше світ пустий і зрадливий, щоби їх знов не зманив і не привів наконєц до ноного найнужденнішого состоянія, до якого мало що не всі приходять, котрим безпрестанно дочасное щастє через ціле жите служит. /арк. 38 зв./

Нагану тут ще о смерті, до котрої як зближає ся чоловік світовий, і як же му тим трудніше возвестись буде до Бога, – щоби з ним соєднися; – чим го більше світ пєстив і обсиповав богато благодіяніями своїми, тим самим віддалив го більше від Бога сотворителя, того істинного добра.

Не вчуємо тутка нічого іного, лиш йойки его зболілого сердца, що мусит вже опускати тиї земнії добра, тиї розкоші та вигоди тіла, до котрих ся цілком привязав. Подібне як ной цар званий Агаб⁵³, котрий во своїм житю немаючи інної журби, лиш щоби міг як найборше пожити тиї страви і напитки, котрих му богато всі корми подавали; коли вже мусів вмерти, заплакав бо тяжкій сердца болєсти: *Тако ли зірка смерть*.

Противнеж тот чоловік, котрому нич більше не дає мір, лиш воздух, котрим дихає; лиш простиї страви, котрими голод свій покоїт; лиш твердую землю, на котру змордований роботою кидаєсь; такой во істину приближаючись к смерті, з легкостю взноситься до Бога і тішиться з кающимся Давидом, що переселиться до вічних обителєй его; – нечувствує найменшого жалю з втрати вигід, почестєй і паньства, бо тих зовсім не знав; нестрахаєсь строого отвїта, котрий би винен був найвисшому

⁵³ Чи тут мова йде про ізраїльського царя Ахава?

судії Богу з употреблення благ земних /арк. 39/ бо му їх мір не-давав.

Подібне як Св. Павло, котрий перешовши всі степені нужди людскої, котрого на воді і тверди гонив мір мстивий, котрого судив і погубляв несправедлив мір строгий, котрого через самих его братій і приятелей зраджав мір облудний; коли вже чувствовався близьким кінця життя свого, натоміст щоби мав з ноним Царем Аґабом на смерть гіренько нарікати, радує ся паче та ізъявляє, що желяє, розрішенням бути і соединитись з Христом. Ф. 1. 21⁵⁴.

О люди нещасливиї! котрим доймає чужий язик, чуже насиліє і неправда, котриї сте во пилі презріння засипані і котриї тяжкою роботою ледва на найпершій потреби життя можете собі заробити, незавидьте щастливої долі пещенним дітем міра сего; но паче болійте над їх засліпленієм, в котрім лиш о довременній щастливості, хотят знати та нею журитись. Не-нарікайте на Бога в утрапліню вашім, но паче дякуйте єму, що допускаючи на вас крестик відбирає⁵⁵ вам противниї похоти і спосібність до збиточного употреблення благ земних з образою Єго; а тим самим хоче Вас зділати вірними для себе. Прославляйте Г. Бога во вашім убожестві /арк. 39 зв./ і нужді, що вас неоставляє во безчувственності для спасенія душі вашої; но яко любящий Отец наказує свої діти, щоби до него назад вернули, як во своїй буті побігнут над пропасть погибелі.

Перебудьте тому во любви божій, незважаючи на обмови і осудження ваших добрих діл, бо мір тот облестний всегда лиш користи на тій землі іскающий раз завстиданим буде; – противнеж ви будете блаженними, егда поносят вам чоловіци і ізжде-нут ви, і рекут всяк зол глагол на ви лжущє, мене ради⁵⁶. Радуйтеся і веселітсь: яко мзда ваша многа на небесіх⁵⁷.

Амінь!

⁵⁴ Для мене бо життя – Христос, а смерть – прибуток.

⁵⁵ Над словом рукою автора дописано: віднимає.

⁵⁶ Український переклад: коли вас ненавидітимуть люди, коли вас вилучать, коли ганьбитимуть вас та коли викинуть, як безчесне, ваше ім'я Сина Чоловічого ради. Лк. 6, 22.

⁵⁷ Український переклад: бо ваша нагорода велика в небі. Лк. 6, 23.

5/17 Януарія
1851.

/арк. 40/

* * *

Рукопис нараховує 10 аркушів (1 зворотній не записаний). Зберігається у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника Національної академії наук України. Фонд 2 (Народний Дім у Львові), п. 35, спр. 171, І., арк. 31-40.

2. 1850 или 1851.

В. Т. Рокоссов

№ 44

Слово (Пастырское)

до Слѣшателей четвертого рока Благословія
т. е. Аѣшѣ Пастырства.

Честныи Слѣшатели!

Грудь моя доже се сотворило, що народъ рѣсскій
зо свого глибокого провѣднѣя съ сна, обставѣ за
своею народностію та ризикою; тамъ вѣже по
третій разъ ^(в. 1850) явилъ ся на сѣбѣ сѣдальщи
во наміреннѣю рѣсправити ктению Благословія
Аѣшѣ Пастырства. — Но нѣтъ се сотворило,
Аѣшѣ свернѣти оубавѣ вашѣ на предметѣ и
рѣсправити действоваѣю одстоѣтальства, во ко
народъ рѣсскій двігася, и що на
творити подоваѣ, щоби цѣли своѣи мѣхъ
такъ найдоше додѣлати.

Предметъ о котроу въ того тѣмѣ мѣся
черезъ цѣлаи рѣи рѣсправити дерекъ
съ, есть доже важнѣи, а то такъ, що до
докладнои вѣдомости юго, Аѣшѣ пастырѣ
во своѣи оурѣдваннѣи естъ пошибатисѣ мо
же, и во Аѣшѣ пастырствѣ не оудѣ.

Дѣло Апостолъ спазуи до Апостоловъ и Мучениковъ свѣдѣ-
шесю оубо нахвѣсти вѣи казньи, Моемъ дѣиѣ нахвѣсти
права досре знати, изо вѣсти и тѣмъ вѣсти подвалъ,
до оконо тѣмъ двоухъ вопросовъ цѣиѣ нахвѣсти дѣиѣ
нахвѣсти казньи. Но коли нахвѣсти дѣиѣ
роуныи свѣи народи проуныи говорѣиѣ казньи,
ли, то сѣдѣи, изо сѣдѣи, которыйѣ проуныи
досре кахвѣсти народъ вѣиѣи. Есѣи Есѣи нахвѣсти
казньи казньи. Нашего народа казньи нахвѣсти
казньи Галицко-русскаго; тѣмъ дѣиѣ нахвѣсти
досре кахвѣсти народъ Галицко-русскій проуныи
ли вѣи правдахъ Релиѣи откровѣнии, тѣмъ
дѣи казньи Галицко-русскій свѣиѣи оуби
ли, и тѣмъ тѣмъ цѣиѣи скорее досре кахвѣсти
тѣмъ дѣиѣи кахвѣсти дѣиѣи нахвѣсти - нели
вѣи вѣи - вѣиѣи дѣиѣи кахвѣсти кахвѣсти тѣмъ
вѣиѣи. — Сѣиѣи до вѣиѣи кахвѣсти тѣмъ
оубиѣи, рѣиѣи тѣмъ тѣмъ много
сѣиѣи дѣиѣи тѣмъ, однакѣи лѣиѣи
сѣиѣи тѣмъ ~~тѣмъ тѣмъ~~ тѣмъ, тѣмъ тѣмъ
изо тѣмъ кахвѣсти дѣиѣи нахвѣсти
и тѣмъ тѣмъ дѣиѣи нахвѣсти; — о тѣмъ
оубиѣи сѣиѣи, тѣмъ нелиѣи; — о тѣмъ
легко переуныи сѣиѣи, сѣиѣи тѣмъ
несѣи вѣи тѣмъ тѣмъ тѣмъ, во ко
тѣмъ тѣмъ вѣи вѣи по дѣиѣи тѣмъ

пастыри народъ русский силовали говорить въ польскѣ
давать имъ питаніе ~~або~~ ^{або} повѣду польскій, что горше
въ Церкви говорятъ до него проповѣди и наѣди, кази-
комъ польскимъ, а дѣтей своихъ напротивъ осужда-
ютъ казиръ польского, зѣ чего показало, ^{даже не считая} ~~что~~
русскій философи або богослова не ~~осуждаютъ~~
отъ русскіи паустры. — Такъ казиръ наибъ русский
возманивъ зо дворянъ пановъ русскіхъ, сталъ та-
кожъ оупасти зѣ темехи свѣщенства, и лишь во
бѣднѣхъ хатахъ оспослѣженнаго просвѣщеніи
Россіи своѣ еще ~~находилъ~~ ^{находилъ} оудѣлище. — Лишь на-
родъ самотъ низшомъ веретва, но багатъ кази-
рѣмъ, неважнѣмъ съ своѣмъ матеріемъ бѣдѣ,
нелюбъ задѣти своѣхъ природныхъ побѣдъ, до
копирѣ отъ колѣдѣи навѣдѣ, и копирѣ имъ
согласнѣко во его оушарѣ дѣвѣмъ. — Но оушарѣ
привело высшій веретва народа русскаго до вы-
реченнаго казирѣ, до выреченнаго народности
русскаго? — Отъ противное, ненародное просвѣ-
щеніе, ~~просвѣщеніе~~ ^{просвѣщеніе} во чуждѣхъ казирѣхъ, а
запѣтнѣе своего, та выгоды поѣхъ чуждѣхъ хова-
тисъ, крѣпса ~~не~~ ^{не} готовѣмъ дивѣтисъ съ. —
И копирѣ ~~то~~ ^{то} народъ въ Европѣ хотѣлъ въ та-
кимъ свойствомъ. ~~выскалѣ~~ ^{выскалѣ} ~~тамъ~~ ^{тамъ} ??!
Тамъ и Россіи. Тамъ ~~покинутъ~~ ^{покинутъ} разѣ
треба, выгоды на томъ словесности и просвѣде-
ніи

и вѣдѣть до дѣла оувердно, чтобы и мѣры тѣмъ, которыя
въ народѣ еще тѣшатъ, а которыя вороги наши изо-
дѣнь издѣлываютъ, возмозимъ что разѣ до бѣднѣшого
поголубить, котораго бы нѣмѣла бѣднѣе прихвѣсти
непопращивъ. — Тоже 1848. дивно не сдѣлавъ, да
вѣдѣе выдалось, что Русинамъ надѣлать въ нѣмѣ,
сколь разсѣетъ образованнѣе, во свободѣ пропущу
необразованнѣе забавитъ ~~проевѣдѣтиса~~
Взрѣмъ показало что разнѣе рѣсавнѣе мѣре, не-
мнѣло два рѣки, а вѣе по народнѣе иконамъ,
въ тѣмъ назнѣе та на богословнѣ, то въ нѣрѣ
всѣдѣе, и въ боу надѣе незадѣе зѣе
те, увѣдѣе дѣе нѣе нѣе, ^{богословнѣ} дѣе
Рѣе нѣе нѣе ^{догматнѣе} догматнѣе, ^{богословнѣ} богословнѣ
та нѣе нѣе и кѣе нѣе нѣе ^{богословнѣ} богословнѣ
дѣе нѣе нѣе. Но нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе
сѣе нѣе, логическнѣе нѣе нѣе нѣе? — ^{богословнѣ} богословнѣ
сѣе нѣе нѣе!!! — Нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе
изо нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе о разсѣе рѣе нѣе
нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе, — ^{богословнѣ} богословнѣ
нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе
нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе
сѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе
нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе
нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе нѣе

бремена, коли ^{равноапостольный} св. Владимиръ приймѣ въ христіанство
своѣ и вѣнѣи опредѣлитъ весь народъ русскій, на-
кто и поны, такъ и нынѣ русскіи въ поворахъ на-
зываютъ, — що даже до XV столѣтія предѣлаєтсѣ. Въ
XV вѣкѣ, за Владислава Мгаліи, коли вже жезуитъ
рѣка татурского владѣнія показана своѣмъ свѣдѣніемъ,
назвѣ народомъ русскимъ, такъ въ Галичинѣ, такоже,
на Литвѣ, Волынѣ и Подольѣ для политичѣ за-
падной Церкви погдѣ рѣководителѣмъ Доминіа-
номъ та жезуитомъ ставѣ таинѣ русскіи що развѣ-
барути оуцѣвѣтати татурского владѣнцѣмъ,
а то найсѣмѣи предѣ зѣ кола рѣударского и дво-
ровѣ русскіхъ, а помяно и зѣпомѣнѣи свѣщен-
ства та и рѣ родино, и до того вже дойшло степе-
но, що не только въ школахъ небыло жадного про-
свѣщеніѣ русского, но и по Церквѣ русскіи въ
польское розлагало съ слово, а небыло русское,
ого вѣго прижитного слова зѣ понѣта оуно, и
и оусердноствѣ монаховѣ и на св. Василіѣ, который
жезуитамъ и дрѣвнимъ татурского монашеского за-
падной Церкви и тѣно оунодовѣтѣи старѣи,
наконѣи въ наймѣхъ временахъ приписованѣи
василіѣхъ лозѣхъ образованіѣ, оуно ко-
того сѣобразованіѣ никто высвѣщенныѣ оуно
не имѣѣ. — Во давнихъ вѣкахъ оуно времена
христіанства на Руси, иныѣ назывѣ Церковь

Андреевич, Гандевич, Лозинский, Гуманевич, Ваго-
левич, Петришевский, Николай Могилевич,
и пр. и пр. Великое величье на этих писателей
наше по части славянской, по части польской на-
деемо, так и доси еще наглотались русским: на ру-
сью польским, на восточный славянский ма-
сает польского воспитания легко наше освободит с в-
можна, но отъ восточный славянского или Цер-
ковного вопреки флани слозинского, неким,
маше во известности чисто мирской п. е.
мирской, которая и в давишнихх втках Ка-
ранеръ свой дитярусский софранта. — Путь
наше церковной акимовенно славянского
достоин, не есть пертвонъ, во абуи словес-
ности нашей отъ есть живонъ и досточти-
мимъ малютникомъ восточной славянской
тои, благоговити даромъ наших предковъ
невеский та покаянийх. — Таско оупоури-
не его въ предметъ и действитель въ восточной
дало ему особую значимость оу народа: по оди-
мъ томъ вое и въ дождь въ восточной в-
соко и восточ оуваканъ. Но, кроме того, са-
мый гений сего гласа неосновательно вроденъ
и естественъ истинна въ восточный и вост-
оченна въ. Формы его сами по себѣ, даже въ
отношенъ въ предметъ, важны и вели-
чественны; механизмъ гласовъ оудоври-

примѣненію. Короче отвѣсности и многообразности
словосоставленіе свободное безъ наръженія, а не
математическое свойство каждаго естественнаго; поэ-
тическое же, волюное, но гармоническое и не отъ-
личающееся отъ природы мысли; значительное слово
полное и энергическое; фразы живописныя
обороты естественныя и т. д. Главное отноше-
ніе сего языка къ поэтическому естествен-
ному языку наше, такъ образованное, на-
подеи ^{каждый или на 22 или 24} просто парадно, это то же самое, какъ
есть отношеніе библейскаго языка къ евре-
скому. — Особенное отношеніе къ поэти-
ческой силѣ языка: какъ бы неблизкая великая
современная старательность не имѣла изъ него поэ-
тическую силу; писатели писатели на чистомъ
еврейскомъ языкѣ; какъ бы не имѣла отъ него поэ-
тическую силу; писатели писатели, живя въ ро-
поту, писатели современныя; но въ видѣ, что
современныя языки; но въ видѣ, что
Славянскій языкъ въ виду не имѣетъ стар-
иннаго библейскаго, такъ въ скоромъ времени
наше, такъ въ скоромъ времени
саксенскій языкъ (русскій), такъ въ скоромъ (большомъ) времени
новейшій языкъ (русскій), такъ въ скоромъ (большомъ) времени
возрастъ на томъ важнѣйшій или возвышеннѣйшій; то же есть
для выраженія сего мысли и предмета являющійся
обороты и строю библейскаго церковно-славянскаго, а
нашего языка. — Перемѣненіе то же строю
значимо въ отношеніи къ слову достоинство,

184
ковнаго назикова далеко тогостороннѣе; для
того и потреба опредѣлится противъ двѣхъ значе-
слова проповѣдательскаго со словами церковнаго.
Вся церковнаго литература нашѣ можно раздѣ-
литъ на три породы: 1. литература богослѣ-
дстванія 2. Церковно-наставительная, 3. Бого-
словская или аскетическая систематическая. По-
мѣ проповѣди мае отъ насъ. Но вѣдь и тогда
видѣть литературу — это просто пороки
бѣды вѣ то, что въ нѣхъ есть цѣлостнаго, то есть и
выраженнаго до проповѣди принять мае; — именно:
а) отсутствіе слова, односторонности, въ подлинномъ
б) отсутствіе односторонности, ихъ народъ; — в) выраженіи
и односторонности, часто вѣрности, въ бесѣдѣ, зна-
рядной, с) проповѣди, подобны и сравненія, зна-
комы народъ; д) словосочиненія, составлены по еме
ственной логикѣ, т. е. е) отсутствіе и хороша выражен-
наго пословицъ, народнаго, и пр. Но принявъ въ
себѣ то, что въ простонародномъ назикѣ хороша сего
самаго и гдѣго, вдобавѣ, проповѣди отъ насъ, не по-
винна вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ,
исходившихъ до тона односторонности, не повинна односторон-
ности сего назикѣ и гдѣго; не повинна односторон-
ности сего въ селѣго раздѣленія, односторонности сего
не повинна сего важнаго, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ,
рѣки важнаго, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ,
и, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ,
оной ходитъ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ, вдобавѣ,
по запискамъ)

И-1. 15

81

Грамота
на
наше мѣсто в Суднѣ
Сынѣ

Говорена во Катедрѣ
Перемыскаѣ
1851 року

Иосифъ Аввакумъ

17

Коліко насмивають Слова того іуде-
вають Хитрѣ, азъ же пладомъ гдѣю. —
Слова нинѣшняго св. Евангелія. Лук. 15. 17.

Свѣтло Евангеліе во притчахъ и рѣзкихъ
прикладахъ достаточнѣ намъ выставляе, какъ
зле выходятъ люди на прѣдъни свѣтію. —
Мы сами фалуємо на сраду и ослуху свѣта
сего. А однакомъ привязуємо ся до него,
и сдѣся, наководомъ болѣе одесетнымъ сло-
вамъ его, нежели правдамъ дофѣнимъ до-
вѣриамъ. — Мало що не всѣ звыкли гово-
рити: коротко фіею, тому оудиван-
но свѣта, доки слухаютъ лѣта!!! — Но
таковаа мысль не есть мыслью прав-
дивого Христіанина, подданиагого подѣ
законъ Христовъ, есть она паке знаме-
ніе чловѣка ведати похотѣи фіеюго.

Ежели доведатисъ до того, що то есть тоя
міръ, котрымъ св. Евангеліе осуждае, и како
предметъ презрѣніа Христіанинови
выставляе, скоро дознатисъ можамъ,
си мѣстѣ сего ~~свѣта~~ приведемъ.
Мірѣ подѣ троякитѣ взглядохъ оубафа-
ти подосае: разѣ, како дѣло всемогущаго
создателя; подруги разѣ, како міръ
Беще Христомъ обновлений и кровію его
избавлений; а по третій разѣ, како
нашъ котрымъ панованіе присвоимъ
отъ князѣ татюти. — Міръ Богомъ

сътворенныйъ есть тоѡ огромное зданіе въ
емлемое безчисленныя и різнородныя
существа; міръ издѣланный дорогимъ
кровію Христовою, суть-то души всѣхъ
мѡдѣй; а зѣтиръ-то немалое складъ міръ
отъсудьбынны, которыя передувати хоще
подъ нахальствомъ дѣла съ нѣва стѣну-
женно. Но поимъ-то міръ темноты
знаменованій глагола въ спасіи
своимъ душикамъ предсказующи имъ
будущіи ихъ долю: будете плакати и
радати вы, по тобѣ отъшествію до
Отца; а міръ будете веселити — ви-
дѣти васъ въ нуждѣ. — Подобно и блуд-
ныи сыны, стоившии опріюти міра, и
для того допавшии съ имъ своего
отъ Отца, переконанъ съ самъ, какъ
міръ сражѣнъ и обидѣнъ, какъ
лишь со въиство находившисъ при-
ста, а онуждѣтихъ, въ которыхъ ра-
дѣи веселии съ нѣго и знати не хоще.
Такъ до оубае съ: Колѣно наемникомъ
отца моего избѣгаютъ мѡды, азъ же
глаголю глѣбо. =

Христіане! вы не мѡгѣте оимъ что не при-
веденны слова и до васъ приложити,
до васъ какъ что въ нуждѣ тутъ жити,
тѣснѣи, холодъ и голодъ терпѣте,
плачете та наръкаете, а міръ, ной
міръ, что до религіи и обѣтъ въ совер-
шенно сотсѡванный, тѣшитъ съ ви-

свѣдѣннѣмъ Ему низонько поклонитѣся.
Однакоже не подобно было, подобно сѣнѣ божіи
намѣ дѣлѣ послушати дерзкого Сатаны.
Зарядѣ наказанъ го, за вѣтхиданіи про-
шанъ. Но сънатъ дѣже легка вѣтхиданіи
взглядѣсправа. Мудровѣ зѣмномъ свободѣ,
которѣ во сердци нашѣмъ тлѣтъ, сущитѣ
непріятелеви за дѣже придатну оуду,
ко словенію душѣ нашихъ. = Вознѣ въ
ставленъ намѣ добра того свѣта въпре-
лестнѣмъ образѣ, а ма маѣ тлѣтъ нѣмѣ
недугагои ооѣруки ^{то} нѣмѣмъ вытѣгаемо.
А коли кому зѣмнѣмъ придатнѣмъ въкусѣ,
ти негоднѣмъ рѣчеловѣи роскоши, неситѣи
цѣлѣмъ вънѣмъ оутѣмъ, чѣмъ охолодивши
свое сердце взглядомъ Бога, наконецѣмъ за-
дубаѣмъ нѣмѣмъ. Отѣмъ такинъ-тѣмъ оудѣ
спѣмъ зѣмномъ участливостѣи =
тѣмъ сущнѣмъ правдѣи доказала, вѣмъ давнѣ
нона безвѣстѣмъ, неврнѣмъ, кѣмъ
негоднѣмъ дѣмъ Якова взглядомъ Бога
своего наподуи оѣмъ личались. = Фѣмъ
нѣмъ въ тѣмъ нѣмъ Египетскѣи
присилѣмъ до тѣмъ прѣмъ, аѣмъ по-
гадамъ о ідолатѣмъ, тѣмъ свѣмъ
нѣмъ ко нѣмъ заплаканнѣмъ оѣмъ и вѣмъ
своемъ нѣмъ сердца, призвѣмъ
божѣи тѣмъ та нѣмъ. = Но тѣмъ
нѣмъ насилѣмъ и гонѣмъ тѣмъ, такѣ
вѣмъ на свободу, а ласкавое нѣмъ
дождѣмъ нѣмъ нѣмъ, борзо

насилемъ вышхъ и шатавшихся, нехо-
тятъ тобу вѣрити, щобы ихъ положеніе
мало быти безпечнѣйшимъ для души. да
мыслѣтъ противне, щобы тѣмъ лѣгше
сущимъ Богу, коимъ бы малѣйшій до-
мъ. — ахъ! какъ такъ мало себе знаютъ;
какъ мѣлѣнно судятъ, что съ тѣмъ силѣмъ и дѣла-
ми нежели въ природѣ быти могутъ! — Богъ
вѣсть наилучше людскую нечѣсть, и знае,
какъ то мѣленькій въпреимъ шатающійся мождетъ
ко и найкрупнѣйшимъ сердца козлу возмутъ
ти. — Боже, кто бы въ людехъ, пыталъ, въ
подобнѣйшимъ, невиннѣйшимъ и справе-
дливѣйшимъ надъ Давидъ, доки въ цо.мъ
отца своего передувалъ? — Чтожь-то сего
ведитъ сердца дощѣи мужа сотворило по-
тому виноватѣйшимъ двоихъ наймерзливѣйшихъ
переступлений? — Ежели не мѣръ облеетъ
нынѣ? — Доки онъ тако съ нѣмъ судоного / еска
живилъся грудитъ въ пастушеской торбѣ хлѣ-
бѣмъ, а жажду свою керничного гасилъ
водою: — доки часто при чередѣ пере-
сѣдывалъ ноги, а спомъ споренный
на голѣи лишь и недолго спотыкалъ же-
мѣи, доколь оставалъ невиннѣйшѣмъ молод-
цемъ. — Доки Давидъ отъ савла былъ вѣче-
кло гонимымъ, доки тако нужденнѣй-
шимъ ^{спасаннѣйшѣмъ} ~~савла~~ ^{доимавъ} ~~мѣ~~
ни и въ городѣ, доки голодъ ^{прятнѣйшѣмъ}
го, и былъ принужденнымъ неспроста хлѣба
оубытѣльства Навою, такъ долго
наипечнѣйшѣмъ въ свѣтѣ до злого нечувство-
валъ охоты.

Но потому, коли вѣе непріятель ешу всту-
пидься, коли нѣтъмѣсть пастырскѣи лѣски
царскѣи получилъ скипетръ, и безпечно
на престолѣ сѣдѣлъ; коли видѣлъ на око-
сѣдѣ многихъ блескѣныхъ служившихъ дво-
ряковъ, коли застѣдѣ до стола наизбран-
ныи были щодѣны заставленнаго стражи,
вотоды-то кой-колись-то подобный поборе-
творившии дѣла въ задыво Богу и почит-
воити. — Борзо гордѣи, охота пуста
Хвалы, безвѣднѣи мѣдѣи и нелюде-
ка въ стрѣдѣи овладѣи сердце егѣ. —
Огнѣи въ Христеи! въ того смѣтнѣи при-
кладу, какъ мало можѣте на свой силѣи и
дѣлѣи мѣдѣи; какъ борзо вѣе до-
броуи телѣ, кой въ огнѣи въ промѣи до-
гаснѣи щѣи. — Колѣдѣи отъ злодѣи
мира жаднѣи не дознавалѣи скорѣи, гонѣи
до презрѣи, колѣдѣи въ дни мѣдѣи
говѣи днѣи непрестаннаго весѣи,
колѣдѣи вѣи шло за мнѣи въ око на
шого, — борзо бѣи видѣи, какъ дѣи
отъступили отъ Бога. —
Анагоуи тѣи жалѣте мало вѣи
какѣи вѣи Богъ на вѣи отъступити, —
ща на сей землѣи не дознаете людскѣи
взглѣдѣи, анѣи можѣте какъ имѣи мир-
скии рѣи вѣи вѣи? — Нѣи! не-
отѣи вѣи Богъ; да осадѣи вѣи
на старѣи, щѣи и вѣи егѣ не
оставѣи. — Вѣи-те мѣи

и на вернутисъ до бога, правдивого добра
и щастія. Но на тую дорогу сати лишь
противности, журба и нужды, и доброе
могутъ навести. — отбы въ II. чѣсти.

II.

Наилучшого и наилучшего воево
до очищенія ока развѣту нашего, есть то
воево оутраченного. — Суета и ничтожность
мірскаго щастія загнѣна ^{на насъ} воево, но
мы заслѣпленными власною любовью, небу
димно и хвѣ; а много засаду жалости на ле
стныя ^{на насъ} смысламъ обстоятельствомъ, не
страхаетъ съ беззастѣнливости, въ такомъ
душа передубав. Доки се и носъ оудитъ
ведетъ пороги тѣла, заслѣпленныя спо
койно въ наигоршѣмъ станѣ сумлѣнны
нашего, а нѣ намъ коли приедемъ съ, что
было намъ развѣ на вернутисъ до бога.
Въ тогды ^{на насъ} коли колесо долѣ одернессъ
въ нами на долѣ, коли насъ здоровльв
и богатство отъступитъ, коли доносъ
щій оудѣ сраженъ, коли ползавицѣ
и оудѣ по мочѣ жебраицѣ свѣтъ на
стѣнны по своему въ развѣннѣ оуд
стѣнны; въ тогды отбираютъ ся на
оги, и познаемо щось то на пѣснѣ ду
говали, и до крейкой простини приви
довали наши на дѣи. Въ тогды нагаду
содѣ о бозѣ, котораго сыно въ на шѣмъ герѣ
щастѣ отъверженіе незнамъ; поносимъ оги
къ небу, колѣмъ то перше по сатѣи лишь
дѣвильмъ зетѣи. И такъ сбудавъ на
насъ, того бажа въ нѣ

Занний Пророкъ, говоритъ: исполни лица ихъ
безсестія, и возмущѣи мене твоего Го-
споди! — (Ц. 82, 17.). Христиане! многохъ хочетъ
видѣти спасительнымъ вѣщаніемъ огорченнѣхъ,
и такимъ способомъ спровадженнѣхъ на дорогу
правоты? — Думаю, что досить бѣде одворѣ
нагануть. — Вѣдь то нынѣ видѣли да-
віда како свѣтового человека, который до
гасное щастіе прижилосѣ до того, что
сталъ онъ великимъ грѣшникомъ и невернымъ
Богу. — Но той самъ нагнае насѣ, какъ вѣдѣ
и внутренній грѣхотѣ постраждетѣ
легко на добрую дорогу спровадити
блудного. — Хотѣи оучастни быти пе-
реступленію давіда, что си приевождѣ
Ветсаву, а невинного бѣ человека су-
дѣ погубилъ; однакожъ не сразу по-
чувствовалъ потребу пригнѣтенію
отъ Богомъ. Шайти вое переступленію
персѣ Богомъ, думалъ, что му вѣдѣтъ
како царица, вѣдавши соправедивша
Менерь-то коли даванъ Пророкъ ему
редѣ нилъ явилосѣ, и выкидаючи
его негоднымъ двѣ казая му: како то
сотворишь ей вѣдѣ, азъ же сотворю
главѣ сей предѣ вѣдѣ Израилемъ (Ц.
како му вычиталъ въ каре, который
нанъ оудамъ, а зѣ который одна скоро
го постигла; оутратилъ се первомъ
плодѣ свои блудной лѣви; тутъ
оупала въ оенѣ оного, тутъ менерь
ка оуручилъ великѣмъ вого

примилъ есѣ и лититѣ, доки видятѣ, умо-
ши! — О! востану пойдѣ до Отца, исповѣ-
припадаючи припрѣшеніе мое: Отче! со-
грьшихъ на нѣдо и предѣ тѣбѣ. —
Видите ли! какъ то правда, иу богу
сердце Пророка скажалъ: во скорби своей
оутрековати будутѣ ко тѣбѣ. — Рано, т.
е. борзо въ сонной немощи отбверженіи свое-
го отбдохнутѣ, какъ борзо погулѣ ству-
ютѣ нудѣ, гла испыталотѣ не вѣрности
міра; не вѣдутѣ съ долше сити дти, шоды
до мене навернулись, и рекутѣ: идемъ
и обратимъ сѣя ко Господу Богу наше-
му, како той поби ны, и исцѣлитѣ ны,
судъ, вѣстѣ, и оубрацетѣ ны. —
Накъ-то Господь богу добрый, черезъ
допускаетѣ рѣзныхъ прикрѣхъ нечестъ
и оутрапѣхъ, звыкъ гласкати та
своити нонихъ бѣдѣхъ молодѣхъ, иу
сѣбно лепятѣ запустѣхъ свѣта. — Не
давно нонъ зорѣхъ молодецѣ оураванѣ
вѣхъ слѣдѣхъ на вѣселѣхъ и шѣхъ людей,
предводилъ во вѣхъ забавѣхъ, переходилъ
вѣхъ стѣхъ росцѣхъ и плѣхъ по цѣ-
лымъ днѣхъ и носѣхъ, делѣхъ хвѣхъ
непоуволивъ собѣ, шоды подумѣхъ на шо
го б. богу сотворилъ? — какъ естѣ естѣ-
ственнаго шѣхъ? — Но придало сѣ
незадолго, иу тотѣ легкомыслѣхъ
молодецѣ втопталъ сѣхъ въ силѣхъ срадохъ,
иу тотѣ блуднѣхъ вѣхъ забавѣхъ

Нагану путь из смерти, до которого
сближае^тся с^ея человекъ въ свѣтовѣ, о гай^е же
ту тину труднѣе вынести дуде до бо-
гу, — шоды въ нѣмъ соединил^еся. — Гидъ го-
дѣ больше свѣтъ лѣтитъ и обмывалъ богато
благородіемъ своимъ, тинъ сатъмъ въ
дальнѣе больше отъ бога сотворилъ,
того истинного добра. = Не вижу тунка
много много, лишь тонки его свѣтлого серд-
ца, что туситъ въ опущеніи тинденн-
го бра, тин роскоши та выгоды тѣла, до ко-
торыхъ съ ублаженіемъ привозалъ. Подобно гай^е ной
царь званъ Ага^е, который въ свѣтъ охоты
непачешиной жуды, лишь шоды мѣтъ гай^е
найдорше похити тин стравы и напитки,
которыхъ ту богато въ кормы подавали;
когда въ тунѣ въмерити, закликаетъ въ
такой^е сердца болести: Тако ли горька
смерть. = Противне въ томъ человекъ,
которому нѣтъ больше нечаян^е міръ, лишь
воздухъ, который дышетъ; лишь просты
стравы, который голодъ свой похотѣ;
лишь твердую землю, на которой сидитъ
кой родотъ кичае^тся; таинъ въ истину
приближае^тся въ смерти, въ близости
взноситъ съ до бога и тѣшитъ съ въ ка-
жущейся дѣлѣ домъ, что переселитъ съ
до въ нѣмъ обителей его; — негубитъ
наименѣе го фанъ въ вытраты выгоды,
пожеланіе и гай^ества, до нѣтъ совѣтъ
неудачъ, нестрахъ съ строгого отвѣ-
та, который ^{до}виненъ былъ найвышнему
содѣ^е богу въ опотребленіи дѣла
земныхъ

[illegible]

и мѣсто, что вѣсь не оставяте, во что
безувѣренности для спасенія ду-
ши вашей; но тако мѣдвѣн Отцу
наказуе свой дѣти, чтобы до него
назадъ вернула, какъ въ свои
дѣла подвинута наадъ прогнать
погибелю. — Передѣлите, тому
во любви дожи вы, не забывайте на
однѣхъ и осужденіи вамъ изъ добрыхъ
дѣлъ, до мѣръ того одесного вѣсн
да лишь корысти на той землѣ
искающіи ^{разъ} завѣщаніемъ дѣла;
противне же вы будете блажен-
ны, егда поносятъ вамъ чело-
вѣки, и издѣются вы, и рекутъ
вѣсь золь много на вы мѣ-
сте, мене ради. Радуйтеся и
веселитесь: тако мѣдъ ваша
много на неслѣхъ —

Аминь!

17 Января
1851. —

Дві «перемиські» статті о. Йосифа Левицького

Дві статті о. Йосифа Левицького: *Язык Церковно-Славенскій в Перемишлі та О Заведенію богословским в Перемишлі*, надруковані у «Перемиських Архиепархіяльних Відомостях» (2011, ч. 11), це продовження оприлюднення текстів, які мають свою вагу для дослідника історії Перемиської єпархії середини ХІХ ст., зокрема для вивчення діяльності таких установ як Духовна семінарія, а також проявів дидактично-наукової праці її викладачів.

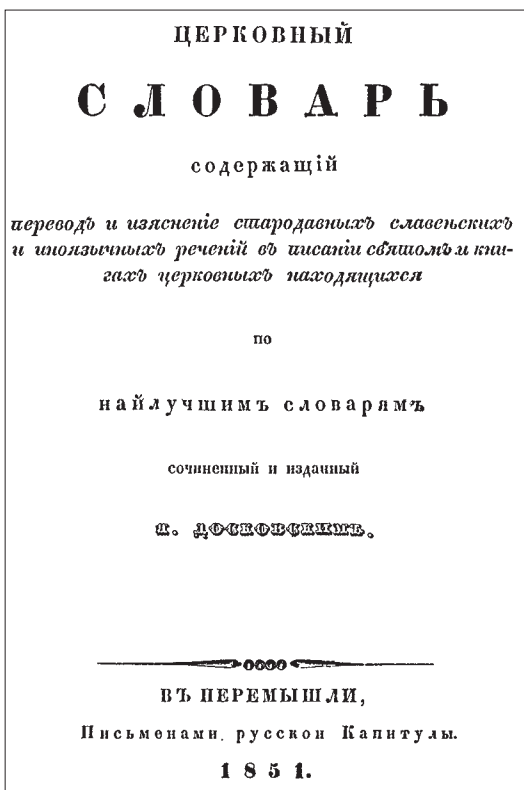
Повернувшись до Перемишля у 1849 р., о. Йосиф Левицький поринув, з властивою собі енергією, у обов'язки викладача пастирського богослов'я місцевої Духовної семінарії. Основні мовно-культурні постулати, які мали бути реалізовані кожним майбутнім священником, о. Левицький виклав у *Слові до Слушателей четвертого року Богословія*, з яким виступив перед перемиськими семінаристами (як припускаємо у вересні-жовтні 1850 р.), та які були реалізовані автором у *Проповіді на Неділю о блуднім Сині*, виголошеній у перемиській катедрі 5 січня 1851 р.

Натуральним продовженням проблем порушених у *Слові до Слушателей*, є стаття *Язык Церковно-Славенскій в Перемишлі*, що була надрукована 24 листопада 1851 р. у львівській газеті «Зоря Галицка». Стаття не підписана, але зміст і мова однозначно вказують, що її автором є о. Йосиф Левицький. Цей текст здається бути ефектом наукових дослідів автора над питанням функціонування і навчання літургійної церковнослов'янської мови у Перемишлі та в Перемиській єпархії, від моменту її виникнення (1068 р. – як припускає автор), аж до середини ХІХ століття. І хоч священники мали до диспозиції такі важливі видання, як граматика церковнослов'янської мови Мелетія Смотрицького (Єв'є 1618), словник цієї ж мови Памви Беринди (Київ 1627, Куतेїн 1653), то рівень її знання залишався дуже низький. У статті о. Левицький цитує абзац з передмови до тлумачного словника

церковнослов'янської мови, що був виданий у Супраслі 1722 р., в якому мовиться, що ледве-що сотий священник розуміє цю мову, інші навіть не знають про що читають на Службі Божій, с погібелію своєю і порученних пастві его душ. Попри те, що супраський словник був перевиданий у Почаєві 1804 р., а у 1811 р. в угорській Буді надруковано граматику серба Авраама Мразовича – це ніяк не піднесло рівня розуміння цієї мови серед загалу галицького кліру, позаяк у програмах навчання духовних семінарій у Львові, Відні та Перемишлі, цій мові не надано відповідного статусу.

Про стан навчання церковнослов'янської мови у Перемишлі в часах владництва Івана Снігурського, читач отримує від о. Левицького точні інформації з посиланням на відповідні документи єпископської канцелярії. І так 10 травня 1832 р. єп. Снігурський доручив о. Й. Левицькому викладати граматику церковнослов'янської мови слухачам духовної семінарії. На той час Левицький був уже автором Приручного словаря славенско польского, надрукованого у Львові 1830 р. Викладацька кар'єра Левицького однак не тривала довго, бо тільки до квітня 1834 р., коли то він був змушений залишити Перемишль, і податися на парафію до села Скло біля Яворова. Після Левицького цю посаду отримав о. Антоній Добрянський, парох Валяви, який у 1837 р. опублікував у Перемишлі першу версію своєї граматики церковнослов'янської мови (друге видання – Перемишль 1851). З 1837 року о. Добрянського замінив крилошанин о. Іван Лаврівський, 17 квітня 1841 р. цю посаду отримав о. Григорій Гинилевич, а від 24 жовтня 1846 р. – о. Тома Полянський.

Після смерті еп. Снігурського, який у заповіті залишив гроші на оплату для викладача граматики, історії та літератури церковнослов'янської мови у Перемиській семінарії, її вчителем, за дорученням Консисторії, став знов о. Григорій Гинилевич. Його педагогічним зусиллям, за словами о. Левицького, слід виставити низьку оцінку – рівень знань слухачів і випускників семінарії не зазнав позитивної зміни, що мали підтвердити іспити, проведені у 1850 і 1851 рр. На риторичне запитання автора статті: Нодеш нині можна того зиска-

ти, котрий би попеченіє імів о так важнім іскусстві, і щоби тоєже ведля завіщанія усопшого Йоана Снігурского в Перемишлі до висмої воздвигнув умієтності?, читачі знаходять відповідь у пропозиціях реформи навчання цього предмету в рамках викладів з богослов'я, які, як відомо, провадив о. Левицький.

Точні бібліографічні дані перерахованих о. Левицьким словників та граматик церковнослов'янської мови, вказують на те, що автор проводив серйозні мовознавчі і бібліографічні дослідження, мабуть ще з часів, коли готував свою широко відому *Grammatik der ruthenischen ... Sprache* (Перемишль 1834). У статті не названо Церковного словаря о. Якова Досковського, що був виданий у Перемишлі того ж 1851 р., як і ряду проповідницьких видань перемиської друкарні, в яких реалізувався постулат о. Левицького піднесення руської словесності: *Наука духовная* о. Д. Зиблікевича (1844); *Науки парохіяльныя* о. Г. Паславського (т. 1, 1842, т. 2, 1846); *Науки церковныя* о. А. Добрянського (1850).

Продовженням дослідів Левицького над друкованими граматиками є його стаття про *Адельфотес* – першу слов'янську граматику грецької мови, видану у Львові 1591 р. Ця стаття була опублікована 1853 р. у 5-му числі «Зорі Галицької».

Через рік від появи першої передрукованої тут статті, 1 жовтня 1852 р., о. Левицький публікує в «Зорі Галицькій» допис *О Заведенію богословским в Перемишлі*, в якому коротко розповідає про діяльність Богословського інституту. Знаходимо тут точну дату початку його праці на посаді викладача душпастирського богослов'я у Перемишлі – 1 грудня 1848 р.: в Перемишлі найперше з Богословія Дум Пастирства дня 1. Декемврія 1848. розпочалися систематическія читенія.

Обі передруковані статті о. Левицького, були водночас елементами перемиських дебатів про стан і завдання місцевого руського (українського) шкільництва, які пройшли у 1850-1851 рр. на сторінках «Зорі Галицької». Крім о. Йосифа Левицького, участь у них взяли – о. Йосиф Лозинський та гімназіальний вчитель Т. Ревакович. Ці дебати варті того, щоб присвятити їм окреме дослідження.

*

о. Йосиф Левицький

Язык Церковно-Славенскій в Перемишлі

Місто Перемишль славящееся Катедрою рускою з времен В о л о д а р а князя Перемиской землі від 1068 року, мало без сумніня во своїх стінах неперериваемим наслідством Епископів руских; а може бити, що і перед сим Князьом епископія від Ярослава Великого Владимировича вже основана била. Літургическим языком бив і ест язык Словенскій в Булгаріи та Іллірії в X. віці уживаний, который по нині церковним руским ведля способу бесѣдованя, называют.

Же в Перемишлі до року 1829. не було жадной руской типографії¹, ність сомніня; тому не маємо жадних документів, котрими могли би сьмо доказати, в якім степені тот /стор. 808/ же язык церковно-словенській в Перемишлі розвивав ся. Всі бо книги церковнії в Києві та Москві з різних рукописей печатанії, били істочником розширення такихих через перепечатане їх во інших типографіях; чим лиш типографчики іли деякий монах чина св. Василія трудив ся. Для того всі книги літургіческії до Перемишля, слідовательно і до епархії Перемискої вже готови: з Києва, Львова, Вильна, Супрасля, Почаєва, Унева і т.д. привозили, котрия то книги лиш перечитати било ділом руского духовенства в Перемискій землі, якоже і в цілій Галичині та Угорщині. В правді находилась Грамматика Мелетія Смотриского під заглавієм: Грамматикі Славенскія правильное Синтазма, потщанієм многогрішнаго мніха Мелетія Смотрискаго в Євію 1618 р. друковане, листів 252. – по Монастирях і в руках декотрих іскуснійших Священників; подібне як і Словар Памви Беринди під заглавієм: Лексікон Словіноросскій і імен толковане. Первое типом ізобрази ся в кіновії С. Вел. Чудотворниа Лаври Печерскія Кіевскія, літо от рождества 1627. Второе ізданіє Лексікона слідовало року 1653. в Кутеньскім Монастирі. Мимо тих средств ко ізученію языка церковнославеньского однакож рідко кто з духовенства тот же основательно філологічески розумів.

За доказательство того послужит слідующее сочиненіє: Лексікон сиріч Словесник Славенскій іміющ, в себі словеса первіє Славенскія азбучниа, посем же польскія. Благопотребний к вирозумінію словес славеньских обрїтающих ся в книгах церковних в 4-ці. 32 листів. В Супраслі 1722. Іздатель сего Лексікона придав з начала слідующее предисловіє к читателям:

С неісчетною болестію сердца, і язвою утроби неудоб ісцілною ізобрїли іскусителиє іли Ексамінаторове, поставляемих в Іерейство людей, яко Сотний Іерей, едва славенскій разумієт язык, невідая что чтет в Божественной Службі, с погибелію своєю і порученних пастві его душ кровію Гос-

¹ Цього ж року у Перемишлі почала працю друкарня заснована еп. Іваном Снігурським.

пода Бога нашего Ісуса Христа іскуплених, сіе же все іскусно бисть текущего году, і мнозі отринувенні от рукоположенія на Іерейство сея ради вини, ізобрітоша ся.

Типографія Монастиря Почаєвского перепечатала сей Лексикон года 1804. в 8-ці листів 88. Во віках, в котрих не було порядочних заведень Богословских і семенищ на Руси, не мож було і домагатись порядочного преподаваня церковно-славенського языка; но від р. 1775. котрого стало семенище генеральное во Львові для кліра руского существовати, находилась межи іними рубриками клясифікацій, і рубрика для языка церковно-славенського з котрого кождий питомец кляссу² мати мусів. Закон сей лиш обучающих ся Богословів во Відни, т.е. во ц. к. Конвікті необовязовав.

Питомци з Перемиської епархії приходящі на презвітеріум до Перемишля, за времен св. п. Йоана Лавровского Крилошанина, преподававшего також во время своего перебуваня во Львові в семинарії Грамматику языка церковно-словенского, іспитовав таких перед висвященієм і клясифіковав; но по більшій часті з читаня та толкованя, бо о совершеннім знанію Грмматики та словосочиненія і гадки не було, хотя Руководство к Словенстій Грамматиці ісправленній, ізданно трудом Авраама Мразовича, народных училищ в окрузі Печуйском правителя, свободного і Кралеvского града Сомборского Старійшини, і Благороднаго Коммітета Бачкаго Судейскія /стор. 809/ Столиці Присідателя, родом Серб. В Будимі, письменами Кралеvского р. 1811. в 8-ці. сторон 192. в Галиції в руках декотрих усердніших любителей церковного языка находилась, і такову легко купити або перепечатати мож було.

З поводу заведенія богословских наук в Перемишлі для кліра латинского від р. 1820. стали і рускіі кандидати сана священнического посіщати чтенія богословскія, і так що раз барзій давала ся потреба чувствовати тим же слушателям преподавати також умітно і Грамматику языка церковно-славенского, о которій то потребі переконавшись раз св. пам. Йоан Снігурский ревнійший зо всіх Епископів Перемиских о благо своєї епархії та просвіщеніє духовенства, препоручив під днем 10.

² Клясса – оцінка.

Мая 1832 р. ч. 861. Всеч. Йосифови Лівицькому, на тот час Вікарію катедральному, издавшому р. 1830. в Львові: Приручний Словар Славенско Польский іли Собрание реченій славенских неудоб разумительних, обрѣтающихся в книгах церковных, на язык польский толкованих, листів 147. в 8-ці., преподаване Грамматики церковно-славенської в музеум³ дому пресвітерального, кандидатом філософського і богословського заведенія: котрую то довжність до місяця Априля 1834. во знайомих вже читателям обстоятельствах ізповняв.

По віддаленю ся спомянутого Вікарію на село⁴, препоручений бив сей предмет Всеч. Антонію Добрянському, котрий в літах 1836, 1837. за винагороду 100. рень серебром з каси усопшого Йоана Снігурського подібні в наганутом музеум тот язык викладав та при тім случаю Грамматику языка церковно-славенського языком польским в 8-ці. стор. 154. написав і в Перемишлі р. 1837. видрукував. Второе ізданіє тоїж Грамматики чисто-руским языком наступило р. 1851.

Неутомимий о добро народа і церкви усопший Йоан Снігурський постарав ся бив у правительства о позволеніє язык церковно-славенский на коллегіях во салі первого року філософії раз на тиждень і в свято латинское кандидатом руским преподавати, що під днем 20. Септемврія 1837. до Ч. 55504. наступило. Тепер то получил під дн. 30. Септемвр. 1837. Ч. 2329 усопший Йоан Лавровский препорученіє тую довжність ізповняти.

Потому било определене преподаване того предмета під днем 17. Априля 1841. Ч. 172. Др. Григорію Гинилевичу, а по відїзді его до Скла р. 1845. під днем 24. Октоврія 1846 р. Ч. 3325. Всчт. Отцу Томі Полянському, Профессорови Релігії на філософії. Року-ж 1849. з поводу що св. п. Йоан Снігурський записав для учителя, преподающего Грамматику, Історию і Літературу языка руско-славенского церковного для кандидатів стану духовного в тутейшім Заведенію науковім, надгороду рочну сто реньських серебром⁵, получил опять др.

³ Мова йде про актовий зал.

⁴ Мова йде про село Скло, біля Яворова.

⁵ Див.: Послѣдняя воля (заповіт еп. Івана Снігурського). Memoria перемишлян. Єпископ Іван Снігурський в літературі перемиського

Григорій Гинилевич від Преосвященної Консисторії повеліне під дн. 10. Ноемврія. Ч. 534. тот церковно-славенский язык по 2. годині на тиждень, ведля начертанія основателя, преподавати. Який був успіх лекцій (чтеній) церковно-славенского языка р. 1850, котрих не много било, показав іспит публичний за цілий рік в місяци Юлії, во присутствію ректорату семінарії. Не било там чути нічого о совершенних выводах частей Грамматики, тим мене о Історії, Літературі, та образцах сочиненій церковно-славенским языком: лиш 8. з 25. получило кляссу. Рік 1851. едаєсь, що еще з меньшим успіхом вінчав, препо/стор. 810/даваня языка церковно-славенского; понеже на другой курс іно на двох годинах питомци яко слушатели присутствовали, і жадного публичного іспита, помимо обвіщення на коллегіях прибитого, що тот дня 24. і 25. Юлія публично отбудется, не било: – лиш десь там на єдині питано ведля оксій і варій⁶ читати, котре іскуство перед заведенієм семенищ на висшій як нині стояло степени. Так наміреніє великого межи Русинами мужа для легкомислности і хладнокровія та недостатка приличного і нужного в тім предметі наставленія і іскуственности, не вінчалось до сих пор желаємим успіхом. Бо щоби з науки грамматической по році 1848, лиш ведля оксій та варій читати, і дещо протолковати вміти, на пр. камені запечатану от Юдей, і воіном стрегущим пречистое тіло твое, воскресл еси... толко[вати]: Хотя камінь запечатаний бив і воіни стерегли пречистое тіло твое, воскрес есь?? Не пристойт більше для богословів четвертого року, котрій вже в семенищи Львівскім якое таке наставленіє о надстрочних знаках і інших частях мови та словосочиненію мали, лиш такая наука.

Тому потреба би доконьче певної системи во преподаванію Грамматики языка церковно-славенского, Історії та Літератури его держатись, щоби що раз више питомци Богословія в тім предметі поступати могли; бо єден курс лиш держати, на котрий 6. літ ходити потреба, єсть безумно.

Но деж нині можна того зискати, котрий би попеченіє імів о так важнім іскустві, і щоби тоєже ведля завіщанія усопшого

бідермаєру. Вступ та упорядкування Володимир Пилипович. Перемишль 2009. С. 123.

⁶ Оксія, варія, – два типи означень наголосу.

Йоана Снігурського в Перемишлі до висшої воздвигнув умієтності?

Мнініє господствующее, предмет тот лишити теченію природному, не може мати полезного вліянія, ані на старшую верству писменних, ані на підростающую; бо через так много літ теченіє природное неvozвишило тої умієтності межі Русинами Галицкими на тую степенъ совершенства, на котрій она находится у іних соплеменників.

Коли тепер не можемо сказати, що не маєм ко точному преподаванію языка церковно-славенского і тогож словесности та Історії средств, подобає для того препоручати ізясненіє так важного предмета людям іскусним і точним во своей ревности, поділити всю тую науку по при других богословских предметах на 3. курси, та возможною повагою туюж підкріпити, щоби кандидати сана священнического принаймій во церковно-словенском та простонароднім рускім язиці били совершенними; бо від других званій, крім декотрих учителей того никто не домогає ся; і ктож тепер буде основательно его учитись?

Лиш едно Богословіє може бути полем для возраста русской словесности, лиш на тім полі може язык галицко-русский за помочію видосконаліняся в церковно-словенском до якогось совершенства вознестися. Якже мож тепер домагатися совершенного знанія галицко-русского языка от мирских лиц, не домогаючися того от кандидатів духовних і учителей?

Тому сли так і познійше будесь тот предмет ізясняти як через минувші 3. літа свободи⁷, не зайдем далеко; і як бивало, так і дальше буде. Будем служити чужим богам, чужим словом просвіщатися і образоватись, а нарід наш далеко за нами лишит ся на заді; або польским буде мусів образовати ся языком, і в польскім слухати проповідей: по нині бо ще декотрі /стор. 811/ рускії Священники та кандидати сана священнического по польски проповідаять. Велика для того показуєся потреба, ліпший вкус во проповідях русских запроваджати, що лиш чи-

⁷ Мова йде про 1848 р., – знесення панщини і демократичні свободи, надані владою внаслідок «Весни народів».

стотою языка галицко-руского і тонким виголошенієм тогож доступити мож. Іміяй уши слюшати, да слюшит!⁸ /стор. 812/

«Зоря Галицка» 1851. 24 Листоп[ада]. (6 Груд[ня].). Ч. 96. С. 808-812.

*

О Заведенію богословским в Перемишлі

В рускім Заведенію богословским существующим в Перемишлі від року 1852 за вставленієм ся Преосвященного Кир Григорія Яхимовича Епископа нами щастливо владіющого, у Високого Ц. К. Міністерства просвіщенія, яко чисто-народнім, по відправленію торжественного набоженства, призванію помощи Св. Духа дня 5 Октоврія, розпочалися повелінієм Ёго Преосвященства, яко Директора тогож Заведенія богословского і на школьний рік 1853. чтенія, а то на самий перед з Богословія Душ Пастирства супплентом Професором Всечест. Отц. Йосифом Левицким; пізнійше трохи стане також Всечестн. Отц. Плято Паславский⁹, яко Супплент Професор викладати Катихетику і Методику, матерним руским языком.

В тім Заведенію богословским много вже від р. 1849. скінчило свій курс богословский; тому тогож процвітаніє повинно кожного правомислящого Русина ізповняти радостію, же основаніє положенное Ёго Преосвященством з теченієм времени взнесєся до повного руского Заведенія богословского, та буде розсадником добрих і усердних Душ пастирей во землі Перемискій. Тое Заведеніє і тую має честь, же під вітцівским владінієм Австрійским в Перемишлі найперше з Богословія Душ

⁸ Цитата з Євангелія св. Марка (4, 9), український переклад: Хто має вуха слухати, хай слухає!

⁹ о. Платон Паславський (1824-1892), – священник Перемиської єпархії, висвячений 1848 р. Викладач Богословського інституту в Перемишлі у 1852-1856 рр.

Пастирства дня 1. Декемврія 1848. розпочалися систематическія чтенія. Бо сли собі наганемо Богословіє руское существовавшее від р. 1787 до 1810 при Всеучилищу Львівскім, то історія нас учит, же Богословіє Душ Пастирства на онім Заведенію, на желаніє самих Русинів не руским, лише польским преподавалося языком (зри Зорю Галицку Ч. 63 з 1851 р. стор. 509).

Вітцівское попеченіє Єго Преосвященства, яко Директора тогож Богословского Заведенія подає нам справедливаю надію, же оно до возвишенія народности та словесности Галицко-Рускої всіми силами причинит ся, і справедливою ожданію народолубців, за усердієм і неутомимим приліжанієм наукам питомців безсомнінія причинит ся, і станесь побудительнов причинов, щоби і другії предмети під руководством нашого Архирея во Перемишлі, по розширенію жилища Семинарії, могли з успіхом преподаватися.

Йос. Лев.

«Зоря Галицкая» 1852. 1 Паздерника. Ч. 77. С. 766.

въ Грейфенбергъ, може чирізь цілкове оупотребленіє коды при лічінні різнихъ хорохъ тысяцми здоровіа приквирдіть н тымъ нма екае въ цілоі Европѣ прогласилъ. Онъ скончалъ са 26. Листопада о 4. чисѣ сполднѣа.

— „Індіанціи“ оумѣстили слѣдующю дописъ зъ Парижа: Здѣсь розходять са кѣтъ, що приквитѣство полѣчио кажныи дѣшн отъ Франц. посланника въ Вѣдн г. Діа-кбръ. — Іікъ аудиторѣвають содержбуть въ сохѣ тѣи дѣшн въ подробности розпораджѣнїа н средѣтва, которыхъ іекстрїа оупотребити бознамѣрае, дабы оупѣхъ матежной партїи въ Італїи прикратити. — За соглаіємъ рог. приквитѣстѣа изъавилъ кн. Шварценбергъ въ доагон розмовѣ г. Діакоорѣ тѣи намѣренїа своего практитѣстѣа. — Наконцѣ нмѣла кн. Шварценбергъ желанїе своего прѣствїтѣства изъавити, дабы Франція подоквїи розпоражѣнїа каіюущїи са политикѣ въ рмїкомѣ панствѣ заѣлаа, а емералъ Жемаѣ може н палїзкое практитѣство разомъ съ іекстрїовѣ по одной мысли дѣлааи.

Зара. Покойный владыка розпорядилъ въ своемъ завѣщанїи, дабы однѣ половинѣ про-ектїи отъ позосталого капїтала 200.000рн. среб. покарїаи его родичи н ситры, а дрѣга половина мле са оупотребляти въ кнощїю полїзъ Черногорикой оласти. — По смрти по-мандѣтыхъ племянниковъ опрѣдѣленїа етъ кнѣ капїтала кнощїи пѣлїтної цѣли народной.

Венеція, 23. Листопада. Нѣкоего графа Іюїти Тидмї зъ Віроны оіджїмнѣ въ военномѣ сѣдѣ на смрти с. е. на шинїицѣу въ слѣдѣтѣе измѣны, а одного спѣкака Інто-нїа Педриццї зъ Виенци въ слѣдѣтѣе по-добного прїстѣпленїа скїзано на 3 лѣтъ до тажкоі казнїцѣ. — Перешого оулакавїино на 10 лѣтъ только до крѣпостной рокоты, послѣднего же только на 3 года, а дѣя дн-рокїаи мѣ. —

Черногогора. „Южна Чича“ помѣтитѣа корреспондїицѣу зъ Тїрїта, въ которой соинѣ-баеѣ са, дабы народѣ потвердїлъ призна-чиного покойнымъ владыкомъ наслѣдника Дя-нїаа Петровнїа. —

Парижъ. Въ слѣдѣтѣе строгого надзорѣ надъ своимъ яковъ оумотрїлъ бывшїи полицїи-ный прїфектъ г. Карїе зѣ стороны своего прѣвинника, напїсала до тогожъ листъ слѣ-дующого содержанїа: „Господїне прїфектъ! Нїкъ чїстѣ оукѣдомити Васѣ о моемъ за-тѣрѣшномѣ отѣхѣдѣ зъ Парижа на ловаю н не повернѣ ажъ за колька днїи. — Было бы про тое кнѣкїи изокнїако трѣдїти Вашнхъ лїнтохъ стержнїа ради моего домѣ н над-зоромѣ кнїатѣлкоі моей оковы. — Когда по-ворочѣ, то вѣдѣ снока нїкътї чїстѣ въ чїгѣ тотѣ оукѣдомити Васѣ о моемъ прїбытїи. — Воззвольте госпдїне прїфектъ зї Вашѣе кнї-манїе кромѣ моей благодарности тажкожѣ оу-кѣтрѣше моего выкопочитанїа для Васѣ.“

Языкѣ Церковно - Славенскїи въ Пере-мысли.

Мѣсто Перемышль славящее са Кад-дромъ рѣскомъ зѣ времїнѣ Володаря князя Перемысломъ зїмѣ отъ 1068. рокѣ, мало вѣзѣ сомнѣнїа ко своимъ стѣнахъ непрїрываемымъ наслѣдѣствомъ Епіскоповъ рѣскихъ; а може быти, шо н передѣ сїмѣ Кнзѣмѣ е-піскопїа отъ Ілїроаїа Великого Владимїровн-ча ажѣ основанїа была. Іїтѣргїическимъ язы-комѣ былъ н етъ языкѣ Славїнскїи въ Бѣлїгарїи та Ілїрїи въ X. вѣцѣ оужїваннїи, который по ннѣтъ церковнымъ рѣскимъ вѣдїа спокоѣвѣ вѣѣдобїаа, называють. — Же въ Перемышли до рокѣ 1829. не было жадной рѣской типографїи, нѣтъ сомнѣнїа; томѣ не маемо жадныхъ докѣментѣхъ, которыми мо-глибѣшїио докїзати, въ якомѣ стїпїни тотѣ

же мзку церковно-славенскій въ Перемышлѣ
разыскала с.а. Віѣ ко книги церковныя въ
Кіевѣ та Москвѣ зъ рѣзныхъ рѣкописей
печатаны, были нѣточникомъ розширеніа тако-
выхъ чрезъ переписаніа ихъ бо нмѣхъ типо-
графіахъ: нмѣхъ лишь типографики или де-
лскій монахъ чина св. Ванаіа трудилъ сѣ
для того всѣ книги літѣртурничкіи до Пе-
рышля, слѣдовательно и до епархіи Перемы-
ской вже готовы: зъ Кіева, Львова, Вильны,
Варшавы, Почмева, Оунева и т. д. приносили,
которыя то книги лишь переписать было де-
лать рѣского дѣховенства въ Перемыскій
зімн, иже и въ цѣлой Галичинѣ та Оу-
горщинѣ. Въ правдѣ находились Грамматика
Мелетіа Смотрицкого подъ заглавіемъ: Грам-
матіки Славенскіа правільное Свѣдѣніа,
потцаніемъ многогрѣшного мнѣша Мелетіа
Смотрицкого къ семъ 1618. р. дрѣковане,
листовъ 252.— по Монашѣрахъ и въ рѣкахъ де-
котрыхъ нѣкѣишнихъ Свѣщенникѣвъ; подо-
бие такъ и Словарь Памвы Беренды подъ за-
главіемъ: Лѣзіконъ Славенорѣшскій и нмѣнѣ
толкованье. Первое типомъ изъвари сѣ
къ кіевѣи Г. Віа. Ч8дотворныа Лигры Печѣ-
рскіа Кіевскіа, ліѣта шѣхъ рождѣств 1627.
Второе изданіе сего Лѣзікона слѣдовало ро-
кѣ 1653. къ Кѣтеньскій Монашѣрѣ. Мимо
тѣхъ средствъ ко извѣченію языка церковно-
славенского однакоже рѣдко кто зъ дѣхо-
венства тотъ же основательно филологически
розумѣлъ. — За доказательство того погнѣ-
жить слѣдѣющее сочиненіе: Лѣзіконъ сирѣчь
Словенникъ Славенскій нмѣющъ въ сѣбѣ сло-
ви прѣдѣ Славенскіа извѣсныа, поимѣи же
польскіа. Блѣпотресный къ выразѣнію сло-
виъ славенскихъ оверѣтающихъ сѣ къ кни-
гахъ церковныхъ въ 4 цѣ. 32. листовъ. Въ
Варшавѣ 1722. Изданіа сего Лѣзікона при-
дѣлъ сѣ начала слѣдѣющие предисловіе къ из-
тѣтѣлѣи: „Бѣ нмѣнѣиоу воистіио сѣдѣи

и тѣмъ оутрощае недѣлю и цѣлѣно изверженіи
никѣнтіимъ или бѣзмінаторовѣ, поставляемыхъ
въ іеринство людей, яко сотный іерей, егда
славенскій раздѣляетъ мизыкъ, нѣвѣдай что
читаетъ въ Божественной Службѣ, съ погнѣбіи
своею и порочныхъ пытанъ его дѣшъ кро-
вію Господа Бога нашего Іисуса Христа неспла-
ченныхъ, сіе же все никѣно емше текшаго
года, и мнози штринковны отъ рѣкополо-
женія на іеринство сѣа ради вины, изобрѣто-
ши сѣа. Типографія Монастыря Почиевикога
перепечатала сій Лекціонъ года 1801. въ 8цѣ
листѣхъ 83. Во вѣкахъ, въ которыхъ нѣмало
порадоуныхъ заведеній Боголюбвики и си-
менищи на Руси, не можъ было и домысли-
ти порадоуного преподаваня церковно — сла-
венского мизыка; но отъ р. 1775. которого
стало сименище генеральное во Львовѣ для
клерика рѣцкого свѣщитковати, находилахъ ме-
жи нимии рѣбрами класификацій, и рѣбри-
кл для мизыка церковно — славенского, зъ ко-
торого каждыи питомецъ класѣ мати мѣгѣлъ.
Законъ сій лишь освѣщающій сѣа Боголюбѣкъ
во Вѣдин, т. е. во ч. Конвѣктѣ многова-
зобѣль. —

Питомці зъ Пермьскои епархіи прихо-
дащі на приватнірѣхъ до Пермьска, за вре-
мѣя св. п. Іоанна Лавровскаго Крылошани-
на, преподававшаго такожъ ко крѣпкѣ своего
перевѣзанна ко Львовѣ въ семінарій Грамматикѣ
мѣзика церковно - славянскаго, испыты-
валъ такихыхъ предѣ вышавшіемъ и класи-
фіковалъ; но по большоу часті зъ читана
та толкованія, ко о совершеннѣмъ знанію Грам-
матики та словосочиненія и гадки не было,
хотѣ Рѣководителю ко Славенскѣй Грамматикѣ
направленій, изданно трудомъ Явралія
Мразовскаго, народныхъ оученищъ въ окрѣ-
зѣ Пѣчорскѣхъ правятеля, сководного и Кра-
левскаго града Соликарскаго Старѣйшины, и
Благороднаго Коляітита Бачкаго Свѣдѣніа

Столицы Пригдатыла, родомъ Серва. Въ Б8-дмѣ, пнѣмны Крайвѣкаго р. 1811. въ 8цѣ. сторѣ 192. въ Галиціи въ рѣкахъ деко-трѣхъ оувердѣншихъ ливентий церковного мзыки находились, и таковѣ легко кѣпнѣи аго прѣпчѣтати можѣ было.

Зѣ покодѣ завѣдѣніа богомоловѣихъ навѣхъ въ Перемышли для кнѣра латинѣкаго стѣ р. 1820. стали и рѣкѣи кандидати сана сва-щѣнниѣкаго поѣщѣти чѣнѣа богомоловѣи, и тѣхъ що разѣ вѣрѣтѣй давала са потреба чѣствѣвати тѣмъ жѣ слѣшѣтѣлѣмъ препода-вати такожѣ оуиѣтѣно и Граммѣатѣкѣ мзы-ки церковно - славѣнѣкаго, о котрѣй то по-трѣбѣ прѣкомѣвшихъ разѣ св. пам. Іѣваннѣ Сѣтѣрѣкѣи рѣкѣтѣишѣи зо вѣтѣхъ Сѣпѣкопѣвѣ. Перѣмѣшихъ о благо своѣй епархѣи та про-вѣщѣнѣе дѣховѣнѣтѣмъ, прѣпорѣчѣнѣа подѣ днѣмъ 10. Маѣ 1832. р. ч. 861. Вѣнч Іѣшифовѣи Лѣванѣцкомѣ, на тотѣ чѣмъ Вѣкарѣомѣ кадѣ-дрѣльномѣ, издаѣшѣомѣ р. 1830. въ Льѣвовѣ: Прирѣдѣнѣи Словѣрѣ Славѣнѣко Польскѣи или Сѣбранѣе рѣчѣишѣи славѣнѣкихъ нѣдѣковѣ разѣвѣмѣ-тѣльнѣхъ, шѣрѣтѣающихъ са въ кнѣгахъ цѣр-ковнѣхъ, на мзыкѣ польскѣи тоаковѣнѣхъ ли-ствѣхъ 147. въ 8цѣ, прѣподаѣванѣе Граммѣати-ки церковно - славѣнѣко въ мѣзѣмѣ домѣ прѣвѣнѣтрѣальнаго, кандидатѣмъ фѣлолофѣко-го и богомоловѣкаго завѣдѣніа; котрѣ то долж-нѣтѣ до мѣѣаца Япрѣла 1854. р. во знаѣко-мѣхъ вѣжѣ читѣтѣлѣмъ свѣтѣотѣльствѣхъ испол-нѣлѣ. — По отѣдѣлѣнѣи са спѣомѣнѣтого Вѣка-рога на сіѣло, прѣпорѣдѣнѣишѣи былѣ сѣй прѣдѣмѣтѣ Вѣнч. Янѣтонѣю Дѣобранѣкѣомѣ, котрѣи въ лѣтѣхъ 1856, 1857. за выѣагородѣмъ 100. рѣнѣ: сѣре-брѣомъ зѣ кѣны оуѣпошѣго Іѣованнѣ Сѣтѣрѣко-го подоѣвѣтѣ въ наѣаѣнѣтомѣ мѣзѣмѣ, тотѣ мзыкѣ выѣадаѣлѣ та при тоѣмъ слѣдѣиу Граммѣати-кѣ мзыки церковно славѣнѣкаго мзыкѣомъ поль-скѣи въ 8цѣ. стор. 154. напѣнѣлѣ и въ Пе-рѣмѣшли р. 1837. выѣдрѣковѣлѣ. Вторѣе изда-

нѣе тѣмъ жѣ Граммѣатики чѣтѣо - рѣкѣишѣи мзы-комѣ наѣтѣвѣло р. 1851.

Нѣѣтомѣишѣи о дѣбѣро народа и цѣркѣи оуѣпошѣи Іѣованнѣ Сѣтѣрѣкѣи поѣтѣрѣлѣ са былѣ оу прѣвѣнѣтѣльствѣа о позѣколѣнѣе мзыкѣ цѣркѣв-но - славѣнѣкѣи на колѣлѣгѣхъ во салѣ прѣрко-го рокѣ фѣлолофѣи разѣ на тыѣдѣнѣи и въ свѣато латинѣкѣомъ кандидатѣмъ рѣкѣишѣи прѣ-подаѣвати, що подѣ днѣмъ 20. Сѣпѣтѣмѣрѣа 1857. до Ч. 53504. наѣтѣвѣло. Тѣпѣрѣ то по-лѣчѣмъ подѣ днѣ. 30. Сѣпѣтѣмѣр. 1857. Ч 2529 оуѣпошѣи Іѣованнѣ Лѣвѣровѣкѣи прѣпорѣдѣнѣе тѣ-нѣ должѣнѣтѣ исполнѣати. — Потѣомѣ было опрѣдѣлѣнѣе прѣподаѣванѣе того прѣдѣмѣтѣ подѣ днѣмъ 17. Япрѣла 1841. Ч 172. Др. Грѣгѣорѣю Гѣнѣнѣлѣвичѣмъ, а по ѣтѣлѣзѣдѣ его до Сѣклѣ р. 1843. подѣ днѣмъ 24. Окѣтовѣрѣа 1846. Ч. 5323. Вѣнч. Отѣчѣ Сѣомѣ Полѣанѣкѣомѣ, Профѣс-сѣорѣи Рѣлѣгѣи на фѣлолофѣи. Рѣкѣмъ жѣ 1849. зѣ покодѣ що сѣ. п. Іѣованнѣ Сѣтѣрѣкѣи заѣпи-салѣ для оуѣчитѣлѣа, прѣподаѣющѣго Граммѣа-тѣкѣ, Нѣсторѣю и Лѣнѣтѣратѣрѣмъ мзыки рѣкѣ-иво - славѣнѣкаго цѣркѣвнаго для кандидатѣовѣа станѣ дѣховѣнаго въ тѣѣнѣшѣомѣ Завѣдѣніѣмъ наѣвѣковѣмъ. наѣгородѣмъ рѣчѣнѣ сто рѣнѣкѣихъ сѣ-рѣбрѣомъ, полѣчѣлѣ опѣтѣ др. Грѣгѣорѣю Гѣнѣнѣ-лѣвичѣмъ ѣтѣ Прѣѣѣвѣщѣнѣион Кѣнѣнѣторѣи поѣлѣѣ-нѣе подѣ днѣ. 10. Нѣѣмѣрѣа, Ч. 553. тотѣ цѣр-ковно - славѣнѣкѣи мзыкѣ по 2. годинѣ на тыѣ-дѣнѣ, вѣдѣла наѣртѣанѣа оѣновѣтѣлѣа, прѣпода-вати. Яѣкѣи вѣлѣа оуѣтѣхъ лекѣцѣи (чѣнѣишѣи) цѣр-ковно - славѣнѣкаго мзыки р. 1830, котрѣхъ нѣ много было, показѣлѣ нѣпыѣтѣ пѣблѣнѣишѣи за ѣѣлѣишѣи рѣкѣмъ въ мѣѣацѣи Юлѣѣ, во прѣѣѣтѣ-ствѣи рѣкторѣтѣмъ сѣмѣнарѣи дѣрѣжанѣишѣи. Нѣе вы-ло тѣмъ чѣѣтѣи ничѣго о сѣѣѣрѣшѣнѣхъ выѣѣ-дѣхъ чѣѣтѣишѣи Граммѣатики, тѣмъ жѣ мѣѣѣ о Нѣ-сторѣи, Лѣнѣтѣратѣрѣхъ, та сѣѣразѣцѣхъ сѣѣчѣнѣишѣи цѣркѣвно - славѣнѣкѣишѣи мзыкѣомъ: анѣшѣ в, зѣ 23. полѣчѣло дрѣѣѣмъ клѣкѣмъ. Рѣкѣ 1851. зѣдѣнѣ, що ѣѣѣ сѣи мѣнѣишѣишѣи оуѣтѣхѣомъ вѣѣнѣчалѣ прѣпо-

давана мзыка церковно-славянскаго; пониже на дрвгій кбргъ ино на двохъ годинахъ питомцы шкѣ савшатели прѣдѣлѣвали, и жадного пѣвничного испыта, поинио ежедѣшнѣ на колѣлибѣхъ прѣситого, що тотъ дна 24. и 25. Юліа пѣвнично отъѣздила, нѣмало: — лишь дѣтлѣ на единѣхъ пытаню вѣдала озін и вѣрїи читати, котрѣ нѣдѣтѣко прѣдѣлѣ завѣднѣемъ семиницѣ на вышшій шкѣ нымѣ стало степеніи. Такъ напѣреніе великого межі Рѣннани нѣмѣла для легкомыслиности и хладнокровїа та нѣдостатки приличного и нѣжного въ томѣ прѣдметѣ напѣвленїа и нѣдѣности, не вѣнчаломъ до сихъ порѣ желаемыи оупѣхомъ. Бо шокъ зѣ наѣмъ грамматической по роцѣ 1848, лишь вѣдала озін та вѣрїи читати, и децо протоколати вѣнѣти, на пр. камини запечатанѣ ш 18днїи, и воиншии стрѣдшии прѣмѣсто тѣло тѣло, вѣскрѣлѣ еи... толко: Хотя камѣнѣ запечатанныи вѣлѣ и концы стѣрѣли прѣмѣсто тѣло тѣло, кокрѣнѣ еи?? не прѣнѣнтѣ вѣлѣши для богомоловѣ четвертого роцѣ, котрымъ вѣжѣ въ семиницѣ Лѣвоѣкомѣ шокѣ такое напѣвленїе о надѣтроуныхъ знѣихъ и нымѣ чѣтахъ мовѣ та словогочинѣнію мѣли, лишь такѣла наѣмѣ. — Томѣ потреба бы докончѣ пѣвнично снѣтими въ прѣподаванїю Грамматики мзыка церковно-славянскаго, Историѣ та Литературѣ его дѣржати, шокѣ что роцѣ не отъ читана починати, но шокѣ что разѣ вышѣ питомцы Богомоловѣ въ томѣ прѣдметѣ постѣпати могли: во единѣ кбргѣ лишь дѣржати, на котрый 6. лѣтъ ходѣти потреба, егѣ безѣмѣно. — Но дежѣ нымѣ нѣмѣла того сѣмѣнати, котрый бы попеченїе нѣмѣла о такѣ вѣжномъ нѣдѣтѣхъ, и шокѣ тожѣ вѣдала завѣщанїа вуюпошого Іоанни Бѣтѣрѣскаго въ Пермѣшии до вышшюи возавѣнѣнѣла оумѣтнѣности? —

Мнѣніе господѣвѣющее, прѣдметѣ тотѣ лишѣти тѣчиню природномѣ, не може мѣти

полезного клѣанїа, анѣ на старшѣхъ вѣрѣтѣхъ писемныхъ, анѣ на подѣрѣтѣющихъ; во чѣрѣзѣ такѣ много лѣтъ теченїе природное нѣвозкѣшнѣло томѣ оумѣтнѣности межі Рѣннани Галицкии на тѣмъ стѣпенѣ совершнѣтелѣ, на котрой она находитѣся оу нымѣхъ соплеменниковѣхъ. —

Коли тепѣрѣ не можемо сказати, що не мѣемѣ ко точномѣ прѣподаваню мзыка церковно-славянскаго и тогожѣ словѣности та Историѣ средѣствѣхъ, подобѣе для того прѣпорѣчатѣ изъясненїе такѣ важного прѣдмета людемѣхъ нѣдѣнѣми и точнымѣ во своѣй рѣвности, подѣлѣити вѣю тѣмъ наѣмѣхъ по при дрвгѣхъ богомоловѣхъ прѣдметѣхъ на 3. кбргѣ, та возмѣжнѣю повѣнѣю тѣмѣхъ подѣкрѣплѣти, шокѣ кандидати сѣни свѣщенническаго прѣнѣимѣхъ въ церковно-славянскомѣхъ та прѣсто-народномѣхъ рѣвнѣкомѣхъ мзыцѣхъ выли совершнѣнѣми; во отъ дрвгѣхъ звѣнїи, кромѣ дѣкотрыхъ оучитѣлїи того нѣкто нѣдомѣгаѣ са; и ктожѣ тепѣрѣ вѣдѣ основѣтельно его оучѣтѣхъ? — Лишь едно Богомоловѣ може быти полѣмѣ для возрѣнїа рѣвнѣкомѣхъ словѣности, лишь на томѣ поли може мзыка галицко-рѣвнѣскїи за помѣчїю выдѣконалѣнѣна въ церковно-славянскомѣхъ до шокѣго совершнѣтелѣ вознѣтитѣ. Іа. Іаѣжѣ може тепѣрѣ домагатѣся совершнѣного знѣнїа галицко-рѣвнѣскаго мзыка отъ мѣрѣихъ лицѣхъ, не домагатѣся того отъ кандидатѣхъ дрвѣковѣхъ и наѣучѣлїи? — Томѣ сли такѣ и познѣтѣхъ вѣдѣхъ тотѣ прѣдметѣ изъяснѣнѣти шкѣ чѣрѣзѣ минѣвши 3. лѣтъ скоко-ды, не зѣйдѣмѣ далѣко; и шкѣ вѣшѣло, тѣкѣ и далѣшѣ вѣдѣ. Бѣдѣмѣ слѣжѣити чѣжнѣхъ вѣгѣлѣхъ, чѣжнѣхъ словѣмѣхъ прѣвѣщѣтѣнѣти и ообразѣватѣнѣти, а народѣхъ нашѣ далѣко за налїи лишѣтѣ са на задѣ; аѣо полѣмѣнѣхъ вѣдѣ мѣдѣлѣ ообразѣвати са мзыкомѣхъ, и въ полѣмѣхъхъ сѣдѣхѣти проповѣдїи: по нымѣхъ во цѣ дѣкотри

рѣшѣннѣи бѣаху кандидати сѣна свѣщенническаго по польскѣ проповѣдають. Вѣлики для того показаніе потреба, лѣпшій вѣкъ во проповѣдахъ рѣшѣннѣи запровадити, що лишъ чинотомъ мѣзыка галицько-руського и тонкимъ выголошеніемъ тогожъ догнѣднѣти можь. Нѣмѣй оуши слышати, ая слышати!

Уваги нады статію о вечерницяхъ на-
родныхъ.

(Продолженіе.)

Такъ предовѣсти не треба было въ началѣ народнои жизни родимцѣмъ жити, по словѣмъ говорити. — Въ того выплывае, же въ началѣ народнои жизни аю треба было родимцѣмъ не по словѣмъ говорити, аю со вѣлики не говорити и одно и дрѣге здоровымъ роздѣломъ припадѣти не можна, аю есть ли припадѣю, же черѣзъ мовѣ только появляеся житѣе народнѣ, же съ выгисненіемъ мовы выдѣмѣе и народѣ, и же безъ мовы не ма народа, то вѣдѣмѣи не по словѣмъ, выливѣмѣи доказали жизнь народнѣ, але не своимъ, вѣдѣмѣи „не по словѣмъ“, выливѣмѣи жизнь народнѣ въ самѣмъ началѣ оудѣмѣи; — не такъ вужина, но за тое тинѣ сѣмѣмѣи есть дрѣгѣмъ сторона рѣды ч. сочинитѣмъ, аю со вѣлики „не говорити“. Былакѣто бѣмѣмъ сопрѣмѣи зъ нашѣи стороны въ роцѣ 1848, и не одиѣмъ тѣмѣи бѣмѣмъ еъ бѣмѣи изрѣмѣи прочѣзѣмъ до катарактоѣмъ Нѣмѣмъ, якъ одиѣмѣи совѣмъ тои прѣмѣи подѣмѣи сѣмъ на молѣмѣи народѣмъ въ сѣмѣмъ розѣмѣи вѣмѣи, и то еѣмъ въ началѣ народнои жизни; — того припадѣи не понимѣмѣи, якъ мовѣмъ наша тои „не своимъ“ вѣдѣмѣи, аю тинѣ „молѣмѣи“

наѣмѣмъ“ сталаея сѣмъ бѣмъ пѣмѣи, о що ч. сочинитѣмъ предовѣмѣи ходитѣмъ; до того якъ еѣмъ вѣмѣи окаянѣи, не только вѣдѣмѣи на „по своимъ“ але пѣмѣи вѣдѣмѣи потреба. Далѣмъ кажѣ ч. с. що родимѣи поѣмѣи за зѣмѣи нѣмъ, за пропагитѣмѣи мѣмѣи — то народнѣмъмъ подѣмѣи, которѣмъ то они нѣмѣи отѣмѣи зѣмъ въ Галичинѣмъ — Такъ еѣмъ, мы истинно гадѣмѣи за народнѣмъ нашѣмъ мовѣмъ и вѣмѣи еѣмъ дои, що тѣмъ только на народнѣмъмъ подѣмѣи оѣмѣи сѣмъ можѣ, нѣмѣи подѣмѣи отѣмѣи ю отѣмъ народа, якъ дѣмѣи оѣмъ тѣмъ, которѣмъ оѣмѣи и одѣмѣи повѣмѣи, народѣмъ сѣмъ мовѣмъ на нѣмѣи вѣдѣмѣи трѣмъ, которѣмъ оудѣи еѣмъ мѣмъ чѣмъ штѣмъно гѣмѣи можѣи, но коли и мыѣи еѣмъ нѣмѣи не вѣдѣмѣи, а гѣмѣи скоро появляѣмъ и тои зѣмѣи не надолго дозѣмѣи, тоиѣмъ еѣмъ еѣмъ нѣмѣи, и поѣи чѣмъ доѣмѣи сѣмъ вѣмѣи вѣмѣи типѣи и житѣемъ жити не бѣмѣи; прото нѣмъ основѣи мѣмъ на нѣмѣи подѣмѣи зѣмъ зѣмѣи и гѣмѣи поѣмѣи, зѣмѣи, аю сѣмъ народѣмъ не прѣмѣи, и дѣмѣи только приѣмъ, гѣмѣи, аю одѣмѣи слово пиѣи оѣмъ сѣмъ мѣмъ, мѣмъ оѣмъ оѣмѣи въ проѣмѣи оѣмѣи оѣмѣи; тоиѣмъ только на народнѣмъмъ подѣмѣи мовѣмъ пиѣмѣи основѣи, и подѣмѣи тѣмъ зѣмѣи только въ народѣмъ гѣмѣи нѣмѣи, але въ народѣмъмъ чѣмѣи, а не въ одной тоиѣмъко его чѣмѣи; подѣмѣи для мѣмѣи мѣмъ не зѣмѣи али въ Галичинѣмъ, али въ Оѣмѣи, але въ чѣмѣи Мѣмѣи. —

(Продолженіе слѣдуетъ)

Издѣмѣи, типоѣи и наѣмѣи И нѣмѣи Стѣмѣи.

штатниківъ поспішаєть, що родъ тое кра-
слоє и славноє мѣсто въ исторіи Галицкой,
каждый нислѣждаетъ протрачати тѣмъ ви-
домъ, а и каждый хотѣлъ знати мѣъ онъ
давно выгладилъ, той то знаєтъ Галицкій—
для того добѣлю до той статіи приєднати
спішізъ дієного Інвентаря, которого я по-
лучаю отъ одного жителя Галицкого. Інвен-
таріи старости Галицкого содержатъ въ со-
бѣ опни зданий скаркоукихъ, ризничихъ, а и
ицїихъ, снмы доходоу Бтаростиникихъ и во-
роликкиихъ. Годѣланіи были видѣ въ тое вре-
мя, или новеого Бтаростѣ впродѣжѣно. Той
Инвентаръ естѣ съ г. 1767 гдѣ стоить, що
за конинію Карола Полюкого Станѣлава
Яврита, Потоцкіи Іоанфа Каштанъ Лавровіи
по слѣдній приказѣ, що до захоуанъ въ
цѣлоути зданий и доходоу тое Бтаростѣ
описанієтъ. /Замочаніє спішєтъ/

Зданъ О Заведенію богословскомъ въ
Перемышлѣ.

Во рѣкомъ Заведенію богословскомъ св-
щитєвщєтъ въ Перемышлѣ отъ рокѣ 1852
за вѣтавленіємъ са Прієвѣщеннаго Куръ Гри-
горіа Іѣхимовича Єпіскопа илии цѣтлїко
владѣющаго, уу Высокого Ц. К. Міністерієтъ
протѣщеніа, яко чїсто-народномъ, по отѣ-
правленію торжественнаго наеожнїєтъ, при-
званію помощи Св. Духа ала 5 Октовріа,
ропочалиа повѣтїєтъ Єго Прієвѣщенїєтъ,
яко Дїрїктора тогожъ Заведенїа богословского
и на школьный рокѣ 1853. чтїніа, а то
на самый передъ зъ Богословїа Дѣшъ Пастыр-
їєтъ сѣсплїнтотъ Профессоремъ вїчнт. Отц.
Іосифомъ Лѣвїчїкимъ; познїїше трохи стане
тикожъ вїчнт. Отц. Плато Палавїкїи,

яко Сѣсплїнтъ Профессоръ выкладати Катї-
хїтїкѣ и Медодїкѣ, матернїмъ рѣсїкїмъ а-
зыкомъ. —

Въ томъ Заведенію богословскомъ много
ажї отъ р. 1849. скончуло свой кѣрѣ того.
словкїи; томѣ тогожъ процѣтаніє повинно
каждого правомыслиащаго Рѣсїи исполнати
радїстїю, же онованіє положенное Єго Пріє-
вѣщенїєтъомъ съ течїєнїємъ времени вїчнїа
до полногѣ рѣсїкого Заведенїа богословского,
та ебѣ розмѣнїкомъ доверухъ и оуєрѣднѣхъ
Дѣшъ Пастырїи во земли Перемышлїи. Тое За-
веденїє и тѣмъ має чѣстѣ, же подѣ отцѣвскїмъ
владѣнїємъ Австрїїкїмъ въ Перемышлѣ наї-
перше зъ Богословїа Дѣшъ Пастырїєтъа дна
1. Декїєврїа 1848. ропочалиа систїматїч-
їкїа чтїніа. Бо снı соетѣ наганїємо Бого-
словїє рѣсїкоє свѣщїтєвщєтъ отъ р. 1787 до
1810 при вїдѣнїицѣ Львовїкомъ, то нїто-
рїа наѣъ оучїтѣ, же Богословїє Дѣшъ Пастыр-
їєтъа на онїїхъ Заведенію, на желанїє самїхъ
Рѣсїноѣхъ нї рѣсїкїмъ, лише польскїмъ припода-
валоа азыкомъ. (Зри Зорю Галицкѣ Ч. 63
зъ 1851 р. стор. 509.)

Отцѣвскѣе понїенїє Єго Прієвѣщенїєтъа,
яко Дїрїктора тогожъ Богословского Заведенїа
подає наїѣъ справѣданїємъ надѣю, же оно
до возвышенїа народнїстї та словнїстї Гали-
цко — Рѣсїкон вѣтїи силїианı причинїтѣ са,
и справѣданїємъ ожданїю народолѣбчєтъъ, за
оуєрѣдїєтъ и нїѣтолимїмъ прилѣжанїємъ на-
дїкїмъ пїтїомѣтъ вїзїомїєтїа причинїтѣ са,
и стїанїє повѣдїтїїноѣвъ причинѣтъ, щобѣ и
дрѣгїн прїєдїтїєтъ подѣ рѣководїтєсїмъ нашого
Ієрхїєрїа во Перемышлѣ, по розширенїю жили-
ща Ємінарїи, могли съ оуєрѣдїємъ припода-
ватїтѣ. —

Іосъ Львѣ:

Издїєвленїєтъ и тїпоуъ Інстїтута Ставропопїянського.
Тїпографъ Іоаннъ Гофрїхтеръ.

Отвѣтєлїный Редакторъ Іоаннъ Гушадєвичъ

**Проповіді о. Антонія Ляврецького,
пароха Чертежа, сяніцького декана
(коментар до публікації пам'ятки)**

Нашою публікацією рукопису о. Антонія Ляврецького (1786-1878) та її мовним аналізом проф. Михайла Лесіва, виводимо на світ невідомі читачам і науковцям *Nauki paraafialnyi na wsi nedili i swiata uroczystyi A.[ntonija] L.[aureckoho] paroch.[a] czertiz.[skoho]*¹. Рукопис нараховує всього 18 сторінок нової пагінації, без початку і закінчення. Якщо судити за змістом та оригінальною нумерацією сторінок (з 356 до 366), це кінцева частина більшого збірника. Його складено, як інформує польський архівіст Анджей Кашлей, автор *Inwentarza rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu*, між 1825-1850 pp.² В опублікованому фрагменті маємо чотири науки: LXV Nauka Na Swiatoho Dimitria (стор. 1/351-6/356, без початку), LXVI Nauka Na Swiatoho Michaiła (стор. 6/356-11/361), LXVII Nauka Na Wowedenije Preswiatyja Bohorodycy (стор. 11/361-16/366), LXVIII Nauka Na Swiatoho Nikołaja (стор. 16/366, сам початок).

Питання вжитку народної мови у катехизації вірних Перемиської єпархії зламу XVIII-XIX століть, першим підняв Блаженний єпископ Григорій Лакота, публікуючи у 1939 р.

¹ Рукопис зберігається у Бібліотеці Народовій у Варшаві, шифр Rps BN IV 12240, 18 с. До 1947 р. пам'ятка зберігалася у Бібліотеці Капітули в Перемишлі і куди була передана о. Василем Коциловським, парохом Хирилки, біля Перемишля.

² Див. опис пам'ятки: *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu*. Opracował Andrzej Kaszlej. Biblioteka Narodowa. Warszawa 2011. С. 193-194. Автор каталогу нічим не доводить своєї гіпотези про час написання рукопису, подає теж неправильну польську форму прізвища Ławrecki, замість Laurecki.

статтю на цю тему³. Досліджуючи архівні матеріали капітульної бібліотеки, він віднайшов ряд рукописів з текстами проповідей священників єпархії, що були написані ними народною мовою. Особливо цінним є розділ Перші проповідники в народній мові в престольній церкві в Перемишлі⁴, в якому названо прізвища авторів і теми проповідей, що були виголошені в Перемишлі у 1823-1828 рр.

Катехизація вірних у Перемиській єпархії стала предметом турботи засновників Товариства греко-католицьких священників Галичини (*Societas Presbyterorum Ritus graeco-catholici Galiciensium*). Статут складено в Перемишлі 20 січня 1816 р. латинською мовою, і цього ж року видано друком у Відні. У графі 2 Статуту мовиться про завдання Товариства:

Скрізь по нашій єпархії бракує і катехитичних книг, що за їхніми нормами слід навчати дітей правд віри, і гомілетичних праць, що їх могли б застосовувати душпастирі для пояснення Святого Євангелія в недільні та святкові дні; тому Товариство передовсім дбатиме про те, щоб забезпечити єпархію катехитичними й гомілетичними книгами⁵.

Згодом, о. Йосиф Левицький (1801-1860) запланував видавати у Перемишлі журнал «Бібліотека бесід духовних», одним із завдань якого мало бути оприлюднювати Казаная. Гомілії, науки про дійствованії С. Тайн і інших обрядів, різних авторів, а то так, як они во своїх парафіях казали⁶. При тому, автор проспекту

³ Мова йде про статтю: Народня мова в проповіді й катехизі в перемиській єпархії на переломі 18 на 19 ст. «Перемиські Єпархіяльні Відомості» лютий 1939. Ч. II. С. 14-21. Передрук див.: Блаженний Григорій Лако́та перемиський єпископ-помічник. Зібрані історичні праці. Вступ Марко Мельник. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Перемишль 2003. С. 183-192.

⁴ Там само. С. 188-191.

⁵ Див. український переклад Статуту Товариства греко-католицьких священників Галичини опублікований у спеціальному виданні «Перемиських Архієпархіяльних Відомостей» 2016. Ч. 19. С. 13.

⁶ Обявление підписки на журнал духовний під заглавієм «Бібліотека Бесід Духовних». «Перемиські Архієпархіяльні Відомості». Рік IV. Ч. 4. 2006. С. 107.

зауважив, що Панове сочинителі мають добре уважати на слова, которі во тій стороні уживаються, де они живут, мають добре підслуховатись народови, і так писати, як нарід говорить⁷. На жаль, цей видавничий проєкт не був реалізований.

На початку 40-х років XIX ст., в єпископській друкарні в Перемишлі з'являються окремі гомілетичні видання українською мовою: Науки парохіяльни на всі неділі цілого року о. Гавриїла Паславського (частина перша 1842, частина друга 1846); Наука духовная о. Димитрія Зібликевича (1844); Науки церковні на всі Празники цілого року о. Антонія Добрянського (1850) тощо⁸.

У цей перелік гомілетичних рукописів та книжкових видань священників Перемиської єпархії вписується також цікава за змістом і формою спадщина о. Антонія Ляврецького (нар. 1786 р., рукопокладений 1810, пом. 27 січня 1878 р. в Чертежі). Шематизми Перемиської єпархії, починаючи з 1828 р. фіксують його як пароха в Чертежі. В 1836-1839 рр. адміністратор, а від 1839 до 1867 р. декан сяніцького деканату⁹. Отець Антоній відомий нам теж як ініціатор і співавтор Протесту священників бірецького та сяніцького деканатів, проти статті надрукованої у часописі «Przyjaciel Chrześcijańskiej Prawdy», органі перемиської римо-католицької єпархії. У серпні і вересні 1836 р., священники склали свій протест на руки греко-католицької консисторії, докоряючи латинникам, що у згаданій вище статті ображають одружених греко-католицьких священників. Ці два листи були виготовлені у Чертежі і підписані о. Ляврецьким та іншими священниками¹⁰. Про парафію в Чертежі маємо теж звістки в добу «Весни народів». У списку підписів за поділом Галичини на дві провінції – українську і польську, – який 20 жовтня 1848 р. Сяніцька Окружна Рада переслала до Голов-

⁷ Там само. С. 109.

⁸ Уривки згаданих видань див.: Лірвак з-над Сяну. Перемиські друки середини XIX століття. Упор. Володимир Пилипович. Перемишль 2001.

⁹ Див.: Dmytro Blazejowskyj, *Historical šematism of the Eparchy of Peremyśl including the Apostolic Administration of Lemkivščyna (1828-1939)*. Lviv 1995. С. 749.

¹⁰ Текст протесту див.: Дух і ревність. Владика Снігурський та інші перемишляни. Упор. Володимир Пилипович. Перемишль-Львів 2002. С. 267-269.

ної Руської Ради у Львові, знаходяться прізвища 327 жителів Чертежа. Тамтешня парафія відзначена теж у списку жертв на потреби цієї ж Головної Руської Ради, датованим 30 квітня 1849 р., яка безперечно відбулося з ініціативи і старанням о. Ляврецького¹¹.

Як ревний душпастир, о. Ляврецький не залишав осторонь духовних потреб своєї пастви, – і для їх заспокоєння виготовив кілька томів (шість?) збірників проповідей *na nedili i swiata uroczystyі*, як відзначив у заголовку одного з них. До сьогодні збереглося їх три: том I, з 1838 р., із 79 повчаннями на рухомі свята, нараховує 312 стор., том IV, складений у 1840 р., із 78 повчаннями на рухомі свята, нараховує 452 стор., та том VI, з 1841-1842 рр., теж із 78 повчаннями на рухомі свята, нараховує 470 стор.¹² Публікований фрагмент, – це 18 стор. тексту, що були вилучені з 6-того тому (автор каталогу не інформує, чому так зроблено). З описів А. Кашлея виходить, що о. Ляврецький виготовив ідентичні списки своїх проповідей, і в усіх 4-ох томах є цей самий склад празників.

Гомілетичний талант о. Ляврецького поцінювали наступні покоління греко-католицьких душпастирів із горішнього Надсяння. І, так томи I та VI Наук стали власністю о. Василя Коциловського (1817-1895), пароха Хиринки, а том IV – о. Петра Мекелити (1869-рік смерті невідомий), довголітнього пароха Прусіка і сяніцького декана. Також в наш час, ці рукописи варті поглибленого вивчення не тільки мовознавцями, але й богословами, позаяк свої науки о. Антоній попереджував переданням змісту Євангелії живою народною мовою, а отже, був він і перекладачем Святого Письма. У XIX столітті, автори друкованих Наук (духовних, парохіяльних, церковних), подібно як їх попередники з XVII-XVIII ст. в Учительних Євангеліях, відповідні зачала (перикопи) Святого Письма цитували у канонізованим церковнослов'янським перекладі, натомість

¹¹ Див. збірник: *За віру, нарід і права. Руські Ради Надсяння 1848-1850 рр.* Вступ та упор. Володимир Пилипович. Перемишль 2005. С. 149, 157.

¹² Див.: *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu.* Opracował Andrzej Kaszlej. Biblioteka Narodowa. Warszawa 2011. С. 191-193.

в Науках о. Антонія Ляврецького маємо спробу українського перекладу євангельських читань. І тут зроджується ще одне питання: з якої Біблії, як оригіналу для перекладу, користав о. Ляврецький – чи з церковнослов'янської, чи може польської? Як приклад пропонуємо уривок Євангелії св. Йоана (15, 17-24) з проповіді *Наука Na Swiatoho Dimitria*, і паралельно її сучасний український переклад.

Toje wam prikazuju, azebyste sia medzy sobow nawzajem lubyły, jeden druhoho kochały. Jezli swit nenawyditi was, to nedywujcie sia tomu, bo mene wpered nizeli was znenawidiw; bo zebyste wy kochały swit, to i win by was jako swoich kochaw y lubyw – ale ze was widłuczyw od swita, dla toho tyz was nenawyditi swit. Pamiatajcie na toje słowa, szczom do was neraz mowiw: Nemoze słuha byty wienkszym wid Pana swoho – ta koły mene pereslidujut, nenawyditi y ne słuchajut y nezachowujut toho szczo im mowiu, jakze wy mozete spodiwaty sia szczo lipszoho nad mene; ale oni toje czyniat ztojej pryczyny, ze mia nepiznajut kto ja jestem; ale hdyby to ja byw nepriszow tutaj do nich, y nemowiw im, y neupomynaw ich, y neczyniw takich czudiw, jakich nykt inszyj czynity nemoze, to by mohły maty wymowku y exkuzu, ze mia nepiznały, a tak nemohut maty zadnoj wymowki ze sohriszyły.

Ось, що вам заповідаю: щоб ви любили один одного! Ненавидить вас світ – то знайте: мене він ще перед вами зненавидів. Були б ви від світу того, то світ би своє любив. А що ви не від світу, бо я вибрав вас від світу, ось тому й ненавидить вас світ. Згадайте слово, що його був я вам вирік: Слуга не більший від пана свого. Переслідували мене – переслідуватимуть і вас. А слово моє зберігали – зберігатимуть і ваше. То все те робитимуть вам за моє ім'я, не знають бо того, хто послав мене. Якби я не прийшов і не говорив до них, гріха не мали б вони. Та нині нема їм пробащення за їхній гріх! Хто ненавидить мене, той і Отця мого ненавидить. Був би я не вчинив серед них діл, що їх ніхто інший не вчинив, – гріха не мали б вони. А так – ось бачили, і зненавиділи : і мене, і Отця мого.

Мова проповідей о. Антонія Ляврецького як приклад українськомовної гомілетики греко-католицького духовенства Галичини першої половини XIX століття

Мова українських галицьких проповідей греко-католицького духовенства у першій половині XIX ст. вміщує у відповідних кількостях такі мовні елементи:

- церковнослов'янські лексеми і морфеми в українській, як правило, звуковій формі;
- польські за походженням лексеми з українським, як правило, граматичним оформленням та з тенденцією звукового «українізування»;
- лексеми української мовної системи у її західному варіанті;
- виразно діалектні слова, що відповідають надсянському і лемківському мовним елементам (в тому випадку говірці села Чертеж, яке знаходиться на пограниччі цих двох мовних територій)¹³, коли говорити про проповіді о. Антонія Ляврецького (1786-1878), записані ним латинсько-польськими літерами, польською орфографією з початку XIX ст.

Для аналізу мовної системи проповідей цього священника ми взяли невеличкий, 16-ти сторінковий рукописний фрагмент із його досить обширної гомілетичної спадщини, яка актуально зберігається у Бібліотеці Народовій у Варшаві¹⁴. В ньому записано три проповіді:

LXV Nauka Na Swiatoho Dimitria (далі SD), без початку, стор. 1/351-6/356;

LXVI Nauka Na Swiatoho Michaiła (далі SM), стор. 6/356-11/361;

LXVII Nauka Na Wowedenije Preswiatyja Bohorodycy (далі WPB), стор. 11/361-16/366.

I. Проповіді у своєму змісті, а навіть у мові, відрізняються, як правило, від мови інших форм інформації. У мовній системі проповідей давніше, коли церковнослов'янська мова в україн-

¹³ Див.: Михайло Лесів, *Українські говірки у Польщі*. Варшава 1997. С. 49, 114.

¹⁴ Див. коментар Володимира Пилиповича до публікації пам'ятки.

ській фонетичній версії, була мовою літургії, біблійно-євангельських текстів, а навіть щоденних молитов, з'являлися церковнослов'янські елементи, які вносили високий стиль навіть у проповідях, що їх проповідники старалися виголошувати найбільш зрозумілою народною мовою. До таких проповідників слід зарахувати і о. Антонія Ляврецького, проповіді якого датовані серединою 20-х і поч. 40-х років XIX ст.

У мові цих проповідей, які у граматичній системі мають народну українську мовну форму з нахилом до говірки лемківсько-надсянського ареалу, знаходимо деякі церковнослов'янські вкраплення, що були зрозумілі вірним, які молилися по-церковнослов'янському, брали участь у Службі Божій, що відправлялася у цій же церковній мові, і з якою були ознайомленні, хоч не все точно розуміли¹⁵.

У проаналізованих трьох проповідях о. А. Ляврецького, написаних і виголошених ним українською народною мовою, до церковнослов'янської мовної системи належать такі елементи:

1.1. У записі слів, що означають Ісуса Христа і християн, проповідник застосовує винятково у латинському орфографічному контексті літеру *X* з титлом: *Āstos*, *Āsta*, *Āstijane*, *Āstijanyn* (але також: *Christijanin*), *Āstijanskij*, *po Āstijansku*. Таким способом шанує і підкреслює грецько-слов'янське віросповідання єдиним правописним знаком у контексті латинсько-польського запису.

1.2. Слова з фонетичними південнослов'янськими прикметами, які протиставляються східнослов'янсько-українським відповідникам, а саме:

1.2.1. *o* з праслов'янського *ъ* (твердого ера), яке в українській мові у ненаголошеній позиції не існує: *sohriszyły* (SD) – укр. *согрішили*, *згрішили*; *sotworyw* (WPB) – укр. *створити*; *Sotworyteli* (дав.) (SM); *wo bezkonecznuja wiki* (SM); *Wowedenyja* (WPB) – укр. *введення*.

1.2.2. Неповноголосні звукові сполучення в місці українських повноголосних звукових форм: *prepaįswiatįjszaĥo* (SD),

¹⁵ Це питання стало темою дискусії в колі українських священників на поч. XX ст., див.: Михайло Лесів, *Дискусія про мову щоденних молитов, проведена у 1911 році*. «Перемиські Архиепархіяльні Відомості». Рік IX. Ч. 11. 2011. С. 244-256.

Preswiatyja (WPB) – префікс *пре* – увійшов до української мовної системи; *blaḥosłowenstwo* (SM, WPB) – благо – також вже існує в українській системі; *chranytel*, *chranyteli* (SM) – укр. хоронитель, хранитель.

1.2.3. суфікс прасл. *-ѣ у церковнослов'янській мові -іја, -ује зам. укр. ја у словах сер. роду так, як в інших словах з прасл. *ъ (м'яким знаком) перед ј, що у церк. мові змінювався в -і- (-у-) а в укр. не вимовлявся; *carstwija* (WPB), *w Carstwii* (SM) – укр. царство; *spasenuje* (WPB) – укр. спасення; *Wowedenyje* (WPB) – укр. введення; *Sudyja* (SM) – укр. суддя, *myłoserdyje* (SM) – укр. милосердя; *Jewanhełyje* (SD, SM, WPB).

1.2.4. Праслов'янське звукосполучення *tj у церковнослов'янській мові, яка має свою основу у південнослов'янській мовній групі, проявляється звукосполученням *щ* (*szcz*) супроти східно-слов'янсько-українського *ч* (*cz*), в основному у формах активних дієприкметників теперішнього часу: *nastupajuszczaja* (SM), *w nastupajuszczyje* (WPB), *neuhajuszczij* (SM), (*łasku*) *poswjajuszczajuszcziji* (SM), але: *nowiaczy* (WPB), *stojacych* (SM) тощо.

1.2.5. Закінчення прикметників родового однини чоловічого роду -аго в місці укр. -ого вважається церковнослов'янською фонетично-граматичною прикметою, що зрідка появляється у мові проповідей о. Ляврецького: *nebesnaḥo* (SM), *prehajswjatijszaho* (SD).

1.2.6. З інших звукових прикмет, відмінних від українських, які можна зарахувати до церковнослов'янських, це *е* після -ч- в місці українського -о-: *czelowiczeskij* (SM) – укр. чоловічий, *czelowik* (WPB), поряд: *czołowicze* (відносно людей) (WPB); *к* в місці укр. *х*: *pry kreszczenuju* (WPB) – укр. при хрещенні.

1.3. Церковнослов'янськими граматичними формами можна вважати також такі, як: закінчення -е замість -і: *dla imene Isusa* (SD), *wid otcew* (SD).

1.4. Церковнослов'янські форми, загальні слова та імена святих: *najpołeznijsziji* (SD) 'найкориснішу', *Dimitrij* 'Дмитро', *Michaił* 'Михайло'.

Усі ці слова і словоформи входили частково до системи української мови високого стилю, вживаного у церковній релігійній мові українських вірних, а деякі залишились донині і в мові проповідей вони появляються у натуральний спосіб, та й на-

загал можуть появитися і сьогодні, створюючи високий стиль у релігійних мовних ситуаціях.

II. Мовні полонізми становлять порівняно немало кількість слів та словоформ у проповідях о. Ляврецького. Йдеться тут не тільки про те, що вони були записані польськими літерами. Коли проповідник хотів більш зрозумілими словами голосити проповідь, не знаходячи в народній мові слів на деякі релігійні чи більш абстрактні поняття, називав їх відповідними польськими словами, бо польська мова в Галичині була тоді відома серед більш освіченої частини української громади, в тому числі і серед греко-католицького духовенства, особливо.

2.1. Польські слова, вибрані з проаналізованих проповідей чертежського пароха, пізнаємо з їх звукових прикмет, характерних для польської фонетичної системи, що відрізняються від української:

2.1.1. Слова з носовими голосними особливо звертають увагу на їх польське походження: *wieńc* 'отже' (SD, WPB), *zachenciąły sia* (WPB) (поль. *zachęcać* 'заохочувати'), *z wienkszym* (WPB), *najwienkszy* (SD), *ksionżont* (SM), *czyt prendzej* (WPB), *z potempinia* (SD), *konkolu* (SM), але вживає також з *и*: *kukil* (SM), *nad nendzow* (поль. *nędza* 'нужда') (SM), *pid Rzondom* (SD).

2.1.2. Слова з початковим *je-*: *jeden*, *jednoho*, *jeno* (SD), *jednoho razu* (SM), *jednak* (SM), *jedna*, *jedno*, *jedynaczka* 'одиначка' (WPB). Такі форми можна також пояснювати впливом церковнослов'янської вимови, вони присутні також у живій діалектній мові того мовного ареалу.

2.1.3. *g* замість *h* появляється у записі слів *gospodar* (SM, WPB), *gospodaria* (SM), *gdy i hdy* (SM), але також вживаються «польські» слова з цією фонемою, що проповідник «українізує» їх, замінюючи *g* на *h*: *sia zehnaje* (поль. *żegna się*), *dołehływostiach* (SD) (поль. *dolegliwość* 'біль, недуга'), *hotowania obidu* (WPB) (поль. *gotować* 'варити'), *hdy* (WPB, SD) (поль. *gdy* 'коли'), *bez ohladania sia* (WPB), *podłuh* (WPB, SM) (поль. *podług* 'за, згідно з...').

2.1.4. Приголосний *dż* виразно зараховує вжите слово до полонізмів, а саме *dzisiejszoje* (*Jewanhełyje*) (SD), *na dzisiejszuji Uroczystyst* (SM, WPB) (поль. *dzisiejszy* 'нинішній'), *dnia dzisiejszoho* (SD), і навпаки *dż* змінюється на *d'*: *w Diwictwi* (WPB) (поль. *dziewiectwo* 'невинність').

2.1.5. -ar- замість -er-: *zmartwinia* (SD) (поль. *zmartwienie* 'журба', *zmartwić się* 'журитися'), *zmartwychwstanut* (SM) (поль. *zmartwychwstań*).

2.1.6. -szcz- замість -sk-: *ne opuszczajmo* (SD) (поль. *opuszczać* 'опускати').

2.1.7. -sz- замість -s-: *owszem* (SD), *owszym* (WPB) (поль. *owszem* 'охоче, звичайно'), *wszakże, wszak* (SD) (поль. *wszakże* 'адже'), *wszelako* (WPB) (поль. *wszelako* 'всіляко, проте'), *zawsze* (SD).

2.1.8. -e- замість -o-: *tedy* (SM) (поль. *tedy, wtedy* 'тоді'), *ostateczniuj* (SM) (поль. *ostateczny* 'остаточний')

2.1.9. -to- замість -o-: *słonce* (SM) (поль. *słońce* 'сонце').

2.1.10. -o- замість -i-: *Wojsko* (SM) (поль. *wojsko* 'військо').

2.1.11. -o- замість -e-: *zopsutoho* (WPB) (поль. *zepsuty* 'зіпсутий').

2.1.12. -a- замість -i-: *wcali* (WPB) (поль. *wcale* 'зовсім'), *ofirowały, ofiријуцзу* (WPB) (поль. *ofiarować* 'жертвувати').

2.2. Частина запозичених польських слів появляється у формі зі заміненним українським звуком на місці відповідного польського фонему. Оце приклади вжитих слів в досліджуваних проповідях:

2.2.1. В місце польського -i- входить -y: *Zbawytel* (WPB, SM) (поль. *zbawiciel* 'спаситель'), *паротупаніє* (SD) (поль. *parominanie* 'пригадування, зауваження'), *nykt* (SD) (поль. *nikt* 'ніхто'), *успротпунјмо* (SD) (поль. *wspomnijmy* 'згадаймо'), *упротупав* (SD) (поль. *upominał* 'пригадував').

2.2.2. -i- на місці польського -o-: *spitkały* (SD) (поль. *spotkać* 'зустріти').

2.2.3. -a-, -и- на місці польських носових голосних -ę-, -ą-: *postupiје* (SD) (поль. *postępuje* 'поводиться'), *zyјucзуј* (SM) (поль. *żyjący* 'живучий'), *swiatobływoho* (WPB) (поль. *świątobliwy* 'побожний').

2.2.4. -i- на місці поль. -e-: *bowim* (SD, SM, WPB) (поль. *bowiem* 'бо'), *zmartwinіє* (SD) (поль. *zmartwienie* 'журба'), *паротмніє* (SD) (поль. *paromnienie* 'зауваження, нагад'), *zatrudnіnіа* (WPB) (поль. *zatrudnienie* 'заняття, праця'), *dopіro* (WPB) (поль. *dopiero* 'щойно'), *pidlihaw* (WPB) (поль. *podlegał* 'підлягав'), *wyidnaw* (SM) (поль. *wyjednał* 'виклопотав').

2.2.5. Повноголосся на місці неповноголосних форм: *zeby sia ne kołotyły* (SD) (поль. *żeby się nie kłócili* 'щоб не сварилися'),

perewidnyka (SM) (поль. *przewodnik* 'провідник'), pererazyty (SM) (поль. *przerazić* 'жахнути').

2.2.6. -r- на місці поль. -rz-: *sia wydaryty może* (SD) (поль. *wydarzyć się* 'трапитися, статися'), *zdarzajuczysia* (SD) (поль. *zdarzających się* 'що трапляються'), *prijatych* (SD) (поль. *przyjętych* 'прийнятих'), *prijaw* (SD) (поль. *przyjął* 'прийняв'), *prijały* (SD) (поль. *przyjęli* 'прийняли'), *precі* (SD) (поль. *przecie* 'проте, адже'), *riuk* (SD) (поль. *rzekł* 'сказав')¹⁶, *pripowist* (SM) (поль. *przypowieść* 'притча'), *pripomynajuczy* (SD) (поль. *przypominając* 'пригадуючи'), *prikazania* (WPB) (поль. *przykazanie* 'заповідь'), *prireklъtsmy* (WPB) (поль. *przysięgliśmy* 'ми пообіцяли'), *prez* (WPB) (поль. *przez* 'через').

Оце найбільш помітні способи фонетичної «українізації» польських слів, що входять в український текст проповідей.

2.3. Крім цього, можемо подати вибрані з проповідей о. Ляв-рецького такі слова, які найімовірніше походять з польської мовної системи, в яких однак, не знаходимо якихось типово польських звукових прикмет (подаю ці слова в алфавітному порядку згідно з латинсько-польською азбукою): *Artykuł wiary* (SM) (поль. *Artykuł wiary* 'Символ віри'), *bałwochwaliskim* (SD) (поль. *bałwochwalstwo* 'ідолопоклонство'), *boski: sudu boskoho, za pomocow boskow, słuh boskich* (SM), *synom boskim* (SD), *w bojazni boskoj* (WPB), *domu boskoho* (SD) (поль. *boski* 'Божий'), *byle: bylesmo* (SD, WPB) (поль. *byle* 'аби тільки'), *snota (w snotach), snoty* (WPB) (поль. *snota* 'чесність'), *surka* (WPB) (поль. *córka* 'дочка, донька'), *cztyjmoż* (SM) (поль. *czcijmy* 'шануймо, поважаймо'), *czyli* (SD) (поль. *czyli* 'або, тобто'), *dalij* (SD), *dalyj* (SM) (поль. *dalej* 'дальше'), *doczesnist* (WPB) (поль. *doczesność* 'тлінність'), *doczesnoje* (WPB) (поль. *doczesny* 'тлінний, тимчасовий'), *doskonałyła sia* (WPB) (поль. *doskonalić się* 'удосконалюватися'), *familija* (SD) (поль. *familia* 'родина, сім'я'), *frasunki: w frasunkach* (SM) (поль. *frasunek* 'турбота, клопіт'), *jezli* (SD), *jeśli* (WPB) (поль. *jeśli* 'якщо'), *Jeżeli* (SD) (поль. *jeżeli* 'якщо'), *już* (SD) (поль. *już* 'вже', також у лемківській говірці), *krewnych* (SD) (поль. *krewny* 'споріднений, родич'), *łacnijsze* (WPB) (поль. *łacniej* 'легше'), *łatwizszo* (WPB) (поль. *łatwy*

¹⁶ У газеті «Наше слово» № 38 з 2013 р., на «Лемківській сторінці» читає пише: я бым рюк «по-горлицы», – це, отже також сучасна лемківська форма.

'легкий'), majestat (boskyj) (SM) (поль. majestat 'велич'), Matka (WPB) (поль. matka 'мати'), nabożenstwo (SD) (поль. nabożeństwo 'богослуження'), najbardzyj (SM) (поль. najbardziej 'найбільше'), najcelniejszy (SM) (поль. najcelniejszy 'найславетніший'), nawzajem (SD) (поль. nawzajem 'один одного, взаємно'), nebacznyj (SM) (поль. niebaczny 'нерозважний'), nekontenta (WPB) (поль. niekontent 'невдоволений'), перомыслныj (SD) (поль. niepomysłny 'несприятливий'), newidomostiow (ор. одн.) (SD) (поль. niewiadomość 'незнання'), niżeli, aniżeli (SD) (поль. aniżeli, niżeli 'ніж'), obfitowały (WPB) (поль. obfitować 'бути багатим'), oby (SD) (поль. oby 'нехай, бодай'), ranienstwo: w ranienstwi (WPB) (поль. ranieństwo 'дівоцтво'), persy: persamy (WPB) (поль. piersi 'груди'), pobudka (SD, SM) (поль. pobudka 'спонука'), postiwi (SD) (поль. rozsądnie 'добродушно, чесножливо'), podobienstwo (WPB) (поль. podobieństwo 'подібність, схожість'), pokryjomi (SM) (поль. po kryjomu 'потаємки'), rowabaty (WPB) (поль. rowab 'привабливість, принада'), požadanyj: požadanoho (WPB) (поль. pożądany 'бажаний'), pożytek: z pożytkom (WPB) (поль. pożytek 'користь, вигода'), skuteczni (WPB) (поль. skutecznie 'успішно, ефективно'), spiżarnia (WPB) (поль. spiżarnia 'контора'), swiatobływosty (WPB) (поль. światobliwość 'побожність'), szlubiuczy (WPB) (поль. ślubując 'даючи обіт'), trudnit sia: że sia sama trudnit (WPB) (поль. trudnić się 'займатися, працювати'), troszczesz sia (WPB) (поль. troszczyć się 'турбуватися'), tutaj (SD, WPB) (поль. tutaj 'тут'), ufność: z ufnostiow (SM) (поль. ufność 'довіря'), usilność: z najwienkszow usilnostiow (SM) (поль. usilność 'наполегливість'), usłyszat (SM) (поль. usłyszą 'почують'), uszanowanie (SM) (поль. uszanowanie 'пошана'), utikajmo sia (SM) (поль. uciekać się 'вдаватися, звертатися за допомогою'), walczyty (SD) (поль. walczyć 'боротися'), władza: władzow (ор. одн.) (SM) (поль. władza 'влада'), własnie (SM) (поль. właśnie 'а саме, якраз'), wodza (род. одн.) (SM) (поль. wódz, wodza 'вождь'), wprawdi (WPB) (поль. wprawdzie 'що правда'), wstawieniem się (SM) (поль. wstawienie się 'заступництво'), wybawienie (SD) (поль. wybawienie 'визволення'), wykonywacz (SD) (поль. wykonawca 'виконавець'), шумовка (SD) (поль. шумówka 'викрут'), wузнаwci (SD) (поль. wузнаwca 'сповідник'), wzmacniały sia (SD, WPB) (поль. wzmacniać się 'зміцнюватися'), wzrastała (WPB) (поль. wzrastać 'зростати'), zachowywały (WPB) (поль. zachowywać 'зберігати'), zastupciow (ор. одн.) (поль. zastępca 'заступник'), zatrudniajesz

sia (WPB) (поль. *zatrudniać się* 'займатися'), *zbrodnia* (SM) (поль. *zbrodnia* 'злочин'), *zwołyje* (SD) (поль. *zwoływać* 'скликати'), *żeby* (SD), *żebym* (WPB) (поль. *żeby* 'щоб', *żebym* 'щоби я').

З цього переліку лексикальних полонізмів видно, що польська лексика у цих проповідях проявляється порівняно часто, і польські слова входять в українську граматичну систему.

Граматичні полонізми появляються рідко. Це поодинокі випадкові явища, як напр. дієслівні форми *jest* (SD, SM), *jestem* (SD), *nie jesteś* (SD); закінчення 1. особи множини минулого часу дієслів -*smu*: *żesmy* [...] *niezaśłużyły* (SD), *kotorujusmy* *prijały* (SD).

2.4. Можна також навести такі слова, про які думаємо, що вони запозичені з польської мовної системи, але вони є також в українській сучасній мові: *chwała*: на *chwały* (SM, WPB) (укр. хвала), *czastka*: *czastki* (WPB) (укр. частка в іншому значенні), *bezbożnist'*: *bezbożnocy* (SM) (поль. *bezbożność*, укр. безбожність), *dekret* (SM) (укр. декрет), *łaska* (SD), *łasku ostatecznuji* (SM), *łasku poswiaszczajuszczuji* (SM) (укр. ласка), *Hetman*: *Hetmanom jest* (SM) (укр. гетьман), *panna*: *panny* (WPB) (укр. панна), *niedowirstwo* (SD) (поль. *niedowiarstwo* 'недовіра'), *patron* (SD) (укр. патрон), *stalist* (SD) (поль. *stałość*, укр. сталість), *Tron*: на *Troni* (SM) (укр. трон), *uroczystost*: з *uroczystosciow* (WPB) (поль. *uroczystość*, укр. урочистість), *wyznanie* (SD) (поль. *wyznanie*, укр. визнання), *uczynki*: *uczynkiw* (SM) (поль. *uczynek*, укр. учинок), *zdrada* (SD) (поль. *zdrada*, укр. зрада), *znoszenia* (SD) (поль. *znoszenie*, укр. зношення).

Інколи важко з певністю ствердити, чи якесь слово увійшло в українськомовний контекст з польської мови безпосередньо, якщо немає залишків польських відповідних звукових явищ.

III. Якщо йдеться про лексику у мові цих проповідей, велика частина слів погоджується з системою української мови, вживаної західноукраїнськими носіями цієї мови; такі слова іноді переплітаються з їхніми церковними, або ще точніше, з польськими відповідниками фонетично і граматично українізованими.

IV. Представимо тепер специфічні граматичні форми, про які можна говорити, як про народні, регіональні, а також діалектні, бо вони відрізняються від загальноукраїнської офіційно встановленої норми, хоч вони є українськими за походженням, пов'язаними з відповідними говірками в регіоні,

де вони донині виступають, з якими був обізнаний автор аналізованих проповідей:

4.1. Граматичні особливі явища, що відносяться до відміни іменників:

4.1.1. У називному однини сер. роду знаходимо форми з закінченням -o: *Carstwo* (SM), -a: *zmartwinia*, *zytia* (SD) і -e у словах зі суф.*-ье: *Jewanhełyje* (SM, SD), *spasenyje* (SD), *carstwije* (SM), з яких ці останні звучать більш урочисто зцерковнослов'янська, але вони стали явищем уже народним у порівнянні з загальноукраїнськими формами типу *спасення* чи *спасіння*, те саме можна сказати про форму *церков* (*cerkow*) (SD, SM, WPB) при формі загальноукраїнській *церква*.

4.1.2. У проповідях вживається форма *Бог*, але також з українською заміною *о* на *і*: *Pan Bih* (WPB): *na toje nas ludy Pan Bih sotworyu*, що відчувається як форма народно-розмовна.

4.1.3. Найчастіше вживаються форми іменників жіночого роду 3-ої відміни у родовому та місцевому відмінках з закінченням -y: *smerty* (SD), *do smerty* (WPB), *do widomosty* (SM), *do pobożnocy* (SM), *do myłocy* (WPB), *widmołodocy* (WPB), *w pobożnocy* (WPB), *w starocy* (WPB), *w bezbożnocy* (SM), *pri smerty* (SM) тощо, але теж з рідка -i: *w bojazni* (WPB), такі форми з -y як архаїчні характерні для південно-західно-українського діалекту.

4.1.4. В орудному однини особливо вирізняються іменники жіночого роду з закінченням -ow (-ow), на місці загальноукраїнського -oю, -єю: *duszow* (WPB), *za pomocow boskow* (SD), *z największow usilnostiw* (SM), *swojow oboronow* (SM), *oboronciow* (SM) (з поль. *obrońca*, слово *оборонець* під польським впливом змінило форму на *оборонця*, звідси ор. одн. *оборонцьов* 'оборонцею'), *zastupciow* (з поль. *zastępca* 'заступник') (SM), *chwałow* (SM), *swojow oboronow* (SM), *swojow mołytwow* (SM), *swiatow bojazniow* (SM), *nad nendzow* (SM), *mocow i władzow* (SM), *z ufnostiw* (SM), *ochołodow* (SD), *newidomostiw* (SD), *pered smertiow* (SD), *z ochotow* (WPB), *z wełykow radostiw* (WPB), *za przicinow* (WPB), *z wełykow uroczystostiw* (WPB), *powynnostiw* (WPB). Це характерна прикмета бойківських, надсянських і наддністрянських а також лемківських говірок, а застосування у практиці таких форм, можливо, підтримано польськими формами з закінченням -ą, що у вимові наближене до -oў (-ow). Притому хочу звернути увагу на «дивне» закінчення ор. одн. у проповіді *Nauka Na*

Wowedenije Preswiatyja Bohorodycy: ze swoju jedynaczku Cirkę Mariję Diwę, в яких польське закінчення -ą закінчено українським -и: ze swoją jedynaczką Cirkę Maryję Pannę (це своєрідний спосіб мовної українізації таких польських зворотів, що входили до українськомовного контексту).

4.1.5. У місцевому одн. іменників середнього роду знаходимо форми з закінченням -и (-ю) замість загальноукраїнського -і: w polu (WPB), w żytiu (SD, SM), na polu (SM), przy kreszczeniu (WPB), що згідне з лемківськими і надсянськими формами. Ця діалектна прикмета галицьких говірок пов'язана, можливо, з відповідними польськими формами типу na polu, w życiu тощо.

4.1.6. З іменникових форм множини звертають на себе увагу словоформи називного з закінченням -e: Xstijane (WPB, SD), Chrystiane (SM), lude (SD, SM, WPB), що як архаїзми донині вживаються в українських галицьких говірках, можливо, при підтримці польських форм ludzie, chrześcijanie (?). Замість форми знахідного мн. людей, у проповіді Nauka Na Wowedenije Preswiatyja Bohorodycy появилось nas ludy, що пригадує польське ludzi (це діалектизм підтриманий польським впливом).

Так само можна думати і про форми називного множини Apostołowe (SM), uczeni (SD), які зараховуються дослідниками до українських архаїзмів, але вони мають підтримку в польських відповідниках типу Apostołowie, чи в церковнослов'янських ученици.

4.1.7. У формі przby 'просьби' (SM) вбачаємо фонетичну «українізацію» через заміну -o- в закритому складі на «типове» українське -і-.

4.1.8. Також форма знахідного множини neprijatil (SD), wsich neprijatil (WPB) 'усіх ворогів' появилася внаслідок «українізації» польської відповідної форми род. мн. wszystkich nieprzyjaciół через заміну польського ó українським і. Натомість в іншому місці знаходимо цю ж форму з закінченням -iv: neprijateliw (SM).

4.1.9. Як характерне явище бойківських говірок відзначають діалектологи форми давального множини іменників чоловічого роду з закінченням -im, що появились в мові проповідей о. Ляврецького: Anhelim (SM), Chranytelim (SM), Panim (WPB), słuhim swoim (WPB), ucznim (SD), zencim (SM), xstijanym (WPB), і з -ом: ludiom (SD), замість загальноукраїнського закінчення -ам (слугам, жениам, людям тощо).

Вищенаведені приклади діалектних граматичних форм засвідчують те, що проповідник старався вводити до мови своїх проповідей місцеві форми слів, щоби місцевим вірним допомогти зрозуміти сенс сказаного слова Божого.

4.2. У дієвідміні мови проповідей знаходимо також форми, які покриваються з місцевими своєрідними особливостями поряд загальноукраїнських. До таких можна зарахувати:

4.2.1. Стягнені форми теперішнього часу дієслів на *-ати* з тематичним *-е* вважаються характерною прикметою лемківських, бойківських і надсянських говірок, і такі форми ми знаходимо у проповідях о. Ляврецького: *czekat* (SD), *pririkat* (WPB), *kochat* (SD), *słuchat* (WPB), *ty ne uważasz* (WPB), *ne odwołat* (SM), *uśłuchat* (WPB).

4.2.2. Помітні також у мові проповідей деякі форми минулого часу: у 1. особі однини: *ja wiđłuczuwjem* (SD), *pryjawjem was* (SD), *szczom tomyw* (SD); у 1. особі множини: *bylesmo chtily* (SD), *zesmo nycz z toho ne uczynily* (SD), *zesmy ne zasłyzyly* (SD), *neprirekłysmy* (WPB) з архаїчними закінченнями *-ем, -м, -смо, -смы*; також у формах умовного способу: *ażebysmo my utwerdżały sia* (SD), *ażebyste sia lubyły* (SD), *żebyste żyły* (SD), *żebym służyła* (WPB), *zebym uhostyla* (WPB), *abysmo służyły* (WPB), *żebysmo chwałyły* (WPB), *ażebysmy nawukły* (WPB) з подібними «закінченнями», які у сучасній загальноукраїнській мові вже не вживаються, а у західноукраїнських говірках є живими формами дієслів.

4.2.3. Абсолютна більшість дієслівних форм у цих проповідях має характер загальноукраїнський, у зворотних дієсловах формотворча частка *ся (се)* появляється часто у реченні також перед основною частиною дієслова, напр. *szczo sia z wamy stane* (SD), *tak sia kinczyt dzisiejszoje Jewanhełyje Swiatoje* (SD, SM), *chtyły by sia w tojczas nawernuty* (SM), *bo sia bojat kary* (WPB) і багато інших, що також вважаємо за форми архаїчні і діалектні, які вживаються донині, головним чином, у південно-західних говірках української мови, підтримувані впливом системи польського мовлення.

4.3. З відміни прикметників звертають на себе увагу нестягнені форми називного однини середнього і жіночого роду та називного множини, що з одного боку відповідають «типовим» церковним формам, а з другого становлять вони також прикмети надсянських і лемківських говірок, які навіть при

уведених польських прикметниках при допомозі нестягнених закінчень «українізують» їхні звучання, напр. *dzisiejszoje* (SD, SM, WPB), *swiatoje* (SD, SM, WPB), *swiataja* (SD, SM, WPB), *podibnoje* (SM), *nebesnoje* (SM), *dobroje* (SM), *myłoje*, *myszjoje* (WPB), *doczesnoje* (WPB), *wicznioje*, *korotkoje* (WPB), *switowuj* (SD), *swiatyj* (SD, SM), *dobryi* (SM), *sprawedływuj* (SM), *niewinnyj* (SM), *szczasływuj* (SM), *lipszyj* (SD), *złyj* (SM), *na tiażkii* (SM); а також у знахідному відмінку жіночого роду: *na dzisiejsziji* (SM, WPB), *wiczniji zapłatu* поряд *wiczn zapłatu* (WPB).

4.4.1. Займенники у проповідях о. Ляврецького мають також форми, що їх можна зарахувати до народно-розмовних галицького типу, в тому числі т.зв. енклітичні (коротші) форми особових займенників першої, другої і третьої особи у давальному: *мі 'мені'* (WPB) та частіше – у знахідному відмінку *tia* (SD, WPB), *tia* (WPB), *ho* (SD, SM, WPB), *ju* 'її' (WPB), вони можуть мати підтримку так у церковнослов'янських, як і в польських відповідних займенникових формах.

4.4.2. Нашу увагу у цих проповідях звертають також деякі інші форми займенників, особливо вказівних, які діалектологи зараховують до галицьких діалектизмів: *toty (słowa)* (SD, SM, WPB), *toje* (SD, WPB), *z tojej 'z tiei'* (SD), *do tojej 'до цієї'* (SM), *z tojej* (SM), *tota 'ця'* (WPB), *tuju* (SM, WPB), *wsioje* (SD, WPB), *naszoje* (SD, WPB), *ktoroje* (SD, WPB), *ktorojej 'котрої'* (SD), *nycz* (WPB), *nykt* (SD), *wid neho* (SM) тощо.

4.5. У проповідях знаходимо прислівники у формі, що відрізняється від загальноукраїнських відповідників, з кінцевим голосним звуком -і, а які дослідники зараховують до характерних рис лемківського та надсянського мовного ареалу: *dobri* 'добре' (SD), *dobrowilni* 'добровільно' (WPB), *hidni* 'гідно' (WPB), *ochotni* (поль. *ochotnie* 'охоче') (WPB), *jawni* 'явно' (SD), *osobływi* 'особливо' (SM), *poctiwi* (з поль. *proszcziwie* 'добродушно') (SD), *skuteczni* (поль. *skutecznie* 'успішно') (WPB), *szczasływi* 'щасливо' (SD), *szczyri* 'щиро' (WPB), *terpeływi* 'терпеливо' (SD), *uroczysti* 'урочисто' (WPB), *widomi* 'відомо' (SM), *wirni* 'вірно' (WPB). Такі форми прислівників у цих проповідях виявляються більшістю, але при тому знаходимо також загальноукраїнські такі як *мυло*, *місно*, *сміло*, *hołosno*, *duże* (у значенні 'багато'), *dowho* чи польського походження типу *zawsze*, *nawet*, *jeno*, *własnie*, *dopiro*, *tutaj* і ще деякі, що вживалися носіями місцевих говірок.

5. Така була мова проповідей одного з греко-католицьких священників майже два століття тому у західній частині Східної Галичини, коли священники старалися проповідувати слово Боже найбільш зрозумілою для місцевих вірних українською мовою у її локальній народній діалектній формі, коли люди молилися у церкві й удома менш зрозумілою церковнослов'янською мовою, а польська «панська» мова була для них поміччю у вираженні духовних справ.

Представлені більш-менш детально особливості мови проповідей о. Ляврецького ілюструють початок історії розвитку рідної української мови у Церкві в Галичині, що триває майже два століття, і попри те, що ця мова мала свої недостатки і перешкоди, нині вона наближена якнайбільше до загальноукраїнської літературної мови високого урочистого стилю.

ЛІТЕРАТУРА

- Антоній Ляврецький, *Nauki parafialnyi na wsi nedili i swiata uroczystyi...* (Рукопис). Biblioteka Narodowa w Warszawie. Шифр Rps BN IV 12240, 1825-1850 pp., 18 с.
- Михайло Лесів, *Українські говірки у Польщі*. Варшава 1997.
- Марія Пшепюрська-Овчаренко, *Мова українців Надсяння*. Вступ та редакція Михайло Лесів. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Перемишль 2007.
- Софія Рабій-Карпинська, *Бойківські говірки*. Збірник статей. Вступ та редакція Михайло Лесів. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Перемишль 2011.
- Іван Зілінський, *Праці про говірки Лемківщини (від Попраду до Ослави)*. Вступ та редакція Михайло Лесів. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Горлиці 2008.
- Михайло Лесів, *Особливості мови і стилю фейлетонів Василя Гірного 1931-1933 рр.* В його ж: *Recensio. Про прочитані книжки та їх авторів*. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Передмову написав Марко Мельник. Перемишль 2012. С. 298-319.
- Польсько-український словник у двох томах. Ред. Л. Л. Гумецька. Т. I-II(1-2). Київ 1958-1960.
- Словник української мови. Т. I-XI. Київ: Наукова думка, 1970-1980.

* * *

Nauki parafialnyi na wsi nedili i swiata uroczystyi
A.[ntonija] L.[aureckoho]
paroch.[a] czertiż.[skoho]

[LXV Nauka Na Swiatoho Dimitria]

[...]

Riuk Isus Źstos jednoho razu do uczniw swoich toty słowa: Toje wam prikazuju, azebyste sia medzy sobow nawzajem lubyły, jeden druhoho kochały. Jezli swit nenawydıt was, to nedywujte sia tomu, bo mene wpered nizeli was znenawidiw; bo zebyste wy kochały swit, to i win by was jako swoich kochaw y lubyw – ałe ze was widłuczyw od swita, dla toho tyz was nenawydıt swit.

Pamiatajte na toje słowa, szczom do was neraz mowyw: Nemoze słuha byty wienkszym wid Pana swoho – ta koły mene pereslidujut, nenawydıat y ne słucajut y nezachowujut toho szczo im mowiu, jakze wy mozete spodiwat y szczo lipszoho nad mene; ałe oni toje czyniat ztojej pryczyny, ze mia nepiznajut kto ja jestem; ałe hdyby to ja byw nepriszow tutaj do nich, y nemowyw im, y neupomynaw ich, y neczynyw takich czudiw, jakich nykt inszyj czynyty nemoze, to by mohły maty wymowku y exkuzu, ze mia nepiznały, a tak nemohut maty zadnoj wymowki ze sohriszyły. Wy zas moi Ucenicy azebyste sia ztoho ne zhirszyły szczo sia zwamy stane, y nelakały sia toho, szczo nas czekat – dla toho wam na pered powidaju, iz was to ne myne, ze budut was pereslidowały, z miscia na misce perehaniały, z towarystwa swoho wymitowały, zabywały, y kazdyj kto z was ktoroho zabie, bude myslyty ze najwienkszu wczynyw prysłuhu dla Boha. /c. 1; 351/

Tak sia kinczyt dzisiejszoje Jewanhelyje Swiatoje. Widomo nam jest joje Źstijane, jak robyt dobryj Źstijanyn, dobryj Otec jak postupuje sobi zo swoimy ditmy wtoj czas, hdy łyzyt na smertelnyj postely; ze hdy już błyski smerty, to zwołuje do sebe zenu, dity,

krewnych – czelad, nawet swoich prijatil, susidiw, y ciu familyju. Jak to win zo wsimy sia zehnaje, wsich blahoslowyt, jak im daje napomninia, zeby sia kochały, zeby sia medzy sobow nekołotyły, zeby poctiwi na switi żyły – żeby sia wiry swiatoj trymały, żeby Bohu służyły.

Otoz tak uczynyw Isus Christos z Uczniamy swoimy – hdy widiw ze już nadchodyt toj czas, wkotorym maw daty zytia swoje za naszoje spasenyje, tak do uczniw swoich, a wich osobach do nas wsich mowyw: Prykazuju wam, powtariaju wam iszcze raz azebyste sia nawzajem kochały, lubyły, zebyste jeden druhomu dobri czynyły, bo swit nebude was kochaty, ne bude was napomynaty, zebyste po Źstijansku żyły – i owszem bude was zwodyty, bude was nenawidity, tak jak i mene nenawyditi. Smotrte na tych ludy, kotoryi starajut sia podobaty sia switu, wienc swit kochat ich, jako swoi dity; a Ja widluczywjem was wid swita, na moj usłuh y prijav jem was; jesteste wienc moi jakze was moze swit kochaty, koły wy nejesteste jeho? Wy jesteste moi słuh y, a ja jestem waszym Panom, y mozetesz wy zadaty toho, abyście lipszyj były, wid Pana swoho? wszak znajete, ze /c. 2; 352/ mene Pana swoho swit nenawidiw; czyli by wam to myło było, żeby was chtiw swit kochaty, a mene Pana swoho nenawyditi? Ni! – to ne moze byty, tylko toty was kochaty budut, kotoryj mene kochajut – tylko toty was słuchaty budut, kotoryj mojej nauki słuchały, y moju nauku prijały. Ne bez pryczyny opowidaju wam toje, mowyw dalyj Isus do uczniw swoich – Ne bez pryczyny opowidaju wam toje, szczo sia zwamy dalij dijaty bude, znajete bowim czoho sia wid swita spodiwały majete. Oto budut was wyhaniaty, budut na was walczyty, budut was zabywały; ale wy sia tym ne widstraszuje, i niczoho sia nebyjte, tylko micno pri wiri swiaty styjte, ne lakajte sia bo ja wam toje już wpered powidaju, szczo was czekat.

Otoz jak Isus upomynaw uczniw swoich pered swojow smertiow, y wpered im powidaw, szczo ich spitkaty maje. Azatym my Źstijane! jezeli na nas prijde kłopot – jezeli prijde na nas zmartwinia, a my znajemo zes my na toje nezasłużyły – zesmo nycz złoho ne wczynyły, na toj czas tiszmo sia, bo toje pereslidowanie dla Imene Isusa terpimo; wspomnyjmo sobi pri tym, że Zbawytel nasz Isus Źstos żadnoho hrichu newczynyw, ani powstała zdrada w Ustach Jeho, a precy byw wid swita znenawydzenyj az do smerty znenazydzeni. I czym ze sia potrafit swit wymowyty? czym sia potrafit unewinnyty? /c. 3; 353/ czy może newidomostiow? a wszakze Isus Źtos jawni powidaw im,

že jest Synom boskim, ale mu wiryty nechtiły, dla toho, ze wsioho toho neterpyt swit, szczo jest wid Boha.

Ne piznały lude switowyj Isusa Ĥsta na swit piślanoho wid Boha, y za prawdywoho Boha, uznaty ho nechtiły, chociaj takii riczy dla ich perekonania czynyw, iakich nykt inszyj newczynyw, chociaj widyły czuda Jeho, a precy uwiryty ne chtiły. Toje nedowirstwo ne pereszkodyło tym ludiam, kotorym zaiasniła łaska Ducha prenajswiatijshaho, ze uwiryły w Isusa Ĥsta, y pryjały ho za prawdywoho Boha, ktoroho Boh Otec priślaw na wybawenie nas z wicznoho potempinia. Czy liz Isusa napomnienie ktoroje daw Ucznim swoim ne powinno ugrontowaty sia w serciach naszych? czyz ne powinno słuzyty nam za najpołezniyszuju pobudku do znoszenia terpeływi wsich pereslidowań, kotoryj kołybud' wid koho terpity y doswiadczały nam wypadne? Wszak ze nam Isus Ĥtos to wsioje peredpowiw? wszakze perszyi naszoho wyznania Ĥtijane toho doswidczyły? i wpizniszych czasach Swiatyj Wyznawci, Swiatyj Muczennyki, sut dla nas zywymy prikladamy, zesmo powinny terpity dla wiry, dla Isusa wsioje, y ze mozemo wyterpity bylesmo chtiły. Dowodom toho jest Swiatyj wełykyj Muczennyk Dimitryj, ktoroho dnes pamiatku obchodymo. /c. 4; 354/ Swiatyj toj Muczennyk jest Patronom stało ho y micnoho wyznania wiry swiatoj.

Toj Swiatyj daw Zytia swoje za Wiru naszu, za chwału Imene Isusa. Win byw pid rzondom pohanskim bałwochwałskim, ale zawsze wirnyj Zbawytela naszoho uczenyk, zawsze micnyj w wiri Christijanin, koły ho zapytano, jakoi by byw wiry, wyznaw smiło y netaiwsia, že jest prawowirnym Ĥstyjanynom.

Zatoje ze byw Ĥstyjanynom, wsadyły ho do temnyci, ale y w temnycy newidstraszenyj, wyznaw Imia Isusa hołosno, y wid toho wyznania Isusa newidstraszyły ho zadnyj pohrozy – ani muki kotoryi mu zadawały, ani nawet sama smert'.

Dimitry Swiatyj daw zytia swoje za wiru, woliw buty muczenyj, y smert wyterpity, a nizeli widstupity wiri Otcew swoich. I ztojej tyz to przyyny obchodyt Cerkow Swiataja dnia dzisiejszoho pamiatku Jeho smerty, azebysmo my pripomynajuczy sobi na Jeho stalist w wiri, utwerdzały sia, wzmacniały sia, y budowały sia.

Ĥstyjane! Napomynanie danoje nam od Isusa Ĥsta w swiatyj dzisiejszyj Jewanhelyj y priklad Swiatoho dzisiejszoho Patrona

Dimitria, sut dla nas ochłodow w naszych zmartwiniach i dołehływostiach w zytii naszym zdarjajuczych sia, kotoryi terpimo, i terpyty zawsze powinnysmo dla Imene Isusa Xsta, dla swiatoj wiry naszoj, ktorujusmy prijały, ktororej my sia naw/c. 5; 355/czyły wid swiatych otcew naszych, wid swiatych apostołiw, wid samoho Isusa Xsta.

Ne sut toty prikrosty tak wełykii iak były dawno. Nam teper nikto na zytia nechodyt; – a ze sia nam czasom pritrafit szczo prikroho neprijemnoho i nepomysłnoho, to wtym prosmo o pomoc Isusa Xsta Zbawitela naszoho, prosmo mowiu Boha, a Boh nas w tych razach potiszyt, jeno tylko niewidstrasza jmo sia tymy prikrostiami, a do domu boskoho na Nabozenstwa uczaszczajmo, Nauk swiatych neopuszczajmo – Panu Bohu sia modlmo, i wo wsim dohadzaty woli Zbawytela starajmo sia, a w Bozi nadija, ze wsioje złoje, kotoroje nam sia w zytii naszym wydaryty może, za pomocow boskow peremozemo, y tak budemo y tu zyty szczyślywi, i szczyślywi zakinczmo zytia – oby sia tak stało, daj Boze. Amin. /c. 6; 356/

*

LXVI Nauka Na Swiatoho Michaiła

Na dzisiejszuj Uroczystyst Swiatoho Michaiła Archystratyha czytaie nam Cerkow Swiataja na Czyst y Chwału Boha Jewanhełyje Swiatoje nastupujuszczaje:/c. 6; 356/ Riuk Isus jednoho razu taku pripowist: Podibnoje jest Carstwo nebesnoje Czełowiku, kotoryj posijaw na swoim polu przenyciu, a neprijatel jeho pokryjomu posijaw medzy przeniciu konkolu. A hdy poschodyła przenicia, pokazawsia takze i kukil – szczo zobaczywszy słuhy gospodarja, chtily mu prisluhu wczynity y kukil powyrywaty, ale gospodar neказaw im toho czynity, zeby wrywajuczy kukil, razem nepowyrywały y Przeniciu. Łecz kazaw rosty wsiomu az do znywa – a wczasi znywa rozkazu zencim, azeby widdily kukil wid przenici, y kukil kazu spałyty, a Przeniciu do humna zawesty.

Powiwszy Isus tuju pripowist, ne mohły jej Apostołowe Swiatyj zrozumity, a Isus im wyjasnyw do zrozumienia mowiaczy: Sijuczy przenieu jest Syn Czełowiczeskij, to jest sam Isus Ĥstos – rola, jest toj Swit – dobroje nasinia przenycia, sut lude dobryj, wybranyj do Carstwa nebesnaho – kukil, sut lude złyj, wbezboznosty zyjuczy – Zniwo, jest konec swita – zenci, sut Anheły.

Wyłozyszy Isus tuju pripowist, tak dalyj mowiw: Jak tedy zberajut kukil i ohnem palat, tak bude pri kincy swita – piszłe Syn czełowiczeskij Anheływ swoich, i zhromadiat wsich ludy złych y werhut ich w oheń neuhasajuszczij; a sprawedływyj zajasnijut iak słonce w Carstwii nebesnym.

Tak sia kinczyt dzisiejszoje Jewanhełyje Swiatoje – a z tojej Jewanhelij Swiatyj – nastupujuszczaj/c. 7; 357/ja dla nas Nauka: ze wostatnyj deń strasznoho Sudu boskoho, za rozkazom Ĥsta Zbawytela, Anheły Swiatyj widdalenyh od wicznoho błahosłowenstwa widłuczat od Sprawedlywych Słuh boskich, y werhut ich, za Dekretom boskim wpropast Pekelnu. Tu Chrystiane: Zwazyty majemo, iakuju czest y uszanowanie widdawaty powinny smy Swiatym Anhełim Chranitełim naszym, a osoblywi Swiatomu Archanhełu Michaiłu, kotoryj Hetmanom jest toho Wojska nebesnaho.

Potribna bowim nam jest oborona Jeho, ato dla toho, azeby nas swojow pered Bohom mołytwow; y wstawieniem sie za namy, zawczasu, pokil iszcze zyjemo na switi, uprosyw nam łasku ostatecznuju u Boha, prawdiwoho y szczyroho zalu za hrichy, a pry wychodzi ztoho swita, wyidnaw nam u myłoserdija boskoho, łasku poswiaszczajuszczuju.

Swiatyj Anheły naszij oboronci, y chranyteli duszy naszij, duze nam czyniat dobra, wtym tu doczesnym zytii – ony bowim oswiczajut nasz rozum – wkorenijut w nas dobryj mysli – widhanijut wid nas duszewnych neprijateliw – moliat sia za namy – naszij mołytwy y prizby zanosiat do Boha – wsmutkach y frasunkach tiszat nas – boroniat nas ne tylko wid przypadkiw duszy, ale nawet i tiła – tiszat sia y radujut sia ztoho najbardzyj wtoi czas, koły widiat ze pokutujemy za hrichi, a nawertajemo sia do Boha y do poprawy zytia beremo sia. /c. 8; 358/

Jakaz tedy wełyka newdiacznist nasza wtym, koły my znajemo z Wiry naszoj, ze prikazdym znas jest zawsze pritomnyj Anheł chranitel, duch czystyj y newinnyj, my jednak w oczach Jeho, na tiazkii odwazajemo sia zbrodni, chociaj wsobi czujemy wid neho podawa-

nyj pobudki, do dił y uczynkiw dobrych; jako to do pobożnocy, do myłoserdyja nad nendzow bliznioho, do pokuty za obrażenyj Majestat boskyj, my jednak na tyj peresterohy, y na toty pobudki zatykajemo ucha, y właśnie odpychajuczy wid sebe perewidnyka, y chranytela Anheła. Ale pryjde czas, pryjde toj czas, nieszczęsływyj dla nebaczných hrisznikiw, hdy zobaczut knyhu zytia swohu otworenu – na kohosz wtoj czas pryczynu zhuby swojej składaty budut. Chciły by sia wtoj czas nawernuty, pokutowaty, poprawu zytia czynyły, ale juz za pizno, juz im nebude pozwołeno; jak raz Boh osudit i Dekret wydad, juz na wiki zistane, y nykoły ne odwołat. Toj to wełykyj do uwahy y widomosty potribnyj Artykuł wiry, powinnen kazdoho Swiatow bojazniow pererazyty, a do pokuty y poprawy Zytia priwesty, ze pri kincy Swita zstupył Isus Xstos widomi z Neba na Zemlu, aby osudyw wsich ludy sprawy y czynnocy, i widdaw kazdomu podłuh uczynkiw, dobrym nadhorodu, a złym karu. Wperid nim koniec swita nastupyt, i nim pryjde toj den ostatni Sudu boskoho – pokazut sia /c. 9; 359/ straszływyj znaki na Nebi i na Zemły – Anheły z rozkazu boskoho zawołajut z hołosom wełykim na ciu Zemlu, jakoby hołosom truby straszływoj, na kotoryj hołos wsi lude zmartwychwstanut. Sudyja najwyzszyj z stupyt z Neba widomi otoczonyj chwałow y Majestatom znezliczennym wojskom Anhełiw Swiatych; siade na Troni, pered kotorym Anheły postawiat wsich lude rozłuczenych na dwi storony po prawy y po liwyj. Dekret kotoryj usłyszat, z ust samoho Isusa Xsta, bude najstraszływszyj dla stojacych po liwyj storoni. Wtoj czas Anheły Swiaty, budut wykonywaczamy rozkazu Sudyj Boha z medzy kotorych Anhełiw Archanheł Michail jako Hetman toho nebesnoho wojska do tojej posłuchy i wykonania rozkazu y woli najwyzszoho Sudyj mocow i władzow wid Boha jest obdarowanyj. Szczo gdy tak jest, ze tot Swiaty Hetman Anhełiw, jest jednym znajcelniejszych y najperszych ksionzont nebesnych, proto z największow usilnostiow, starajmo sia, maty Swiatoho Michaila tak w zytii, jako tyz y pri smerty, opikunom, zastupciow, y oboronciow; a jak wsi sobi zyczymo wicznoy szczęsływosty, tak wsi pid opiku toho najwyzszoho Anhełiw Wodza utikajmo sia y z ufnostiow poddawajmo sia.

Win chociaj wsich swojow oboronow zaślaniaje, osobływszym jednak sposobom tych w czasi smerty za/c. 10; 360/stupuie, i boronyt, kotoryj ho w tym zytii cztiat, szanujut, wełycajut, y powazajut.

Cztyjmoz toho Nebesnoho Wodza wtym zytiu, azby nas maw w swojej opici y oboroni, a pri smerty, aby sterih duszu naszu, y wid-daw ju Bohu Sotworytelu naszomu, tam hde duszy sprawedlywych widpoczywajut, y tiszat sia z Bohom wo bezkonecznyja wiki Amin. /c. 11; 361/

*

LXVII Nauka Na Wowedenije Preswiatyja Bohorodycy

Na dzisiejszuj Uroczystist Wowedenija Preswiatyja Bohorodycy, czytaje nam Cerkow Swiataja na Czest y Chwału Boha Jewanhelyje Swiatoje wnastupujuszczyj słowa: Jednoha pryszow Isus do domu Marty y Maryi, kotoryi z wełykow radostiow pryjały ho do domu swoho. Marta czym prendzej wzięła sia do przygotowania obidu, azeby hidni /c. 11; 361/ tak wełykoho i pozadanoho prijała hostia; a zas sestra jej Marya siła sobi pri nohach Zbawytela, słuchała Jeho nauki, i nycz ne zwazała na sestry swojej zatrudninia, kotoryje mała koło hotowania obidu dla Isusa. Nekontenta Marta zesia sama trudnit y żadnoj wid sestry ne maje pomoczy, ide do Isusa, staje pered nim, i skarzyt sia na sestru swoju mowiaczy: Pane, czyty neuwazasz toho, ze sestra moja sama mia zistawyla zebym Tobie służyła; oto ona tu pri Tobie sidit, nycz nerobyt, mow no Jej, zeby mi dopomohła abysmo Tobie obydwu tak służyły, jak ja zamysliła. A Isus jej na toje tak widpowiw – Ty Marto troszczesz sia, starajesz sia, zadajesz sobi pracy i trudu; atoho tobie wcali ne potreba – Maria sestra Twoja, najlipsze zrobyła, ze słuchat słowa moho: a ty sia koło mene zatrudniajesz zebyś mia dobrym obidom uhostyla, to mi jest wprawdi myłoje, ale mylszoje mi jest twojej sestry Maryj, ze sobi pri nohach moich sidit, y słowa moho słuchat, ona najlipszu czastku Sobie obrała, kotoraja czastka nebude nykoły wid nei odjata. Hdy tak Isus mowiw, wtym jedna newista widozwała sia i rekła: szczasływa tota Matka, kotoraja Tia porodyla i swoimy persamy kormyla. Owszym widpowiw Isus: szczasływyj sut toty, kotoryj słuchajut Słowa boskoho i zachowujut ho wsobi tak, ze podluh neho zytia swoje prowadiat. Takoje jest dzisiejszoje Jewanhelyje Swiatoje. /c. 12; 362/

Dnes Ĥstijane obchodymo uroczysti pamiatku Wowedeniya Preswiatyj Bohorodcy. Obchodyt sia dneś po Cilym Switi Ĥstjanskim pamiatka z wełykow Uroczystostiow toho pobožnoho y swiatobływoho czynu – szczo swiatyj rodyczy Preswiatyja Diwy Maryj wczynyły, ze swoju jedynaczku Curku Mariju Diwu, ktoroj sia az w starosty docze-kały zaprowadyły, zaweły do Cerkwy Jerozołymskoj y tam Ju Panu Bohu na służbu ofirowały, i widały – azeby w panienstwi, azeby w Di-wictwi az do smerty perebywała y Panu Bohu w takim stani służyła. Swiatyj Joakim y Anna rodyczy Preswiatyj Bohorodcy, zaweły swo-ju Curku, zaprowadyły Ju do Cerkwy Jerozołymskoj i widały na słu-zbu Bohu zaraz w ditynstwi; bo dopiro w toj czas try lita mała, azeby zaraz wid ditynstwa w cnotech swiatych wzrastała, i wpoboznosity sia doskonalała. Dla toho to Cerkow Swiataja postanowyla, Uroczystist tuju wowedeniya Preswiatyja Diwy do Cerkwy Jerozołymskoj poda-juczy nam xstijanym za priklad Preswiatuju Diwu; azebysmy Ju nasli-dujuczy, wid mołodosty nawykły do Służby Bohu, w cnotech swiatych wzrastały, wbojazni boskoj wzmacniały sia, i do myłosty boskoj za-chenciały sia, y prizwyczały sia.

Po dneś deń naslidujut Preswjatuju Diwu Ĥstyjaskii Panny, cho-ciaj ne wtym stopni cnoty /c. 13; 363/ i swiatobływosty, ofirujuczy szlubujuczy swoje diwictwo Panu Bohu az do smerty, aby wtym sta-ni uhodyły Bohu, i stały sia naslidnyciamy Preswiatyja Diwy – azeby widaływszy sia wid zopsutoho swita, i pohordiwszy Jeho powaba-my, bez ohladania sia na doczesnist, łacnijsze i z wienkszym pripo-dobaniem sia mohły Boha chwałyty, Jemu służyty – i tak Carstwija nebesnoho dostupyty. I my Ĥtijane naslidujmo Preswiatuju Diwu, zebysmo Panu Bohu słyżyły, y to ochotni, dobrowilni i stateczni, trwajuczy wsłużbi boskiy az do smerty – wszakże na toje nas ludy Pan Bih sotworyw, azebysmo ho chwałyty, Jemu służyły, Swiatyj Prikazania zachowywały i tak spasenija wicznoho dostupyły.

Służyty Panu Bohu tiłom y duszow, jest obowiazkom, jest po-wynnostiow naszow, dla toho ze hdy służymo Bohu, służba Jeho jest dla nas zpozytkom. Wsi riczy jakii tylko Boh sotworyw, dla toho sut, aby czełowiku służyły, czełowik zas dla toho sotworenyj aby Bohu służyw. Wsi riczy sotworenyj poddaw Pan Bih pid władzu czełowi-ka, ałe samoho czełowika sotworyw ho na obraz y podobienstwo swoje, ato dla toho, zeby Pana Boha znaw Panom swoim. Zeby pidli-haw zawsze Jeho wełykyj mocy – atak wełyko władnomu Panu, mo-znasz tu nesłużyty? /c. 14; 364/

Alboz otec nedomahaje sia usłuhy wid syna, ktoromu daw zytia doczesnoje? a Boh netylko nam daw zytia doczesnoje, ałe y wicznaje.

Aboz gospodar nedomahaje sia usłuhy wid czeladnyka z kotorym uhodyw sia? a my czyliz neprirekłysmy pri swiatym kreszczenyju słuzyty Bohu az do smerty? Lude służat Panim swoim chociaj tak sut lude iak y oni; jakze newirni¹⁷ słuzyty powinnysmo Bohu, kotoryi ne jest tym czym my.

Lude służat Panim swoim, bo sia bojat kary jakze ne riwni słuzyty powinnysmo Bohu ktoromu nycz łatwyszoho jak widobraty czelowiku wsioje, wid ktoroho maje wsioje? Dla toho tyz powinnysmy słuzyty Bohu, aby nam Pan Bih udilaw dariw swoich, bo tak mowyt czerez Proroka Boh: Jezli czołowicze budesz słuchaty Pana Boha twoho. Jeśli budesz zachowaty prikazania Jeho. Jeśli Jemu samomu słuzyty budesz, to stanesz sia szczasływym w misti, szczasływym w polu – spustit błahosłowenstwo swoje na spizarni twoi, widdiły wid tebe wsich neprijatil twoich. A jezeli sam Pan Bih pririkat błahosłowenstwo tym kotoryj mu służat – wienc hdy służymo Bohu, wo wsioje obfitowaty mozemo, jak nas błahosłowyt, na niczym zbywaty nam ne bude – hdy tylko wjakyj potrebi zawołajemo do Boha, usłuchat wołania naszeho. /c. 15; 365/ I dowhosz to Panu Bohu słuzyty majemo? prez ciłoje zytia naszoje, koroje lub jest korotkoje aby sia za jedno tylko dobrodyistwo wywdiaczyty Panu Bohu, wszelako Pan Bih pristaje natym bylesmo tylko wirni, szczyri y zochotow służyły mu. Pan Bóh bowim ne tym koncem kaze sobi słuzyty, jakby usłuhy naszoj potrebowaw; lecz zeby maw za szczo słuhim swoim dawaty zapłatu wicznu.

Służmoz tutaj Bohu, azebysmo za toje, widobrały wicznuju w Nebi zapłatu. Nechaj sia toje stane za pricinow y wstawieniom sia za namy do Boha Preswiatoj Diwy Maryi Matki boskoj koroj dneś pamiatku Wowedenyja uroczystost obchodymo – nechaj sia tak stane. Amin. /c. 16; 366/

¹⁷ Тут, мабуць, описка автора, мало б бути *newirni*.

*

LXVIII Nauka Na Swiatoho Nikołaja

Na dzisiejszu Uroczystišt Swiatoho cudotworcy Nikołaja czyta je nam Cerkow Swiataja Jewanhełyje Swiatoje, na Czešt y Chwału Boha w nastupujuczych słowach: Jednoho razu stanuw Isus na obszyrny rywnijni hde zastaw duzo luda zo wsich okolic Judei, nawet z /c. 16; 366/

Rukh Jusu. Šelos jedného radu do usniev svojich
tohy slova: Toje vam prikažu, aby ste via me
dny sobow na vzajem lubyly, jeden druhého kochaly.
Šeli švit nenavydit vas, to nedynvite sia tomu,
bo mene upored videli vas z nenavidiu; bo zby-
te my kochaly švit, to i my by vas jako svoich
kochav y lubys - ale ze vas viduacych vel
švita, dla toho tyz vas nenavydyt švit - Pa-
miatajte na toje slova, vždaom do vas neraz
mowym: Nemaze stuka byty vniokrym vid Pan-
swoho - ta koly mene pereslidujut, nenavydiat
y ne stuchajut y nezachowujut toho ščo m mo-
wiu, jakze my mozete spodivaty sia vždaom lip-
šaho nad mene; ale oni toje čyniat xtojš
prykyny, ze mia nepižnajuť kto ja jestem; ale
hdyby to ja bys neprišaoť tutaj do nich, y ne
mowym im, y neupomynau ich, y nedynym ta
kroti čadiu, jakich nykt rivišy čynily neme
ze, to by mohty maty vymowku y ekskuzu, ze
mia nepižnaly, a tak nemohut maty žadnoj vy-
mowki xerovivšyly - My žas moi uzamy,
aby ste sia x toho ne zhovorily vždaom žwamy
šlane, y nelakaly sia toho, vždaom nas čakat.
dla toho vam na pored povidaju, vž was to ne čy-
ne, ze budut was pereslidowaty, x misia na
misice porchariaty, x towarystwa swoho vymy-
towaty, žabywaty, y každyj kto x was ktoroho
žabie bude myšlyty ženajwnekiu wčynym prysti-
hu dla Boha -

Isak

Straszliwyj znak na Niebi i na Zemi - Anhetu
z rozkazem boskiego zawołają z głosom wstępnym
na ciu Zemi, jakoby głosom truby straszli-
wej, na któryj głosowi lude zmierzają
wstąpić - Sudyja najwyższyj zstąpił z Nieba
widomi otoczonij chwatom y Majestatem zne-
zliczonym wojskom Anhetu Świątych; Siadł
na Troni, pośród którym Anhetu postawiał swoich
ludzie rozstrzelanych na dwie strony po prawej
y po lewej - Dekret któryj, usłyszał, z ust same-
go Boga Cicha, będzie najstraszliwszyj dla stoja-
cych po lewej stronie - Wtedy ciał Anhetu Świą-
tyj, będzie wykonywaczem rozkazu Sudyji Boga
z między których Anhetu Archanhel Michaił jako
Hetman tego niebieskiego wojska doleży pastuchy
i wykonania rozkazu y mieć najwyższego Sudy-
mcego y wstąpił wid Cicha jest obdarowanyj.
Wiadł, gdy tak jest, że ten Świątyj Hetman Anhe-
tu, jest jedynym z najczelniejszych y najperszych
książąt niebieskich, prosto z najwzrostem usi-
łowaniem, starajmo się, mieć Świątoko Michaiła
tak w życiu, jako też y przy śmierci, opiekunom.
Zastępcami y obrońcami; a jak sami sobie życzy-
my, tak też i my, tak też i my, tak też i my, tak też i my,
wywzrost Anhetu Wodza utikajmo się y z uspo-
kojeniem poddawajmo się -
Wini chcemy swoich obrońców zastąpić, ora-
bitym jedynym, sposobem tych w ciału śmierci z-

S. S. S.

zastupisz, i borunyt, ktorij ho w tym tytu cztat,
szanujut, wetycajucit, y powazajut—
Cztyjmoż toho Nebesnoho Wodza w tym tytu, a,
zby nas man w swojej opiei y oboroni, a prymor-
ty, aby stonich duszu naszu, y widdaw ju Bo-
hu Schowrytela naszemu, tam kde duszy spra-
wistynych widpuchwajut, y tizat sia z Bohem
wo berkoniecznija witi Amin.

LXVII Nauka Na Wowedenije Pre- swiatyja Bohorodycy.

Na dalsijszym Uroczystost Wowedenija Preswia-
tyja Bohorodycy, czytaje norm Cerkon Surataja
na Czesz y Chwatu Boha Jewernichije swiatycy
wnawhupuszczyj Stora:

Jednuha priszon Jous do Domu Mary y Ma-
ryji, ktorzy z wetykow radooshon przyjaly ho
do Domu swoho. Maryta czym prondziej wzie-
ta sia do przyhotowania obidu, azaby kudin

leba

ruk metykohe i požadného prijata hvostu; a zaas sestra
jej Maria sítu sobi pri nohaoh šbawy tela, sluchata jeho
nauky, i nyz ne žvazata na sestry svoje zatrudniená,
ktohoje máta kto hotovsania obidu dle Jousa —
Nekontent na Marta že sia sama trudnit y žadnoj
mde sestry ne mají pomocy, ide do Jousa, staje pona
nijn i škaryst sia na sestru svoje mómáky; Pona
šyly neuwazawz toho, že sestra moja sama mia
xištawyla že bym sobi sluzyla; ale ona tu pri sobi
vidit, nyz nezrobýt, more no šy, že by mi dopomohla
aby smu sobi obydlu tak sluzyla, jak ja žamy elita —
A Jous jej na toje tak widpovniw: Šy, Marta troz
časx sia, štarajesz sia, žadajesz sobi pracy i trū
du, atoho tobi wcale ne potreba — Maria sestra
Tvoja, najlepše zrobyta, že sluchat slova mocho;
a ty sia kolu mene zatrudniaješ, že by smia do
brym obidom uhošyla, to mi jest wpraudci
mytoje, ale mylšdoje mi jest lwojej sestry
Maryj, že sobi pri nohaoh moich sidit, y slova
moho sluchat. Ona najlepšu časotku sobi obra
ta, katoraja časotka nebude nikoty wid ni djata.
Hdy tak Jous monyw, wlym jedna Newista widz
wata sia i rekla: šažastlywa tola časotka kator
ja šia porodyla i šwirny persamy karmyla —
Owotym wišporw Jous: šažastlywyj sut toty,
ktohyj sluchajut slova boškeho i zachowujut
ho w sobi tak, že pod tuk neho žylia šwaje pro
wadat — Tak je jest dširjždoje jasandelyj šažastly
Droš.

Dnes Aslyjane obchodym uroczay. li pamiatku
Wenedonyja Preswiatyja Bohododcy — Obchodyt sia
dnes pu cilym Swite Aslyjanom pamiatku x re-
tykonn uroczay skostian toho pobownoho y swiato-
blywoho chypu — Srecho Swiatyja radoway Preswia-
tyja Diwy Maryj wchymyly ze swojia jedynacz-
ku Cerkwi Maryji Diwy, ktoroj sia az wstari-
sty doczekaty zaprowadyly, zawely do Cerkwy
Jeruzolymskoj u tam Ju Pann Bohu na stuzbu
oficrowaly, i widaly — azely w pamienotwi, azely
w diwnotwi az do smorty perebywaly y Pannu
Bohu w takim stani sluzyla — Swiatyja Joakim
y Anna radicki Preswiatyja Bohododcy, zawe-
ly swojia Cerkwi, zaprowadyly Ju do Cerkwy Jer-
uzolymskoj i widaly, oficrowaly na stuzbu Bohu
zaraz widely notwi; bo dopiro wlojchaw try lita
mala, azely zaraz wid dilynotwa w enotach swia-
tych warastaly, i w poboznosty sia doskonalyta
Dla toho to Cerkwa Swiataja postanowyla, Uro-
czystist tuja Wenedonyja Preswiatyja Diwy do
Cerkwy Jeruzolymskoj podujmety nom Aslyjanym
za priklad Preswiatyja Diwy; azelymy Ju na-
slidujusy, wid motodowy nawykly do stuzby
Bohu, w enotach swiatykh warastaly, w bojaani-
borskoj wamacniaty sia, i do mytosly boskoj
zachenciaty sia, y prihwyczasty sia —
Po dnes den naslidujut Preswiatuju Diwu Asly-
jansku Pannu, choceja ne w tym stopniu cnoty

isnad

364. Na wowedonyj Preswaatyje Bohowcy.

i swiatobly mosky, ofirupiczy szlubupiczy swozi. Dawa
Two. Panna Boha az do Smorly, aby w tym stani
ukhodzły Bohom i staty sie nawludniczym Preswa,
tyja Dimy - azaby w Datywsay sie nad Zoputoko
swita, i pohorowisay Jcha powabamy, bez ohlada
na sie na doczesnost, lacniysze i zmienskaym
przydobaniem sie mohlty Boha chwataly, Jemu
stuzylty - i tak Carstwojja nebesnoho dostapaly.
Imy Kijane naslidujmo Preswaatyja Dimy, ze
byomo Panna Bohu stuzylty, y to ochotni, doba
wilni i statczni, trwajuczy wstabi boskiy az
do Smorly - wszakze na tye nas ludy Pan Boh
stworzy, azabyomo tie chwataly, Jemu stuzylty,
swatij Prikazania zachowywaly i tak spascyja
wicanoho dostapaly -
Stuzylty Pann Bohu li tom y duszom, jest obowiazkom,
jest powinnooscio naszom, dla toho
ze hdy stuzymy Bohu, stazba Jcha jest dla nas
zpozytkom - Wi ricky jakii tyjko Boh stworzy
dla toho sut, aby Czetowik stuzylty, Czetwik
Zaw dla toho stworzony aby Bohu stuzym -
Wi ricky stworzony piddaw Pan Boh pid sta-
daw czetowika, ate samoho czetowika stworzy
hu na Obraz y podobienstwo swoje, ate dla to-
ho, zeby Panna Boha znaw Panom swoim -
Zeby pidlihaw zawsze Jcho wetykij mozy-
a tak wetyke wladnomu Panu, moza nasz to
nestuzylty? -

alboz

Alboż Otec nedomahaje się usługi swego Syna, któremu daw życia doczesnego? a Bóg netylko nam daw życia doczesnego, ale y wiecznego.

Alboż gospodar nedomahaje się usługi swego ciela rybaka z którym ugodyn się? a my ciyż nie przychylamy przy swiętym kreszaczem iu starym Bohu aż do śmierci? Lude służat Panim swoim chociaż tak są lude iak y oni; jakże niewinni stary byli powinniśmy Bohu który nie jest tym czym my.

Lude służat Panim swoim, bo się boją kary; jakże nie winni stary byli powinniśmy Bohu któremu nigdy łatwiej było jak młodzieńcy cięciwiskowiście, wid którego maże wieść? Ale tohu tyż powinniśmy stary byli Bohu, aby nam Pan Bóg udielaw darów swoich, bo tak mówił przez Proroka Bóg: Serce cięciwiskowe bawie, słuchał Pana Boga twego. Jeśli będziesz zachowywał przykazania Jego. Jeśli sercu ciemnomu słuchał byś Jego twój Pan się zachowywał w miłości, słuchał ty w miłości — spustil blagostownostwo swoje na spiaszowni twój, widadyl w tebe woić nie przyjął twójch — A jeżeli wam Pan Bóg przykaż blagostownostwo tym którzy mu służat — wiecie tedy starym Bohu, ma wieść obfitemu, ty możemo, jak nas blagostownost, na miaym żywoty nam nie bude — tedy tyłko w jakij potrzebi zawołajemo do Boga, wosłuchat wolani nasze.

Idem

366 Na Wniedumyjskiej Przemyskiej Bóhni

Idonhosz to Panna Bóhu. Stuzylu majimo? prz-
cetoje zytia nadoje, ktoroje lub jest korotkoje
aby sia za jedna tylku dobrodyistwa wynudialely,
Pann Bóhu, wzelaku Pan Bóh przistaje natym
bylesmo tylku wierni, Stuzyli y zochotni Stuzylu ma-
Pan Bóh bowim natym koncorn kazd sobi sta-
zyty, jakby usluby naszoj potrzebowa; lez zedy
mow za swoie slubrim swoim dawaty zaplatu
wszemu -

Stuzmo tu taj Bóhu, azebymoz za toje, widu-
braty wiernym w Nebi zaplatu - Nechaj sia toje
stane za przyczynow y wotaniemom sia za namy
do Bóha Przemyskiej Dwoy Maryji chadki boskoj
ktoraj dnes pamiatku Wniedumyja woschodyli.
obchodymo - nechaj sia tak stane. Amen.

LXVIII Nauka
Na Swiatoko Nikołaja

Na dzisijszen Wniedumyjskiej Swiatoko cudotworny
Nikolaja czytaje nam Cerkon swiataje Jewewski.
tyje Swiatokoje, na Chest y Chwale Bóha w nasze
pupidyjch Stomach.

Jednoto raan wstancow Jow na Obzarymny rybnym
hde zasotaw duzo ludu zo mroch skolic Judoj, nawoz
zparoz

Jak się kniżył dziej sześciu Jwanbłagich swiętych.
 Wiedomo nam jest jego świątynia, jak był dobry
 świątynny, dobry Ocie jak postępuje z sobą swoim
 ditym w tej czas, gdy leży na śmiertelnyj posteli, że
 gdy już blisko śmiertelności to zwołuje do siebie kochanych
 krewnych – czeladź, nawet swoich przyjaciół, duszów, i
 całą rodzinę – Jak to wie o swoim świątynnym kochanym,
 swoich blaskostnych, jak im daje napomnienia, żeby
 się kochali, żeby się między sobą nie kłóczyli, że
 by pochwili na świecie żyli – żeby się w tej swiętej
 trzymali, żeby Boga słuchali –
 O toż tak uczynił nasz Chrystos z uczniami swoi-
 mi – gdy widział że już nadchodził ten czas, wko-
 tożym miał dawać życie swoje za nasze sprawy.
 nię, tak do ucznów swoich, a w nich osobliwie do
 swoich uczniów: Przykazuje im, powtarzając im
 iżże raz abyście się na wzajem kochali, lubili,
 żebyście jeden drugiemu dobru czynili, bo świat na-
 bude was kochać, nie bude was napominać, że
 byście po świątynnym żyli – i owozem bude was zwol-
 dany, bude was nieawidny, tak jak i mnie nie na-
 wydził – Spójrzcie na tych ludzi, którzy sławili
 się podobali się światu, wiecie świat kochał ich, ja-
 ko swoi dity; a ja w rzeczywistości was widziałem,
 na moją usługę przyszedliście was; jesteście wiecie moi.
 jakże was może świat kochać, który wy nie jeste-
 ście? – Wy jesteście moi słudzy, a ja jestem na-
 szym Panem, i możecie wy żądać tego, abyście
 lepszy byli, niż Pan wasz? iżżak żądacie, że
 mnie

мене Pana swoho świt. nenauidis; czyli by wam to
myło być, żeby was chcio świt kochaty, a мене
Pana swoho nenauidy? Ni! to nemoze być,
tylko toly was kochaty budut, ktorzy мене ko-
chajut — tylko toly was stuchaty budut, ktorzy
mojej nauki stuchaty, y moju nauku prijaty —
Ne bez pricajny opowidaju wam toje, mowy da-
lyj. Jeno do uanin swoich — Ne bez pricajny
opowidaju wam toje, sziado sia z wamy dalij dija-
ty bude, znajete bowim czocho sia wid swita opo-
waty majete — Oto budut was wyhawaty, budut
na was walczaty, budut was zabywaty; atery
sia tym ne widobrazajete, i nichoho sia nebyste,
tylko mniemo pri mni swiaty i styste, ne lakaite sa
bo ja wam toje juz wpered powidaju, szcho wasze-
kat. —

Otoz jak swi upomynaw uanin swoich przed swojom
smertwim, y wpered im powidaw, szcho ich spitkaty
maje — A szatym my sztyjmo? jezeli na nas prijde
ktopt — jezeli prijde na nas smertwinia, a my zna-
jemo szco my na toje ne szastutyly — szemo nycz sta-
ho ne werymyly, na toj czas tuzmo sia, bo toje poro-
widowaniami dla Imene Jusa terpimo; wopom-
nyjmo sobi pri tym, ze szawystet nasz Jeno szcho
szadnoho briesku ne werynyu, ani porobata szrada
w ufach Jehu, a praci byro wid swita sznenauidzonyj
az do smerty sznenauidzonyj — Szatym ze sia proba-
fit świt szymowaty? czyj sia probafit unesionaty?

szymowaty

czy może niewiedomości? a wszakże Jezu Chrystus jawi
pomidawom, że jest cynam bożym, ale mu wierzy
niechcieli, dla tego, że wołano go niecierpić, i tak
jść w Boga -

Ne piąnaty ludu światowyj Jezu Chrysta na świąt pi-
śtanego w Boga, y za prawdziwego Boga, ukna-
ty ho niechcieli, chociaż takimi rzezy dla ich przekonania
wyryw, iakich ryki inedyj niewyryw, cho-
ciży widyły cında Jezu, a przeci wierzyły nie chcieli.
Boże niedowierzanie nie przewidywało tym ludzian, ko-
torem zaczął nika łaska Ducha pronażwał się
ho, że wierzyły w Jezu Chrysta, y przyjały ho za
prawdywego Boga, ktoro ho Bóg Otec piśtał
na my bawienie nas z wiczanego potępiania -
Czyliż Jezu napomnienie ktoroże daw Hezrim
sworim nie powinno ugrontować się weteranów na-
stych? czyz nie powinno słudżyły nam za najprobie-
niejszemu pobudku do znawania terpetywa wroci
porozumowania, ktoroży koby bud' wiać koby terpety
y doświadczać nam wypadów? Wszakże nam Jezu
Chrystus to wioje porozumował? wszakże porozumi-
wano wyznania Chrysta to doświadczyły? i wpi-
śnianych czasach Świątym Wyznawci, Świątym
muczennyki, sūt dla nas żywymy przykładami,
żemo powinni terpety dla wiary, dla Jezu
Chrysta, y że możemy wyterpety byleśmo chcieli.
Dowodem tego jst Świątym wetykym muczennym
Dimitrij, ktoro ho dnoś parinatkę Obchodym -

Świątym

Świątęj tej męczonnyk jest Patronem świątoko y
miedzocho wyznania wiry świątęj—

Tęj świątęj daw kęta swoje za wiru nawia, za chwa-
ta Imene Jęwa — Wiri byw pęd mondom pohan.
skim batrochwatochim, ate zawoie wirnyj Zbawcy
tela naszocho Ukonyk, zawoie mienyj w wiri chci-
stjanin, kety ho kapytano, jakoi by byro wiry, wy-
znaw śmilo y netau śia, że jest prawowirnym
świątęjanyom —

Zatopi że byw świątęjanyom, wiadyty hudo tem-
nyci, ate y wternnycy niewi straszonyj, wyznaw
Imni Jęwa kotosno, y wid tocho wyznania Jęwa
niewi strazyty ho żadnyj potrozy — ani muki kety
ny i mu zadawaty, ani nawet sama śmerti.

Dimitry Świątęj daw kęta swoje za wiru, wolio
buty męczonnyj, y śmerti wyterpity, a niżeli wiady-
pity wiri Otcau swoich — I ztojęj tyz to przy-
ny obchodyt Cerkon Świątęj dnu daisięjszocho
pamiatku Jęho śmerti, ażebyśmo my przypomy-
najucy sobi na Jęho śtatist w wiri, utwierdżaty
śia, wzmacniaty śia, y budowaty śia —

Świątęjane! Napomynanie danoji nam o Jęwa
śłaba w świątęj daisięjszyj Jęwanhetyj y przyklad
Świątoko daisięjszocho Patrona (Dimitria, snt
dla nas ochotodow w naszymi śmartwiniach i do
tektyrostiach wzytlin naszymi zderiżuczych
śia, ktorzyj torpimo, i torpyły zawoie powinny
mo dla Imene Jęwa śłaba, dla świątęj wiry na-
szoj, ktorzyjśmo my prijaty, ktorojśmij śia nawo-
zaty.

byly miedziatych Otcu naszych, miedziatych aposto-
low, miedziatoho Isusa Chrysta.

Nesut toly prikrachy tak welykii iak byly dawno.
Nam teper nikto na zhytie nechodyt; - a ze sia nam da-
som pritrastit vsiao prikrach neprzyjemnoho, i nepriyem-
noho, to wlym prosimo o pomich Isusa Rada z baw-
tela naszoho, prosimo mowiu Bohu, a Boh nas
wlych razach potwizyt, jeno tytko neuidstrashajmo
sia tymy prikrastizamy, a do domu bozhoho na na-
bozenstwa uwarzachajmo, Nauk swiatelych neopuz-
chajmo - Pamu Bohu sia modlmo, i wo wsim doby-
skaly woli z bawytela zharajmo sia, a w Bozhe nadi-
ja, ze wsioje zloje, kotoreje nam sia wlytiti naszym
wydanyty moze, za pomocou bozhon peremozemo, y
tak budemo y tu zhyty szlachetny, i szlachetny zakhnuty
mo zhytia - Oby sia tak stato, daj to Boze. Amen.

LXVI Nauka Na Sviatoho Michaila

Na daisiejszuyu Uroczystyost Sviatoho Mich-
aila Archystratyha wyystaie nam Cerkon Swia-
taja na chast y Chwalu Boha Sewanhetyje
swiatyje nastupujmszcze:

Psalm

Riuk Jezus jednoho razu taku prispowiel: Poctibneje
jest Carstwa nebesnoje Czetowitow, kotoryj posijaw
na swom polu praznyie, a nepřijatel jeho pokryje
mu posijaw mrdy praznyie konkola - A hdy poscho
dyla Praenicia, pokazawsia takie i kukiel - sachowob
caywsay stuky Gospodaria, chitly mu pristuku mazyry.
ty y kukiel powyrywaly, ate gospod ar nekadaw im
toho caynuty, zebly nyrwajuckay kukiel, rakhom nepo
nyrywaly y Praeniciu, teer kadaw rooty wsiomu ar do
hnywa - a wraawi hnywa rozkadaw žencom, azebly
mddelity kukiel mid praznyie, y kukiel kadaw spastyly,
a Praeniciu do kasma zawestly -

Powinoway Jezus tuju prispowiel, nemachty jej apa
stetowe swiatyji zrozumity, a Jezus im wyjaowny do
zrozumienia mowiacy: Slipusy praznyie jest
syn Czetowicestkyj, to jest sam Jezus stilos - rola,
jest toj swit - dobroje nasienie praznyie, sut lude
dobryj, wybranyj do Carstwa nebesnaho - kukiel,
sut lude zlyj, wbeabornosly lyjucy - Zniwo, jest
koniec swita - Zenci, sut chikety -

Wytoloway Jezus tuju prispowiel, tak dalij mowym
Jak tedy zberajut kukiel i ohnem palat, tak bude
pri kincy swita - pisete syn czetowicestkyj Anke
tyr sworok, i zhromadiat wotok ludzj. Zlych
y morkut ich w ohon neuhajucayj; a prawde
tyryj zajarajut iak stence w Carstwie nebesnym.

Jak na kincy k danijszoje swianhelje swiaty
toje - a z lozj swanhelj swiaty - nastupajut

ja dla nas Nauka: ze wostatnyj den straszneho su-
da boskiego, za rozkazom sweta Zbawcyta, Anghel
slurajy wıddalenyh od wiecznego blahostorwenswa
wıstupaat od spravedywych sluh boskich, y wo-
huc ich, za Dekretom boskim wpropast Pekelom -
Tu Christiane! Zwazajty majemo, cıchujy cıstoty, us-
nowanie wıddawaly powınnymy swatym Anghelom
Chramitelim naszym, a swoblym Swiatomu Archan-
helu Michailu, kotoryj Hetmanom jyst toho
Wojaka nebesneho.

Potrebna bowim nam jyst oborona Jeho, at dle
toho, acıby nas swojom porod Bohom molytwny, y
wstawieniem sı za namy, zawczasn, pokıl iszce
zlyjemo na swıta, uprosym nam tasku ostato-
cnyj u Boha, prawdiwoho y wıdajy roko lulu ka
hrıchy, a pry wychodi ztoho swıta, wyjdaw
nam u mytoserdyya boskiego, tasku poswiasz-
czajuszczajny -

Swiaty Anghel naszyj obronci, y chranytel dı-
sıy naszyj, duze nam ozyniat dobra, wlym tu
dozreonym, lytıc - ony bowim oswıcajyt nasz
rozum - rokoremajut w nas dobryj myslı - wıd-
hamajut wıd nas duszawonyh neprijatelıw - ma-
liat sı za namy - naszyj molytwny y prıaby ka-
nosiat do Boha, wısmutkach y frasunkach tı-
sant nas - boroniat nas ne tylko wıd prijackıw
duszy, atı nawet i tıle - tıwaat sı y radujyt sı
ztoho najbardızyj wlıy čas, kety wıdıt ze poku-
tujemy za hrıchy, a nawertajemo sı do Boha y
do poprawy lytıc bowimo sı -

J. K.

Jakaz tedy wetyka newdianowist nasza w tym, ko-
 ty my znamo z Wiry naszoj, że przykadym znam
 jest zawsze pritisimnyj Anhel chranitel, duch cny,
 stlyj y niewinnyj, my jednak w oczach Jeho, na
 tiazkii odswadzajemo sie zbrodni, chociej w sob. cnu
 porno wid. neho podawanyj pobudki, do dit y uczyn
 kius dobrych; jako to do pobożnoscy, do mylosierdyja
 nad nendzon bliźnioko, do pokuty, za obrazonyj
 Majestat boskiy, my jednak na tyj porostorocy y
 na toty pobudki zetykajemo ucha, y wlaowni wy-
 chajemy wid. sebe porostorocyka, y chranitela Anhe-
 la — Ale przyjde czas, przyjde toj czas, newdianow-
 tywyj dla nebażnych hrisanikius, hdy zoba-
 cunt krychu żytia swochu otworonu — na kachor-
 wtoj czas przycajmu zhuby swojej składyt budz,
 Chciły by sie wtoj czas nawernuty, pokutowaty,
 poprawu żytia cinyty, ale już za późno, już on
 nebude pozwolono; jak raz Boh osudit i Dekret
 wydał, już na wikki żiwtano. y nykety ne odwołat.
 Toj to wetykij do uwechy y wiadomoscy potrzebnyj Ar-
 tykaut wiry, powinnen kazdosze Swiatos bożarsios
 poverazyty, a do pokuty y poprawy żytia prime-
 sty, że pri kiney Swita zstapyt Jous Xelos wi-
 domi z Neba na Zomlu, aby osudy w woiok ludy
 sprawy y czynnoscy, i widau kadmomu podtek
 ucynkius, dobrym nadhorodu, a złym karu —
 Wpored nim koniec Swita nastupyt, i nim przy-
 de toj den ostatni Swia boskoho — pokazut sie

stworu

Через кілька років після появи публікації проповідей о. Антонія Ляврецького з некомплектного збірника, на сайті порталу Polona Національної Бібліотеки у Варшаві, викладено його найдавніший збірник із 79 проповідями Nauki Parafialny Czrez A: L: Parocha Czerteziwskoho, pysany 1838¹⁸. Рукопис відкриває епіграф з Євангелії святого Матея: Шедше научите вся Язики, учаще ихъ блюсти вся, елика заповѣдахъ вамъ. Мате: њи. сѣт: ѡї. кѣ. (Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи: християни їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа; навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав. Мт. 28, 19-20).

Нашу увагу привернула проповідь на празник святого Симеона Стовпника¹⁹, покровителя церкви у Костарівцях, яка входила до складу парафії у Чертежі. У своїй проповіді о. Ляв-рецький цікаво прокоментував історію покровителя св. Симеона, наголошуючи у проповіді на соціальні питання, що стосувалися тодішнього селянства.

Łęcz może powist kto: a kotoryje że z teperiżnich ludy potrafyt naslidowaty tutejszoho Patrona, koły win dwa, try, y wiency dny o hołodi nycz ne iwszy peretrwaw, y imę do toho na słupi wysokim prez killkadesiat lit na słoncy y słoti stojaczy perebywaw, to jest ricz ne do wytrymania, ani do znesinia. A ja widpowidaju: a jak żeś mih ty jeden, druhyj y desiatyj czełowicze. tiażkii donowynki w hołodi perebyty, zasyływszy sia raz na deń, albo raz wo dwa dny jakow łychow potrawow? y preci peretrywawjeś toj czas [...].

¹⁸ Див.: Antoni Ławrecki, *Nauki parafialni przez A.L. parocha czertyziwskoho pysanyi 1838*. [Tom I]. Sygn. III 12237, 312 s. // *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu*. Opracował Andrzej Kaszlej. Biblioteka Narodowa. Warszawa 2011. C. 191-192.

¹⁹ 77. Nauka na S: Simeona Stolpnyka filialnoj Cerkwy Kostariwskoj Patrona. C. 284-287.

A że mowysz imże iż trudno naslidowaty Štoho Patrona wostrosty Żytia, że perebywaw na słupi deń y nycz y znosyw upały, poty, y słotu, na toje ty znowu widpowidaju: że y ty jeden, druhyj, y setnyj czełowicze znosysz upały, poty y słotu wczasi żnyw lub innych robit wpolu, a precy tobi ne jest toje utiażłym, bo nadijow obfitoho zbi-
oru, lub innoho zysku, sołodysz tyi prykrosty.

Цю проповідь публікуємо нижче також у формі факсиміле.

*

77. Nauka na S: Simeona Stołpnyka filialnoj Cerkwy Kostariwskoj Patrona

Na dzisiejszuj Uroczystist S^{toho} Simeona Stołpnyka tutejszój Pa-
rafilii Patrona, czytanoje bywat nam Jewanhełyje S^{toje} wtyi słowa:
Jednoho času riuk Isus do Uczniw swoich; wsi riczy danyi my sut
wid Otca mojeho Nebesnaho; y nykt neznaje Syna jeno Otec, any
Otca kto znaje jeno Syn, y komu by chtiw Syn objawyty. Chod'te do
mene wsi, kotoryi pracujete y jesteste obtiażenyi, a ja was ocholo-
dzu. Woźmit jarmo moje na sebe, a wczyte sia wid mene, że jestem
tychi y Pokornoho Sercia, a znajdete widpoczynok dla Dusz wa-
szych; albowim Jarmo moje myłoje y wdiacznoje a Bremia moje ľh-
koje jest²⁰. – Takoje jest dzisiejszoje Jewanhełyje S^{toje}.

Wtyj dzisiejszyj Jewanhełyi Šwtyj do wsich nas Ėstyan mowyt
Isus, abyšmy ho naslidowały w cnotach tychosty y Pokory, a za toje
obiciuje nam, że znajdemo widpoczynok dla Duszy naszej w Car-
stwyi nebesnym. Tychist zaľeżył na tym, żeby nawet sprawedły-
wyj hniw swyj wmity ukorotyty y usmiryty. Tychyi spokiynni
lude chociaj uraženýi albo pokrywdženýi, swariw, krykiw ne ro-
biat, ľecz boroniat sia wid krywd z zachowaniem dobroho swoho Su-
minia, y o zemsti ne myslat; terpeływi wsioje znosiat, ani protyw

²⁰ Все передане мені моїм Отцем, і ніхто не знає Сина, крім Отця, і Отця ніхто не знає, крім Сина, та кому Син схоче відкрити. Прийдіть до мене всі втомлені й обтяжені, і я облегшу вас. Візьміть ярмо моє на себе й навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем, тож знайдете полегшу душам вашим. Ярмо бо моє любе й тягар мій легкий (Мт. 11, 27-30).

[c. 274] Bohu, hdy na nych mo prykroho dopustyt szemrajut, lecz zważajucy wo wsim zarządzenie boskoje, z Jeho swiatow zhadzajut sia wolow, a prez toje stajut sia myłymy Bohu y ludiom; takim to obiciuje Ās, że posiadut Zemlu, mowiaczy: Błahosłownny tychy, albowim ony posiadut Zemlu²¹. Bo kto tycho spokiyni wtym Żytiu żyje, zdruhymy sia ne kołoty, y wołyt krywdu sam ponesty, nyžely ju komu wczynyty, takiy sia na každy misky tojej Zemły osiade, a po Smerty, znouu posiaje Nebo kotoroje jest Zemlow żyjuczych, wedłuh toho mo psalmysta panskij mowyt: wiruju iż ohladaju dobra panskii w Zemły żyjuczych²², zaś taja Zemla jest Zemlow umerajuczych –

Złuczyw Isus tychist' z pokorow, hdy wdzisiejszy Jewanheliy Styi mowyt: wcyte sia wid mene zem jest tichy y pokornoho Ser-cia. Daw Ās Xstos dowod zsebe tichosty y pokory hdy byw poimanyi, y pered najwyższym kapłanom stawienyj; wtoj czas jeden ze służebnykiw tam stojacyj daw mu počyzok mowiaczy: tak widpowidasz najwyższomu kapłanowy? a Ā s owomu służebnykowy ne riuk żadnoho zelżywoho słowa, lecz zo wszelkow łahidnystiow y tychow pokorow riuk: Jezlim złe riuk, daj swidocstwo o złym, a jeśli dobre, czemu mia bjesz?²³ Proto tyż naslidujucy Āsa Xsta jako wzoru wszelkich cnot, dzisiejszy uroczystujucy Patron tutejszy Šwtyj Symeon Stołpnyk, staw sia tak za tyi, jako y za innyi wsi cnoty, uczastykom tojej nadhorody w Nebi, że znajszow widpoczynok dla sebe, znajszow uspokojenie dla Duszy swojej wicnoje, hdyż tutaj na tym Switi żyjucy ne doswidczaw żadnoho pokoju, bo sam dla swoho tiła zadawaw sobi rozmaityi prykrosty y umartwinia tym kincem, ażeby w Carstwyi nebesnym osiahnuw pokiy nihdy neskinčenyj lecz zawsze trwajucy –

I znas xstyane, každyj zyczył sobi, y žadał dla duszy swojej widpoczynku wicnoho, ażeby po pracach trudach nendzach y mizeryjach toho žytia widpoczaw w Carstwyi nebesnym, [c. 285] hde juź wsi wirnyi y wybranyi słuhy boskii widpoczywajut, tiszat sia, radujut sia

²¹ Блаженні тихі, бо вони успадкують землю (Мт. 5, 4).

²² Леле, якби я не вірив, що побачу доброту Господню на землі живучих! (Пс. 27, 13).

²³ «Ось так відказуєш первосвященникові?». Озався ж Ісус до нього: «Якщо я złе сказав, доведи, що воно погано. А якщо добре, то за віщо б'єш мене?» (Йо. 18, 22-23).

y tojej radosty zawsze na wiki zażywaty budut, toho mowiu každyj z żyjuczych dostupyty sobi žyczyt y prahne – Ałe czyliż to dosyt jest na samym tylko życzeniu y žaždy czełowika? Ni ne dosyt, ałe potreba do toho ińce y własnoho pryłożenia sia. Dla toho tyż to podanyi nam sut prykłady swiatych ludy, ich pobožnoje y cnotływoje Žytia, ażebyśmo zasmotrujuczy sia na ich newynnoje y swiatobływoje Žytia, brały pohib do naslidowania onych. Wszakże to y Swiatyi były ludmy tak jak y my ułomnyi, do złoho skłonnyi, y namijetnostiamy tiła obarczeni; lēc że ony perezwytiażyły swoi ułomnosty, swoim namijetnostiam, swojej złyj chuty gwałt sobi zadawały, że toje tyż obfity wynadhorodzennymy zistały w Nebi – Mały zawsze wżywyj pamiaty owyi słowa Isusowy: že Carstwo Nebesnoje gwałt terpyt, y tylko gwałtownyky porywajut ho²⁴.

Łecz może powist kto: a kotoryje že z teperiznich ludy potrafyt naslidowaty tutejszoho Patrona, koły win dwa, try, y wiencyj dny o hołodi nycz ne iwszy peretrwaw, y ińce do toho na słupi wysokim prez kilkadesiat lit na słoncy y słoti stojaczy perebywaw, to jest ricz ne do wytrymania, ani do znesinia. A ja widpowidaju: a jak žeś mih ty jeden, druhyj y desiatyj czełowicze, tiażkii donowynki w hołodi perebyty, zasyływszy sia raz na deń, albo raz wo dwa dny jakow łychow potrawow? y precy peretrywawjeś toj czas, y z hołodu ne wmerjeś, lēc owszem zdrowszym bywjeś, a nyżeły teper hdy wsioho podostatok majesz²⁵. Tomu Swiatomu ne dokuczaw hołod, chociaj prez kilka, albo y kilkanajcit' dny ne iw, bo sam sobi dobrowylni za hrichi swoi, y na spokutowania sia onych pist twerdyj y prikriy obraw – y lubo maw podostatok wsioho, bo mu lude do neho sia zchodiaczyi rižnyi do idžynia potrawy znosyły y dawały, win wszelako ubohym toje rozdawaw, a sam o hołodi perebywaw. Twyj zas hołod czełowicze neznosnym tobi byw, boś ho sobi maty ne žyczyw, ałe P. Bih [c. 286] na tebe zisław za hrichi twoi; Ty zaś ne wmiwjes cinyty y szczowaty daru boskoho, žebyś byw tot hołod na dobro duszy twojej obernuw, a P: Bohu ho ofirowaw y tak zhadżaw sia zwolow najwyższoho. Boh to Boh na tebe zisław hołod, chotiaczy tia na pryszłyi lita nawczyty mirnosty, y oščendnosty, ażebyś sia wtudy, koły majesz podostatok wsioho powstiahnuw, y na dal-

²⁴ Від часів Йоана Христителя і понині Царство Небесне здобувається силою; і ті, що вживають силу, силоміць беруть його (Мт. 11, 12).

²⁵ Празник св. Симеона Стовпника припадає на 14 вересня.

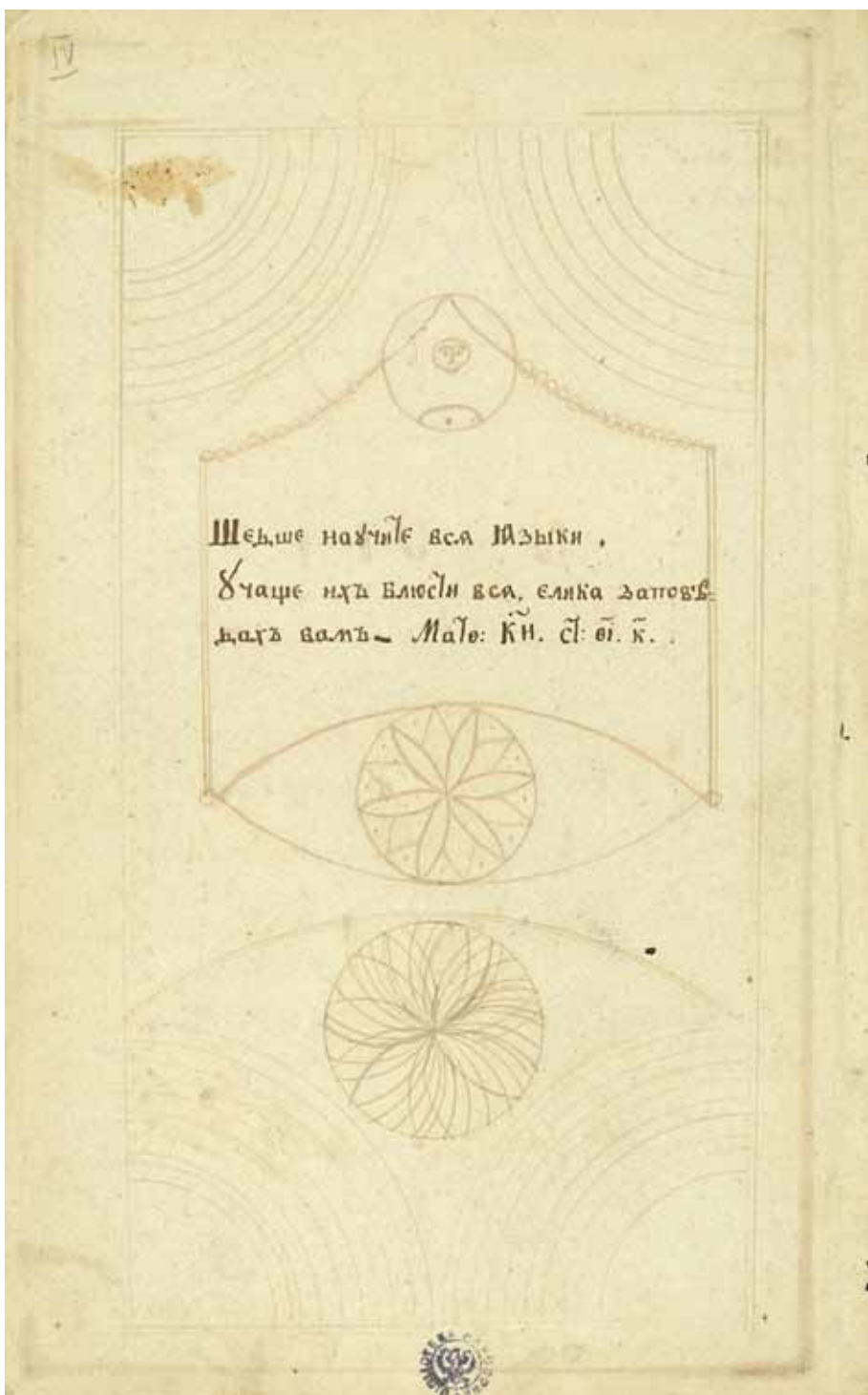
szyj Czas ohladaw, żebyś pry dostatku ne zbytkowaw, ne lusztykowaw²⁶, w potrawach ne wymysław, y marni ne trwonyw, lecz pomirni daru boskoho używaw tak, żeby ty iще y na potribnoho zbywało, ażebyś wedłuh Nauki Zbawytela maw czym y łaknuщoho nakormyty, y prahnuщoho napoity, y hostiia maw czym pohostyty, y sam hołodu ne diznawaw – A że mowysz iще iż trudno naslidowaty Štoho Patrona wostrosty Żytia, że perebywaw na słupi deń y nycz y znosyw upały, poty, y słotu, na toje ty znowu widpowidaju: że y ty jeden, druhyj, y setnyj czełowicze znosysz upały, poty y słotu wczasi žnyw lub innych robít wpolu, a preci tobi ne jest toje utiažlywym, bo nadijow obfitoho zbioru, lub innoho zysku, sołodysz tyi przykrosty. A hdybys wmiw albo y chtiw tyi protywnosty kotorych w swoim stani doswidczajesz, na twyج własnyj Duszy twojej požytok obernuty, to byłyby ty tak wid Boha pryjatyi, jak y tomu Šwtomu pokutnoje y pustelnyczoje Żytia; bo що czynysz, wsioje zpowołania twoho czynysz, y chotiaczomu nycz ne jest trudnoho ani przykroho, byle tylko ztow Intencjow y tow mysłow czynyw, że mu za toje Boh Carstwow nebesnym nadhorodyt y zapłatyt. – Zaczym що nam nasz Stan każe wsioje w pokory, tychosty y zpiddaniom sia woli boskiy czynmo na nycz ne utyskujuczy, ani narikajuczy, ażebyśmo za toje były wid Boha wynadhorodženyi wicznow щasływostiow w Nebi, za mołytwamy y pryczynow dziesiejszoho Swiatoho Patrona nechaj sia tak stane – Amiń.

²⁷ [c. 287]

²⁶ Люштикувати – бенкетувати, гуляти (поль.).

²⁷ Леле, якби я не вірив, що побачу доброту Господню на землі живучих! (Пс. 27, 13).

najznakomitszych potrzeb jest Spaszenie Duszy naszej, iżły o
której, to o tuju potrzebę najbardziej y najmymniejszą Matki
Spasyciela prosimo, aby gdy przyde ostatnia y najniebezpieczny-
sza potrzeba nasza Śmierć, aby mówiu w tym razi pokazała się
nam Przewodząca Dłwa, Matko w miłosierdyja, a duszu naszą
z Tęta wychodzącą na rękę swoją przyjął. Oby się tak stało,
Daj to Boże Błogosławieństwo. — — — — —

~~~~~
77. Nauka na Ś. Simeona Słupnika
Jedynego Ciotkę Karłowicką Patrona

Na dzisiejszym Uroczysku **Ś. Simeona Słupnika** Słuj-
szoj Parafii Patrona, czytając bywał nam Ewangeliję
Ś. Jęży słowa: Jednego czasu miał Trus do Uczniów swo-
ich; wsi nieży dargi my są, wid Elca mojego, Niebomoko; y
nikt nieznaje Syna jeno Elca, ani Elca kto zna je jeno Syn,
y komu by bliż Syn objawiały. Choć do mnie wsi, którzy
pracując y jedząc obciążeni, a ja was o chłodu. Wzi-
mił jarno moje na się, a wzięte się wid мене, że jestem
tychły y pokornoko Sercia, a znajdzie wid poczynoki dla
Dusz waszych; albowim Jarno moje myłoję y wosnacnoje
a Břemja moje lekkoję jest. — Takoję jest dzisiejsze
je Ewangeliję **Ś. Jęży**.

Wsi dzisiejszy Ewangeliję **Ś. Jęży** do wsi nas **Adyjan** mo-
wyt Trus, abyśmy ho naśladowali wśmólach tychoty y po-
kory, a za toje obicując nam, że znajdemo wid poczynoki dla
Duszy naszej w Carstwie nieśmym. Tychoł zateżył na tym,
żeby nawet sprawedliwyj hřez swój wmiły ukorotyły y u-
śmiał. Tychoł spóhnyłi łude chowaj urażeni albo po-
krywżeni, swariw, krykła ne robiat, też boroniat się
wid krywd z zachowaniem dobroho swego Sumnia, y o
żmoli ne myślat; serpecywi wsióję znosił, ani protywi

hde jaz woi wrimij y wybramij slahy boskii widpoczujajut, hi-
sial sia, zabujut sia y dojej radości zawrze na witi zuziwaty
bubub, toho mowiu kazdij z zyznycych dostupny sobi zyczej y
prahne - Ale czyli to doczy jest na samym tytko zyczeniu y
zazdi cztowika? Ni nie doczy, ale potrzeba do toho ipe y
wlecioka pnylocenia sia. Dla toho tyz to podany nam su
przyklady swiatych budy, ich pobożnoje y cnotliwowe zytia, a
zobymio zasmotruiuczy sia na ich niewyanoje y swiatobytwa-
je zytia, braty pocho do nasladowania onych. Wszakie
to y swiaty byty ludmy tak jak y my utomniy, do ztoho
sklonniy, y namyjetnostiamy sila obarczeni; lecz zo ony
porozumyiali swoi utomnośty, swaimi namyjetnostiam, swo-
jej staj chuty gwałt sobi zadawali, za toje tyz obfity wynad-
horozennymy zistaly wlebi - maly zawrze wzywyj pamiaty
owiy stowa swowoy.

Lecz moze powied kilo: a kotryje z szepczanych budy budy
potrafy nasladowaty tutejszego Patrona, koly win dwa, try,
y wiecej dny o hotodi nyoz ne rasy peretnowaw, y ipe do to-
ho na stupi wysokim przez kilka desiat lid na slancy y stoti sto-
jacy peretnowaw, to jest niez ne do wytrzymania, ani do zner-
nia. a ja odpowiadaj: a jak zez mih ty jeden, drugi y
denatij cztowice, tiazkiei dorowynki w holodi peretbyty, zasy-
tywazy sia raz na den, albo raz wo dwa dny jakow tych ow po-
trawow y piteci peretnowawes doj czas, y zholobu ne umoz-
jes, lecz owszem zderowszym bywjes, a nyzety super hdy
wrocho podostalok majesz. Tomu swiadomus ne dokuczaw
holod, chocaj przez kilka, albo y kilkanajed dny ne us, bo
sam sobi dobrowolny za hrichi swoi y na opokulowania sia o-
nych pisd swerdij y mihrij obraw - y lubo maw podostalek
wrocho, bo mu lude do naho sia zchodiaczy riny do idignia
potrawy snesty y dawaty, win wozelaha ubogym toje ruda-
waw, a sam oholodi peretnowaw. Tuzi zez hotod cztowice ne-
smoznym sobi byw, boś ho robi maly ne zyczej, ale D. Pisk
na tobe

na łebie zisław za brici łwoi; Tyśas ne wmojjes cinyty y
 szacowały daru boskocho, żebyś byp doł hotoł na dobro du-
 szy twojej oberuaw, a P. Bohu ho ofiruwaw, y taki zhuśdaw
 sia zwolow napowyszcho. Boh to Boh na łebie zisław hotoł,
 chotiazy hia na przysłpi lila nawczyty mianasty, y owendno-
 ury, ażebyś sia wotudy, koty majesz podostatok wiocho powoś-
 hnuw, y na dalozy kras okładaw, żebyś jay dostatk ne zbytko-
 waw, ne lasytkowaw, wpostrawach ne wymysław, y marni ne
 twornyw, też pomirni daru boskocho uziywaw tak, żeby ty ipe
 y na potribnocho zbywalo, ażebyś wedle nauki zbaudyła ma-
 czym y taknuwocho nakormyły, y prahnucycho napoyły, y ho-
 dia mau cym pohośłyty, y sam hotoł ne dieraław. — A że
 mowysz ipe iz trudno nasładowały Boho Patrona wostrosty
 żytia, że perebywaw na stupi den y nycz y znosyw upaty, poty,
 y stołu, na toje ty znawu widpowidojy, że y ty jeden drugy,
 y setnyj czełowiek znosysz upaty, poty y stołu wezasi żnyw
 lub innych robił upolu, a przeci łobi ne jest toje ukazywym,
 bo nadijow obfitycho zbioru, lub innocho zysku, soto dysz robi-
 tyi przykrosty. A hdybys wmuw albo y chtiw tyi protywnosty
 koterych w swoim stani doswidczasz, na twy własny Dusz
 twojej prożytoł oberuaty, to byłby ty tak wid Boha przyja-
 tyi, jak y tomu światu prokudnoje y pustełnychoje żytia, bo
 co czynysz, wioje zpowołania twocho czynysz, y chotiażomu
 nyż ne jest trudnocho ani przykrocho, byle tyłko słow Inter-
 cyjow y słow myślow czynyw, że mu za toje Boh Cudstwom
 nebesnym nadharodył y zapłasył. — Zaczym uo nam nasz
 Stan kaze wioje w pokory, tychośty y zpioddaniom sia wole
 boskiy czypimo na nyż ne ukyskuacy, ani narikacy, ako,
 bymo za toje był wid Boha wynadharodżenyi wiceno uia-
 stywosthaw sołłobi, za moływanu y przyjnow dziejiszcho Sa-
 toho Patrona nechaj sia tak stane. Amen. —

Нотатки про рукописний Співаник дяка Михайла Левицького з Улюча

Готуючи проспект спеціального видання «Перемиських Архиепархіяльних Відомостей», присвяченого 200-літтю від дня народження о. Михайла Вербицького, звернули ми увагу на рукописний співаник улюцького дяка Михайла Левицького, який був ним складений у 1829-1832 рр., і тепер зберігається у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника, збірка Петрушевича (ф. 77), ч. 163, 48 арк.¹ Левицький був випускником Дяко-учительського інституту в Перемишлі, в якому згодом вчителював також Михайло Вербицький, і дякував у селі Улюч над Сяном, де пройшло раннє дитинство Вербицького. На сьогодні відомі три рукописи, переписані Михайлом Левицьким: згаданий Співаник, Молитовник, переписаний в Улючі 1836 р.², та Ірмолой переписаний у Перемишлі 1838 р.³ Ці три рукописи, це безперечно, важливі елементи культурного контексту, в якому формувався молодий Михай-

¹ Див.: Іларіон Свенціцький, Рукописи львівських збірок. Випуск II. Опис рукописів Народного Дому з колекції Ант. Петрушевича. Частина друга. Львів 1911. С. 258-262. Свенціцький інформує, що рукопис нараховує 52 пісні, з того українських 9, + „подвійний екземпляр перемиського друку 20-их років XIX в. на 2 л. маленької 8-ки” по 4 *Pisny w deń Bohojawłeniја piwajemyја. Tropar, Hł.1., Tropari Hł. 8., Kondak Hł. 4. Piśń Iordan riko uhotowysia*. Див. також: Юрій Медведик, Українська духовна пісня XVII-XVIII століть. Львів 2006. С. 138.

² Див.: Виджу тя на Кресті... Рукописний молитовник Михайла Левицького з Улюча (1836 р.). Вступ і підготування до друку Володимир Пилипович. «Перемиська бібліотека» Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі. Том XX. Перемишль 2011. 211 с.

³ Див.: Ірмолой Михайла Левицького (Перемишль 1838). Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Передмову написала Наталя Сиротинська. Видавнича серія: Пам'ятки сакральної музики Перемиської єпархії. Том I. Регентський інститут Перемись-

ло Вербицький, і тому становлять цінність для дослідження саме цього контексту.

Співаник Левицький починає з заголовка Рождество Христово з трьома нотованими піснеспівами – *Swiat Swiat Swiat Hospod Sawaoft, Osanna wo wyszynych i Chwałyte Hospoda so nebes*, і закінчує поясненням інтенції створення ним співаника: *Koniec Pieśniom Jubileusza Świętego wypisany w Roku 1832 m Michał Lewicki m Ręką swoją własną* Конецъ и Бгу Слава.

Про який святий ювілей тут мова? Отже, 27 травня 1824 року, папа Лев XII (1823-1829) проголосив буллу *Quod hoc ineunte saeculo* [Це на початку цього століття], в якій рік 1825-й названо Святим Роком. Папа закликав вірних до обнови релігійного життя після наполеонівського лихоліття і, до свідчення своєї віри незалежно від політичних та соціальних умов. Саме і так належить розуміти інтенцію улюцького дяка, який свій співаник почав складати у рік смерті папи Лева XII, який помер 10 лютого 1829 р.

Першою у Співанику є дата *Roku Pańskiego 1829. Ut supra* (арк. 12 зв.), що сигналізує, що до цієї сторінки рукопис переписано того ж 1829 р. Потім Левицький продовжив складати свій Співаник і на 25 арк. зв. закінчив його таким записом: *Koniec Piesniom Jubileuszowym. Wypisał te Piesni Michał Lewicki m. Ręką Własną* wypisał: *w Roku Panskim 1831m die 5ta Marca*. До так складеного рукопису, Левицький підшив 4 аркуші, друковані польською орфографією, пісень на Богоявлення. За визначенням Іларіона Свенціцького, це екземпляр перемиського друку 20-их років XIX в. на 2 л. маленької 8-ки по 4 *Pisny w deń Bohojawłeniya piwajemyja. Tropar, Hł. 1., Tropari Hł. 8., Kondak Hł. 4. Pisń Iordan riko uhotowisia / Se bo prichodit Boh krestytysia* (Богогласник № 28) *Pisń Iordane uhotowysia / Ioanne skoro spiszysia* (Богогласник № 27). Отже, маємо справу з цікавою компіляцією літургійних піснеспівів з паралітургійними піснями з Богогласника. Відтак, підшито дальшу частину рукопису, якого Левицький закінчив на арк. 38 такою запискою: *Roki Panskiego 1832 die 28. Marca. Michał Lewicki. Ręką własną*. Ця дата – 28 березня 1832 р., – визначає крайню межу появи «перемського друку». Втім, рукопис має ще наступних 9 аркушів з піснями,

---

ко-Варшавської Архиепархії у Перемишлі. Перемишль 2012. 106 с. + 2 нн.

які закінчуються запискою: *Koniec Pieśniom Jubileusza Świętego wupisanu w Roku 1832 m Michał Lewicki m Ręką swoją własną Konecъ и Бгу Слава* (арк. 47 зв.). Нижче цієї записки, Левицький дописав ще одну пізнішу дату: *Ulicz 1839*. Останньою датою є 1839 р., тобто рік після переписання ним Ірмолая в Інституті у Перемишлі. Ця дата – 1839 р., – стосується, можливо, року, в якому Левицький переписав ці ноти і підшив їх до рукопису як обкладинки, відвертаючи їх так, щоб початок (Роздество Христово) як перша сторінка відкривав рукопис. Після занять в Інституті, Левицький глибше оволодів музичним знанням, і ці піснеспіви міг відписати саме тут.

Варто зауважити, що в описі цього рукопису Іларіон Свенціцький зовсім не згадує про нотовані «обкладинки», а навіть не враховує їх до складу аркушів – пише: *Пісенник польський Михайла Левіцького 1832 р. на 47 л. сивого паперу 8-ки, тільки брошурований в зшиток, а насправді їх 48*.

У віці кидається ще одна цікава деталь – улюцький дяк записував цілі речення без поділу на слова. Складається враження, що тексти пісень записував так, як йому чулася у вухах мелодія. Крім цього у записах є чимало лексичних і граматичних помилок, які можна кваліфікувати як «польську мову» русина з-над Сяну, бо таких не могло бути в оригіналах. Він ці пісні не відписував з друкованих чи рукописних джерел, а напевно зі слуху, що підтверджують згадані помилки.

* * *

У рукописах XVIII-XIX ст. доволі часто трапляється інший матеріал, не пов'язаний з основним змістом пам'яток. Прикладом того є Співаник М. Левицького, в обкладинці якого є нотний уривок кількох церковних співів.

Аналіз цього уривку дає підстави констатувати наступне:

1. Запис зроблено на аркуші альбомного формату, складеному вдвоє, який після виготовлення оправи Співаника склав два самостійні аркуші обкладинки (арк. 1 і 48); через це в корінці фрагменти тексту втрачено.

2. На аркушах зафіксовані три літургійні піснеспіви – Свят свят свят Господь Саваоф, Осанна во вишніх і Хвалите Господа со небес, церковнослов'янські тексти записані латинською абеткою; зверху заголовки кирилицею – Рождество Христово, мабуть, мається на увазі Служба Божа, що призначалася для служби на Різдво.

3. Музичний текст записаний вправною італійською нотацією у скрипковому ключі, що промовляє за хорову партію верхнього голосу – дисканта чи тенора.

4. Вказівок на кількість голосів немає. Ймовірно, записано основну мелодію верхнього голосу, яка розспівувалася на два або три голоси.

5. Мелодії є дуже короткими, простенькими за ритмікою та, ймовірно, гармонією, і мають ознаки куплетної повторності.

6. За особливостями музичної мови ці напівні відображають стиль «простопінія»; у тексті є деякі ритмічні неточності, відсутні необхідні знаки альтерації, див. перший зворот Свят, свят, свят, який вимагає гармонізації тоніко-домінантовими акордами в тональності G dur, але відповідного знаку підвищення немає ані при ключі, ані поряд із відповідним звуком.

Отож, треба стверджувати, що ці піснеспіви не можна вважати «партесами», оскільки вони не відповідають партесному стилю як за способом фіксації, так і за особливостями музичної мови. Це пам'ятка церковно-музичної творчості першої половини XIX століття, яка розвивалася у напрямку певного спрощення багатоголосого стилю пізнього бароко і раннього класицизму.

Рождество Христово

13 *Swiat swiat swiat Hos-pod Sa-wa - ot swiat swiat Hos-pod Sa-wa - ot Hos-pod Sa-wa - ot*
 23 *iz-pol-ny-wyi Ne-bo i Ziem-la Sla - Sla-wy ie-ho Sla-wy ie-ho O - san-na wo -*
 34 *wysz-nych wo wysz-nych bla - ho - slo - wen bra - dy wo i - pod - ne Hos-pod - ne*
 42 *O - san - na wo - wysz - nych wysz - nych wo - wysz - nych*
 52 *Chwa - ly - te Hos - po - da so ne - bes ne - bes chwa - ly - te ie - ho ie - ho wo wysz - nye*
 61 *ie - ho wo - wysz - nych chwa - ly - te ie - ho wysz - nych ie - ho*
 61 *wo wysz - nych chwa - ly - te ie - ho ie - ho wo wysz - nych ie - ho wo wysz - nych*

Зовнішні сторінки обкладинки, арк. 1-48 зв.

Внутрішні сторінки обкладинки, арк. 1 зв.-48.

Пам'ятка літургійного співу нашої Церкви з першої половини XIX ст.

Культурна спадщина Перемиської єпархії величезна, а її дослідження в останніх роках набули конкретних форм. Одним з найсвіжіших здобутків на цій ниві є книжкова публікація рукописного Ірмолая улюцького дяка Михайла Левицького. Навчаючись регентського ремесла в Дяко-учительському інституті в Перемишлі, переписав він його для своїх потреб Roku Panskiego 1838. w Instytucie Przemyskim, як сам занотував на останній сторінці рукопису. До наших днів збереглася тільки частина цього рукопису, який ще у середині XIX ст. потрапив до колекції рукописів львівського крилошанина о. Антона Петрушевича, а після війни – до фондів Наукової бібліотеки ім. В. Стефаника у Львові. М. Левицький уклав ще кілька інших рукописів, зокрема молитовник¹ та духовний співаник.

Інформацію про Ірмолая Левицького в науковий обіг увів проф. Юрій Ясіновський, публікуючи його точний опис у капітальному каталозі Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16-18 століть (Львів: Місіонер, 1996)². Саме ця праця стала поштовхом для видавців підготувати і опублікувати друком цю пам'ятку. Нагодою стала п'ята річниця утворення Регентського інституту Перемисько-Варшавської Архиепархії, який покликав до

¹ Рукопис недавно опублікував В. Пилипович, див.: Виджу тя на Кресті... Рукописний молитовник Михайла Левицького з Улюча (1839 р.). Перемишль 2011.

² Там само. С. 478. № 1078.

життя митрополит Іван Мартиняк декретом від 1 грудня 2006 р. Проф. Ясіновський очолив теж Редакційну колегію видання.

Рецензована книжка складається з кількох частин, а відкриває її Слово від видавців, у якому мовиться про те, що у серії [Пам'ятки сакральної музики Перемиської єпархії – М. О.] плануємо публікувати музичні рукописи створені на теренах історичної Перемиської єпархії, в різні періоди її існування (стор. 7). Далі йде Біографія спонсора цього видання, тобто п. Антона Лехоцького з Ольштина. Належить додати, що п. Лехоцький, це уродженець лемківського села Черемха, в якому після акції «Вісла» повністю зруйновано місцеву церкву Покрови Пресвятої Богородиці. Щоб уцілити цей факт від забуття, він побудував на місці церкви пам'ятник.

Основну частину публікації відкриває Передмова Наталі Сиротинської – наукового працівника Інституту Літургійних наук Українського Католицького Університету у Львові та постійного викладача на курсах Регентського інституту Перемисько-Варшавської Архиепархії. Як пише вчена: Вивчення тексту Перемиського ірмоля 1838 засвідчують особу переписувача як грамотного й добре вишколеного писаря із вправним і чітким почерком (стор. 17). А далі констатує, що Ірмолой Михайла Левицького є важливим свідченням значення сакральної монодії в українській культурі: по-перше, переконує у неперервній тягlostі ірмолойної традиції церковного співу (стор. 18). Це вельми важлива констатація науковця, який успішно займається вивченням ірмолойного співу Української Церкви ранньомодерної доби, в тому числі й пам'яток з Перемиської єпархії³. Очевидно рукопис створено для практичної мети, що й підкреслила Н. Сиротинська, адже у 40-х роках ХІХ ст. М. Левицький був дяком у різних парафіях середнього Надсяння (Улюч, Посада Риботицька, Бориславка). Аналіз переписаних у рукописі текстів піснеспівів автор передмови проводить із залученням

³ Див.: Літургія св. Йоана Златоустого з Перемишльського ірмологіона 50-60-років ХVІІ століття. Антологія візантійсько-слов'янської сакральної монодії. Випуск 7. Упорядники Надія Балуща і Наталя Сиротинська. Видавництво Українського Католицького Університету. Львів 2008.

ідентичних фрагментів давніших рукописів: Типографського кондакаря, Любачівського ірмоля 1674 р., друкованого львівського із 1709 р. На думку Н. Сиротинської, Перемиський уривок Ірмоля 1838 року має не тільки історико-культурне значення, але й є важливим джерелом для вивчення питання еволюції літургійного півного репертуару, педагогічної практики, філологічних та музикознавчих аспектів (стор. 25).

Констатації львівської вченої є важливим аргументом для видавців – підтверджують, що вибір цього рукопису для публікації й труд його видання не були марними.

На стор. 27-50 надруковано набрані ноти, набрані на основі рукопису. Це заслуга Ігоря Задорожного із Ужгорода, нащадка лемківських виселенців, який науково займається дослідженням Ірмолю із Закарпаття, й у своєму доробку має публікацію Ірмологіону 1809 року Івана Югасевича-Склярського (Ужгород 2010). Далі на стор. 51-74 знаходиться факсимільне відтворення рукопису М. Левицького.

Церква св. Миколая в Улючі, т.зв. «біла», уже не існує.

Світлина з поч. XX століття

Розділ Додатки попереджують репродукції двох кольорових портретів: перемиського єп. Івана Снігурського, в часах якого рукопис М. Левицького був переписаний, та о. Йосифа Левицького, який ініціював створення катедрального церковного хору. Першим текстом, надрукованим у цьому розділі, є Куренда єп. Михайла Левицького про заснування Дяко-учительського інституту в Перемишлі від 24 липня 1816 р. Стурбований злим станом літургійного життя єпархії, владика Михайло Левицький вирішив *przy katedrze naszej założyć instytut, w którym by uprzymiotowane należycie individua na diaków y nauczycieli sposobić się mogły...* (стор. 79). Тим способом владика сподівався протягом 10 років, підготувати 100 здібних дяків і вчителів. Куренда адресована до священства єпархії, мала на меті пізнати його думку у цій справі. Відповідь священників була позитивна, бо 25 квітня 1817 р. вікарій генеральний о. Теодор Фединкевич (у той час владика Левицький став галицьким митрополитом) розсилає священникам наступну куренду, в якій сповіщає про відкриття і правила діяльності Інституту. Із задоволенням констатує, що *skutek odezwy naszej z dnia 24 lipca 1816 Nr 113 zupełnie odpowiedział oczekiwaniom. Poświęcone na utworzenie Instytutu diaków i nauczycieli przy katedrze ofiary nowym są dowodem gorliwości kleru o pomnożenie chwały boskiej i o pożytek ludu wiernego* (стор. 81).

На стор. 84-87 знаходимо український переклад першого статуту Дяко-вчительського інституту в Перемишлі, який свого часу віднайшов і опублікував блаженний єп. Григорій Лакота. Складається він з 11 параграфів, в яких розкрито цілі школи і мету навчання; по-перше учні будуть готуватися до належного виконання обов'язків в церковному хорі та у школі (стор. 84, § 3), другим моментом наукової освіти є придатність кандидатів для шкільництва (стор. 84, § 5).

Про стан церковного співу в перемиському соборі св. Йоана Хрестителя на середину 30-х років XIX ст. розповідає стаття о. Йосифа Левицького, капелана єп. Івана Снігурського. Саме владиці Снігурському Інститут завдячує бурхливий розвиток у першій половині XIX ст. Історія введення музикального пінія в Перемишлі о. Й. Левицького залишається до нині головним джерелом знань істориків української музики про цю добу, в якій, що варто підкреслити, має свої початки композиторська твор-

чість о. Михайла Вербицького та о. Івана Лаврівського. Текст Історії подано у двох версіях: сучасним правописом (стор. 88-95) та у факсимільній копії оригіналу, опублікованого 1852 р., в календарі-альманасі «Перемишлянин на рік 1853».

Наш огляд завершимо увагою, що позаяк рецензоване видання має позначку Том I, будемо очікувати на наступні томи серії Пам'ятки сакральної музики Перемиської єпархії.

Ірмолой Михайла Левицького (Перемишль 1838).

Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович.

Передмову написала Наталя Сиротинська.

Видавнича серія: Пам'ятки сакральної музики Перемиської єпархії. Том I.

Перемишль 2012. 106 с.

Бібліографія передрукованих праць

Пам'ятки багатоголосної партесної музики з Перемиської єпархії (кінець XVII- початок XVIII століття). «Перемиські Архиепархіяльні Відомості» 2013, ч. 13. С. 275-280.

Чин навідування хворих в Служебнику з Малнева (поч. XVIII ст.), та поради з етикету і молитви проти тучі в Требнику з Рушельчичів (друга половина XVII ст.). «Перемиські Архиепархіяльні Відомості» 2016, ч. 20. С. 303-331.

Чин сповіді в Требнику з Волі Олешицької (XVII ст.) з порадами, як священнику сповідати із сороміцьких гріхів. Публікується вперше.

Українські рукописні учительні Євангелія в дослідженні Галини Чуби. «Перемиські Архиепархіяльні Відомості» 2011, ч. 11. С. 311-315. Текст підписаний псевдонімом Микола Оленич.

Перемишліана на сторінках найновіших видань Українського геральдичного товариства. «Перемиські Архиепархіяльні Відомості» 2014, ч. 16. С. 328-338.

До історії Дяко-учительського інституту в Перемишлі. «Перемиські Архиепархіяльні Відомості» 2018, ч. 26. С. 373-374; «Перемиські Архиепархіяльні Відомості» 2019, ч. 27. С. 327-353.

«Ода» і «Еклога» – два латиномовні видання на пошану о. Івана Лаврівського, надруковані в Перемишлі 1832 року. «Перемиські Архиепархіяльні Відомості» 2019, ч. 27. С. 354-368.

Роль греко-католицького духовенства Надсяння в утвердженні національної символіки (середина XIX століття). «Перемиські Архиепархіяльні Відомості» 2015, ч. 17. С. 94-102.

Нові штрихи до біографії єпископа Івана Снігурського. «Перемиські Архiepархіяльні Відомості» 2011, ч. 11. С. 237-243.

Геральдична загадка – антимінс єп. Івана Снігурського з гербом Сас. «Перемиські Архiepархіяльні Відомості» 2015, ч. 18. С. 406-409.

Два «перемиські» рукописи о. Йосифа Левицького. «Перемиські Архiepархіяльні Відомості» 2010, ч. 10. С. 317-377. Спеціальна публікація до До 150-річчя смерті о. Йосифа Левицького (1801-1860).

Дві «перемиські» статті о. Йосифа Левицького. «Перемиські Архiepархіяльні Відомості» 2011, ч. 11. С. 350-366.

Проповіді о. Антонія Ляврецького, пароха Чертежа, сяніцького декана (коментар до публікації пам'ятки). «Перемиські Архiepархіяльні Відомості» 2013, ч. 13. С. 297-301.

Михайло Лесів, Мова проповідей о. Антонія Ляврецького як приклад українськомовної гомілетики греко-католицького духовенства Галичини першої половини ХІХ століття. «Перемиські Архiepархіяльні Відомості» 2013, ч. 13. С. 311-322.

Нотатки про рукописний Співаник дяка Михайла Левицького з Улюча. Спільно з Ольгою Шуміліною. «Перемиські Архiepархіяльні Відомості» 2015, ч. 17. С. 122-126.

Пам'ятка літургійного спієу нашої Церкви з першої половини ХІХ ст. Резензія: Публікація Перемиського ірмоля 1838 року. «Українська музика». Науковий часопис. Щоквартальник. Ч. 3-4 (5-6). 2012. С. 212-214. Текст підписаний псевдонімом Микола Оленич.

Показчик імен

- Август III Сас, король 80
Ангелович, Антоній єп. 73, 132
Андрей, ієрей з Ванівки 68
Андрей, піп родом з Ярослава 68
Андрей, піп шклярський 68
Анна, св. 271
Ахав, цар 192, 193
Бабицький, Іоан Гаврилевич іє-
рей 68
Балик, Борис 10
Балуцька, Надія 308
Бальдурович, Григорій 68
Банковський, Антоній 68
Баньковський, Василь 68
Баньковський, Іван 68
Баньковський, Петро 68
Баньковські 68
Баранович, Лазар 176
Беринда, Памво 176, 229, 233
Білий, Богдан 164
Бірецький, Іван 149, 150
Бобровіч, Ян Непомуцен 148, 165
Вагилевич, Іван 177
Вендзилович, Іван 167
Венедикт XIV, папа 80
Вербицький, Михайло 147, 164,
301, 311
Вергілій 133
Ветсава 190
Винницький, Антоній митропо-
лит 12, 161
Винницький, Інокентій єп. 12, 18,
46, 47, 161
Винницький, Юрій митрополит
12, 161
Винницькі 12
Вислоцький, Василій 68
Витвицький, Теодор 177
Вишловський, Григорій 79, 81, 82
Війкровська, Марія 68
Вітезович, Павао Ріттер 151, 152,
153, 154
Вітковський Павел 68
Вітошинський, Айтал 86, 93, 100
Владислав Ягайло, король 176
Володар, князь 232
Володимир, князь св. 175
Володкович, Филип єп. 82
Гавришкевич, Іван 8, 169, 170
Ганкевич 177
Гарасевич, Михайло 155
Гинилевич, Григорій 148, 149,
230, 231, 235, 236
Головацький, Яків 149, 150, 177
Горацій 133
Гостиславський, Ігнатій 68
Гребінка, Євген 177
Гречило, Андрій 148

- Грушовський, Яків 163
 Гумецька, Лукія 263
 Гулак-Артемівський, Петро 177
 Гушалевиц, Іван 177
 Ґаллі, Г. 159
 Ґалятовський, Іоаникій 176
 Г'ємза, Ярослав 165
 Ґочемський, Йосиф 75
 Давид, цар 187, 188, 190, 192
 Дам'ян пресвітер 176
 Дверницький, Василь 104, 112, 113, 114
 Денисова, Тетяна 72, 73, 79, 81, 82
 Дешиця, Мирослав 11, 12
 Дзюль, Михайло 19
 Дилецький, Микола 15
 Дмитро, св. 266, 267
 Добриловський, Юліян 176
 Добрянський, Антоній 151, 154, 177, 230, 231, 235, 248
 Добрянський, Стефан 148
 Досковський, Яків 231
 Думяк, Кость 172, 173
 Духнович, Олександр 177
 Енгель, Йоган Христіян 154
 Естрайхер, Кароль 77, 78
 Єссій 187
 Забіла, Віктор 177
 Задорожний, Ігор 309
 Замбрицький, В. 16
 Запаско, Яким 78, 81
 Затварницький, Данило 132
 Зібликевич, Димитрій 231, 248
 Зілінський, Іван 69, 263
 Іван Хреститель, св. 86, 166
 Ількевич, Григорій 184
 Іляшевич, Ілля 81
 Ісаєвич, Ярослав 75, 78, 81
 Йоаким, св. 271
 Йоан, св. 250
 Йосиф II, цісар 86, 166
 Казимир, король 75
 Кашлей, Анджей 10, 15, 16, 46, 246, 249, 290
 Квітка-Основ'яненко, Григорій 177
 Кокотайло 183
 Копистенський, Захарія 176
 Кордасевич, Лев 172
 Костомаров, Микола 177
 Котляревський, Іван 176
 Котович, Захарій 86
 Коценський, Юзеф Ігнаці 80
 Коциловський, Василь 246, 249
 Кришталович, Уляна 148
 Кудрик, Борис 9
 Кульчицький, Йосиф 148
 Купрієнко, Хома 177
 Лаврівський, Іван 311
 Лаврівський, Іван, крилошанин 8, 86, 93, 99, 105, 121, 122, 124, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 167, 230, 234, 235
 Лакота, Григорій єп. 246, 247, 310
 Лев, князь 75
 Лев XII, папа 302
 Левицький, Іван дяк 8, 301, 302, 303, 307, 308, 309, 310

- Левицький, Йосиф 8, 105, 125, 126,
157, 158, 159, 160, 163, 168,
169, 170, 171, 172, 173, 183,
229, 230, 231, 232, 235, 238,
239, 247, 310
- Левицький, Михайло дяк 9
- Левицький, Михайло єп. 82, 83,
85, 103, 104, 310
- Левицький, Петро 104, 114, 115
- Левицькі 82, 83
- Лесів, Михайло 8, 69, 246, 251,
252, 263
- Лехоцький, Антін 308
- Лисяк, Іван 86
- Лісковацький, Микола 121, 122
- Лозинський, Йосиф 150, 151, 158,
159, 160, 162, 177, 232
- Лучкай, Михайло 177
- Любомирський, князь 149
- Люка, де Ігнац 154
- Ляврецький, Антоній 8, 246, 248,
249, 250, 251, 252, 254, 256,
261, 262, 263, 264, 290
- Малиш 149
- Маляркевич 106, 107
- Мандроа, Андрей 68
- Марія Богородиця 270, 271, 272
- Марія Терезія, цісарева 78
- Марта, св. 270
- Мартиняк, Іван митрополит 308
- Матей, св. 290
- Медведик, Юрій 67, 301
- Мекелита, Петро 249
- Мельник, Марко 247, 263
- Метлинський, Амврозій 177
- Михайло, св. 267, 268, 269
- Михайло Васильович 176
- Миколай, св. 273
- Мікульський, Стефан 80
- Могила, Петро 176
- Могильницький, Антін 177
- Могильницький, Іван 103, 104,
105, 111, 120, 177
- Мох, Рудольф 177
- Мохнацький, Лев 148
- Мразович, Авраам 230, 234
- Навал 188
- Назаревич, Петро 105, 118, 119, 121,
122, 124, 125, 126, 127, 128,
129
- Натан, пророк 190
- Нестор, літописець 176
- Несецький, Каспер 83, 148, 165
- Павлишин, Олег 104
- Павло, св. 193
- Павловський, Олександр 177
- Паранько, Ростислав 8, 12, 74, 86,
105, 132, 133, 153
- Паславський, Гавриїл 177, 231,
248
- Паславський, Іван 132
- Паславський, Платон 238
- Паславський, Тарас 157
- Паславський, Теодор 104, 115
- Пацлавський, Григорій 117
- Пелешкевич, Яків 77, 78
- Петрасевич, Андрій 86, 93, 100
- Петрушевич, Антін 177, 301, 307

- Петрушевський, Олександр 105,
123, 124, 127, 128, 129
- Пилипович, Володимир 8, 16, 18,
46, 68, 69, 79, 85, 86, 104,
105, 132, 149, 150, 151, 154,
156, 158, 167, 169, 236, 247,
248, 249, 251, 263, 301, 307,
311
- Пилипович, Денис 18, 46, 79, 132
- Пирожко, Григорій 86
- Підляшецький, Григорій 81
- Плошовська, Анастасія 158
- Плошовський, Йосиф 158
- Поглодовський 149
- Полоцький, Симеон 176
- Полянська, Марія 158
- Полянський, Йосиф 158
- Полянський, Тома єп. 86, 93, 99,
165, 230, 235
- Пшеп'юрська-Овчаренко, Марія
263
- Рабій-Карпинська, Софія 263
- Радивиловський, Антоній 176
- Радиловський, Антоній єп. 157,
161
- Раставецький, Онуфрій 150
- Ревакович, Т. 232
- Рило, Максиміліан єп. 73, 132
- Савл, цар 187
- Сап'єга, князь 149
- Сварник, Іван 148
- Свенціцький, Іларіон 68, 301,
302, 303
- Свідзійський, Авраам 68
- Свідзінський, Іоан 68
- Свідзінський, Павло 13, 68
- Селецький, Іван 85, 93, 99
- Симеон Стовпник, св. 290, 291,
292, 293
- Сиротинська, Наталя 105, 301,
308, 309, 311
- Сільницький, Євстафій 68
- Скорина, Франциск 176
- Скочияс, Ігор 72, 73, 74
- Слоньовський, Дам'ян 68, 69
- Солонський, Іван 68
- Смотрицький, Герасим 176
- Смотрицький, Мелетій 229, 233
- Снігурська, Єфросинія (дівоче
Вербицька) 159, 162
- Снігурський, Іван єп. 8, 83, 85,
86, 87, 92, 93, 94, 99, 100,
103, 105, 121, 122, 125, 126,
127, 128, 129, 130, 131, 133,
134, 157, 158, 159, 160, 161,
162, 163, 164, 165, 166, 170,
171, 230, 231, 233, 234, 235,
237, 310
- Снігурський, Іван 159, 162
- Стефан попович 15
- Стецький, граф 149
- Ступницький, Іван єп. 165
- Сулима, Микола 47
- Сус, Ірина 134
- Теодор пресвітер 69
- Терек, Дам'ян 86
- Товарницька, Євдокія 158
- Товарницький, Василь 157, 158, 162

Турій, Олег 148
Урій 190
Устиянович, Микола 155, 177
Устиянович, Микола син 155
Фединкевич, Теодор 310
Федорович, Іван 106, 107, 117
Фенелон, єп. 163
Филипович, Іван 80
Франко, Іван 8, 169, 172
Франко, Яків 172
Франц I, цісар 85, 87, 94
Хаварівський, Устим 83
Хира, Азарій 176
Хлібкевич, Іван 76, 78
Ходикевич, Климентій 75
Цалай-Якименко, Олександра 15
Царевич, Йосиф 148
Цезар 75
Чуба, Галина 66, 67, 70, 71
Шашкевич, Маркіян 155, 177
Шевченко, Тарас 177
Шептицький, Атанасій єп. 73,
74, 75, 76, 77, 78, 132
Шептицький, Лев єп. 80, 81, 82
Шептицькі 75
Шіллер, Фрідріх 170
Шкимбович, Іоан 69
Шкурган, Оксана 10
Шпитковський, Іван 75
Шуміліна, Ольга 8, 16
Шумлянський, Онуфрій єп. 79,
80, 81, 82, 132, 161
Югасевич-Склярський, Іван 309
Яворський, Юліан 70

Ярослав, князь 232
Ясіновський, Андрій 85
Ясіновський, Юрій 15, 16, 67, 68,
86, 157, 308
Яхимович, Григорій єп. 159, 162,
168, 169, 171, 185, 238

Bańkowski, Michał 113
Bawankiewicz, Bazyli 113
Bibersztejn 83
Bieńkowski, Jan 114
Bierzecki, Piotr 116
Blazejowskyj, Dmytro 69, 158, 248
Bolesław Krzywousty, książę 83
Czerniecki, Jan 114
Czumanski, Joseph 116
Garbiński, Jan 116
Głuszkiewicz, Bazyli 114
Harasiewicz, Jan 116
Hatalewicz, Alexander 116
Horbatewicz, Daniel 113
Humecki, Jan 113
Jaryna, Jan 113
Jawornicki, Gregor 116
Klaić, Vjekoslav 152
Komarnicki, Jan 116
Konstantynowicz, Bazyli 112, 114
Krolewski, Antoni 116
Krynicky, Samuel 116
Liskowacki, Mikołaj 113
Łaszowski, Grzegorz 113
Męciński, Michał 113

Mieyski, Jan 116	Simpson, Catherine Anne 152
Mieyski, Joseph 116	Stępień, Stanisław 136
Mochnacki, Elias 116	Stradomski, Jan 10, 46
Myszkowski, Jan 116	Szczawinski, Piotr 116
Myszkowski, Michał 116	Terlecki, Gregor 116
Myszkowski, Simeon 114	Trochanowski, Andrzej 113
Naumow, Aleksander 10, 46	Trochanowski, Józef 113
Naumow, Ewa 10, 46	Turkowski, Michał 113
Paćłowski, Teod 116	Tylawski, Demetry 116
Paryłowicz, Leo 113	Tymiński, Teodor 116
Paweł, św. 107	Warcholak, Alexander 116
Rogale 83	Wędziłowicz, Łukasz 113
Senczakiewicz, Jan 113	Wołosynowicz, Michał 116
Sietnicki, Jan 114	Wołoszynowicz, Michał 116
Sietnicki, Maciej 113	Wołoszynowicz, Michał 114

Показчик географічних назв

- Австрія 147, 166, 168
Баличі 69
Баранчиці (суч. назва Баранів-
ці) 170
Бартатів 160, 163
Бахір 149
Белз 86
Берестяни 162
Бещади 69
Блажів 69
Бірча 69
Близянка 69, 114
Болгарія 232
Бориславка 308
Босько 69
Буда 230, 234
Буковина 155
Валява 9, 10, 230
Ванівка 68, 69
Варшава 8, 9, 15, 18, 20, 46, 48, 70,
77, 133, 246, 249, 251, 263,
290
Велике 69
Верхрата 69
Вислочок Малий 68, 69
Височани 69
Відень 85, 87, 151, 152, 154, 170, 172,
184, 230, 234
Вільно 233
Вірко 151
Волинь 176
Волиця 69
Волковия 69
Володж 68
Воля Кривецька 69
Воля Мигова 136, 138
Воля Олешницька 46,
Вовче 69
Галичина (Королівство Галичи-
ни і Лодомерії, Русь Чер-
вона) 147, 148, 152, 153, 154,
157, 168, 170, 171, 176, 233,
234, 248, 251, 254, 263
Гвоздянка 69
Гломча 68
Головецько 69
Горлиці 69, 263
Городок 160, 163
Грушів біля Дрогобича 170
Динів 69
Доброміль 88, 94
Дрогобич 170, 171
Дрогобицька округа 170
Дрогобицький район 69
Дрогоїв 69
Дуброва 69

Дукля 69	Лінц 151
Дуклянський деканат 104, 112, 113	Лісковате 122
Єв'є 229, 233	Ліщини 69
Європа 152, 175	Лодина 13, 69
Жидачів 67	Лодомерія 152
Жовківська округа 170	Лопушанка 69
Заболотці 69	Лупків 69, 136, 138
Загреб 151, 152	Львів 9, 11, 12, 15, 16, 19, 47, 67, 68,
Закарпаття 309	69, 71, 72, 73, 75, 76, 78, 80,
Західна Бойківщина 66	81, 85, 87, 104, 105, 133, 134,
Збоїська 70	147, 148, 149, 150, 151, 153,
Зиндранова 112, 113, 114	155, 158, 159, 160, 162, 163,
Злоцьке 69	169, 230, 232, 233, 234, 248,
Ізраїль 170	249, 301, 307, 308
Іллірія 232	Львівська архієпархія 155
Йордан 166	Львівщина 155
Кальварія 88, 92, 94, 95, 99	Любачівський деканат 46
Кальниця 149	Ляйпціг 83, 148, 165
Канчузький деканат 104, 115	Макова 14, 15
Квасинина 69	Малнів 18
Київ 10, 15, 16, 47, 71, 229, 233, 263	Медика 151
Кобильниця Руська 69	Миколаїв на Львівщині 155
Корманичі 14, 15	Мичківці 117
Костарівці 290	Мокрянський деканат 170
Краків 10, 19, 46, 159	Москва 233
Крем'яна 68	Мостиський район 69
Кросно 67	Мриголод 16
Крупець 15	Мужиловичі 69
Кутеїн 229, 233	Нагуєвичі 170, 171, 172, 173
Лежахів 69	Надсяння 7, 8, 12, 14, 16, 19, 20, 66,
Лемківщина 7, 66, 70	70, 147, 157, 249, 308
Либохора 68, 69	Недільна 69
Липсько 69	Незнайова 69
Литва 176	Нижанковичі 69, 88, 94

- Німеччина 83
 Нова Весь 69
 Новосілки 85, 87, 88, 90, 91, 92, 94,
     95, 96, 97, 98, 99
 Обарим 69
 Одрехова 69, 115
 Олешичі 11
 Ольштин 308
 Панищів 69
 Перемиська єпархія 7, 9, 11, 12, 13,
     14, 15, 16, 20, 66, 67, 68, 69,
     71, 84, 91, 94, 107, 117, 133,
     134, 136, 149, 157, 166, 172,
     229, 233, 234, 246, 247, 248,
     307, 308
 Перемиська земля 232, 233, 238
 Перемиський деканат 119
 Перемисько-Варшавська архие-
     пархія 164, 166, 307, 308
 Перемишль 8, 9, 12, 16, 18, 19, 20,
     47, 67, 68, 69, 74, 76, 79, 81,
     82, 85, 86, 87, 88, 89, 93, 94,
     100, 103, 104, 105, 106, 110,
     111, 112, 118, 120, 121, 122,
     123, 124, 125, 126, 128, 129,
     130, 131, 132, 134, 135, 136,
     138, 147, 149, 150, 151, 154,
     156, 157, 160, 161, 162, 164,
     167, 168, 170, 171, 172, 173,
     229, 230, 231, 232, 233, 234,
     235, 236, 237, 238, 239, 246,
     247, 248, 249, 263, 301, 302,
     303, 307, 310, 311
 Поділля 74, 176
 Покуття 75
 Польща (Річ Посполита) 66, 83
 Поляни Суrowsичні 69
 Посада Риботицька 68, 69, 308
 Почаїв 74, 230, 233
 Прага 148, 149
 Прусік 249
 Радоцина 69
 Радимно 69
 Риботичі 69, 88, 94
 Рип'яна 69
 Розлуч 69
 Росія 66, 166
 Ростайне 112
 Рудавка 69
 Русь 76, 234
 Русь Чорна 152, 153
 Рушельчичі 14, 15, 18, 19
 Самбір 14, 15, 67, 69, 170
 Самбірський деканат 158, 162
 Санкт-Петербург 71
 Святкова 112, 113
 Семушова 69
 Сень 151
 Сиракізці 69
 Сілець 86
 Сільця 69
 Скло (Шкло) 148, 149, 170, 172, 230,
     235
 Сколе 67
 Сколівський район 69
 Словенія 152
 Смеречка 69
 Смільна 69

Смільник 136, 138	Унів 18, 46, 233
Снітниця 69	Устя Руське 69
Станіславів 148	Хиринка 246, 249
Стара Сіль 158, 162	Хміль 70
Старе Село 69	Холмська єпархія 166
Старий Самбір 67, 69	Хорватія 151
Старосамбірський район 69, 70	Хревт 70
Страшевичі 159, 162	Черемха 308
Стрий 150	Чертеж 246, 248, 249, 251, 290
Супрасль 230, 233, 233	Чорне 70
Суловиця 69	Шкляри 70
Сучава 155	Щавник 70
Сян 13, 68, 301, 303	Явір 70
Сянічина 68	Явірник Руський 70
Сянок 67, 69, 150	Явора Долишня 70
Сяноцький округ (циркул) 88, 94, 117, 149	Яворів 14, 15, 148, 149, 151, 230, 235
Тарнавка 104, 114, 115	Яворівський деканат 148, 170
Терка 133	Яворівський район 69
Тернівка 69	Ярослав 68, 70
Тернівці 68, 69	Ясельський деканат 104, 115
Тернопіль 83	Ясениця Замкова 70
Тинів 69	Ясло 67
Трнава 152	Ястрабик 70
Тростянець 69	
Тур'є 69	
Турка 67	Bonarówka 114
Турківський район 69, 70	Ciechania 113
Угнів 149	Czarne 113
Угорщина 233	Czarnorzeki 114
Уgrenівці 70	Desznica 113
Ужгород 71, 309	Grab 113
Україна 16, 47, 66, 71	Halle 154
Улюч 7, 68, 301, 303, 308, 309	Hugowa 113

Krasna 114

Krępna 113

London 152

Mszana 113

Mysów 113

Olchowiec 113

Oparówka 114

Pielgrzymka 113

Polany 113

Radocina 113

Raska 83

Rzepnik 113

Świątkówka 113, 114

Tylawa 113

Węglówka 113

Wola Cieklińska 114

ISBN 978-83-957479-0-8